

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 28 · 7. desember
Sesjonen 2023–2024

Møte torsdag den 7. desember 2023 kl. 10

President: Ingrid Fiskaa

Dagsorden (nr. 28):

1. Innstilling fra valgkomiteen om valg av medlemmer til Norges Banks representantskap (Innst. 117 S (2023–2024))
2. Innstilling fra valgkomiteen om valg av medlemmer og varamedlemmer til Nobelkomiteen (Innst. 125 S (2023–2024))
3. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Opptrappingsplan for psykisk helse (2023–2033) (Innst. 108 S (2023–2024), jf. Meld. St. 23 (2022–2023))
4. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i straffeloven (konverteringsterapi) (Innst. 105 L (2023–2024), jf. Prop. 132 L (2022–2023))
5. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Eit godt liv i heile Noreg – distriktspolitikk for framtida (Innst. 110 S (2023–2024), jf. Meld. St. 27 (2022–2023))
6. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Gode bysamfunn med små skilnader (Innst. 104 S (2023–2024), jf. Meld. St. 28 (2022–2023))
7. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mudassar Kapur, Erna Solberg, Anne Kristine Linnestad, Mari Holm Lønseth og Liv Kari Eskeland om et boligmarked med muligheter for alle (Innst. 106 S (2023–2024), jf. Dokument 8:263 S (2022–2023))
8. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Andreas Limi, Roy Steffensen, Silje Hjemdal og Helge André Njåstad om en bedre politikk for anskaffelse, bytte og eie av bolig (Innst. 109 S (2023–2024), jf. Dokument 8:239 S (2022–2023))
9. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Marhaug, Tobias Drevland Lund og Geir Jørgensen om å rive færre og gjenbruke flere bygninger for en mer miljø- og klimavennlig byggenæring (Innst. 107 S (2023–2024), jf. Dokument 8:269 S (2022–2023))
10. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Kvalitet og effektivitet i drift og vedlikehold av riks- og fylkesveier (Innst. 94 S (2023–2024), jf. Dokument 3:11 (2022–2023))
11. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av Universiteta og høyskulane sitt arbeid med å vidareutvikle kvaliteten i studieprogramma (Innst. 97 S (2023–2024), jf. Dokument 3:14 (2022–2023))
12. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om samtykke til inngåelse av konvensjon av 30. juni 2023 om trygdekoordinering mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia (Innst. 101 S (2023–2024), jf. Prop. 5 LS (2023–2024))
13. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om endringer i folketrygdloven (gjennomføring av konvensjon av 30. juni 2023 om trygdekoordinering mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia) (Innst. 100 L (2023–2024), jf. Prop. 5 LS (2023–2024))
14. Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeprosessloven mv. (elektronisk kontroll av besøksforbud) (Innst. 89 L (2023–2024), jf. Prop. 128 L (2022–2023))
15. Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i retts hjelploven (ny modell for økonomisk behovsprøving) (Innst. 91 L (2023–2024), jf. Prop. 124 L (2022–2023))
16. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mari Holm Lønseth, Erna Solberg, Sveinung Stensland og Mudassar Kapur om bedre forebygging av og mer kunnskap om voldelig ekstremisme og radikaliserings (Innst. 93 S (2023–2024), jf. Dokument 8:246 S (2022–2023))
17. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Wetrhus Thorsvik, Guri Melby, André N. Skjelstad og Abid Raja om å bedre psykisk helsetilbud for innsatte i fengsel (Innst. 95 S (2023–2024), jf. Dokument 8:226 S (2022–2023))
18. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lan Marie Nguyen Berg, Rasmus Hansson og Kristoffer Robin Haug om endring av straffeloven § 185, «rasismeparagrafen», og et tryggere offentlig yringsrom (Innst. 96 S (2023–2024), jf. Dokument 8:134 S (2022–2023))
19. Referat

Presidenten [10:00:11]: Representanten Ine Eriksen Søreide, som har vore permittert, har igjen teke sete.

Desse innkalla vararepresentantane tek no sete:
For Oslo: Michael *Tetzschner*
For Vestfold: Henning *Wold*

Frå Arbeidarpartiets stortingsgruppe ligg det føre ein søknad om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 andre punktum for representanten Jorodd *Asphjell* frå og med 8. desember og inntil vidare.

Etter forslag frå presidenten blei samrøystes vedteke:

1. Søknaden blir behandla straks og innvilga.
2. Kristian *Torve* blir innkalla for å møta i permisjonstida:

Presidenten [10:00:49]: Til behandling ligg dei sakene som er oppførte på dagsorden nr. 28.

Før sakene på dagens kart blir tekne opp til behandling, vil presidenten opplysa om at møtet i dag held fram utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:01:03]

Innstilling fra valgkomiteen om valg av medlemmer til Norges Banks representantskap (Innst. 117 S (2023–2024))

Presidenten [10:01:14]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 2 [10:01:20]

Innstilling fra valgkomiteen om valg av medlemmer og varamedlemmer til Nobelkomiteen (Innst. 125 S (2023–2024))

Presidenten [10:01:33]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 3 [10:01:40]

Innstilling frå helse- og omsorgskomiteen om Opptrappingsplan for psykisk helse (2023–2033) (Innst. 108 S (2023–2024), jf. Meld. St. 23 (2022–2023))

Presidenten [10:01:59]: Etter ønske frå helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til replikkordskifte på inntil fire replikkar med svar etter innlegg frå hovudtalarane for partia, og inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemer av regjeringa. Dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [10:02:33] (ordfører for saka): Først og fremst vil eg takka helse- og omsorgskomiteen for eit strålende arbeid og samarbeid.

Etter behandlinga av folkehelsemeldinga i vår var me einige om å kutta ned på merknadene. Det klarte me heller ikkje denne gongen. Heldigvis er det eit teikn på ein svært engasjert komité. Eg er meir enn sikker på at pasientar, pårørande, helsepersonell og andre som er i kontakt med helsevesenet, har gode talspersonar her. Og eg er sikker på at representantane kjem til å følgja med på at planen blir følgd opp.

Opptrappingsplanen har vore etterlengta og etterspurd, og i dag har me kome til det punktet at me skal vedta han. På den måten kan me jobba framover og styrkja tilbodet som trengst for at folk i Noreg skal få betre psykisk helse. Det overordna målet med meldinga er at fleire skal oppleva god psykisk helse og livskvalitet, og at dei som har behov for psykisk helsehjelp, skal få god og lett tilgjengeleg hjelp.

Regjeringa foreslår å auka løyvingane til psykisk helsearbeid med 3 mrd. kr i perioden 2023–2033. Regjeringa har allereie følgt det opp. Regjeringa har valt seg tre innsatsområde med åtte resultatmål, og planperioden strekkjer seg, som sagt, over ti år. Personell er den viktigaste ressursen i helsetenesta, og det er rekrutteringsutfordringar både i spesialisthelsetenesta og i kommunane.

Meldinga består av tre delar.

Den første delen gjeld helsefremjande og førebyggjande psykisk helsearbeid. Målet der er å auka livskvaliteten og betra helsa til folk gjennom heile livet. Grunnlaget for god psykisk helse blir lagt på mange område og gjennom heile livet: i familien, i barnehagen, i skulen, på arbeidsplassen og i lokalsamfunnet – altså i hovudsak utanfor helse- og omsorgstenesta.

Kommunane rapporterer at psykisk uhelse er ei av dei største folkehelseutfordringane. Å førebyggja psykisk uhelse vil difor vera svært viktig i åra framover. Ein viktig del av det vil vera å auka kunnskapen om psykisk helse i befolkninga.

Den neste delen gjeld gode tenester der folk bur. Befolkninga skal ha likeverdige tilgang til helse og omsorgstenester, men det er stor variasjon i tilboda som blir gjevne. Det peiker Riksrevisjonen på i rapporten sin i juni 2021. Det skal vera lett tilgjengeleg og god hjelp til dei med psykiske utfordringar. Her spelar både primærhelsetenesta og spesialisthelsetenesta ei viktig rolle. Eit av måla i meldinga er at alle kommunar skal ha tilgang til kunnskapsbasert lågterskeltilbod innanfor psykisk helse og rus, og at ventetidene i psykisk helsevern skal bli reduserte.

Den tredje delen av meldinga handlar om tilbod til personar med langvarige og samansette behov. Denne gruppa må få god og samanhengjande hjelp og må løftast med mål om å hindra utanforskap, stigma, uføre

og redusert levealder. Spesielt det siste er eit viktig mål for regjeringa å auka.

Vidare vil eg greia ut om Senterpartiets syn. Viss ein slit med helsa, er det viktig at ein bur på rett plass. Det var konklusjonen til Riksrevisjonen rett før Senterpartiet gjekk inn i regjering i 2021.

Eg er stolt over å vera i eit parti som set psykisk helse så høgt på dagsordenen. Eg er stolt av å vera i eit parti som har lagt fram denne meldinga.

Før eg kom inn på Stortinget, jobba eg som sjukepleiar på Stavanger DPS. I dag tenkjer eg ekstra mykje på dei som kom inn og gjekk ut dørene der. Eg tenkjer på kollegaene mine som står i krevjande situasjonar, og på den felles humoren me hadde for å koma gjennom tunge dagar. Den viktigaste årsaka til at eg stilte til val for to år sidan, var å sikra at dei som treng hjelp, får det. Opptrappingsplanen for psykisk helse, som me vedtek i dag, er eit viktig og stort steg på vegen. Det førebyggjande arbeidet er veldig viktig for å utjamna sosiale og geografiske forskjellar når det gjeld helsa til folk. Målet i planen om å redusera førekomen av psykiske plager med rundt 25 pst. i løpet av planperioden er svært viktig i ei tid der me ser ein auke i talet på folk som har utfordringar med den psykisk helsa.

Me har gått gjennom nokre tunge år med pandemi og krig. Folk har blitt isolerte frå vener og familie, og folk har blitt bekymra. Verst har det vore for barn og unge og for dei eldre. Mange var svært redde for å smitta sine eldre familiemedlemmer med covid, eg sjølv inkludert.

Eg meiner det er heilt avgjerande å få hjelp der ein bur. Difor skal alle kommunar tilby lågterskeltilbod. Det er viktig at ulike alternativ blir utgreidde, men at det skal vera rom for lokal tilpassing. Me har i dag fleire strålande forskjellige tilbydarar over heile landet, og eg har hatt gleda av å besøkja fleire av dei. Lågterskeltilbod kan innehalda samtalar med ein åleine eller i grupper, ulike kurs, aktivitetar, korttidsbehandling og sosialt fellesskap. Målet må vera både førebygging, behandling og skadereduksjon.

Eg er glad for at me i Stortinget har løyvd midlar til både lågterskel psykisk helsehjelp, psykisk helsevern, helsestasjonar og skulehelsetenesta. I dag har me forplikta oss til at alle skal få hjelp der dei bur.

Eg tek til slutt opp forslaget Senterpartiet har saman med Arbeidarpartiet.

Presidenten [10:07:46]: Då har representanten Lisa Marie Ness Klungland teke opp det forslaget ho refererte til.

Det vert replikkordskifte.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:08:06]: Senterpartiet har i regjering vært med på å avvikle fritt behandlingsvalg, noe som har fått konsekvenser for pasienter

innenfor rus- og psykisk helse-feltet, og har tatt ned kapasiteten. Mange av klinikkene som har vært en del av fritt behandlingsvalg, er behandlingssteder som ligger i distriktene, der en har bygd opp veldig mange gode helsetilbud. Et eksempel er Vangseter, som bl.a. gir behandling for alkohol- og medikamentavhengighet. Etter 37 års drift og over 10 000 pasienter må de nå legge ned driften på grunn av at Senterpartiet i regjering har vært med på å avvikle fritt behandlingsvalg. Det er også veldig mange arbeidsplasser som forsvinner fra distriktene.

Spørsmålet mitt til representanten fra Senterpartiet er hva som er grunnen til at Senterpartiet er med på å bygge ned den typen helsetilbud i distriktene. Og hva tenker representanten om konsekvensene det får for arbeidsplasser i distriktene?

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [10:09:08]: Dette er ein diskusjon me har stått i no i to år, og det har aldri vore noka hemmelegheit at Senterpartiet meiner at fritt behandlingsval var eit dårleg alternativ for behandling av våre sårbare pasientar i Noreg.

Det var høyring om fritt behandlingsval då me avvikla det, som viste at det har vore vanskeleg å få kvalitetssikra behandlinga som våre mest sårbare i Noreg har fått. Eg kan òg trekkja fram ei evaluering som ein helseminister frå representantens parti, Bent Høie, hadde for to år sidan, som viste at ein ikkje klarte å realisera måla om reduserte ventetider, og det blei ikkje meir effektivt. Likevel er det veldig viktig for Høgre og representanten å trekkja fram eit tilbod eller eit system som faktisk ikkje fungerer i praksis. Senterpartiet skal ha gode, langsiktige avtalar med dei viktige aktørane som finst i heile landet.

Bård Hoksrud (FrP) [10:10:28]: Representanten Klungland var stolt av at Senterpartiet løftet fram dette, og det vi ser etter to år med Senterpartiet i regjering, er altså kutt på kutt på kutt innenfor psykisk helse-tilbud, både fritt behandlingsvalg og andre ting.

Jeg har lyst å spørre: I Troms Folkeblad 4. desember ser jeg at representantens stortingskollega Siv Mossleth etter besøk hos Distriktsmedisinsk senter og Senter for psykisk helse og rusbehandling i Midt-Troms, sier at tilbudet skal styrkes, ikke svekkes. På mandag stemte Senterpartiet mot Fremskrittspartiets forslag om å stoppe omorganiseringsprosessen i Helse nord. For dem som sliter med rus og/eller psykisk helse i Midt-Troms, vil det derfor fortsatt være stor usikkerhet om hvilke tilbud de vil få i framtiden. Kan representanten nå garantere at dette tilbudet kommer til å bestå i Midt-Troms?

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [10:11:18]: Senterpartiet har vore tydelege på kva me ønskjer i helsepolitikken i Noreg. Det er at folk skal få hjelp over heile lan-

det, at det skal vera god og trygg hjelp. I opptrappingsplanen for psykisk helse er me tydelege på kva retning me ønskjer, og det er at me ønskjer å stoppa nedbygging av sengeplassar, og me ønskjer å auka tilbodet. Eg synest det er ganske interessant at ein representant frå Framstegspartiet, eit av dei mest distriktsfiendtlige partia, og eit parti frå den regjeringa som bygde ned flest sengeplassar, skal koma og fortelja noko til vår regjering, som har gjort ein strålende jobb på dette feltet.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [10:12:22]: Kristelig Folkeparti deler Senterpartiets ønske om desentraliserte tjenester. Vi ønsker stabilitet, ikke minst for de pasientene som har utfordringer med den psykiske helsen eller rusutfordringer. De trenger stabile, trygge, forutsigbare tjenester som ikke skaper usikkerhet. Både jeg og representanten har vært i Nord-Norge og opplevd å møte både dem som jobber der, og brukere av de tjenestene.

Så hva tenker representanten, som selv har jobbet innenfor psykisk helse, om den utryggheten som noen pasienter – både i Kirkenes, rundt Narvik og andre plasser i nord ut mot Lofoten – får når man får disse diskusjonene, og de er så avhengige av stabilitet og forutsigbarhet?

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [10:13:23]: Eg er glad for at Senterpartiet og Kristeleg Folkeparti deler omsorga for våre mest sårbare i Noreg. Den prosessen som no skjer i Helse nord, er nødvendig. Det har vore ein lang periode over mange år der bl.a. den regjeringa som representanten Bollestad sat i, ikkje tok tak i dei aukande utfordringane i Helse nord, som bl.a. går på økonomi og mangel på personell.

Me i Senterpartiet har vore tydelege på at me ikkje skal ta vekk verken akutttilbod eller fødetilbod, men det er veldig viktig at ein ser på korleis me skal få fleire til å jobba fast i tenesta i Helse nord. Det vil skapa tryggleik for pasientar og for dei kollegaene som har blitt igjen i helsetenesta i Helse nord. Det er viktig at me ser på andre måtar å byggja opp eit godt og trygt helsevesen i heile Nord-Noreg på.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [10:14:35]: Først vil jeg takke saksordføreren for en god jobb med denne opptrappingsplanen i komiteen.

Jeg lyttet til innlegget til representanten hvor hun også delte egen erfaring fra sykehuset i Stavanger. Hva tenker representanten da egentlig om den situasjonen som f.eks. er i Helse vest nå, hvor helseforetaket er veldig tydelig på at den økonomiske situasjonen er veldig presset? De opplever at de ikke engang er kompensert for 2022 og økte kostnader. De går inn i 2024 med varsel om store kutt, og mange av dem er jo nettopp innenfor psy-

kisk helse. Det står i ganske sterk kontrast til at representanten sier at det som er viktig for Senterpartiet, er å styrke tilbudet innen psykisk helse.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [10:15:31]: Som representanten frå Høgre òg veit, har det vore ei krevjande tid dei siste åra, bl.a. med pandemi, med krig, med auka kostnader og med alt som følgjer med av f.eks. sjukdom blant dei tilsette.

Når det gjeld det me ser i Helse vest no, er det viktig for Senterpartiet å seia at me gjennom denne planen skal styrkja det tilbodet som finst, i både Helse vest, Helse Midt-Norge, Helse nord og Helse sør-aust. Noko av det viktigaste me òg kan gjera, er å klara å fanga opp folk før dei blir så sjuke at dei treng å koma til spesialisthelsetenesta – at me har gode førebyggjande tilbod. Her vil jo kommunane med sine tilbod innan lågterskel psykisk helsehjelp vera viktige for å avlasta ein krevjande situasjon i sjukehusa, sånn at folk unngår å bli så veldig sjuke.

Så er det sånn at viss Helse vest ikkje klarer å følgja opp oppdragsbrev fra helseministeren, er det ansvaret til Helse vest.

Presidenten [10:16:34]: Replikordskiftet er dermed avslutta.

Even A. Røed (A) [10:16:43]: Jeg har siden jeg kom på Stortinget, vært på besøk hos flere veldig gode lavterskeltjenester, Ung Arena Oslo Vest, Ung Arena i Hokksund, Rask psykisk helsehjelp i Kongsberg og tilbudet på Tvi-bit i Tromsø. Alle sammen er veldig gode eksempler på tilbud som gjør hjelpen tilgjengelig, og der det verken er krav om henvisning eller lange ventetider.

Det er det denne opptrappingsplanen handler om. Når du opplever trøbbel med den psykiske helsen din, skal fellesskapet være der, ta deg imot, gi deg den hjelpen du trenger, enten du bare trenger noen å prate med eller har behov for mer omfattende hjelp og behandling.

Opptrappingsplanen som er til behandling i dag, markerer startskuddet for en målrettet, konkret og tydelig vei videre for arbeidet med psykisk helse. Den tar i hovedsak utgangspunkt i tre områder: forebyggende arbeid, lavterskeltjenester og behandling for dem med alvorlige og sammensatte lidelser.

Vi setter oss åtte mål. Det er bl.a. at barn og unges selvrapporterte psykiske helseplager skal reduseres med 25 pst. Vi skal redusere andelen som blir ufør med bakgrunn i psykiske plager og lidelser. Vi vil styrke lavterskeltilbudet, sånn at det er tilgjengelig for alle. Gjennomsnittlig ventetid skal reduseres. Vi skal hindre nedbygging av sengeplasser og øke døgnkapasiteten, og mennesker med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusmiddelproblemer

skal ha økt levealder. Vi har også varslet at det med denne opptrappingsplanen følger med 3 mrd. kr – som varig styrking av feltet. Denne planen har med det et helhetlig fokus, den har tydelige ambisjoner gjennom konkrete effektmål, og den har med seg finansiering.

Vi ser en utvikling blant unge der flere rapporterer at de sliter med sin psykiske helse. Det aller viktigste målet for helsepolitikken må være at vi sørger for at folk ikke blir syke. Derfor er forebyggende arbeid en helt sentral del av opptrappingsplanen. Vi skal fremme god psykisk helse på alle arenaer der folk lever livet sitt, og spre kunnskap om hva god psykisk helse er. Vi vil sette i gang ABC-programmet, som står for «Act–Belong–Commit», fordi aktivitet, tilhørighet og mestring er avgjørende for livskvalitet. Det skal bidra til en følelse av å høre til, at man føler at man har noe meningsfylt og aktivt å gjøre.

Det handler i bunn og grunn om at hver enkelt må ta i bruk fellesskapet, og hver enkelt av oss må sørge for at det er et fellesskap å ta i bruk. Når det er grunnplanken, er dette et ansvar hele samfunnet må ta sin del av, i barnehagen, i skolen, på arbeidsplassen, i lag og foreninger, på butikken og på den lokale kafeen. Det er vårt ansvar å legge til rette for at det er mulig, for det beste vernet mot psykisk uhelse er de gode fellesskapene.

Samtidig kan ikke alt forebygges. Vi skal legge til rette for at alle kommuner kan tilby lavterskeltilbud til sine innbyggere. Uansett hvor du bor, skal du kunne komme som du er, uten henvisning, og få den hjelpen og den veiledningen du trenger. Det tilbudet man i dag får på lavterskeltilbud som Ung Arena eller Rask psykisk helsehjelp, må være tilgjengelig for alle i Norge. Det er tilbud som har lav terskel, og som vil kunne bidra til at du får rett hjelp til rett tid og på rett nivå, for her skal du ikke trenge henvisning for å bli tatt imot, lyttet til og få de rådene eller den veiledningen du trenger. I tillegg til dette har regjeringen allerede innført en vurderingssamtale i barne- og ungdomspsykiatrien, som skal bidra til raske og riktige hjelp på rett nivå.

Dessverre er det sånn at mange også opplever å bli alvorlig psykisk syke. Personer som ofte har langvarige og sammensatte behov, som har behov for trygg og god og sammenhengende hjelp, skal oppleve et behandlingstilbud der de får den hjelpen de trenger, der de opplever trygghet og et tilbud som er tilpasset dem. Derfor vil vi styrke behandlingstilbudet til de alvorlig psykisk syke. Vi vil hindre nedbygging og øke antall døgnplasser i psykiatrien og sørge for gode og sammenhengende behandlingsforløp.

I forkant av denne debatten er det flere partier som har vært ute og påstått at de nå drar regjeringen inn på teppet og ber om at nedbyggingen av døgnplasser stanses. Jeg forstår godt fristelsen av et godt medieoppslag der man får opposisjonen på offensiven og regjeringen

på defensiven. Problemet er at dette forslaget gjør seg best som en lesetest for opptrappingsplanen, for sentralt plassert under resultatmål for opptrappingsplanen, på side sju, finner vi følgende formulering:

«Hindre nedbygging av sengeplasser og sikre at døgnkapasitet i psykisk helsevern er på et nivå som møter behovet for å ivareta barn, unge og voksne med alvorlig psykisk lidelse som har behov for døgnbehandling.»

Denne regjeringen slo dette fast i sin regjeringsplattform, Hurdalsplattformen. Vi mener det selvsagt fortsatt. Vi mener også at det er behov for å skjerpe det enda mer. Derfor legger vi fram et løst forslag i dag hvor vi ber regjeringen om å øke antallet døgnplasser minimum i tråd med framskrivningene til helseforetakene.

Denne opptrappingsplanen vil styrke feltet betydelig de neste årene. Vi satser for alvor på god forebygging, for ved å jobbe for at færre blir syke, at flere får hjelp tidligere, og at de med alvorlige og sammensatte lidelser får god, tilpasset og trygg helsehjelp, gir vi dette feltet det løftet det trenger.

Presidenten [10:21:37]: Det blir replikkordskifte.

Sandra Bruflot (H) [10:21:53]: Når man står i helsekø, kan ventetiden føles lang. Ekstra alvorlig er det når barn og unge må sette livet sitt på vent for å få hjelp og en bedre hverdag. I opptrappingsplanen foreslår Høyre at barn skal ha rett til vurdering og møte med fagperson innen tre uker når de har blitt henvist til barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk. Det stemmer Arbeiderpartiet imot. Hvor lenge mener representanten at f.eks. en tolvåring skal måtte vente før han får vurdering i BUP?

Even A. Røed (A) [10:22:29]: Denne opptrappingsplanen legger opp til en styrking av psykisk helsefeltet, også for barn og unge. Det er noe av det viktigste vi gjør. Ved å styrke lavterskeltjenestene, ved å styrke forebyggingen og ved å styrke behandlingstilbudet vil ventetidene bli kortere fordi man møter hjelp tidligere.

Vi tror ikke at en grense vedtatt i Stortinget er veien til å løse den utfordringen. Det er det vi gjør på dette feltet, 3 mrd. kr til psykiske helse over ti år. Det er de vedtakene vi gjør i statsbudsjettet litt seinere denne måneden, for det vil øke kapasiteten, og det vil sørge for at flere barn og unge får tilgang til den helsehjelpen de trenger. Vi mener at det er mer hensiktsmessig å gjøre det som faktisk fører til at ventetidene går ned, og ikke å gjøre mer av rapporteringskrav og grenseverdier – som tross alt er en grense som settes her, men som ikke nødvendigvis føles relevant der ute.

Sandra Bruflot (H) [10:23:23]: Jeg tror alle i denne salen er for at helsekøene skal bli kortere, at vi skal styrke

lavterskeltilbudene, at barn og ungdom skal få hjelp så raskt de kan, og at de skal få god og trygg hjelp. Men det er vi som setter grenser, og det er vi som bestemmer hva slags tilbud man skal kunne tilby barn og unge. Hvis f.eks. et barn på ti år er henvist til BUP, er dette en tiåring som kanskje allerede har stått og ventet på en time hos fastlegen og kanskje har brukt litt tid på å skjønne at dette er noe hun trenger hjelp til, for deretter å bli henvist til BUP. Nå er ventetidene i psykisk helsevern for barn og unge i Helse sør-øst 70 dager. Så jeg synes nesten jeg skal spørre en gang til: Hvor lenge mener representanten at et barn skal måtte vente før man får en vurdering hos en fagperson dersom man er henvist til BUP?

Even A. Røed (A) [10:24:15]: Jeg mener at det skal være kortest mulig. Jeg mener også at den beskrivelsen representanten Bruflot har av den helsehjelpen man møter tidlig i sin sykdomskarriere, er en beskrivelse av høyresidens politikk på området. Det vi vil gjøre, er å styrke lavterskeltilbudet, sørge for at man får hjelp mye tidligere i løpet og på den måten opplever at man allerede fra første gang man oppsøker hjelp eller har utfordringer, blir sett, hørt og fulgt opp.

Så må vi sørge for at vi får ned ventetidene. Vurderingssamtalen i barne- og ungdomspsykiatrien er også en kjempeviktig vei her fordi man da vil få kontakt tidlig og få vite hvorfor og hvordan man skal få behandling. Jeg mener det er riktig vei for helsetjenestene. Og vi skal ha kortest mulig ventetid, det er sikkert jeg og representanten Bruflot enige om.

Bård Hoksrud (FrP) [10:25:19]: Representanten Røed sa at det følger penger med planen. Det er vel de årlige budsjettene som avgjør om pengene kommer eller ikke.

Han sier videre at vi skal øke tilbudet, og at denne regjeringen har økt tilbudet. Men allerede i år skulle nye sikkerhetsplasser for syke og farlige pasienter vært ferdig ved Sykehuset Telemark. På grunn av budsjettet for neste år må utbyggingen utsettes igjen, og det er andre gangen det blir utsatt. Det betyr at behandlingen av personer som kan være til fare for seg selv eller andre, vil gå ut over andre personer som skulle hatt hjelp og behandling – på grunn av kapasiteten vil ventetiden øke for mennesker som sliter med den psykiske helsen og/eller rus, som ikke vil få hjelp. Er representanten tilfreds med at det som skjer, går så på tvers av alle de fagre løftene, det han sa på talerstolen i stad, og de ønskene som ligger i den planen vi behandler i dag?

Even A. Røed (A) [10:26:11]: Denne planen inneholder 3 mrd. kr. Det er en vesentlig styrking av feltet. Det er jeg veldig stolt av at vi får på plass.

I likhet med representanten Hoksrud har denne regjeringen møtt en prissituasjon i Norge som har gjort at veldig mange deler av samfunnet vårt har måttet prioritere annerledes og har fått utfordringer med budsjetterte og planlagte prosjekter. Det er en utfordring vi alle sammen står i, og det er vi nødt til å løse. Men det tar ikke bort det faktumet at dette er en varig styrking, over ti år, på 3 mrd. kr på feltet, som kommer til å føre til at vi får bedre lavterskeltilbud, at vi får bedre forebygging, og at vi sørger for at flere opplever å få hjelp tidligere. Det gjør også at færre havner i alvorlige lidelser, og at flere opplever at de kan leve et friskt og godt liv.

Marian Hussein (SV) [10:27:13]: Jeg kunne ikke dy meg for å tegne meg når representanten sa at dette med å stanse nedbyggingen umiddelbart er billige medieoppslag, for situasjonen der ute i dag er at et ROP-tilbud som ble åpnet i januar, ligger an til å bli lagt ned. I Sandnes blir døgnplasser lagt ned. I Harstad risikerer man å miste døgnplasser innenfor psykisk helsevern. I Trondheim vet vi at Senter for psykisk helse er utsatt på grunn av Helseplattformen. Og sånn går listen.

Selv om regjeringen fremmer forslag og vi her på Stortinget gang på gang vedtar at vi skal ha en opptrapping av psykisk helsevern, fører helseforetaksmodellen til at man faktisk ikke prioriterer psykisk helsevern. Synes representanten at dette er godt nok, med de mange menneskene som venter på hjelp, og den faktiske nedbyggingen vi ser rundt omkring i landet? Kan man kaste rundt seg at dette bare er billige mediepoeng når man debatterer denne saken?

Masud Ghara khani hadde her overtatt presidentplassen.

Even A. Røed (A) [10:28:20]: Aktiviteten i psykisk helse-tjenester i spesialisthelsetjenesten har økt det siste året. Vi har utfordringer med å ha nok døgnplasser, og det er en nedbygging som har skjedd over veldig mange år. Representanten Hussein har selv vært med og forhandlet fram budsjetter, både i fjor og i år, med økninger på henholdsvis 150 mill. kr og 110 mill. kr til psykisk helse i spesialisthelsetjenesten, som nettopp skal være med på å sørge for at vi snur nedbygging med forrige regjering til oppbygging med denne regjering.

Det vedtaket som nå ligger på bordet i salen, står allerede på side sju i opptrappingsplanen. Det er regjeringens politikk. Da synes jeg det er mye mer offensivt i denne salen å gjøre det regjeringspartiene nå gjør, å foreslå å øke antallet døgnplasser, for det er nettopp det som kommer til å sørge for at vi løser de utfordringene vi har framover. Vi trenger flere døgnplasser, sånn at flere opplever trygghet og gode tjenester i spesialisthelsetjenesten og får den hjelpen de trenger.

Presidenten [10:29:13]: Replikordskiftet er avsluttet.

Sandra Bruflot (H) [10:29:34]: Det er spesielt tre ting som bekymrer Høyre når vi snakker om den psykiske helsen i befolkningen.

Det første er at veldig mange av dem som trenger hjelp, ikke oppsøker hjelp. Problemer som kunne blitt behandlet ganske enkelt, får vokse seg til store problemer som trenger spesialisert hjelp, enten fordi man ikke helt vet hvor man skal henvende seg, eller fordi man rett og slett lar det gå for lang tid.

Den andre bekymringen er at blant dem som til slutt ber om hjelp, er det for mange som må vente for lenge. Helsekøene innen psykisk helsevern vokser, de vokser kraftig, og de vokser for både voksne og barn. Lavterskeltilbud, som ikke skal ha ventetider fordi de tross alt er lavterskeltilbud, må avvise folk eller be dem stille seg i kø. Vi har for få døgnplasser i deler av landet. Mange steder har ikke tilbud i helgene. Flere blir dømt til tvungent psykisk helsevern. Det er lagt ned gode behandlingstilbud gjennom fritt behandlingsvalg, og samtidig er det flere som trenger hjelp, både med psykiske plager og med mer alvorlige psykiske lidelser. De som får hjelp, de får det ofte for sent. Man sier av og til at det er mye bedre å forebygge blant barn enn å reparere voksne, men i psykisk helsevern er det for mange som trenger mye og spesialisert hjelp fordi de ikke fikk god hjelp tidligere, og mange opplever å bli kasteballer i systemet.

I tillegg er det sånn at vi ikke vet om all hjelp vi tilbyr i dag, faktisk hjelper pasienten. Riksrevisjonens undersøkelse av psykiske helsetjenester viste at nesten 30 pst. av lederne i barne- og ungdomspsykiatrien mener at poliklinikken de leder, bruker behandlingsmetoder som har for svakt kunnskapsgrunnlag. De vet ikke om det de gjør, har god nok effekt.

Det er bra at opptrappingsplanen har et mål om at barn og unges selvrapporterte helseplager skal reduseres med 25 pst. Det er flere av målene i planen som er gode, men opptrappingsplanen er for lite konkret på hvordan vi skal nå målene. Det er en rekke utredninger og avveininger som skal gjøres i løpet av tiårsperioden, som vi ville trodd man kunne gjøre under arbeidet med opptrappingsplanen.

Noe av det viktigste for Høyre har vært å komme med forslag til hvordan vi gjør alt fra lavterskeltilbudene i kommunene til døgnbehandling i spesialisthelsetjenesten bedre. Vi foreslår bl.a. timer til selvmordsforebygging i skolen, fordi vi vet at det virker. Vi foreslår utrulling av rask psykisk helsehjelp til norske kommuner innen 2030. Vi må bruke mer bruker- og pårørende-medvirkning for å sikre at den hjelpen vi tilbyr, faktisk hjelper, og vi må bruke tilbakemeldinger for å gjøre kva-

liteten på helsetjenestene våre bedre. Og så må kapasiteten opp. Ventetidene må ned.

Derfor slår vi fast at kapasiteten på døgnbehandling må kunne matche det behovet som helseforetakene våre selv sier at vi kommer til å trenge. Vi må stoppe nedbyggingen av døgnplasser, og vi må få ned ventetidene.

Det er en urovekkende, eksplosiv vekst i spiseforstyrrelser, spesielt blant unge jenter. Rådgivning om spiseforstyrrelser forteller at de som tar kontakt, er flere enn før, yngre enn før og sykere enn før. Derfor sier vi at alle helseforetak må sørge for bedre kapasitet, spesielt for å behandle spiseforstyrrelser.

Heller ikke i denne debatten kommer vi utenom at det er store politiske forskjeller når det gjelder hvilke behandlingstilbud folk skal kunne få, og hvem som skal ta regningen. Flere gode behandlingstilbud har måttet legge ned eller sterkt redusere plassene sine etter at regjeringen avvirket fritt behandlingsvalg. Det offentlige kan tilby god hjelp av høy kvalitet til veldig mange, og det offentlige er og skal være ryggraden i pasientens helsetjeneste. Men det er bra med et mangfoldig behandlingstilbud – som er spesialisert på sitt felt, som kan gjøre ting litt annerledes, som kan ligge desentralisert til, som kan ha medikamentfritt tilbud, og som også kan gjøre det offentlige tilbudet bedre. Valgfriheten og mangfoldet er i ferd med å bli mindre, og det er pasientene det går ut over. Kapasiteten må opp, ventetidene må ned, og flere må få hjelp som faktisk hjelper, både i lavterskeltilbudene ute i kommunene og i spesialisthelsetjenesten.

Med det tar jeg opp forslagene som Høyre er en del av.

Presidenten [10:33:47]: Da har representanten Sandra Bruflot tatt opp de forslagene hun refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Truls Vasvik (A) [10:34:01]: I dag fremmer Arbeiderpartiet og Senterpartiet et forslag der vi ber regjeringen øke antallet døgnplasser minimum i tråd med helseforetakenes framskrivninger. I forslaget fra flertallet, som mest sannsynlig blir vedtatt, heter det at regjeringen umiddelbart skal stanse nedbyggingen av døgnplasser. Det er derimot ikke noe nytt i det. Både i planen og i Hurdalsplattformen er det slått fast at vi skal hindre nedbygging av plasser, og ikke nok med det: Dette er regjeringen allerede i gang med. Tall fra Helsedirektoratet viser at det fra 2021 til 2022 var en økning på fem plasser – vi skulle gjerne hatt flere, men det er iallfall en økning – mens det fra 2018 til 2021, under høyreregjeringen, var en nedgang på 99 døgnplasser. Det må kunne kalles en nedbygging. Mitt spørsmål er derfor: Hva har endret seg for Høyre fra de satt i regjering, der man bygde ned døgnplasser, til man i dag i opposisjon plutselig er opp-tatt av å stanse den nedbyggingen de selv drev med?

Sandra Bruflot (H) [10:34:49]: For det første må jeg si at hvis dette ikke er noe nytt, og hvis regjeringspartiene egentlig er enige, hadde det ikke vært noe i veien for å bli med på forslaget heller, så det aner meg at det kanskje ligger mer uenighet bak enn det representanten gir uttrykk for.

Det har vært en tverrpolitisk enighet lenge om at man skal gå fra døgnbehandling til mer poliklinisk behandling og dagbehandling. Det er også i tråd med det Verdens helseorganisasjon har anbefalt. Nå ser vi nok likevel at den reduseringen som har vært, har gått for langt, og en av grunnene til det er også at det er flere enn før som blir dømt til tvungent psykisk helsevern. Jeg tenker faktisk at det er en del som har endret seg siden vi satt i regjering. Behovet er større, og kapasiteten er ikke god nok.

Hadde regjeringspartiene vært så enig i at den nedbyggingen må stanses, kunne de blitt med på vårt forslag, for selv om tallene til representanten høres greie ut, ser vi eksempler på det motsatte. Senest denne måneden har det vært flere oppslag om gode behandlingstilbud som blir lagt ned over hele landet.

Truls Vasvik (A) [10:35:52]: For det første er det interessant å overprøve statistikk, men det er nå en annen sak.

Døgnplasser trenger mer folk. Også innenfor psykisk helse er det bemanningsutfordringer, og både kommuner og spesialisthelsetjenester melder om rekrutteringsproblemer. Med andre ord: Fagfolk er en knapp ressurs som vi må bruke riktig og på best mulig måte. Derfor: Hvordan vil Høyre sørge for at vi får nok fagfolk i det offentlige helsevesenet – som jeg iallfall hører at alle er opptatt av – samtidig som en insisterer på en fri etableringsrett for private aktører som henter folk fra vår felles helsetjeneste?

Sandra Bruflot (H) [10:36:26]: Jeg tror noe av det viktigste vi kan gjøre, er å sørge for at de 17 000 sykepleierne som ikke jobber i helsetjenesten, får lyst til å komme tilbake og jobbe der. Da er det, etter min mening og med all mulig respekt å melde, ikke de ganske små private tilbydne som er utfordringen. Jeg tror ikke vi får flere voksne, godt utdannede, godt kvalifisert helsepersonell, til å jobbe i helsetjenesten ved å fortelle dem at de er nødt til f.eks. å jobbe i det offentlige. Jeg tror vi bør gi dem valgfriheten til å velge det selv, men vi må sørge for at det offentlige konkurrerer på lønn og gode arbeidsvilkår. Alle er opptatt av at vi skal rekruttere flere. Jeg tror også en måte å gjøre det på er å slutte å snakke ned den ene delen av helsetjenesten, som tross alt bidrar med både gode behandlingsplasser og gode tilbud til mange. For å få til dette er vi helt avhengige av et godt samarbeid og en norsk modell som vi har hatt i

mange år, der både offentlige, private og ideelle sørger for at vi får en kjempegod helsetjeneste.

Marian Hussein (SV) [10:37:40]: Det er rørende å høre Høyres fortsatte, hva skal man si, engasjement for de private helsetjenestene, som dessverre ikke er tilgjengelig for alle, ikke har lik kvalitet over alt, og som også tapper det offentlige for svære ressurser. Samtidig har vi åtte år bak oss med Høyre i regjering, der de ikke økte innen psykisk helsevern, der de innførte noe som het den gylne regel, som ga fortsatt nedbygging av helsetjenesten. I 2021 vedtok Stortinget å stanse – umiddelbart – nedbyggingen av sengeplasser i psykisk helsevern. Da var Høyre i regjering og hadde helseministeren. Det jeg egentlig lurer på, er: Hva har endret seg? Har Høyre mistet troen på helseforetaksmodellen, eller har de forstått at det å bygge ned psykisk helsevern var dumt under deres regjering?

Sandra Bruflot (H) [10:38:45]: Jeg oppfattet egentlig litt flere enn ett spørsmål, men når det gjelder det å gjøre private helsetilbud f.eks. tilgjengelig for alle, må jeg jo si at det er noe man har gått bort fra nå. Under forrige regjering var det iallfall sann at gjennom f.eks. fritt behandlingsvalg kunne alle, også noen av de mest sårbare gruppene vi har, de som sliter med rusavhengighet f.eks., velge å få behandling hos en privat tilbyder. Staten tok regningen.

Så mener jeg at jeg har svart på dette spørsmålet om døgnplasser før, i svaret mitt til Arbeiderparti-representanten, men det har vært tverrpolitisk enighet om at man skal gå mer over fra døgnplasser til poliklinisk. Den utviklingen har nok gått for langt. Jeg mener likevel at det er et selvstendig poeng at politikere i denne salen sender tydelige signaler til helseforetakene om hva de skal prioritere. Det var nettopp derfor vi hadde den gylne regel, som sa at man skulle bruke mer på psykisk helse enn på somatikk. Så jeg er ikke enig i premisset til representanten. Det er kanskje ikke så overraskende. Men jeg vil gjerne få skryte av valget av blazer – den var veldig fin! (Munterhet i salen.)

Presidenten [10:39:57]: Det er artig i helsekomiteen.

Seher Aydar (R) [10:40:03]: Man burde ikke få meg til å le før jeg stiller spørsmålet mitt!

Da Høyre satt i regjering, innførte de den gylne regel om at veksten i psykisk helse skulle være større enn i somatikken. Selv etter åtte år med helseministeren i regjering, fikk man aldri helseforetakene til å følge denne regelen. Riksrevisjonen ga kritikk for at man ikke gjorde noe for å få helseforetakene til å følge opp. Med helseforetaksmodellen er psykisk helse blitt en salderings-

post, og nå får vi enda et nytt stortingsflertall for å stanse nedbygging av psykisk helsevern. Høyre sier at de skal stemme for det. Spørsmålet er: Hvorfor fikk ikke Høyre det til da de hadde regjeringsmakt, og tror representanten at helseforetakene vil etterkomme dette kravet denne gangen?

Sandra Bruflot (H) [10:40:52]: Som jeg nevnte i stad, mener jeg at den gylne regel er en god regel, fordi den sier noe om hvilke forventninger vi har til hva helseforetakene skal bruke penger på. Den slår veldig tydelig fast at veksten innenfor psykisk helsevern skal være større enn det den er i somatikken.

Så er vi uenige om helseforetaksmodellen, og det kommer vi ikke bort fra i denne replikkvekslingen heller. Men jeg er ikke enig i at det ikke ble satset på psykisk helsevern under forrige regjering. Man innførte fritt behandlingsvalg, som gjorde at flere fikk mange flere og gode alternative behandlingstilbud å velge mellom. Vi innførte den gylne regel – ja. Vi lovpåla alle kommunene å ha psykologer. Vi hadde en kraftig satsing på skolehelsetjenesten. Man begynte med rask psykisk helsehjelp i kommunene. Vi fikk flere ACT- og FACT-team. Det ble over 2 600 flere ansatte som skulle jobbe med dette i kommunene, og det kom en egen opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse.

Én ting er selvfølgelig hva vi gir i oppdrag til helseforetakene, og så må vi også sørge for at det er gode lavterskeltilbud. Men den gylne regel er i hvert fall et signal om hva vi mener vi bør bruke penger på, i stedet for å ikke sende noen i det hele tatt.

Presidenten [10:41:54]: Replikkordskiftet er avsluttet.

Bård Hoksrud (FrP) [10:42:16]: I dag behandler vi opptrappingsplanen for psykisk helse for de neste ti årene. Det er et viktig dokument, men det forutsetter at det blir fulgt opp, og at tiltakene blir gjennomført.

Regjeringen har lagt til grunn at man de neste ti årene skal bruke 3 mrd. kr ekstra for å følge opp denne opptrappingsplanen. Det høres ut som et høyt beløp, men når man fordeler det på ti år og antallet innbyggere i Norge, er det ca. en femtilapp i året per innbygger. Det tror jeg alle egentlig er enig i at ikke er all verden, spesielt når vi vet at behovene allerede er store og stadig øker. Da planen ble lagt fram av statsråden, ble regjeringen heller ikke møtt med noen form for jubel eller entusiasme. Både Mental Helse, Psykologforeningen og mange flere påpekte at planen var tynn, mangelfull og skuffende.

For Fremskrittspartiet er hvert enkelt menneske unikt. Det betyr at det er viktig å sørge for at det finnes ulike tilbud for å gi den enkelte mulighet til å få den rette hjelpen når man trenger det. Også her mener derfor

Fremskrittspartiet at vi skal bruke det offentlige helsetilbudet, men at de ideelle og frivilligheten også er utrolig viktige dersom vi skal lykkes i å gi folk de tilbudene som kan hjelpe folk med å få hjelp i hverdagen sin og sørge for et godt liv.

Vi mener derfor at regjeringen og SVs vedtak om å fjerne fritt behandlingsvalg har bidratt til å ta fra mennesker muligheten til å kunne få velge å få den behandlingen og det tilbudet som den enkelte tror er det beste for seg. I tillegg vet vi at litt konkurranse bidrar til at den som skal få hjelpen, får den raskere enn når det er et monopol som bestemmer alt.

De siste månedene har jeg besøkt mange av dem som gir hjelp og omsorg til personer som sliter med psykisk helse eller rus eller er pårørende til mennesker som har store utfordringer i hverdagen sin, og som opplever å ikke få hjelp. Dette gjelder tilbud både i det offentlige, i det private og hos frivilligheten.

Det gjør inntrykk når man hører om lavterskeltilbud som ROS, Rådgiving om spiseforstyrrelser, som opplever en kraftig økning i antallet som trenger råd og veiledning, men som får kutt i budsjettene sine og ikke kan gi råd og hjelp til alle som trenger det. Vi har Veiledningssenter for pårørende innen rus og psykiatri som i lang tid i år ikke visste om de fikk midler eller ikke til sitt viktige arbeid. Vi har Livslosen, et tilbud for mennesker som er i fortvilte situasjoner og i ferd med å gi opp og ta sitt eget liv. De kommer inn hos Livslosen og får hjelp til å stabilisere livet sitt.

For Fremskrittspartiet er det viktig å få på plass gode lavterskeltilbud som gjør at man raskt får hjelp, ikke hvem som gir tilbudet. Det er det som er viktigst for den enkelte, ikke ideologi.

Jeg kan heller ikke unngå alle de menneskene som trenger hjelp, som står i kø rundt i hele landet og ikke får hjelp fordi ideologi er viktigere enn å hjelpe folk. Jeg har besøkt Vitalis' tilbud i Gjerstad, som kuttet fordi fritt behandlingsvalg blir borte. Jeg har vært på Fekjærklinikken, som har et tilbud til unge mennesker mellom 18 og 35 år, som får kuttet antallet plasser. Det er ikke fordi behovene er blitt mindre – tvert imot: over 50 mennesker står på venteliste, og flere vil det bli når vi går inn i 2024 og tilbudet blir redusert. Jeg har besøkt Modum Bad, som har fått redusert antallet døgnplasser med over 3 000 i år, til tross for lange køer, enten det gjelder traumebehandling, spiseforstyrrelse eller angst og depresjon. Også på Vangseter blir viktige tilbud borte. Er regjeringspartiene stolte over å redusere og legge ned tilbud til tross for at køene bare vokser og vokser?

Fremskrittspartiet er forslagsstillere bak mange viktige forslag som vil bidra til å gjøre hverdagen enklere for personer som sliter psykisk og/eller med rus og trenger hjelp. Jeg er derfor veldig glad for at Fremskrittspartiet i sitt

alternative budsjett også foreslår å bevilge penger til å styrke tilbudene til personer som trenger hjelp og behandling, ved at vi styrker sykehusene med totalt 1,1 mrd. kr som skal fordeles mellom somatikk og psykiatri.

I tillegg foreslår vi å bruke 300 mill. kr til fritt behandlingsvalg. Det kan gjøre at private og ideelle aktører, som Fekjærklinikken, Vangseter, Modum Bad og andre som har drevet behandling innenfor fritt behandlingsvalg, kan fortsette å gi behandling også i 2024. Jeg er også glad for at Fremskrittspartiet foreslår å styrke døgnbehandlingen innenfor psykiatrien med 200 mill. kr for å sikre at flere pasienter som trenger øyeblikkelig hjelp og skjerming fra samfunnet, kan få det.

Til slutt: Fremskrittspartiet og jeg er opptatt av at vi trenger flere lokale lavterskeltilbud som blir initiert gjennom frivilligheten, for å utløse flere spennende tilbud for å hjelpe personer som sliter med psykisk uhelse og/eller rus. Her er samarbeidet med organisasjoner som Mental Helse, Mental Helse Ungdom, Frelsesarmeen, Kirkens SOS, Norske kvinners sanitetsforening m.fl. utrolig viktig.

Jeg tar opp de resterende forslagene Fremskrittspartiet er med på og har alene.

Presidenten [10:46:59]: Representanten Bård Hoksrud har tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [10:47:17]: For to år sidan bestilte dåverande helseminister Bent Høie ei evaluering av fritt behandlingsvalg. Noko av det som var hovudkonklusjonane i den rapporten, var at dette systemet ikkje skapte reduserte ventetider, og det gav heller ikkje meir effektiv behandling. Det eg syntest var verst av alt ved å lesa denne rapporten, var at dei med lågare sosioøkonomisk status, som ein kallar det, ikkje brukte den moglegheita som låg i fritt behandlingsvalg. Det var dei mest ressurssterke som brukte dette tilbudet. Eg vil òg seie at dette var ein byråkratiserande reform. Eg kjenner ikkje til Framstegspartiet sin politikk i den forstand, og eg stemmer heller ikkje Framstegspartiet, men meiner representanten at dette er ein god måte å behandla våre mest sårbare menneske på?

Bård Hoksrud (FrP) [10:48:22]: Ja, fritt behandlingsvalg var faktisk veldig bra for dem som fikk mulighetene. Jeg kan gjerne være enig i at vi burde sett på en ordning som gjorde at de som har lavere sosial status, og de som kanskje ikke bruker dette tilbudet, brukte det, men det er jo ikke et argument for å si nei til å fortsette med dette utrolig viktige tilbudet.

Som sagt har jeg vært på Fekjær psykiatriske senter og møtt unge mennesker som har vært i ferd med å ta livet sitt, som har kjempestore utfordringer i livet sitt. På-

rørende som tar kontakt, ønsker at familiemedlemmer med barn skal få muligheten til å få lov til å prøve dette fantastiske tilbudet, som de opplever på grunn av fritt behandlingsvalg. Det er ideologien som representanten Lisa Marie Klungland, Senterpartiet og Arbeiderpartiet står for: å sørge for at disse unge menneskene ikke får den muligheten. Det er det det handler om. For meg handler det om menneskene og at de faktisk skal få hjelp, ikke om at man skal stå i ytterligere lengre køer, som vi har fått flere eksempler på i debatten her i dag. Køene øker med Arbeiderpartiet og Senterpartiet med SV på slep. Det er trist for alle de menneskene som ikke får den behandlingen de trenger.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [10:49:50]: Det er ikkje ideologi å seia at dette systemet ikkje fungerer, og at andre system fungerer betre.

Helsetilsynet seier i sitt høyringsvar til høyringa om avviklinga av fritt behandlingsvalg:

«Tilsynsmyndigheten har begrensede muligheter til å følge opp avtalebrudd eller foreta kvalitets-sikring av virksomheten.»

Me har høyrte eksempel på institusjonar som har utfordringar, og som har lagt ned, som har sett sårbare pasientar på bar bakke. Me har fritt behandlingsvalaktørar som er veldig gode, som skapar eit mangfald i landet og i den behandlinga som finst innanfor psykisk helse. Våre regionale helseføretak har skapt langsiktige avtalar med mange av desse aktørane, noko som er veldig bra, og som Senterpartiet støttar. Framstegspartiet kallar dette bruk av private, men det er jo det offentlege som betalar uansett kva system me har. Meiner Framstegspartiet at kortsiktige avtalar med institusjonar som ein ikkje kan føra kvalitet med, framleis er betre enn å ha ein langsiktig, føreseieleg avtale med desse gode institusjonane?

Bård Hoksrud (FrP) [10:50:44]: Fremskrittspartiet er opptatt av at vi skal finne de gode løsningene. Det er menneskene det handler om – å sørge for at mennesker får de beste tilbudene. Da tror vi at mangfold, det å kunne bruke flere forskjellige typer institusjoner med forskjellige former for behandling, er det viktige.

Det er ikke sånn at det offentlige systemet bare fungerer veldig bra når vi ser at køene øker og folk må stå og vente lenger. Mange opplever at de ikke får den behandlingen de trenger, eller det som er den rette behandlingen, fordi denne regjeringen ønsker at det i stor grad skal være mest mulig ensrettet hva man skal kunne få. Men hvert enkelt menneske er altså unikt for Fremskrittspartiet. De har forskjellige behov, og vi ønsker at man faktisk skal kunne få den muligheten til å få lov å velge dem man tror kan gi det aller beste tilbudet.

Når det er utfordringer med systemet, burde man heller jobbe med å endre systemet og gjøre systemet

bedre. Man burde ikke gjøre som Senterpartiet her ønsker, nemlig bare å være imot systemet, og derfor legge ned tilbud som vi åpenbart vet at er veldig gode, som fungerer, og som sørger for at unge mennesker som sliter og har store behov, faktisk også får bedre tilbud. Det er viktig for Fremskrittspartiet. At Senterpartiet ikke er opptatt av tilbudet, får være Senterpartiets problem.

Marian Hussein (SV) [10:52:00]: Det er alltid interessant å høre Fremskrittspartiet snakke om mangfold. Det er sjelden det handler om mennesker, det handler kun om private kommersielle aktører.

Jeg har sittet her og lurt litt på når det å være bekymret for behandlingstilbud ble viktig for Fremskrittspartiet, for mens de satt i regjering, fortsatte man planleggingen av nedbygging av psykisk helsevern. Man har bygget sykehus rundt omkring i landet som forutsetter at man tar ned sengeplassene med 25 pst. framover, samtidig som vi ser at befolkningen er økende. Det blir det ventelister og ventetider av. Så kan representanten svare på hvor fornøyd han er med at Fremskrittspartiet satt i en regjering som faktisk bygde ned sengeplassene?

Bård Hoksrud (FrP) [10:52:58]: Det jeg er veldig opptatt av, er mennesker, ikke systemer, ikke bygninger. Jeg er opptatt av at vi skal sørge for at pasientene får de beste tilbudene – der er jeg helt enig med representanten Marian Hussein. Det er nettopp derfor vi har sagt det, og vi har sagt det lenge – dette er ikke det første året Fremskrittspartiet fremmer forslag om å sørge for å bevilge mer penger for å få flere døgnplasser. Det har vi gjort i flere år, og det er nettopp fordi alle var enige om at man ønsket at man skulle få nær behandling, poliklinisk, men så ser man at det har hatt noen enorme negative konsekvenser. Det har vi advart mot. Vi har hatt debatter i denne salen rundt dette med psykisk syke som trenger å bli skjermet for samfunnet, få hjelp, både for dem selv og for samfunnet.

Det som er viktig for meg og Fremskrittspartiet, er å sørge for at vi tar tak i menneskene, hjelper menneskene. Det å reise rundt og møte mennesker som ikke får behandling, fordi Marian Hussein og SV har sørget for å legge ned fritt behandlingsvalg – som gjør at de ikke får det tilbudet, og at de må stå og vente i flere måneder ekstra fordi de ikke får det tilbudet – er noe som berører meg.

Seher Aydar (R) [10:54:12]: Forrige regjering innførte innsatsstyrt finansiering i poliklinisk psykisk helsevern, til tross for advarsler fra fagfolkene. Resultatet har vært at de ansatte har måttet bruke mye av tiden sin på administrative oppgaver og koding av pasienter, og at tilbudet til pasientene har blitt dårligere. Ifølge en medlemsundersøkelse som Psykologforeningen utførte, opplever de at rammene er for trange, og at de pres-

ses til å skrive ut pasientene før de er ferdigbehandlet. Nå har DPS-ene store vansker med å holde på og rekruttere psykologer. Så spørsmålet er: Synes Fremskrittspartiet fortsatt at det er en god idé med innsatsstyrt finansiering i psykisk helsevern? Eller mener Fremskrittspartiet at det kanskje er på tide å avvikle det, for best mulig tilbud til pasientene?

Bård Hoksrud (FrP) [10:55:03]: Fremskrittspartiet er opptatt av best mulig tilbud til pasientene, men jeg tror det er bra med et insitamant til å hjelpe pasienter, som gjør at det er viktig, og at man motiverer for å få mer behandling for flere, for å hjelpe flere. Det mener jeg er kjempebra.

Det er sånn at Fremskrittspartiet i sine alternative budsjetter har foreslått å styrke sykehusene. Vi har foreslått å styrke bevilgningene til psykisk helse. Det er nettopp fordi vi ser at utfordringene blir større, og jeg tror man må ta inn over seg at det har skjedd mye. Bare de siste årene har man sett en kraftig økning, som i hvert fall Fremskrittspartiet og jeg tar på alvor, og det er derfor vi foreslår å bevilge mer penger.

Men vi ønsker også å gi folk muligheter, og for meg gjør det vondt langt inn i hjertet når jeg møter unge mennesker som ikke får hjelp fordi SV, Rødt, Arbeiderpartiet og Senterpartiet har sørget for å fjerne fritt behandlingsvalg. Det betyr at mange av dem som står i kø, ikke får noe tilbud. De får ikke muligheten til å få den hjelpen de trenger. ROS har fått kutt i bevilgningene fra denne regjeringen. Det er trist og tragisk for de menneskene.

Presidenten [10:56:06]: Replikordskiftet er omme.

Marian Hussein (SV) [10:56:18]: Vi i SV har i likhet med mange ventet med en viss utålmodighet på opptrappingsplanen for psykisk helsevern. Det er ingen tvil om at tidligere opptrappingsplaner har hatt en avgjørende betydning for å utvide og styrke psykisk helsevern og tilgjengeliggjøre et desentralisert tilbud innen psykisk helse. Det er dessverre et faktum at mange av innspillene til komiteen har påpekt at opptrappingsplanen ikke er tilstrekkelig forpliktende. Planen forutsetter fortsatt for lite ressurser de kommende ti årene i forhold til det faktiske behovet i befolkningen og tjenesten.

Det er egentlig absurd å snakke om en opptrappingsplan når vi har flere sykehus som planlegges bygget i dette landet, deriblant her i Oslo, der det forutsettes at vi skal bygge ned sengeplassene med 25 pst. framover, samtidig som vi ser det økende behovet for psykisk helsevern i spesialisthelsetjenesten og for sengeplasser.

Jeg deler synet på at tilgang på et lavterskeltilbud innen psykisk helsevern er svært effektivt for å hjelpe mennesker. Det er viktig at folk får være i arbeid, i sitt

hjem og i nærheten, uten å måtte legges inn. Vi kan ikke fortsette å bygge ned spesialisthelsetjenesten når vi vet at det er noen som er nødt til å ha spesialisthelsetjeneste.

Vi er bekymret for utviklingen innen spesialisthelsetjenesten. Samtidig som vi sitter her og behandler en opptrappingsplan, skjer det en faktisk nedbygging i spesialisthelsetjenesten. Da planen ble lagt fram, var jeg i Sandnes, der man planla nedbygging av døgnplasser. Vi ser at ROP-tilbudet i Bergen nå er blant kuttforslagene til Helse Bergen neste år. Vi kan ikke ha en spesialisthelsetjeneste som ikke kan tilby tilstrekkelig hjelp framover. Dette påvirker lavterskeltilbudet, som ender med å bære altfor mange oppgaver, og det skaper også køer der.

Både regjeringen Støre og regjeringen Solberg har vedtatt politiske målsettinger om større økninger i budsjetter for psykisk helse i spesialisthelsetjenesten enn det som faktisk har blitt realisert. Dette er direktekonsekvenser av helseforetaksmodellen, der psykisk helse ikke synes å være en lønnsom prioritering for sykehusene. De siste forslagene om nedleggelse vitner også om dette. Dagens modell for styring av spesialisthelsetjenesten viser seg ikke å være tilstrekkelig for psykisk helse. Vi forventer at den kommende helse- og samhandlingsplanen fra regjeringen vil inneholde nye forslag som sikrer at regjeringens signaler faktisk blir fulgt opp i spesialisthelsetjenesten.

Det er en annen ting som gjør meg bekymret, og det er den høye turnover blant ansatte i psykisk helsevern og den lave andelen overleger og spesialister. Det haster med en plan for oppfølging. Jeg er glad for at en samlet komité ønsker å ha en ny plan for både å beholde og hjelpe nyutdannede og etablerte spesialister innen psykisk helsevern.

Kampen mot store forskjeller og for gode velferdsordninger er viktig for å forebygge psykisk uhelse blant befolkningen. Vi ser at gode tiltak som faktisk fungerer, som alle er glad i, som IPS og FACT, har store utfordringer når regelverket ikke er tilstrekkelig. Vi har lagt inn en liten anmodning i planen om at regjeringen ser på dette, for det er viktig at lovverket ikke hindrer de ansatte i Nav og DPS i å snakke sammen.

SV har i dag lagt fram et løst forslag om at regjeringen i oppfølgingen av opptrappingsplanen må inkludere de psykiske helseutfordringene som mennesker som utsettes for rasisme og diskriminering, opplever. FHI har vist til at det er mange internasjonale studier som viser at det er en klar sammenheng, og det er viktig at tjenestene våre tar dette inn over seg.

Med det tar jeg opp de forslagene SV er med på.

Presidenten [11:01:20]: Dermed har representanten Marian Hussein tatt opp de forslagene hun refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [11:01:33]: Representanten Marian Hussein har både i innlegget sitt og i en replikkordveksling nevnt flere steder hvor det psykiatriske tilbudet er under press: Sandviken, Sandnes, Harstad, Trondheim – mange, mange steder. Så hørte vi fra representanten Klungland at utfordringene skyldes pandemi, krig og sykefravær, men det virker som at det for Marian Hussein er helseforetaksmodellen som er utfordringen – hele utfordringen – for hvordan vi innen psykisk helsevern ikke klarer å behandle de pasientene som trenger det, verken tverrfaglig og helhetlig nok eller i det spesialiserte tilbudet.

Har Marian Hussein noen tanker om hvor viktig statsbudsjettet er, og at SV faktisk ikke ser ut til å ha fått noe gjennomslag for å øke sykehusøkonomien eller for at regjeringen styrer sykehusene på en annen måte?

Marian Hussein (SV) [11:02:36]: Både i dette budsjettet og i det forrige ligger det betydelige økninger til psykisk helsevern og opptrapping av det. Samtidig har vi også satt av 200 mill. kr som vil hjelpe Helse nord betydelig, som vi har fått gjennomslag for i forhandlingene.

For Høyre og Arbeiderpartiet er jo helseforetakene egentlig den største bøygen, for både erfaringene med den gylne regelen og erfaringene med to år med et oppdragsbrev til spesialisthelsetjenesten fra statsråd Kjerkol viser at vi ikke har klart å styrke psykisk helsevern, og det skjer faktisk en nedbygging av tilbudene til mennesker rundt omkring i landet. Da ligger heller bevisbyrden på dem som er tilhengere av denne måten å styre på. Når de politiske signalene om opptrapping ikke når fram til styrerommene når man planlegger tilbudet videre, er det faktisk et demokratisk problem.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [11:03:42]: Jeg tør nesten ikke tenke på hva som hadde skjedd hvis ikke vår regjering i åtte år hadde vært tydelig på den gylne regel. Vi så det på rusfeltet. Der overoppfylte man for rus, og så ble det en stor styrking på psykisk helse også i sykehusene.

Det er sånn at vi til enhver tid må forholde oss til de fakta som foreligger. Da vi satt i regjering, ganske sent i vår andre periode, ble det foretatt en fremskriving av hva som er behovet for vekslingen mellom døgn- og dagplasser i psykisk helsevern. Den var veldig tydelig på at man ikke skulle bygge ned noe videre, at man egentlig hadde det nivået som var riktig på døgn, men at man måtte justere litt med tanke på barn og unge og voksne. Så bestilte vår helseminister, Bent Høie, en ny fremskriving etter pandemien fordi han var bekymret for utfordringene pandemien hadde gitt. Den viste at det var behov for å bygge opp døgnkapasitet.

Jeg spør derfor egentlig igjen: Hvorfor er ikke SV tydeligere i sine forhandlinger med regjeringen om nett-opp dette?

Marian Hussein (SV) [11:04:47]: Det er ulike måter å se på hva arven etter Bent Høie er, men rapporten fra Riksrevisjonen fra 2021 viste at man ikke hadde klart å bygge opp et tilstrekkelig tilbud. Det var for mange mennesker som ikke fikk psykisk helsehjelp da de trengte det. Det var altfor mange som ble gående inn og ut av sykehusene og ikke fikk riktig hjelp til riktig tid. Den gylne regelen var egentlig en fadese for psykisk helsevern når man ikke klarte å bygge opp.

Som jeg sa i et tidligere svar, har SV klart å forhandle inn 200 mill. kr til sykehusene i nord, som nå har store utfordringer innenfor psykisk helsevern. Vi har også i tidligere budsjetter klart å styrke psykisk helsevern og antall døgnplasser i psykisk helsevern.

Morten Wold (FrP) [11:06:04]: Jeg hører representanten Hussein nevne disse 200 millionene til Helse nord, men SV valgte sist mandag å støtte regjeringen i å fortsette prosessen med å endre helsetilbudet i Nord-Norge. Det betyr at også en rekke helsetilbud innenfor psykisk helse og rus nå står i fare for å bli flyttet eller fjernet. Mitt spørsmål er hvordan SV kan akseptere at viktige tilbud innenfor psykisk helse- og rusområdet fjernes fra Nord-Norge.

Marian Hussein (SV) [11:06:39]: I forhandlingene kom det både penger og også klare verbalformuleringer om at man skal videreutvikle dagens sykehusinfrastruktur i nord. Samtidig vil jeg si at SV også har levert et forslag her på Stortinget som krever at hele prosessen tas i Stortinget, og at man ser helhetlig på utviklingen i Nord-Norge, uten at man stadig vekk på ulike områder og i ulike komiteer bygger ned viktig infrastruktur i Nord-Norge. Jeg inviterer representanten til å delta i det komitéarbeidet.

Så er det jo sånn at når man har forhandlet fram et budsjett, kan man ikke drive med selektivt å stemme for alle andres forslag. Jeg tenker at representanten Wold med så lang erfaring fra Stortinget vet hvordan dette er, så det er viktig at vi ikke forvirrer befolkningen med sånne utspill.

Morten Wold (FrP) [11:07:45]: Ja, vi kjenner til hvordan voteringene foregår i forbindelse med budsjett, men det forhindrer likevel ikke at man stiller spørsmål.

Ideologi kommer alltid først for venstresiden, og det synes å være kanskje det viktigste når prioriteringer foretas i helsetjenesten. Det fører altså til et todelt helsevesen, der lommeboka avgjør om man får behandling.

Mitt spørsmål til representanten Hussein er: Er dette i samsvar med SVs slagord om å dele godene?

Marian Hussein (SV) [11:08:27]: Å dele godene som prinsipp og ideologi er kjempeviktig for vår deltakelse i de politiske foraene og viktig og avgjørende for at vi skal fortsette kampen for likeverdige helsetjenester. Det er heller Fremskrittspartiets måte å løpe de kommersielle aktørenes ærend på som egentlig bekymrer meg mest, for vi kan jo ikke fortsette å si at vi skal prioritere begge deler. Politikk handler om prioritering, og vi i SV prioriterer de offentlige helsetjenestene framfor private og å løpe private kommersielle aktørers ærend.

Presidenten [11:09:08]: Replikordskiftet er avsluttet.

Seher Aydar (R) [11:09:24]: Matprisene øker, strømregningen har blitt en kilde til bekymring for mange, renten stiger, og med den har antall boliglån som går til inkasso, økt dramatisk. Psykisk helse kan ikke ses isolert fra livsbetingelser og økonomiske forhold. Forskning viser at økonomiske vanskeligheter kan være både utløsende og vedlikeholdende for psykiske vansker som angst, depresjon og selvmordstanker. Det er en klar sammenheng mellom psykiske helseproblemer og utrygg økonomi og gjeldsproblemer. En svensk studie fant at en av fem med store gjeldsproblemer minst én gang hadde forsøkt å ta sitt eget liv. En britisk undersøkelse fant at mennesker med problemgjeld har tre ganger så stor sannsynlighet for å ha hatt selvmordstanker i løpet av det siste året.

En ukentlig samtale med psykolog og en resept på angstmedisiner er ikke alene noen løsning hvis det som holder deg våken om natten, er regningsbunken som vokser, inkassobyråene som ringer deg daglig, og at du står i fare for å miste hjemmet ditt. Da må du også få hjelp til å løse de økonomiske problemene dine. Derfor foreslår vi at lavterskeltilbud som Rask psykisk helsehjelp også kan tilby økonomisk rådgiver. Vi har også foreslått at alle distriktspsykiatriske sentre og andre institusjoner innen psykisk helse og rus har tilgang på gjeldsrådgivere.

Fattigdom er helseskadelig. Jobb nummer én er å kjempe mot de store forskjellene og de økonomiske vanskelighetene folk befinner seg i i dag. I mellomtiden trenger vi at helsesystemet erkjenner at penger betyr noe. Hjelp til å få kontroll over gjelden og trygg økonomi er for mange den beste medisinen. At vi nå har fått flertall for å sikre at tiltak for å avdekke og håndtere gjeldsproblematikk og økonomiske problemer får en plass i det selvmordsforebyggende arbeidet, er et viktig skritt i riktig retning. Det er jeg glad for.

Hvert år blir 1 000 pasienter i Norge lagt i belter. Å bli utsatt for mekaniske tvangsmidler som beltelegging

er ikke noe som noen blir friskere av. Det kan derimot påføre skade både fysisk og psykisk. Det skader dem som trenger hjelpen. Østenstad-utvalget, som leverte sin NOU i 2019 der de hadde en samlet gjennomgang av reglene om bruk av tvang i helse- og omsorgssektoren, anbefalte en utfasing av mekaniske tvangsmidler. Det har ikke blitt fulgt opp, og nå må vi ta fatt på dette arbeidet. Hele komiteen har stilt seg bak forslaget vårt om å sikre at opptrappingsplanen skal inneholde konkrete tiltak og ressurser som gjør en reduksjon av tvangsmidler mulig. Det er viktig, og det er jeg glad for. Samtidig må jeg også understreke at jeg fortsatt mener at målet må være en utfasing av mekaniske tvangsmidler, men dette er et første skritt, og det er et viktig steg at komiteen står samlet bak dette.

Det har vært litt snakk om helseforetaksmodellen her, og jeg vil fortsette litt der, for psykisk helse har lenge vært en salderingspost i helseforetakene. Under helseforetaksmodellen har de store sykehusene innen psykisk helsevern blitt nedlagt, ett etter ett, eller de blir truet av det. 13 av landets 17 psykiatriske sykehus er enten solgt, vedtatt solgt eller truet av nedleggelse. Tomtesalget finansierer nye sykehusbygg der psykisk helsevern får liten plass i lokaler som i utgangspunktet bare er egnet for korte innleggelser.

Hver eneste helseminister som har sittet siden helseforetaksmodellen ble innført, har forsøkt å få helseforetakene til å prioritere psykisk helse, uten å klare det. Nedleggelsen av sengeplasser fortsetter, selv etter at Stortinget vedtok at ingen flere plasser skulle legges ned. Kuttene i psykisk helsehjelp i spesialisthelsetjenesten har lempet ansvaret over på kommunene, noe de verken har kapasitet eller kompetanse til å håndtere.

Jeg er bekymret over situasjonen. Jeg er bekymret over en situasjon der befolkningens psykiske problemer øker, uten at tjenestene er rustet til å møte behovet. En opptrappingsplan for psykisk helse er viktig og riktig. Vi trenger en satsing, men skal vi komme i mål, må vi både ta et oppgjør med helseforetaksmodellen for å sikre at satsingen faktisk skjer, og styrke kommunene, sånn at de faktisk er i stand til å håndtere det ansvaret de har fått.

Helt avslutningsvis vil jeg komme med en liten stemmeforklaring. I tillegg til at vi selvfølgelig skal stemme for de forslagene Rødt er med på, kommer vi også til å stemme for forslagene nr. 8 og 13, og av de løse forslagene kommer vi til å stemme for forslag nr. 42, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, og forslag nr. 43, fra SV.

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:14:35]: Først av alt vil eg seie at eg og Venstre er svært glade for at vi på Stortinget i dag skal vedta ein opptrappingsplan for psykisk helse. Det er på høg tid. Det er ekstremt viktig og heilt nød-

vendig når vi veit at vi etter mange år – trass i rikeleg med politiske festtalar og også vedtak i denne salen, under skiftande fleirtal og skiftande regjeringar – enno ikkje er der at psykisk helse blir teken på alvor og behandla med same tyngde og kvalitet som fysisk helse i helsevesenet vårt. Vi er framleis bakpå.

Det handlar om fleire ting. Det handlar om at tilgangen til psykisk helsehjelp er ulik. Altfor mange får ikkje tenester når dei ber om det og bør få det. Spesielt råkar det barn og unge, og det slår ulikt ut ulike stadar i landet. Vi veit også at det framleis er kjønnskilnader innanfor psykisk helsevern. Kvinner blir innanfor fleire psykiske lidingar seinare diagnostiserte og behandla enn menn. Vi veit òg at vi ikkje har klart å gje eit godt nok tilbod til dei aller sjukaste, dei med den direkte dødelege miksen av psykisk sjukdom, rus og kanskje også valdsåferd. Vi veit at levealderen for dei aller sjukaste pasientane blir redusert med kanskje så mykje som 20–25 år. Det er betydeleg meir enn for sjølv alvorlege fysiske sjukdomar som eksemplvis kreft.

Dette gjer at vi er nøydde til å få opp ein svært mykje sterkare og meir offensiv politikk for psykisk helse i åra som kjem. Det handlar om ressursar, og det handlar også om kunnskap og kompetanse. Jamt over må vi trappe opp kompetansen til helsepersonell på psykisk helse. Det gjeld sjukepleiarar, der vi må få på plass masterutdanning og andre tilbod innanfor psykisk helse og rus. Det gjeld helsefagarbeidarar, som må få meir fagleg påfyll og strukturerte utdanningsopplegg. Vi er nøydde til å styrkje forskingsinnsatsen om ulike behandlingformer for å få meir kunnskap om kva som verkar, og vi er nøydde til å prioritere behandlingstilboda til dei aller sjukaste.

Difor kjem Venstre til å støtte alle punkt i fleirtalsinnstillinga her i dag. Eg vil spesielt framheve punkt VII, at Stortinget ber regjeringa beinveges stanse nedbygginga av døgnplassar innan psykisk helsevern. Det er heilt nødvendig. Vi opplever akkurat no heilt hjerteskerande og uforståelege ting rundt om i Helse-Noreg. For å nemne eit konkret døme: I Bergen opplever vi no at ROP-posten i Helse Bergen, som er eit spesialretta tilbod til dei aller sjukaste, no held på å bli lagd ned – i skarp kontrast til helseministeren og alle andre sine fine ord om at no skal døgnkapasiteten trappast opp. Her er det ei døgneining med åtte plassar for dei aller sjukaste som står i fare for å bli lagd ned, samtidig som helseministeren seier i media at nedbygginga av sengeplassar skal stoppe på hennar vakt. Dette heng ikkje saman. Dette må ta slutt. Sånn kan vi ikkje ha det.

Venstre kjem til å støtte mange av mindretalsframlegga som ligg i innstillinga. Vi kjem til å støtte framlegga nr. 1–26, bortsett frå framlegg nr. 2, om å utvide aldersgrensa i BUP til 25 år. Det støttar vi ikkje fordi vi veit

kor pressa kapasiteten er i barne- og ungdomspsykiatrien, og det å utvide aldersgrensa med sju år med ein knips i Stortinget meiner vi ikkje er rett, sett opp mot det. Vi har eit alternativt framlegg om å utvide aldersgrensa til 20 år. Vi kjem også til å støtte framlegga nr. 28, 29 og 36. I tillegg fremjar vi våre lause framlegg nr. 37–41, som handlar om tilbodet til dei aller sjukaste. Det handlar om å gjere noko sterkare enn det regjeringa og fleirtalet vil, på rekruttering og kompetanse, og det handlar om å styrkje forskingsinnsatsen.

Med det tek eg opp Venstres forslag.

Presidenten [11:19:40]: Representanten Alfred Jens Bjørlo har tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Truls Vasvik (A) [11:20:00]: Representanten var rystet over nedbyggingen av døgnplasser, som statistikkene viser var betydelig verre før. Så hvordan var – og er – representanten fornøyd med egen innsats etter åtte år i forrige regjering, der man la ned nesten 100 plasser? Og hvorfor var man ikke like rystet da?

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:20:17]: Som fleire har vore inne på i tidlegare replikkrunder, har det vore ei tverrpolitisk einigheit over lang tid om å gjere ei omlegging av rigginga av det psykiske helsetilbodet, over mot meir dagbehandling og meir poliklinisk behandling. Den prosessen har gått over mange år. Det har i store trekk vore ei nødvendig omlegging for å treffe behova til pasientane betre. Samtidig er det ingen tvil om at vi etter Venstres syn no er komne til eit punkt der dette har gått for langt. Vi er nøyde til å stikke fingeren i jorda og sørgje for at vi no igjen får ein riktig balanse. Det gjer at Venstre har vore oppteken av å ha ordninga med fritt behandlingsval, som diverre no blir avskaffa av denne regjeringa, og som har vore med på å utvide og gje betre kapasitet på døgnbehandling. Det betyr òg at vi meiner tida no er inne for å gje klar beskjed, også innfor det offentlege, om at vi no faktisk må stoppe nedbygginga vi ser skje.

Truls Vasvik (A) [11:21:21]: Da forutsetter jeg at representanten er fornøyd med dagens regjering, som har snudd det og økt antallet døgnplasser.

Siden representanten nevner dette med fagfolk, kan jeg jo stille ham samme spørsmål som jeg stilte representanten Bruflot: Hvordan vil Venstre sørge for at vi får nok fagfolk i det offentlige helsevesenet, som i hvert fall jeg opplever at alle sier de er opptatt av at vi skal bevare i Norge, samtidig som en insisterer på fri etableringsrett for private aktører, som henter folk fra vår felles helse-tjeneste? Og bare for å ta det med en gang: Det er ikke sykepleiere det er størst mangel på her; det er psykologer

og annet fagpersonell. Disse 17 000 sykepleierne skal vi gjerne få tilbake, men de blir ikke psykologer over natten. Hvordan henger det sammen?

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:22:05]: Eg takkar for spørsmåla, og for å svare på det første først: Ja, Venstre er veldig fornøgd med at helseministeren har gjeve klar beskjed om at nedbygginga av sengeplassar skal stoppe på vakta til denne regjeringa. Det er vi fornøgde med. Problemet er at det ikkje skjer i praksis. Avskaffinga av fritt behandlingsval gjer at vi no ser at ideelle stiftingar og institusjonar må leggje ned, og vi har eksempelet som eg nemnde med ROP-posten i Bergen, som er innfor det offentlege, der det motsette skjer. At det blir gjeve eit tydeleg signal, er vi glade for, men det må følgjast opp sterkare.

Når det gjeld det andre spørsmålet, om tilgang på personell: Når vi veit kor forsvinnande liten andel av helsepersonellet som faktisk arbeider i dei private helse-tenestene, meiner eg det er ei avsporing å gjere dette til hovudproblemet når det gjeld rekruttering av helsepersonell. Det handlar om heilt andre grep. Det same seier bl.a. Norsk Sykepleierforbund. Dette handlar faktisk om å få opp kapasiteten i desse utdanningane. Det handlar om å få opp kvaliteten, og det handlar om å få opp status og løn i desse næringane.

Truls Vasvik (A) [11:23:17]: Hvis det er en så forsvinnende liten del ansatte hos de private helseaktørene at vi ikke trenger å bry oss om det når det gjelder ansatte, hvordan kan det at vi er imot fritt behandlingsvalg for å styrke den offentlige helsetjenesten – som da kommer alle til gode, og ikke bare de ressurssterke, som evalueringen viser – være avgjørende for denne forsvinnende lille andelen? Eller sier representanten egentlig at mange av dem som faktisk jobber innenfor de institusjonene, ikke er fagfolk?

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:23:48]: Det viktigaste vi kan gjere for å få auka og forbedra rekrutteringa innanfor det offentlege helsevesenet, er faktisk å gjere det å jobbe innanfor det offentlege helsevesenet så attraktivt og godt at fleire ønskjer å jobbe der. Då trur eg på det å ha ein viss grad av eit privat, ideelt alternativ, som gjer ting på andre måtar. Når vi eksempelvis ser at legar og sjukepleiarar ikkje ønskjer å jobbe på eit offentleg sjukehus fordi kvardagen er for dårleg organisert, turnusordningane er for dårlege og arbeidsvilkåra blir opplevde som uhandterlege – samtidig som ein har ideelle og private alternativ som greier å leggje opp til måtar å jobbe på der ein får brukt kompetansen betre, har betre turnusar og har ein annan måte å gjere ting på – er jo det viktigaste det offentlege kan gjere, å lære av det og gjere det meir attraktivt å jobbe i det offentlege, ikkje å

løyse situasjonen ved å få vekk det private og la ting vere med dei svakheitene som er i det offentlege.

Marian Hussein (SV) [11:25:05]: Når vi vet at psykisk helse ikke er likt fordelt i befolkningen, og at mennesker med dårlig råd og usikker økonomi har større sjanse for å få psykisk uhelse, er det jo litt rart faktisk å tilhøre partiet Venstre og foreslå et kutt på 4,8 mrd. kr i statsbudsjettet. Dette er jo penger som tas rett fra mennesker som kanskje for første gang har oppsøkt psykisk helsevern, og som kanskje har blitt innlagt og har store kriser. Forstår representanten at et slikt kutt kanskje ville ført til at færre mennesker ville oppsøkt hjelp, eller at flere mennesker ville opplevd større kriser når de i en dyrtid kanskje mister bolig og andre faste rammer som er viktige for dem, mens de får behandling, og at det å ha gode velferdsordninger faktisk er en forutsetning for å kunne få riktig behandling til riktig tid?

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:26:10]: For det første kjenner eg meg ikkje igjen i dette talet på 4,8 mrd. kr som representanten siktar til. Tvert imot har Venstre lagt fram eit statsbudsjett der vi i mykje større grad sikrar og spissar økonomien og tiltaka inn mot dei som treng det mest. Mens SV vil smøre tiltak tynt utover på alle, går vi f.eks. inn for å styrkje økonomien til barnefamiliane med dårlegast økonomi betydeleg meir enn det både regjeringa og regjeringa og SV gjer i sitt tilbod. Innanfor helsebudsjettet går vi inn for å styrkje satsinga på psykisk helsevern i kommunane. Vi går inn for å styrkje satsinga på helsestasjonar og skulehelsetenesta, som vi veit er ekstremt viktig for å nå og hjelpe barn i utsette familiar, og vi går jamt over inn for faktisk å gjere prioriteringar som gjer at vi hjelper dei fattigaste – ikkje å smøre pengar tynt utover til alle.

Presidenten [11:27:06]: Replikordskiftet er avsluttet.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [11:27:18]: Jeg vil starte med å takke og berømme regjeringen generelt og helseminister Kjerkol spesielt for en tung og viktig satsing på psykisk helse, og ikke minst at det faktisk for en gangs skyld ser ut til å følge finansiering med forslagene.

Planer er godt å ha, men det må selvfølgelig rullas ut konkrete tiltak i praksis, og derfor støtter vi i Miljøpartiet De Grønne nær sagt alle forslagene som er lagt fram i komiteen, som vi mener er gode og utfyller med praktiske tiltak. Særlig vil jeg rette oppmerksomheten mot forslaget om umiddelbart å stanse nedbyggingen av døgnplasser i psykisk helsevern.

Det er på høy tid å ta et oppgjør med den grå ideologien som har styrt norsk helsevesen de siste tiårene, der

man stadig vekk tror at minimal innsats skal gi maksimalt resultat, og man har det forlokkende slagordet «mer helse for hver krone», som dessverre fører til at man i praksis ikke bidrar med den innsatsen som trengs. Ja, foretaksmodellen er et symptom på denne tankegangen, men vi mener at de systematiske problemene går helt ned i ideologien bak. Det er ikke om politikken er rød eller blå, om man privatiserer litt mer eller litt mindre, som vi mener er det største problemet. Det er den maskintankegangen, den systemtankegangen i den grå ideologien, som gjør at vi kan ha så mange gyldne handlingsregler vi bare vil. I praksis vil man ikke klare å prioritere de tingene som er vanskelige å måle og telle i et slikt helsevesen, så psykisk helse og kroniske lidelser vil alltid bli systematisk underprioritert til vi gjør noe med den grunnleggende ideologien.

I det grønne helsevesenet er noen av grunnpilarene både forebygging og det å lytte til de fagfolkene som er tettest på pasientene. I dette tilfellet, for dette forslaget, er det kanskje særlig viktig at det å ha et robust helsevesen er viktig. Ja, lavterskeltilbud er bra, men det å gjøre en solid innsats når det først trengs, er noe av grunnen til at det er viktig å bevare disse døgnplassene. Selvfølgelig er vi også for å trappe opp antallet døgnplasser, men det ser vi på som et komplementært forslag, som vi støtter i tillegg.

Til sist vil jeg si at uansett hvor godt vi gjør vårt psykiske helsevesen, gjør det veldig liten forskjell for befolkningen hvis vi ikke gjør noe med det grunnleggende problemet. Vi har et samfunn i dag hvor vi er fremmedgjort fra hverandre, og vi er fremmedgjort fra naturen som danner livsgrunnlaget vårt. Det bør ikke komme som noen stor overraskelse at stadig flere unge sliter med psykiske lidelser når vi igjen og igjen, til og med gjennom konkrete vedtak i denne sal, viser at vi ikke har tenkt å ta vare på deres livsgrunnlag i framtiden. Da kan vi bruke så mange milliarder vi bare vil på psykisk helsevern, problemet vil ikke forsvinne.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [11:30:50]: Det som bekymrer meg, er at det er så mange barn og unge som melder at de sliter. Vi trenger et samfunn som skaper robuste unger som tåler livet. Livet er ikke for pingler, er det noen som sier. Det er vel ikke det eneste vi kan være enige om i denne salen, men jeg tror vi kan være enige om det. Barn og unge trenger mer enn noen gang rask hjelp. Nå er det mange barn og unge som venter lenge på behandling. Jeg håper virkelig at regjeringen tar det alvorlig inn over seg og gjør et krafttak for ventetidene i 2024, spesielt for barn og unge.

Norge er et land med lange og stolte tradisjoner for samarbeid med ideelle og frivillige organisasjoner, og det er jeg stolt av. Jeg heier på frivilligheten hver eneste dag.

Det er mange av dem som driver lavterskeltilbudene ute i kommunene, som snur seg fort rundt hvis samfunnets behov endrer seg. De fortjener forutsigbar styring og stabile rammevilkår fra det offentliges side. Det er dessverre ikke slik de opplever det i dag, og det bekymrer meg. Jeg bekymrer meg ikke først og fremst for organisasjonene, men for dem som venter i telefonkø og aldri får svar, eller for dem som synes at køen til psykologen er for lang, men likevel trenger noen å snakke med.

Jeg vil rope et lite varsko når det gjelder denne planen, for følger det egentlig nok penger og ressurser med til at vi får kraftfulle tiltak som gir effekt? På mandag behandlet vi rammene i statsbudsjettet – som ikke kom med kraftig styrking av psykisk helsetjeneste. Det skaper fortsatt uforutsigbarhet for lavterskeltilbudene drevet av ideelle og frivillige aktører.

At det er bevilget en god femtilapp i året til hver eneste innbygger, tror jeg ikke monner når behovet er så stort. Det dekker nesten ikke bussreisen den ene veien, én gang, for én samtale. Derfor er det mer en plan enn en opptrappingsplan vi behandler i dag.

Med dette tar jeg opp Kristelig Folkepartis forslag og det forslaget vi er en del av.

Presidenten [11:34:07]: Da har representanten Olaug Vervik Bollestad tatt opp de forslagene hun viste til.

Det blir replikkordskifte.

Kamzy Gunaratnam (A) [11:34:24]: Senere i dag skal Stortinget endelig vedta et forbud mot konverteringsterapi. Dette er en gledens dag, for konverteringsterapi ødelegger liv. Den forrige regjeringen, som representanten Bollestad var en del av, la fram et upresist lovforslag i sin tid. Det var lav strafferamme, ingen forbud mot markedsføring – barn ble plutselig voksne og «open for business» lenge før de fylte 18 – og det var ingen forbud i utlandet. Det var vel en grunn til at flere aktører kritiserte dette lovforslaget.

I dag fremmer representanten Bollestad et løst forslag som legger seg på samme linje, og samtidig stemmer hun imot det helhetlige forslaget til regjeringen som har bred støtte i samfunnet.

Jeg har to spørsmål. Mener representanten at konverteringsterapier er i harmoni med god psykisk helse? Og hvis nei, hvorfor stemmer ikke representanten Bollestad for forbudet senere i dag?

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [11:35:14]: Punkt 1: Kristelig Folkeparti er ikke for konverteringsterapi – punktum. Punkt 2: Vi tror at det forslaget som forelig-

ger i dag, begrenser dem som skal være til hjelp, jf. fagfolk i Sverige og i andre land som bruker tid på samtaler med barn og unge under 18 år. Dette har skapt gråsoner og usikkerhet. Jeg ønsker at man ikke skal begrense, men gi et større handlingsrom. Derfor er det de gråsonene som dette lovforslaget faktisk lager, som Kristelig Folkeparti er imot, og derfor kommer vi med det forslaget vi har.

Kamzy Gunaratnam (A) [11:36:01]: Jeg opplevde den første setningen som utrolig bra – at det er forbud, ja takk og punktum – men deretter skal representanten Bollestad fremme sitt forslag som er mer utvannende, med mange flere hull og mer åpning for faktisk å praktisere dette. Er representanten fortsatt imot konverteringsterapi, og vil representanten Bollestad tenke seg litt om fram mot voteringen senere i dag?

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [11:36:28]: Kristelig Folkeparti og representanten har faktisk bestemt seg og stemmer nei til det forslaget som foreligger. Grunnen er at det også er andre sider som jeg mener regjeringen bør ivareta, som menneskerettigheter, som trosfrihet, ytringsfrihet og tankefrihet. Det rammes ikke inn av det forslaget som ligger inne her i dag, som er en senere sak. Men vi er imot konverteringsterapi, sender saken tilbake igjen og vil at det skal ivaretas. Ikke minst gjelder det foreldreretten, for det er utrolig viktig at foreldre ikke blir redd for å snakke med sine unger om ting som er vanskelig. Det mener jeg ungene trenger, og det mener jeg er godt for å ha et godt hjem å vokse opp i.

Kamzy Gunaratnam (A) [11:37:20]: Forstår jeg da representanten riktig, at det finnes måter å drive konverteringsterapier på som er i tråd med trosfrihet og menneskerettigheter, uten å trække på andre menneskerettigheter som gjelder for barn og unge i dag?

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [11:37:36]: Jeg håper representanten har rensket ørene så hun har hørt at jeg har sagt at Kristelig Folkeparti er imot konverteringsterapi. Til alle de rundt omkring som har forferdelige opplevelser fra religiøse sammenhenger: Jeg legger meg langflat og tenker at det er det ingen som skal oppleve. Det er jeg kjempetydelig på. Samtidig er jeg opptatt av at alle de som opplever å være usikre, skal kunne komme til et faglig godt miljø, de skal kunne samtale med religiøse ledere uten å bli tvunget til å være en annen enn den de er, og uten at det skal skape usikkerhet – at folk som har kompetanse eller er religiøse ledere, skal tørre å ta i de behovene, uten at det skal være konverteringsterapi.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [11:38:37]: Jeg deler representantens bekymring for barn og unges psykiske helse. Vi i Miljøpartiet De Grønne mener jo at noe av ho-

vedårsaken er at samfunnet vårt har blitt et samfunn hvor vi i stor grad er fremmedgjort fra hverandre og fremmedgjort fra livsgrunnlaget vårt, naturen som vi lever av og egentlig er en del av. Det er tross alt vårt forvalteransvar å ta vare på naturen, noe vi ikke ivaretar i dag.

Mitt spørsmål er: Er representanten enig i at dette er en av hovedårsakene, og hva tenker representanten er noe av det viktigste vi kan gjøre for å gi barn og unge håp for framtiden, og dermed styrke deres psykiske helse?

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [11:39:13]: Jeg tror at utfordringene for barn og unge handler om mange ting. Bekymringen for natur kan være en av dem, men det blir for enkelt å legge ansvaret kun på den saken. Jeg tror det handler om at en sliter hjemme mange plasser. En har dårligere økonomi, en opplever trusler mot fred og ufred i landet. En har i tillegg utfordringer med å vite hvem man er i perioden som barn og ung. Vi har lagt en lang pandemi bak oss. Det er krav til å yte mer, være best, finest og flottest og delta i alle sammenhenger.

Alle disse tingene tror jeg er med på å ødelegge barn og unges psykiske helse. Derfor tror vi på tilhørighet, på å skape fellesarenaer der vi tar ned den prestasjonsangsten som veldig mange sliter med.

Presidenten [11:40:16]: Replikordskiftet er omme.

Irene Ojala (PF) [11:40:37]: Ulike partier har nå i dag framhevet og formidlet kloke ord og gode forslag. Problemet er å få ordene til å bli en del av en aktiv og konkret politikk, til beste for pasientene, men også til beste for ansatte som behandler pasienter med psykiske helseproblemer. Noen, altså vi, må fokusere på hvordan vi skal kunne rekruttere og beholde helsepersonell innen psykiatri i helsesektoren, og vi må være med på å skape tillit mellom politiske målsettinger, pasientenes behov og behandlernes faglige integritet.

Når vi nå snakker om faktisk opptrapping for psykisk helse, forutsetter det økte rammer og øremerking av midler til konkrete tiltak. Vi mener det er spesielt viktig med øremerkede midler til å styrke døgnbehandling innen psykisk helsevern for barn, unge og voksne. Det er også viktig å gi øremerkede midler til særlig utsatte grupper og til distriktskommuner, slik at fjordfiskere, bankfiskere, bønder og reindriftsutøvere får gode fagfolk å snakke med når arbeidsdagen blir ensom, og livet blir svært utfordrende.

Pasientfokus ser det som et problem at psykisk og fysisk helse ikke er likestilt i forslaget til statsbudsjett for 2024. Kommunene mangler ordninger som spesifikt sikrer nødvendig psykisk helsehjelp og psykologisk kompetanse i hele landet, men særlig i de områdene som står under press for det som betegnes som det grønne skiftet, og det skal jeg komme tilbake til ganske snart.

Den sosiale ulikheten innen psykisk helse er omfattende, og jeg mener det er viktig at vi er oppmerksomme på at mer psykisk helsearbeid vil ha positive samfunnsøkonomiske konsekvenser, både i og langt utover helse- og omsorgstjenesten, slik det også beskrives i meldingens kapittel om økonomiske og administrative konsekvenser.

Livet er ingen rett linje til lykke. Psykisk sykdom følger heller ikke en oppskrift. Det å være bonde, fisker eller reindriftsutøver kan fort bli et ensomt livsvalg, og mer i dag enn tidligere. I Finnmark står vi overfor store omstillinger som fører til store konsekvenser for reindriftsutøvere. Som valgt inn for Finnmark er jeg nødt til å forholde meg til norsk lovgivning, og også til de lovene som er spesielle og viktige for Finnmark, som f.eks. Finnmarksloven, som er en fylkeslov, og reindriftsloven, som gjelder over hele Norge der hvor det drives aktiv reindrift.

Elektrifisering av Melkøya er et brennbart tema i dag. Det er en aktivitet som vil føre til stor utbygging av vindkraft på land i Finnmark. Disse turbinene vil føre til store inngrep i de arealene som brukes til reinbeite, altså 95 pst. av arealene i Finnmark.

I dag, mens jeg har sittet her, har jeg fått en melding fra en ung mann, som sier til meg:

Jeg vil bare si at jeg har mest lyst til bare å gå min vei, for kontrastene som dere diskuterer i dag, er så store, og det angår ikke mitt liv.

Det er ganske sterke ord å få her i salen når vi diskuterer et sånt viktig tema. Og når jeg snakker om dette her i dag, er det fordi vi kommer til å få store utfordringer med måten staten brøyter vei i reinbeiteland for å oppnå sine mål om elektrifisering av Melkøya. Som en kollega her på huset sa til meg i går: Noen må gi etter, og i denne saken er det reindriften i Finnmark som må gi etter. Her er det flere partier som bør føle seg skyldige.

I den samiske befolkningen har det vært lite akseptabelt å snakke åpent om psykisk helse. Det håper jeg vil snu. Særlig viktig er det for samfunnsgrupper som står alene mot staten, og der reindriftsutøvere vil bli ansvarliggjort når utbyggere innen vindkraft ikke får etablere seg i reinbeiteområdene, slik de gjerne vil.

Fire unge kvinner med god kunnskap om reindriften, Sara Lea Gaup, Sara Elise Eira, Ellen Mathisdatter Sara og Marita Alexandersen, vant tidligere i år Holbergprisen i videregående skole for sin forskning. Temaet var: Hva påvirker, og hvordan påvirkes den psykiske helsen til unge reindriftsutøvere? Andre rapporter om temaet har også oppnådd anerkjennelse, bl.a. gjennom presentasjon i Nasjonal rapport for spesialisthelsetjenesten i 2016, «Forskning og innovasjon til pasientens beste», og Finnmarkssykehusets forskningspris for 2018.

Innstillingen vi nå behandler, opptrappingsplan for psykisk helse, er svært viktig, og jeg er veldig glad for at

regjeringen fokuserer på nettopp det. Jeg håper at den blir brukt også i saker om dagsaktuelle temaer som skaper konflikter i samfunnet, konflikter som kan føre til store psykiske utfordringer for dem som blir berørt, slik reindriften kommer til å bli det i vår jakt på et grønt skifte som neppe er økologisk bærekraftig. Det er i hvert fall ikke bærekraftig for unge reindriftsutøvere og reindriftsutøvernes psykiske helse.

Presidenten [11:45:30]: Det blir replikkordskifte.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [11:45:40]: Jeg vil takke representanten for å ta opp det store behovet for å ivareta urfolks psykiske helse, og særlig for observasjonen av hvordan inngrep i naturen faktisk kan gå ut over vår mentale helse. Representanten nevnte også at det var mangel på viktige tiltak og verktøy for kommunene, nettopp for å ivareta befolkningens psykiske helse. Kunne representanten utdype mer om hvilke tiltak og verktøy som ville være de viktigste for kommunene, for å kunne lykkes i disse oppgavene?

Irene Ojala (PF) [11:46:10]: Takk til representanten for et godt spørsmål.

Jeg tror at vi er nødt til å ha et svært godt lavterskeltilbud, sånn at folk føler seg trygge på å gå til noen, banke på en dør og si at de sliter, kanskje fortelle hva de sliter med, og få til den gode samtalen. Vi er blitt så effektive i dag at vi teller kroner og øre på alt, men kanskje var det de siste fem minuttene man trengte for å kunne løfte seg lite grann når man er psykisk syk. Jeg håper vi skal komme dit at lavterskeltilbudet skal bli veldig godt.

Presidenten [11:46:45]: Replikkordskiftet er omme.

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:47:03]: Satsingen på psykisk helse er en av mine og regjeringens viktigste prioriteringer. Med opptrappingsplanen for psykisk helse som behandles her i dag, peker vi ut en retning for psykisk helsefeltet i ti år framover. Målet med opptrappingsplanen er tydelig: Flere skal oppleve god psykisk helse og livskvalitet, og god hjelp skal være lett tilgjengelig når det trengs, der det trengs. Skal vi få til dette, trenger vi en både bred og spisset innsats. Derfor har vi valgt tre innsatsområder for planen.

Det første innsatsområdet er helsefremmende og forebyggende psykisk helsearbeid. Det handler om tiltak som øker livskvalitet og mestring, og som styrker selvbildet, og det handler om kunnskap om gode valg for egen helse, og om evnen til å håndtere motgang og belastninger. Gode skoler og barnehager, mulighet for å være i jobb og studier og det å ha en meningsfull fritid bidrar til å fremme god psykisk helse i befolkningen. Vi skal bl.a. målrette og styrke arbeidet med psykisk helse i

skolen, øke kunnskapen om psykisk helse i befolkningen og se på hvordan vi bedre kan forebygge ensomhet.

Det andre innsatsområdet er gode tjenester der folk bor. Det handler både om å legge til rette for mer tilgjengelige lavterskeltilbud og om å styrke tilbudet i psykisk helsevern. God og lett tilgjengelig hjelp kan bidra til å forebygge at utfordringer utvikler seg og blir mer alvorlige tilstander. Samtidig må vi ha kapasitet og god hjelp til dem med behov for mer omfattende behandling, både i kommunene og i spesialisthelsetjenesten. I tillegg til å satse på lavterskeltilbud i kommunene og på en kapasitetsøkning i psykisk helsevern skal vi bl.a. prøve ut en integrert ungdomstjeneste på ett nivå for unge med psykiske lidelser og/eller rusmiddelproblemer. Vi skal også legge til rette for gode digitale tilbud, og vi skal jobbe for at arbeid og aktivitet i større grad blir en del av behandling og oppfølging for personer med psykiske plager og lidelser.

Det tredje innsatsområdet i planen er tilbudet til personer med langvarige og sammensatte behov. Det handler om å øke innsatsen for en gruppe mennesker som vi vet lever betydelig kortere enn den generelle befolkningen. Vi må bl.a. jobbe målrettet med tiltak for å forebygge og behandle somatiske helseutfordringer, og vi må legge til rette for at vi i større grad kan nå dem som trenger integrerte og oppsøkende tjenester. Det trengs bedre samarbeid og samhandling, både innad i helsetjenesten og med andre sektorer, som skole, barnevern og Nav. Vi skal bl.a. utvikle en plan for økt levealder, og vi skal fortsette satsingen på tverrfaglig, fleksibel og oppsøkende behandling.

Med denne opptrappingsplanen forplikter vi oss til å øke bevilgningene til psykisk helsefeltet med minst 3 mrd. kr i perioden 2023–2033. Det innebærer altså en permanent styrking til et nytt nivå, over det som følger av pris- og kostnadsvekst eller investeringer i nye bygg. Vi er allerede godt i gang med opptrappingen. I budsjettet for neste år har vi styrket feltet med 360 mill. kr.

Presidenten [11:50:52]: Det blir replikkordskifte.

Sandra Brufot (H) [11:51:03]: Friskstiftelsen er en privat ideell virksomhet som har hatt avtale med Helse sør-øst siden 2015. De har døgnopphold innen psykisk helsevern for voksne med alvorlig angst, alvorlig depresjon og alvorlig stresslidelse. Etter avviklingen av fritt behandlingsvalg har de fått en egen avtale – så langt, alt bra – men fra mai til i dag merker de en markant nedgang i henvisninger til døgnbehandling. Sammenlignet med samme tid i fjor er det en reduksjon i henvisninger fra opptaksområdet til Helse sør-øst på 70 pst.

Vi diskuterer døgnbehandling og døgnplasser veldig mye i salen i dag, ikke minst har Arbeiderpartiet vært veldig opptatt av det. Kan helseministeren garantere at

det ikke foregår en dreining nå fra døgn til dag og en reell nedbygging av døgnbehandling?

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:51:56]: Arbeiderparti-Senterparti-regjeringen har vært opptatt av å styrke døgnkapasiteten. Det står klart formulert i Hurdalsplattformen, som vi regjerer på. Derfor har vi valgt å forsterke det kravet i oppdragsbrevene jeg har gitt til sykehusene, og vi har også gått så langt som å øremerke midler til å bygge ut døgnkapasitet for barn, unge og voksne.

Det er viktig at vi bygger ut døgnkapasitet i tråd med behovene. Derfor er jeg glad for at helseregionene har gjort en kartlegging som viser at vi noen steder trenger å bygge opp, mens vi andre steder ser ut til å ha et tilstrekkelig antall døgnplasser.

Jeg vil advare mot å ta opp enkelttilbud, for mange opplever nå en kompetansemangel. Det som er viktig for regjeringen, er at vi greier å øke den samlede døgnkapasiteten.

Sandra Bruflot (H) [11:52:58]: Når man har en avtale med en tilbyder som behandler alvorlig angst, alvorlig depresjon og alvorlig stresslidelse, og man har sagt at man ønsker å bruke den kapasiteten og den kvaliteten de har, må man kunne stille spørsmål når de opplever 70 pst. nedgang i henvisninger på ett år. Hva er grunnen til det? Er det fordi det i Helse sør-øst nå er en praksis der man prioriterer egne tilbud i poliklinikk, i stedet for å bruke avtalepartnerne som leverer døgnbehandling? Det er greit å ha variasjoner, men 70 pst. har jeg vanskeligheter for å tro at er tilfeldig. Jeg må nesten spørre igjen: Er det en reell dreining der ute fra døgn til dag, og hvis det er det, vil helseministeren foreta seg noe?

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:53:48]: Jeg er litt usikker på hva representanten egentlig spør om. Det som i hvert fall er helt sikkert, er at når det gjelder avtaler med det private, har Helse sør-øst økt sin anskaffelse med 10 pst. Det er også sånn at Oslo universitetssykehus prioriterer å bygge ut egen døgnkapasitet. Noe av bakgrunnen for det er at vi dessverre vet at det somatiske helsetilbudet til pasienter innen psykisk helsevern ikke er godt nok. Det er en pasientgruppe som lever opptil 20 år kortere enn den generelle befolkningen, og det er viktig å gi disse pasientene et helhetlig tilbud.

Det er vanskelig for meg å gå inn og svare om akkurat én aktør som representanten Bruflot kjenner til. Da må jeg få litt mer tid på meg, og det kan jeg gjerne følge opp på en annen plass enn fra talerstolen.

Presidenten [11:54:48]: Presidenten kan opplyse om at de som heretter får replikk, får én hver, og det er ikke plass til alle som ville ha replikk.

Morten Wold (FrP) [11:55:10]: Det politiske målet i opptrappingsplanen er at flere skal oppleve god psykisk helse og livskvalitet, og at god hjelp skal være lett tilgjengelig der det trengs, og når det trengs. Det er det enighet om. Likevel utelater regjeringen dessverre private aktører som står klare til å bidra til at regjeringen og Stortingets mål blir oppnådd. Den gjennomsnittlige ventetiden på psykolog i spesialisthelsetjenesten var over 50 dager på nasjonalt nivå i 2022, og etter bare åtte ukers sykefravær øker risikoen for ikke å komme tilbake i jobb. Derfor ønsker jeg å spørre statsråden om følgende: Hvorfor er ideologi viktigere for den rød-grønne regjeringen enn å bruke den ledige kapasiteten hos private aktører?

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:56:02]: Arbeiderparti-Senterparti-regjeringen har ingen ideologi mot å bruke private. Helse sør-øst, den største helseregionen, har faktisk økt sin anskaffelse av private tilbud. Vi har private tilbydere innen både psykisk helsevern og rus i nesten alle helseregionene. Vi har Blå Kors i den regionen jeg kommer fra, som leverer både poliklinikk og døgnbehandling. Vi har Modum Bad, som representanten Hoksrud nevnte i innlegget sitt. Vi har Diakonhjemmet og Lovisenberg, som er fullverdige akuttsykehus for sin lokalbefolkning her i Oslo, så jeg kjenner meg ikke igjen i den beskrivelsen som representanten Morten Wold kommer med.

Marian Hussein (SV) [11:57:09]: Tidligere i år kunne vi lese i oppdragsdokumentet for 2023 fra statsråden til helseforetakene at man skal prioritere psykisk helse og rusfeltet. Samtidig ser vi i dag at Helse Bergen planlegger å avvikle helsetilbudet ROP, som er den eneste enheten som ivaretar pasientene som samtidig med rusproblematikk har utfordringer med psykisk helse – pasienter som faller mellom andre helsetilbud. Hvordan synes statsråden helseforetakene følger opp oppdraget hun har gitt dem, og er det intensjonen til regjeringen at vi faktisk skal avvikle og bygge ned psykisk helse-tilbud for de pasientene som har de største utfordringene i dag?

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:58:07]: Jeg er veldig glad for at jeg får anledningen til å si noe om ROP-tilbudet i Helse Bergen. Det er nevnt av flere representanter.

Etter pålegg fra Helsetilsynet oppgraderer Helse Bergen psykiatrisk akuttmottak i perioden januar 2024–mars 2025. Som en følge av denne oppgraderingen har Helse Bergen sett seg nødt til å redusere kapasiteten på elektive innleggelser og vurderer at det er lavest risiko å ta ut ROP-posten, som representanten påpeker. Dette er selvsagt ikke ønskelig, men pasientene blir ivarettatt i det øvrige tilbudet i avdelingen for rusmedisin og divisjon-

en for psykisk helsevern. Fra april 2025 vil tilbudet være tilbake på dagens nivå. Det er altså ingen nedleggelse. Jeg vil understreke at behovet for oppgradering av akuttmottaket er presserende. Jeg vil også vise til at pasientene blir godt ivaretatt i Helse Bergen, og at ventetiden for denne gruppen er på under 30 dager.

Seher Aydar (R) [11:59:28]: Ingen regjering har så langt klart å få helseforetakene til å etterfølge politiske vedtak om vekst innen psykisk helsevern. Bent Høies gyldne regel ble jo ignorert av helseforetakene i åtte år. Statsråd Kjerkskøls egne bestillinger om styrking og satsing på psykisk helsevern i oppdragsbrevene er ikke blitt fulgt opp, og Stortingets tidligere vedtak om at ingen flere sengeplasser skal legges ned, har også blitt ignorert. Med helseforetaksmodellen ser vi gang på gang at psykisk helse har blitt en salderingspost.

Nå får vi et nytt stortingsflertall for å stanse nedbygging av psykisk helsevern, og etter alt å dømme får også regjeringspartienes eget forslag om økning flertall. Er det mulig å få til denne veksten innenfor helseforetaksmodellen, og hva vil regjeringen gjøre for å sikre at helseforetakene faktisk følger opp de politiske vedtakene?

Statsråd Ingvild Kjerkskøl [12:00:23]: Representanten Seher Aydar påpeker en utfordring, og jeg er innstilt på å ta i bruk de virkemidlene jeg har, for å oppnå de målene Stortinget setter for tjenestene. I våre sykehusbudsjetter har vi valgt å øremerke penger til døgnkapasitet, i tillegg til at oppdragsbrevet har vært klart om at kapasiteten skal økes.

Nå er det gledelig å se at kapasiteten øker innen psykisk helsevern. Utfordringen vår er at behovene har økt enda mer, men det er gjort en veldig god jobb av fagfolkene våre. Innenfor psykisk helsevern for barn og unge er kapasiteten økt med over 6 pst. Det viser at det gjøres en formidabel innsats, men vi ser likevel at ventetiden har gått opp fordi det er flere som har behov. Det forteller meg at vi også må ha en bredere tilnærming. Derfor inneholder denne opptrappingsplanen tre tydelige innsatsområder.

Alfred Jens Bjørlo (V) [12:01:42]: Eg vil først av alt få understreke det eg òg sa i mitt innlegg, at Venstre er veldig glad for at vi har fått denne opptrappingsplanen. Det skal regjeringa og helseministeren ha honnør for. Vi er òg glade for at helseministeren er så tydeleg på å seie at nedbygginga av senger, særleg til dei aller sjukaste, stoppar på hennar vakt.

Men eg trur vi kan vere einige om at det er ein krevjande situasjon. Det opplever vi bl.a. i Bergen med ROP-posten, som til og med er innanfor det offentlege helsevesenet – som helseministeren kanskje er meir glad i enn i alle dei ideelle og private – der det no faktisk

vil liggje an til å skje ei nedlegging av ein sengepost med åtte plassar i eit spesialbygd tilbod for dei aller sjukaste pasientane.

Eg merka meg det ministeren sa i svaret til representanten Hussein. Kan statsråden bekrefte at den posten ikkje er nedlagd, men skal tilbake i 2025? Korleis skal ein sikre at dette fagmiljøet då ikkje smuldrar opp i mellomtida? Vi snakkar trass alt om eitt og eit halvt år.

Statsråd Ingvild Kjerkskøl [12:02:48]: Jeg vil understreke behovet for å oppgradere akuttmottaket, og det regner jeg med at representanten Bjørlo er enig i. Det er en nødvendig oppgradering som skjer etter pålegg fra Helsetilsynet.

I en sånn situasjon må Helse Bergen gjøre sine risikovurderinger. Jeg mener de har håndtert dette på en tillitvekkende måte, men jeg kommer til å følge med i fortsettelsen. Kompetansen blir værende i Helse Bergen. Ventetiden for denne gruppen er på under 30 dager, det er bra, og pasientene skal ivaretas i det øvrige tilbudet i avdelingen for rusmedisin og divisjonen for psykisk helsevern. Fra april 2025, når oppgraderingen av det psykiatriske akuttmottaket er ferdig, skal tilbudet være tilbake på dagens nivå.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [12:03:50]: Takk til statsråden for opptrappingsplanen. Statsråden nevnte jo at det er noen pasientgrupper som trenger større innsats enn andre. I Miljøpartiet De Grønnes alternative statsbudsjett er det særlig to grupper vi satser på, nemlig dem med kompleks PTSD og dem med behandlingsresistent depresjon. Det er grupper som i dag nesten ikke har et velfungerende behandlingstilbud. Jeg sier «nesten» fordi det finnes en metode, ketaminassistert terapi, som er velutprøvd og i dag brukes med stor suksess hos DPS i Østfold. Men vi trenger en nasjonal utrulling, sånn at folk over hele landet kan ta dette i bruk, og per i dag står det helt stille i helsevesenet. Det er mange som er i denne gruppen, som dessverre ikke får hjelp i dag.

Er dette en problemstilling som statsråden har tenkt å ta tak i?

Statsråd Ingvild Kjerkskøl [12:04:39]: Absolutt, og jeg vil bare si til representanten at jeg setter stor pris på engasjementet for å utbre gode, evidensbaserte metoder innen psykisk helsevern. Det trenger vi virkelig. Den dyreste og dårligste behandlingen er den som ikke gir nytte for pasienten. Dette har jeg et stort engasjement for, og det er også bakgrunnen for at vi satte ned et ekspertutvalg for å se på en sterkere tematisk organisering av psykisk helsevern. De har levert en rekke anbefalinger til oss, og når vi har gode, nye terapier, er det viktig at de blir gjort tilgjengelige for alle pasienter som kan ha nytte av dem. Så det kommer vi til å følge opp.

Presidenten [12:05:26]: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Tove Elise Madland (A) [12:05:50]: Me har alle ei psykisk helse. Med denne opptrappingsplanen rettar vi for alvor fokuset mot dei gode helsefremjande arenaene, dei nære hjelpetilboda og dei kommunale lågterskeltilboda, frivilligheita og andre fellesskapsarenaer. Slik styrkjer vi folkehelsa og kan forhindra at negative følelsar og psykiske plager utviklar seg til å bli større utfordringar. Me veit at det aller viktigaste folkehelseiltaket er eit sosialt og inkluderande samfunn. ABC, «Act, Belong, Commit», er noko av dette. Det handlar om ei tilhøyrsløse, det handlar om meistring. Løysinga er ofte enklare enn ein trur, nemleg å gjera noko aktivt, å gjera noko meiningsfullt og å gjera noko saman med andre. Det er grunnleggjande for alle menneske.

Eg vil særleg trekkja fram dei eldre si psykiske helse. Eldre har historisk sett hatt høg terskel for å snakka om psykisk uhelse. Det er ikkje til å koma forbi at det å vera nedstemd eller trist ofte blir sett i samanheng med ein aldringsprosess, men denne oppfatninga er heldigvis i ferd med å endra seg. Det er ikkje slik at det å bli gamal er jamgodt med å vera nedstemd eller deprimert. Rett nok er alderdommen den delen av livet då ein opplever fleire tap. Det kan vera tap av ektefelle, men også av verner og sosialt nettverk. Når fleire eldre no seier at dei er einsame, må me ta det på alvor og lytta til det.

Difor er det viktig å retta søkjelyset mot dei eldre si psykiske helse og korleis fellesskapet kan bidra til at alderdommen blir meiningsfull. Me veit f.eks. at ubehandla sorg eller einsemd i verste fall kan føra til død, og aukande passivitet kan bli misoppfatta og sett på som begynnande kognitiv svikt. Så god oppfølging frå både fastlege og kommunale helse- og omsorgstenester og inkludering av pårørande er avgjerande.

Ikkje minst spelar frivilligheita ei avgjerande rolle. I eldrereforma til regjeringa, som me skal behandla i morgon, er frivilligheita og deira bidrag til å skapa levande lokalsamfunn veldig viktig. Det handlar om aktivitetar, men det handlar like mykje om moglegheit til å koma seg ut til ulike fritidstilbod. Likeså handlar det om gode buforhold, som sikrar kvalitet og gjev tryggleik.

Å meistra livet er like viktig i eldre år som i yngre år. Å kjenna på meistring gjera noko med sjølvbildet, og det er viktig for følelsen av å høyra til og bety noko for andre.

Likeverdige helsetenester handlar om å bli teke på alvor og lytta til.

Når me no vedtek opptrappingsplanen for psykisk helse, viser me at den psykiske og fysiske helsa vår er like viktig – og avgjerande for at me kan leva eit godt liv.

Sveinung Stensland (H) [12:09:07]: Langtidsplanen for psykisk helse inneholder noe nytt, noe gammelt, noe lånt og noe blått – ikke ulikt det en etter tradisjonen skal ha på seg når en gifter seg.

For mange er det å finne en livsledsager, stifte familie og få barn et naturlig valg, men å leve i et parforhold er ikke alltid like enkelt, og mange forhold blir oppløst. Da oppstår gjerne krevende situasjoner, spesielt når barn er involvert. Mye er usikkert, og en trenger noen å henvende seg til.

Et individ må ses i den kontekst livet blir levd i. Å behandle alle likt er ikke alltid å behandle rettferdig. Forskjellige lavterskeltilbud er gode her, og de har gjerne også en ideell drivkraft i bunnen. Vi må bli flinkere til å gi individer og familier som trenger hjelp, hjelp med utgangspunkt i der de er i livet.

Jeg stiller meg spørsmålet: Brukes de virksomme lavterskeltjenestene vi har, godt nok? I opptrappingsplanen understøtter regjeringen viktigheten av forebygging ved at de tidlig i planperioden prioriterer tverrsektoriell forebyggende innsats og tilgjengelige lavterskeltilbud – dette for i større grad å forebygge at psykiske helseplager utvikler seg til å bli psykiske lidelser.

I den sammenheng kan det se ut til at regjeringen har mistet familievernets potensial av syne. Selv om familievernertjenesten ikke er en del av helsetjenesten, er det en viktig aktør i det helhetlige lavterskeltilbudet for par, familier og barn. Familievernet jobber med både å forebygge psykiske helseplager og å gi behandling til par og familier med relasjonelle vansker. Herunder må det nevnes, med teoretisk belegg, at psykiske lidelser kommer til uttrykk i menneskelige relasjoner og ofte kan resultere i relasjonelle vansker.

Det er mye god folkehelse i å ha et godt familieliv. Vi vet at når par sliter med sitt parforhold, skapes det ofte uhelse for voksenpersonene, men også for barna i familien. Det unike i behandlingsformen til familievernet er relasjon- og systemfokuset. Allerede midt på 1980-tallet lærte vi av amerikansk forskning at suksessraten for behandling av angst gikk fra 42 pst. til 82 pst. når partneren var inkludert i behandlingen.

Relasjonene våre kan opprettholde og forsterke personlige problemer, men de kan også være en kilde til bedre helse. Familievernets egenart er nettopp å sette relasjonene i en familie i sentrum. Ja, familievernet kan skape endringer i familier som får ringvirkninger. Både enkeltindivider og alle andre relasjonskonstellasjoner i familien påvirkes positivt av dette. Det sier seg selv at dette kan skape større tilfriskning enn at enkeltindivider hver for seg går til behandling.

Familievernkontoret gir behandling og forebygging i ett, og familievernet når med beskjedne midler mange familier og mennesker. En familierapeut som koster

om lag 1 mill. kr, når 150 familier i året, altså rundt regnet 600 enkeltpersoner.

Derfor lurer jeg på: Hvorfor satser vi ikke mer på tjenesten som hjelper både individet og familien rundt?

Tor Inge Eidesen (Sp) [12:12:22]: Jeg synes det er en riktig og viktig prioritering av regjeringen å legge fram denne opptrappingsplanen for psykisk helse. Det er foreslått å øke bevilgningene med 3 mrd. kr i tiårsperioden.

Flertallet i komiteen foreslår også flere tiltak som styrker konklusjonene i denne meldingen. Psykisk uhelse er ofte resultatet av utenforskap og mangelfull oppfølging fra tidligere år. Når jeg snakker med lærere og barnehagelærere, er gjennomgangstonen at det er mulig å identifisere faresignalene i svært ung alder.

Kommunene rapporterer at psykisk helse er en av de største folkehelseutfordringene. Derfor er tidlig innsats og forebygging det aller viktigste tiltaket vi kan prioritere. Dette understreker betydningen av at vi gir både økonomisk og formelt handlingsrom til kommunene. Jeg er derfor glad for at opptrappingsplanen har som mål at alle kommuner skal ha tilgang til et kunnskapsbasert lavterskeltilbud innen psykisk helse og rus. Det er også viktig at forebygging og inkludering vektlegges i barnehager og skoler.

Senterparti- og Arbeiderparti-regjeringens politikk med lavere barnehagepriser, billigere SFO og en mer praktisk og variert skole er viktige virkemidler som vil bidra positivt, spesielt for bedre inkludering og mindre utenforskap.

En annen side av psykisk uhelse er ensomhet. Det nevnes som både årsak og virkning. Nok en gang er tiltak som kan bidra til forebygging og økt inkludering knyttet til de kommunale tjenestene, viktig. Det handler om åpne tilbud til aktivitet både i skole og på fritiden.

Konsekvensene av manglende inkludering og utenforskap ser vi dessverre i statistikken over unge uføre. Det er altfor mange som står i fare for å bli værende utenfor arbeidslivet hele livet. Utenforskap forsterker problemene som bidrar til psykiske problemer, som i sin tur bidrar til manglende deltagelse i arbeidslivet.

Hvordan greier vi å bryte denne onde sirkelen? Gjennom tillitsreformen har regjeringen styrket bevilgningene til Nav. Vi må ha en tilgjengelig og løsningsorientert førstelinje som kan hjelpe folk inn i arbeid framfor trygd. Gjennom ungdomsgarantien skal vi sikre tettere oppfølging av unge. Tiltak som kan hjelpe folk med psykiske plager til økt aktivitet og arbeidsdeltagelse, kan tilføre mening, mestings- og fellesskapsfølelse. Her er samhandling med frivillige og ideelle aktører også svært viktig.

Jeg er svært glad for at flertallet i komiteen understreker at det er avgjørende med samhandling mellom

helse- og omsorgstjenestene, utdanningsmyndighetene, arbeids- og velferdsetaten og frivillige og ideelle aktører.

Morten Wold (FrP) [12:15:31]: Den fysiske helsen er viktig for alle, og det er stor oppmerksomhet rundt dette. Når det gjelder psykisk helse, har det dessverre manglet på den samme interessen. Gjennom de senere årene har det heldigvis endret seg. God psykisk helse er nøkkelen til et godt og stabilt liv for oss alle.

Psykisk helse er så mye, så la meg bruke mine tilmålte minutter til å snakke om barn og unge. Det sies at en god barndom varer livet ut, men det kan også en dårlig en gjøre. Derfor er det så viktig at vår oppmerksomhet er til stede allerede fra barna er små og går i SFO eller i barnehagen, og videre gjennom skoleløpet, i lek og fritid og i organiserte aktiviteter.

Det er bra at barn går i barnehage, selv om det skal være valgfrihet for familier til selv å velge dette. For Fremskrittspartiet er det viktig at barnehagene har høy kvalitet og god og riktig bemanning for å fylle sin sentrale rolle med å utvikle trygge og utforskende barn med evne til samarbeid, empati, selvhverdelse, selvregulering og mestring av sosiale relasjoner. Det krever solide og trygge voksne – både i hjem, SFO og barnehage.

Skolen er krevende for mange, særlig for dem som rammes av utfordringer og utenforskap grunnet mobbing. Derfor må vår oppmerksomhet rundt mobbing aldri avta. Vi kjenner alle noen som ble mobbet i skolen, kanskje flere. Kanskje ble vi mobbet selv, kanskje var vi til og med selv med på å mobbe andre.

Vi skylder alle barn og unge å arbeide for trygge skole- og oppvekstmiljøer. Vi må skape trygge fellesarenaer, men det er også viktig å peke på hjemmenes ansvar. Det er ikke skolens oppgave å oppdra barna våre, det må vi som foreldre klare selv. Skolen skal bidra med kunnskap og utvikling i livet. På det familiære plan må alle foreldre ta ansvar.

For Fremskrittspartiet er det viktig å påpeke at det gjelder å skape gode holdninger, respekt for voksne og samfunnet ellers, og å sikre god integrering av minoritetsungdom og deres foreldre gjennom å lære språk og kultur, og ikke minst gjennom å skape gjensidig respekt mellom alle som bor og virker i det norske samfunnet. Her har vi dessverre fortsatt en lang vei å gå.

Det er mange områder og enkeltforslag man kan kommentere når en slik opptrappingsplan diskuteres. Jeg viser til min partikollega Bård Hoksruks innlegg og vil avslutningsvis si at vi alle har et ansvar for å legge til rette for en god og trygg hverdag for våre barn og unge, men vi må også stille krav til dem. Barn og unge liker å bli stilt krav til, de liker å lykkes. Det er en vinn-vinn-situasjon. Barn og unge som opplever mestingsfølelse og trygge hverdager, har de beste forutsetninger for å lyk-

kes senere. Da varer kanskje den barndommen jeg snakket om innledningsvis, hele livet.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [12:18:40] (komiteens leder): For Høyre er psykisk helse et av våre viktigste satsingsområder, og det gikk også som en rød tråd gjennom alt vårt arbeid i hele regjeringstiden. Ventetidene gikk ned, valgfriheten og mangfoldet i behandlingen økte, antall årsverk økte mye, og mye av innsatsen var rettet inn mot tidlig innsats og forebyggende arbeid i kommunene.

Det er fascinerende å høre i debatten i dag at veldig mange sier at utfordringene i helsetilbudet skyldes helseforetaksmodellen, den modellen som altså sikrer at det finnes én eier, og hun sitter her i salen, som kan styre alle sykehus i Norge. Det er ikke lenger sånn at det skal være forskjellige tilbud mellom sykehusene. De kravene vi i Stortinget setter, de kravene regjeringen legger på sykehusene, skal følges opp over alt, uansett hvor sykehusene ligger.

I år la vi i Høyre fram vår nye plan for psykisk helse framover. Det var før regjeringen la fram sin opptrappingsplan. I vårt arbeid fant vi bl.a. at for mange opplever at hjelpen de får i psykisk helsevern, ikke hjelper. Det er alvorlig. Det er også alvorlig at det er lite oppmerksomhet rundt bruken av personsentrert «recovery»-basert behandling i psykisk helsevern. Jeg er glad for at statsråden i stedet, i replikkveksling med Miljøpartiet De Grønne, sa at hun har stort engasjement for nye terapier. Da må jeg be statsråden også ha et stort engasjement for «recovery»-basert medisinfri behandling. Blant annet gjennom fritt behandlingsvalg ble Norges første psykiatriske sykehus med medisinfri «recovery»-basert behandling opprettet på Hurdalsjøen Recoverycenter. Og var det noe vi var helt tydelige på da vi satt i regjering, for man styrer faktisk dette tilbudet når man er i regjering, var det at det skulle etableres medisinfrie tilbud i Norge i alle regionale helseforetak.

Avdelingen som ble åpnet ved UNN i Tromsø i 2017, ser nå ut til å bli lagt ned igjen. Det er veldig krevende og stikk i strid med Verdens helseorganisasjons helt tydelige retningslinjer, som vektlegger at det er personsentrert «recovery»-basert behandling som ivaretar de helt grunnleggende menneskerettighetene og sikrer behandling uten tvang.

Her mener jeg at regjeringens opptrappingsplan svikter, og jeg vil derfor være helt tydelig på at for Høyre er det et mål å øke bruken av den type behandling og sikre at pasienter får tilgang til medisinfri «recovery»-basert behandling. I opptrappingsplanen står det at de medisinfrie tilbudene er vanskelig tilgjengelig. Ja, de er svært vanskelig tilgjengelig – og særlig når man gjennom å legge ned fritt behandlingsvalg faktisk fjerner de viktigste.

Truls Vasvik (A) [12:22:02]: Med denne opptrappingsplanen sørger vi for et kraftfullt og varig løft for hele bredden av det psykiske helsearbeidet, fra det forebyggende og helsefremmende arbeidet til styrket hjelp og behandling for de aller sykeste. Det er et stort behov for å styrke innsatsen for den psykiske helsen i Norge. Psykiske lidelser rammer alle aldersgrupper av befolkningen. Særlig bekymringsfull er økningen hos barn og unge, spesielt blant jenter. Disse utfordringene tar regjeringen særskilt opp i denne planen.

Nøkkelen er å komme tidlig inn med støtte, hjelp og veiledning. Derfor er nettopp det forebyggende og helsefremmende arbeidet så framtrødende og viktig. Gjennom tilgang på gode tjenester i nærmiljøet, i idretten eller i frivilligheten, i barnehagen, i skolen eller på eldrecenteret for den saks skyld, skal vi fremme god psykisk helse på alle arenaer der folk lever livet sitt, og vi sprer kunnskap om hva som er god psykisk helse. For dette er fellesskapets ansvar. Det er nettopp et sterkt fellesskap, der vi blir sett og hørt og får brukt kvalitetene våre, som utgjør det beste vernet mot psykisk uhelse.

Skal vi klare å hjelpe alle, må hjelpeapparatet være nært, og man må få riktig hjelp på rett sted til rett tid. Flere kommuner har allerede bygget opp gode såkalte kom-som-du-er-tilbud, og jeg vil gjerne få lov til å trekke fram et tilbud i min egen hjemkommune, Larvik. Der heter det Huset. Huset er en uforpliktende møteplass der man får et sosialt fellesskap og mulighet for den gode samtalen. Det gir trygghet, det gir fellesskap, og det gir mening. Derfor er jeg spesielt glad for at vi nå legger til rette for å bygge opp kunnskapsbaserte lavterskeltilbud som kommer innbyggerne i kommuner i hele landet til gode. Her er det viktig å huske på at det som fungerer i Larvik, ikke nødvendigvis er løsningen i Sandefjord. Og er man fra Larvik, kan man være ganske sikker på at de løsningene man ikke fikk, finnes i Sandefjord. Derfor er det vesentlig at kommunene selv får rom til å utforme det tilbudet som passer for seg og for sine innbyggere.

Nå skal vi bruke de neste ti årene på å stake ut en ny og god retning for det psykiske helsearbeidet. Vi skal bygge et robust og sammenhengende system, og vi skal i fellesskap gjøre en solid innsats for å gi bedre hjelp til dem som trenger det, enten man er på vei til å bli syk, eller man er alvorlig syk.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [12:24:40]: Det er en viktig sak vi debatterer i dag, for altfor mange med psykiske helseplager får ikke den hjelpen de trenger. Kapasiteten må derfor opp og ventetidene ned. Flere må få hjelp. Det er heller ikke all behandling som gir den nødvendige effekt. Det er også bekymringsfullt at det er en vekst i antall henvisninger til psykisk helsevern for barn

og unge. I 2022 ble faktisk 33 700 barn henvist til psykisk helsevern, og 20 pst. av henvisningene ble avvist.

Psykisk helse var et av regjeringen Solbergs viktigste satsingsområder. God psykisk helse er viktig for livskvalitet og for å mestre hverdag, skole og jobb. Norge var, med Bent Høie, et av de første landene som løftet psykisk helse inn i det systematiske folkehelsearbeidet.

Mange med psykiske helseplager oppsøker ikke hjelp. Det kan være vanskelig å finne ut hvor man kan få hjelp, og det er fortsatt vanskelig for mange å snakke om psykiske helseplager. Noen blir også kasteballer i systemet, og man opplever å ikke få et helhetlig tilbud.

Jeg nevnte innledningsvis at ikke all hjelp har effekt. Riksrevisjonens undersøkelse av psykiske helsetjenester viser at nesten 30 pst. av lederne i barne- og ungdomspsykiatrien mener at poliklinikken de leder, benytter behandlingsmetoder som har et for svakt kunnskapsgrunnlag. Høyre mener at brukeren og pårørende i større grad må gi tilbakemelding på effekten av behandlingen. Det må likeledes være større valgfrihet i behandlingen. Det finnes ikke én god oppskrift på behandling innen psykisk helse. Vi trenger et mangfold, og vi trenger en behandling som gir resultater.

Institusjoner som Modum Bad og andre innen psykisk helse som driftes av ideelle, har gode behandlingstilbud. Det er utrolig viktig å ivareta disse, for det kan være at pasienter har behov for et kortvarig, intensivt behandlingstilbud framfor poliklinisk behandling – altså å individualisere for å få en treffsikker behandling.

Det er behov for å vite mer om virkningen av de ulike behandlingsformene, og det trengs mer forskning. Derfor vil Høyre at regjeringen sørger for at effekten av behandlingen og brukertilfredsheten blir løpende undersøkt og dokumentert – og jeg understreker dokumentert, for det er det vi kan lære av. Dette må vi gjøre for å sikre at behandlingen har høy kvalitet.

Erlend Svardal Bøe (H) [12:28:00]: Tall viser at én av tre selv har opplevd, eller kjenner noen som har opplevd, å ikke få nødvendig helsehjelp gjennom det offentlige ved psykiske helseplager. Historiene er mange, og det er særlig to budskap mange blir møtt med. Det ene er at du ikke er syk nok til å få hjelp, det andre er at ventelistene er så lange at det ikke er noe poeng.

Det er et paradoks at vi ber pasienter om å bli sykere, tape livskvalitet og stå i en brattere motbakke før vi gir helsehjelp. Kapasiteten i tjenesten er for lav. Vi ser at andelen avviste pasienter øker, og at pasientene er sykere enn før. De som blir avvist, kan bli overlatt til seg selv, og blir ikke nødvendigvis veiledet til et godt tilbud hos kommunen, ideelle organisasjoner eller andre.

Høyre mener at hjelpetilbudet må løftes over hele linjen – alt fra lavterskel psykisk helsehjelp til helsehjelp

i psykisk helsevern. Da Høyre satt i regjering, tok vi flere viktige grep. Vi klarte å få ned ventelistene, vi klarte å øke antallet årsverk, og vi stilte krav om psykologkompetanse i kommunene.

Vi må bli bedre på å hindre at psykiske helseplager får utvikle seg til å bli psykiske lidelser. Rask psykisk helsehjelp er et veldokumentert behandlingstilbud for de psykiske lidelsene som rammer flest. I dag er det omtrent 70 kommuner som tilbyr rask psykisk helsehjelp. Høyre foreslår i dag at alle kommuner skal ha rask psykisk helsehjelp innen 2030. For å fange opp barn og unge tidligere vil Høyre starte forsøk med utvikling og opprettelse av rask psykisk helsehjelp for unge, med styrket kunnskap om sosiale medier, mobbing og familie.

Helt til slutt må jeg få bemerke at statsråden i sitt innlegg sa det var viktig å motvirke ensomhet. Det er jeg helt enig i. Ensomhet er en av våre største folkehelseutfordringer. Vi ser at flere unge og eldre opplever ensomhet, og vi vet at det kan føre til psykisk uhelse og redusert livskvalitet. Problemet er bare at regjeringen ikke gjør dette i praksis. I fjor vedtok Stortinget, mot Arbeiderpartiet og Senterpartiets stemmer, et forslag fra Høyre om å utarbeide en forpliktende nasjonal handlingsplan for å forebygge og redusere ensomhet. Det vedtaket har regjeringen valgt å ikke følge opp, og vil ikke engang vurdere det før i 2025. Blant annet har Rådet for psykisk helse reagert negativt på det. På toppen av dette har regjeringen i statsbudsjettet for 2024 valgt å kutte midler til å forebygge og redusere ensomhet. Tilskuddsordningen Mobilisering mot ensomhet blir nå kuttet, og det får kraftige konsekvenser for helsefrivilligheten innen ensomhet og psykisk helse. Høyres klare forventning er at regjeringen gjør mer for å forebygge og redusere ensomhet og ikke bare prater om det.

Anja Ninadotter Abusland (Sp) [12:31:20]: Endelig har vi en regjering som mener noe i handling når det gjelder psykisk helse.

Vi vet at de første tusen dagene i et barns leveår har stor betydning for helsen videre. Jeg har selv to små jenter, en på to og et halvt år og en på ti måneder, og jeg har de siste årene møtt mange i denne livsfasen. Det er ingen tvil om at det å bli forelder er det største man kan oppleve, men det er også utrolig krevende og til tider ganske vanskelig. Oppdragelse er en hinderløype full av fallgruver og snubletråder, som deles åpent på sosiale medier med kommentarfeltet som dommerpanel.

Det stresset og presset mange foreldre opplever i samfunnet i dag, påvirker den psykiske helsen. Vi vet at når foreldre har det vanskelig, påvirker det ofte barnet mer enn vi tror. Noe av det aller viktigste vi kan gjøre, er derfor å ruste foreldre til å bli gode omsorgspersoner og å styrke foreldre i foreldrerollen. Det må vi gjøre på flere

måter, og det er ingen kvikkfix. De grepene som Senterpartiet og Arbeiderpartiet har satt i gang og fortsetter å satse på, er viktige for nettopp å styrke familiene. Det handler om styrking av helsestasjonene og skolehelse-tjenesten, og det handler om foreldrestøtte i både offentlig, frivillig og privat regi.

Barna begynner i barnehage, iallfall 93 pst. av dem, og plutselig åpnes en helt ny verden for de små englene våre. Vi overlater det kjæreste vi har, til andres hender. Da er det helt avgjørende at vi har tilstrekkelig bemanning og riktig kompetanse i barnehagen. Senterpartiet synes det er alvorlig at bare 13 pst. oppgir at de har full bemanning i 6 timer eller mer. Her har vi en jobb å gjøre.

Det er så viktig at vi har riktig kompetanse rundt barna våre i den tiden som betyr mest for utviklingen, og jeg er glad for at Kunnskapsdepartementet har utviklet en ny nasjonal barnehagestrategi. Den skal bidra til å styrke barnehagen som en psykisk helsefremmende arena og har planer for hvordan kompetansen i barnehagen skal styrkes. Det sier seg litt selv: Vi trenger ansatte som er støttende og omsorgsfulle i møte med barna våre, men vi trenger også ansatte som har kunnskap om at barn er ulike, at foreldre er ulike, om hvordan man skal møte ulikheter, og om hvordan relasjonen mellom voksne og barn påvirker psykisk helse.

Ramani Nordli (A) [12:34:26]: Jeg har lyst til å skryte litt av et tilbud vi har fått til i Agder. Det er et initiativ som startet i AUF i Arendal, og som fikk stort lokalt engasjement i bystyret i Arendal kommune. I samråd med fylket opprettet vi omkring 2021 en digital skolehelse-tjeneste. Tjenesten har fått navnet Preikes.

På Preikes kan skoleelever og lærlinger i Agder chatte med enten Anette, Linn, Anja, Sarah eller Susan. Dette er et glimrende eksempel på hvordan et lavterskeltilbud rettet mot psykisk helse kan se ut. Der kan Olav på 16 år stille spørsmål anonymt fra gutterommet sitt i Lillesand om egen kropp og seksualitet. Samtidig kan Stine spørre om abort, nødprevensjon og videre prevensjon etter alt hun går gjennom. Der kan Mohammed etter en vill russefeiring stille spørsmål om hvor han kan teste seg for kjønnssykdommer, om han kan teste seg for klamydia anonymt.

Ikke nok med det: De er også ute på sosiale medier og legger ut masse nyttig informasjon og videoer med svar på det de unge lurere på. De feier bort all feilinformasjonen som influensere bruker den dag i dag. De er der de unge er. De er lette å finne, og man kan også finne informasjon om de fysiske tjenestene der man bor.

Dette er et framtidrettet lavterskeltilbud som avlastar helsesykepleierne på skolene og helsestasjonene for ungdom. Det skal ikke erstatte de gode tjenestene der ute, men det skal tilgjengeliggjøre noen av tilbudene

med lavest terskel som vi kan gi innenfor psykisk helse. Dørstokkmilen blir kortere enn noen gang, og ved tilfelle av en ny pandemi er vi i Agder klare for å gi tjenester innenfor psykisk helse til ungdommene våre.

Dette er framtidens tjenester, og det er akkurat det vi skal få til gjennom opptrappingsplanen for psykisk helse. Vi i Arbeiderpartiet skal jobbe for at flere opplever god psykisk helse og livskvalitet. Hjelpen skal være lett tilgjengelig og der den trengs, slik at all ungdom i Norge kan få samme tjenester som unge i Agder.

Morten Wold (FrP) [12:37:03]: Debatten går mot slutten, så jeg tenkte jeg bare skulle gi en kort stemmeforklaring på vegne av Fremskrittspartiet når det gjelder de løse forslagene. Fremskrittspartiet vil støtte forslagene nr. 37, 38, 39, 40 og 41. Vi vil ikke støtte forslag nr. 42. Der har vi et eget forslag. Vi har nemlig satt av 200 mill. kr i vårt alternative budsjett til å styrke døgnbemanningen. Vi støtter heller ikke forslag nr. 43.

Sandra Bruflot (H) [12:37:55]: I likhet med representanten Wold skal jeg fra Høyres side gi en stemmeforklaring til løse forslag.

Vi stemmer for forslag nr. 38, fra Venstre. Det er ganske likt forslag Høyre har fremmet tidligere om pasientene som er i både justis og helse. Forslagene nr. 39 og 40, om rekruttering og utdanning, er gode forslag, men vi mener de hører hjemme i nasjonal helse- og samhandlingsplan, så de stemmer vi mot. Forslag nr. 41 stemmer vi for. Vi har også flere forslag i planen om å bruke tilbakemeldinger mer aktivt, ha egne monitoreringsordninger osv., og dette er et godt forslag.

Forslag nr. 42, fra Arbeiderpartiet, stemmer vi mot. Det er kanskje litt spesielt at et regjeringsparti føler behov for å fremme et forslag som dette. Det er bra at man sier at man minimum skal øke antallet døgnplasser i tråd med framskrivningsmodellene fra helseforetakene, men Høyre har et eget forslag som er bedre, fordi forslaget sier både at vi minst skal øke kapasiteten med det framskrivningene sier, og tallfester hvor stor den kapasitetsøkningen må være. Arbeiderpartiet er fortsatt veldig velkomne til å stemme for Høyres forslag.

Vi stemmer for forslag nr. 43, fra SV.

Helt til slutt vil jeg fra opposisjonens side benytte anledningen til å takke for debatten og for tonen i komiteen.

Erlend Svoldal Bøe (H) [12:39:44]: Det haster med å få satt i gang bygging av et nytt bygg for psykisk helsevern og rus ved UNN Åsgård i Tromsø. Bygningsmassen fra 1960-tallet er gammel, utslitt og lite egnet for dagens behov innenfor psykisk helsevern og rus. Jeg har flere ganger vært på besøk og snakket med både pasienter, pårørende og ansatte om forholdene på UNN Åsgård.

Det er, for å si det rett ut, ikke verdige forhold, og det er et paradoks at Helse nord har vedtatt å bruke nesten 300 mill. kr framover på vedlikehold av et bygg som det er vedtatt skal rives.

En av arbeidsgruppene Helse nord har satt ned i forbindelse med arbeidet rundt funksjons- og oppgavedeling, som leverte sitt arbeid i oktober, har foreslått å legge ned døgnkapasiteten ved flere distriktpspsykiatriske sentre i Helse nord, bl.a. på Silsand på Senja, Storsteinnes i Balsfjord, Storslett i Nordreisa og Tana i Øst-Finnmark. Min bekymring er at nedleggelse av døgnkapasiteten ved disse stedene kommer til å redusere den samlede behandlingsskapasiteten innenfor psykisk helsevern i Helse nord.

Det vil i så tilfelle være stikk i strid med helseforetakenes reviderte framskrivningsmodell for psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert rusbehandling. Den viser at offentlig finansiert psykisk helsevern må økes med minst 7 pst. for døgnbehandling og 15 pst. for poliklinisk behandling fram mot 2040. Høyre foreslår derfor i opptrappingsplanen for psykisk helse at regjeringen skal øke kapasiteten innenfor psykisk helsevern og rus i tråd med dette.

Det vil være helt feil å legge ned døgnkapasiteten ved de distriktpspsykiatriske sentrene om svaret er at pasientene skal overføres til dagens bygningsmasse ved UNN Åsgård i Tromsø. Det kan godt være at det på sikt må gjøres endringer i organiseringen av tilbudet, men det mener jeg forutsetter et nytt bygg for psykisk helse og rus ved UNN Åsgård i Tromsø.

Nordnorske pasienter må sikres et like godt tilbud innenfor psykisk helsevern og rus som resten av landet, og derfor haster det med å sette i gang byggingen av nytt bygg for psykisk helsevern og rus ved UNN Åsgård i Tromsø. Behandlingskapasiteten må styrkes, ikke svekkes.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [12:42:18]: Det har vært sagt mye, og mye flott, i salen i dag. Jeg tror vi er enige om at dette er en viktig sak, selv om virkemidlene er forskjellige.

Det er noen aktører vi har snakket om, men som jeg mener vi må fokusere ekstra på. Det er alle de ideelle aktørene som nå kanskje er de som er de sikreste for mange, og som er nær der folk bor. For to år siden endret man søknadsprosessen for disse. Det gjør at akkurat disse aktørene, som trenger stabilitet og sikkerhet, søkte nå i november–desember og får svar i slutten av mars og begynnelsen av april på om de faktisk får støtte. Dette er krevende for disse organisasjonene som ikke har rike onkler i bakhånd, men som faktisk skal drive for denne pasientgruppen fra januar og ut mars uten å ha fått et svar.

Jeg oppfordrer statsråden – som ønsker å gjøre det bedre for ideelle aktører – til å sikre at Helsedirektoratet gjør dette bedre.

Til slutt har jeg lyst til å gi en stemmeforklaring fra Kristelig Folkeparti. Vi kommer til å støtte løse forslag nr. 38, 41 og 43.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [12:43:54]: For Senterpartiet og Arbeidarpartiet i regjering er det avgjerande viktig å leggje til rette for at folk skal kunne bu, arbeide og leve eit godt liv i heile Noreg – i bygd og by. Då er ein viktig faktor med omsyn til at folk skal kunne leve eit godt liv, at fleire opplever god psykisk helse og livskvalitet, og at ein skal ha god og lett tilgjengeleg hjelp når ein har behov for det. Det er det viktig å ha fokus på gjennom heile livet og alle plassar i Noreg.

Heldigvis er det slik at dei aller fleste av oss har god psykisk helse. Samtidig veit vi at det er mange som slit med psykiske lidningar, eller som i ulike fasar av livet, i ulike situasjonar, kan ha psykiske utfordringar. Eg trur at for alle dei av oss som har opplevd å leve nært på eller vere nært på folk som har psykiske lidningar og psykiske utfordringar, har opplevd å føle at ein er utilstrekkeleg og har hatt eit ønske om at tilboda skal verte betre – uansett om ein har vore pårørande, om ein har opplevd det på arbeidsplassen, i venekrinsen eller i andre samanhengar.

Difor er det så grunnleggjande viktig og bra at ein frå regjeringa si side har lagt fram ein handlingsplan som får brei tilslutning i denne sal, der ein fokuserer på at ein her skal trappe opp innsatsen over tid. Det er ein plan der ein forpliktar seg til å trappe opp innsatsen med minimum 3 mrd. kr i planperioden, der ein har fokus på tidleg innsats, noko regjeringa har prioritert knytt til både helsestasjonar og skulehelsetenesta, men òg det som går på lågterskeltilbod ute i kommunane.

Eg trur noko av det aller viktigaste nettopp er at ting vert gripne fatt i raskt, at ein har kunnskapsbaserte lågterskeltilbod, at ein har lågterskeltilbod som er tilpassa ulike situasjonar i ulike kommunar, og at ein fokuserer på rekruttering og bemanning innanfor viktige velferdsområde både i kommunane og inn i spesialisthelsetenesta. For veldig mange der ute handlar ikkje dette berre om pengar, det handlar ikkje berre om konkrete vedtak. Det handlar om å fokusere på noko av det aller mest grunnleggjande, nemleg korleis ein skal verte teken vare på i ulike fasar av livet. Det er difor veldig gledeleg å sjå den breie oppslutninga om planen.

Even A. Røed (A) [12:47:09]: Takk for en veldig god debatt. Jeg synes egentlig man har oppsummert dette feltet veldig godt. Vi har våre politiske uenigheter, men vi har også ganske så bred enighet om de brede linjene i

politikken på psykisk helse. Det tror jeg er en styrke for feltet framover.

Medikamentfrie tilbud ble tatt opp. Det er regjeringen for, og vi ønsker å ha det integrert i tjenestene våre. Jeg mener at Hurdalsjøen Recoverycenter kanskje ikke er det beste eksemplet, men dette skal vi altså følge opp videre.

Vi snakker også mye om kapasitet og ventelister, og vi utfordrer hverandre på ulike steder – nedbygging, oppbygging osv. Jeg tror det er viktig at vi bygger opp døgnkapasitet, men det kanskje aller viktigste er at vi bygger tjenestene nedenfra, slik at vi sørger for at færre blir syke, og at flere opplever å få hjelp på et lavere nivå – med lavterskeltilbud i hele landet – slik at vi tar ned presset på spesialisthelsetjenesten. Det tror jeg er kjempeviktig, når vi hører at veldig mange unge opplever at deres psykiske helse blir dårligere.

Til forslagene som er fremmet. Vi kommer til å stemme for SVs forslag om at rasisme og diskriminering må tas inn i arbeidet. Det mener vi har en helt naturlig plass. Jeg mener det uansett ville blitt tematisert og løftet inn i arbeidet, men det er fint å gjøre det tydelig.

Så til vårt forslag, som blir kritisert av representanten Bruflot: Når det sås tvil om hva som er regjeringens retning, synes jeg det er bra at vi slår det fast med et vedtak i Stortinget som ikke bare tydeliggjør målet om å stoppe nedbygging, men også tydeliggjør målet om å øke kapasiteten. Jeg ser at Høyre har et forholdsvis likt forslag, der man putter inn et par ekstra tall, og det er bra. Da er vi ganske enige om retningen, og det er fint. Vårt forslag peker også på den ambisjonen som ligger i helseforetakene, om en økning på 7 pst. for døgnbehandling fram mot 2040.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [12:49:27]: Jeg skal egentlig delta i neste debatt, men fikk behov for å berømme regjeringen for endelig å komme med en ny opptrappingsplan for psykisk helse. Jeg er nemlig evig takknemlig for at vi har hatt en sånn opptrappingsplan tidligere.

I 2009 fødte jeg på Ullevål. Da var det svineinfluensa, og da var det også så mange komplikasjoner at jeg endte opp med å få fødselsdepresjon – ganske så kraftig. Heldigvis var dette på den tiden opptrappingsplanen hadde fungert, så på Distriktspsykiatrisk senter på Notodden var det topp bemanning. Det var så mange psykiatere og folk til å ta imot meg at det bare var inn og ganske så fort ut. Jeg ble veldig raskt frisk. Derfor har jeg vært opptatt av hvordan Distriktspsykiatrisk senter på Notodden har fått utvikle seg bl.a. på det området – og utover.

Etter at vi fikk en ny regjering med blå kanter, gikk tilbudet på Notodden dessverre stadig mer nedover, til

tross for at det ble snakket pent om psykisk helse. Aller verst gikk det da man innførte ordningen fritt behandlingsvalg. Da måtte vi lokalpolitikere til stadighet ta kontakt med sykehuset, for vi forsto ikke hvordan man kunne bygge ned tilbudet så mye. Forklaringen var selvfølgelig: Fritt behandlingsvalg gjorde at man måtte bruke pengene på de nye institusjonene mot rus.

Det er en tragedie, rett og slett, at et samfunn som Notodden, som har ganske mange utfordringer, har fått et såpass dårlig tilbud i det offentlige. Derfor er jeg glad for at vi får denne opptrappingsplanen nå. Jeg håper at den fører til at ordninger som fritt behandlingsvalg ikke kan få lov til å punktere, dupere og ødelegge det offentlige helsevesenet, sånn som det er gjort på Notodden fram til nå.

Presidenten [12:51:27]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:51:33]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i straffeloven (konverteringsterapi) (Innst. 105 L (2023–2024), jf. Prop. 132 L (2022–2023))

Presidenten [12:51:47]: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Grunde Almeland (V) [12:52:14] (komiteens leder og ordfører for saken): Et samfunn hvor hvert enkelt menneske opplever frihet, forutsetter at alle har mulighet til å ha makt over eget liv, uavhengig av kjønn, tro, livssyn, livssituasjon og bakgrunn. Alle skal kunne vokse opp og bli anerkjent for den de er, uten å frykte fordømmelse og hat, selv om man er homo, bi, trans, interkjønn, pan eller hvordan man nå ønsker å identifisere seg. Skal vi få til dette, trenger vi en aktiv politikk for å sikre skeives rettigheter, og kun da kan vi få bedre levekår og sikre at alle reelt sett har like muligheter til å leve et fritt, godt og fullverdig liv.

Som saksordfører vil jeg starte med å takke komiteen for et godt samarbeid. Jeg er veldig glad for at vi er kommet hit at vi i dag kan debattere en innstilling som for det aller meste er enstemmig. Det har ikke vært en selvfølge. Selv om et mindretall står utenfor enkelte deler av innstillingen, fremmes tilrådingen av en samlet komité, unntatt § 270 første ledd, som fremmes uten

Fremskrittspartiet og SV, og § 270 annet ledd, som fremmes uten SV. Jeg regner med at mindretallet vil redegjøre for sitt syn, og det regner jeg også med at flere vil gjøre, all den tid det er varslet noen nye, løse forslag i saken.

Prosessen for å komme hit har vært lang. I allfall føles det slik for mange av oss som har jobbet med dette hele veien. Jeg vil likevel legge vekt på at tiden er brukt godt, helt fra daværende statsråd Grande satte i gang den juridiske utredningen som var utgangspunktet for at daværende statsråd Raja kunne sende et første forslag ut på høring, til daværende statsråd Trettebergstuen utvidet forslaget til også bl.a. å inkludere markedsføringsforbud, for så å presentere et nytt forslag for Stortinget, og til sittende statsråd Jaffery – den statsråden som med all sannsynlighet skal sørge for at loven blir satt ut i livet.

Det flertallet foreslår i dag, er to nye straffebud i straffeloven som retter seg mot å utføre og markedsføre konverteringsterapi, samt en bestemmelse om grov overtredelse av forbudet mot å utføre konverteringsterapi. Flertallet er tydelig på at konverteringsterapi innebærer en uakseptabel innblanding i personers seksuelle orientering og kjønnsidentitet, noe som er fundamentale aspekter ved en persons identitet, og at denne innblanding kan ha svært store skadevirkninger for den enkelte som utsettes for det.

Eksistensen av konverteringsterapi rammer ikke bare de enkeltindividene som utsettes for handlingene, men også skeive som gruppe. En aksept for handlinger som bygger på at noens seksuelle orientering eller kjønnsidentitet er feil, og at denne kan kureres, fjernes eller undertrykkes, bidrar til å skape og opprettholde diskriminering, minoritetsstress og sosialt press overfor en sårbar gruppe, og rokker ved grunnleggende samfunnsverdier som frihet og likeverd.

I oktober i år, etter at komiteen hadde startet sin behandling av proposisjonen, kom det en rapport som behørig dokumenterer at konverteringsterapi forekommer i Norge, og at såkalt terapi kan forvolde stor skade i enkeltmenneskers liv. Denne rapporten er nyttig, og vi skulle gjerne hatt mer kunnskap om omfanget av konverteringsterapi. Det ville ha vært fint for å forsikre oss om at vi kan tilby god og riktig hjelp og støtte.

Samtidig er det viktig å understreke at det på ingen måte er omfanget av konverteringsterapi som begrunner et lovforbud, men at praksisen i seg selv representerer en uakseptabel innblanding i en persons identitet som vi, uansett omfang, simpelthen ikke kan akseptere.

Det er også grunnen til at flere land før Norge har innført sine forbud, og det er også grunnen til at det i en rekke internasjonale organer som Norge forholder seg til, er rettet sterk kritikk og advarsler mot konverteringsterapi, gjennom uttalelser om de menneskerettslige aspektene knyttet til denne praksisen. FNs mennes-

kerettighetskomité, ØSK-komiteen, FNs barnekomité og FNs torturkomité er alle eksempler på organer som har uttalt seg til støtte for det som nå har munnet ut i et forslag i Norge. Tidligere i år kom også Europarådets kommissær for menneskerettigheter med en klar anbefaling til traktatens medlemsstater om at konverteringsterapi må stoppes.

Avslutningsvis vil jeg på vegne av Venstre uttrykke at jeg er veldig glad for at vi i dag kan få vedtatt disse nye straffebudene. Det har vært gjort en solid jobb for mange, og jeg vil takke de mange enkeltpersonene som har turt og orket å stå fram, slik som Arne Christian og Brian var eksempler på i starten, og alle dem som har tatt kontakt for å dele sine historier med meg og med oss. Jeg vil også takke mine kollegaer som har jobbet fram det som i dag er blitt et veldig solid forslag. Det er et forslag som tar folks grunnleggende rettigheter på alvor, det gir reell beskyttelse, og det er jeg stolt av å ha hatt mulighet til å være med på.

Åse Kristin Ask Bakke (A) [12:57:37]: Eg har lyst til å starte med å takke for samarbeidet i komiteen i denne saka. No sikrar vi eit breitt fleirtal i Stortinget, og vi får endeleg på plass eit forbod mot konverteringsterapi.

Dette er ein historisk dag. Vi har alle høyrte historier om kva konverteringsterapi har gjort med folk, og kor skadeleg det er. Vi har høyrte historier om folk som får livet sitt øydelagd. Eg vil takke alle som har delt historiene sine, som har stått fram for å setje lys på dette, slik at vi no får ordna opp ein gong for alle og forbydt konverteringsterapi. Eg vil òg takke alle som har stått på for saka, som har jobba for forbodet, og spesielt den skeive bevegelsen, som har gått i front.

På ein dag som dette vil eg òg dra fram litt av historikken i saka, for det har vore diskutert i mange år alle-reie. Første gong dette kom på dagsordenen her i Stortinget, var då Arbeidarpartiet tilbake i 2019 fremja forslag om styrking av LHBT+-politikken, der eitt av ti forslag var å forby konverteringsterapi. Forslaget blei nedstemt av dei dåverande regjeringspartia, Høgre, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Framstegspartiet, som den gong ikkje ønskte å konkludere om eit forbod eller ikkje, men i staden ønskte å gjere ei utgreiing. Då Arbeidarpartiet og Senterpartiet kom i regjering, var vi tydelege på at vi ønskte eit reelt forbod, noko som òg blei framheva i Hurdalserklæringa. Regjeringa Støre trekte dermed regjeringa Solberg sitt forslag, fordi vi såg at det var behov for ei betydeleg styrking av det for å sikre eit reelt vern mot konverteringsterapi.

La meg òg vere klar på kva konverteringsterapi er, for her har det vore mykje forskjellig i den offentlege debatten. Det er ein praksis som forsøker å endre den seksuelle orienteringa eller kjønnsidentiteten til ein per-

son. Historisk sett har vi sett at denne praksisen har gjort betydeleg skade på folk, både fysisk og psykisk, skade på enkeltpersonar som allereie kan vere sårbare og utsette. Enkeltpersonar har med vilje prøvd å villeie i debatten når det gjeld kva forslaget egentleg handlar om. Det er ikkje ein debatt om kjønn, det er ein debatt om konverteringsterapi.

For Arbeidarpartiet er målet heilt klart: Folk skal få lov til å vere den dei vil, og elske den dei vil. Folk skal òg få lov til å tru på det dei vil, og utøve religionen sin fritt. Samtidig betyr ikkje det at ein kan gjere kva ein vil i namnet til trus- og ytringsfridommen. Konverteringsterapi er eit overgrep overfor eit anna menneske. Då kan ein ikkje forvente at enkeltmenneske skal stå imot press i dei miljøa konverteringsterapi skjer. Å skulle stå imot det kan vi ikkje krevje av enkeltmenneske. Dette lovforslaget varetek det og er ei styrking av det forslaget som kom frå førre regjering.

Dette lovforslaget er kanskje ekstra viktig for å beskytte unge menneske og den oppveksande generasjonen, for at dei skal ha moglegheita til å vere seg sjølv, og ikkje bli utsette for konverteringsterapi eller at nokon skal fortelje dei at dei ikkje kan vere seg sjølv. La det vere heilt klart. Ved å forby denne praksisen sender vi òg samfunnet ei tydeleg melding om at vi tek på alvor ansvaret vårt for å beskytte medborgarane våre mot skade, og vi gjer dette for neste generasjon, så dei skal få vekse opp og leve i eit samfunn der ein skal få lov til å vere seg sjølv og elske den ein vil.

I dag er ein historisk dag, der vi sikrar eit breitt fleirtal i Stortinget. Eg må seie eg er stolt over alle som har jobba med saka, som har fortalt si historie, og eg må òg seie at eg er ganske audmjuk og stolt over å få lov til å vere ein del av det stortingsfleirtalet som sikrar vedtak i saka.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Turid Kristensen (H) [13:02:29]: Vi er nok mange her i dag som er veldig glade for at vi nå omsider får på plass et forbud mot konverteringsterapi. Å utsette noen for konverteringsterapi er forkastelig, og det skal ikke være tillatt. Det er ingen tvil om at konverteringsterapi er svært skadelig, og at det i verste fall kan føre til at mennesker tar sitt eget liv. Det er derfor veldig bra at det ligger an til å bli et bredt flertall her i dag for en lov som skal forby konverteringsterapi, og som vil sikre alle retten til å være den de er, og til å elske den de vil. Det må også være en menneskerett.

Jeg vil gjerne gi honnør til både Arbeiderpartiet og Miljøpartiet De Grønne, som begge hadde representantforslag som handlet om denne tematikken i 2019, og også til tidligere statsråd Trine Skei Grande og Sol-

berg-regjeringen, som på dette tidspunktet varslet at det ville bli igangsatt en utredning. Utredningsarbeidet ble gjennomført, og Solberg-regjeringen sendte ut et høringsnotat sommeren 2021. Det kom inn mange høringsinnspill til dette notatet, men vi rakk dessverre ikke å fullføre arbeidet før det ble et regjeringsskifte.

Jeg er veldig glad for at Støre-regjeringen har fortsatt arbeidet med å få på plass et forbud mot konverteringsterapi, og også for at det forslaget vi har på bordet her i dag, har tatt opp i seg mange av de gode innspillene som har kommet, også som en følge av Solberg-regjeringens høringsnotat. Dette handler f.eks. om strafferammene, og dermed om foreldelsesfrister, og om forbudet mot markedsføring. Det har gjort et i utgangspunktet godt forslag enda bedre.

Jeg er også glad for at regjeringen har foretatt endringer fra det høringsnotatet de sendte ut i juni 2022, til det forslaget som foreligger her i dag, når det gjelder en viktig avveining mellom et nødvendig og ønskelig forbud mot konverteringsterapi og hensynet til andre menneskerettigheter – som ytringsfrihet og religionsfrihet.

Solberg-regjeringen innhentet en uttalelse fra lovavdelingen i Justisdepartementet for å kunne ramme dette inn på en god måte. Jeg registrerer nå at disse avgrensningene også er ivarettatt i det nye forslaget vi skal vedta i dag. Det har vært viktig for Høyre, og det er disse endringene som bl.a. gjør at vi kan stille oss fullt og helt bak den loven vi i dag skal vedta.

Denne loven har skapt et veldig stort engasjement. Mange er veldig glade for at vi nå får denne på plass, men det er også noen som er bekymret for ulike deler av loven. Jeg vil derfor gjerne si litt om noe av det vi har motatt flest henvendelser om.

Enkelte mener at kunnskapsgrunnlaget om konverteringsterapi i Norge er for svakt. Vi må erkjenne at kunnskapen om dette er begrenset, men etter at lovproposisjonen ble lagt fram, har vi fått oss forelagt en forskningsrapport som godt dokumenter at konverteringsterapi forekommer i Norge. Vi har likevel ikke et fullstendig bilde, så om vi kan få bedre kunnskap i framtiden, vil det være en god ting. For meg og Høyre er det likevel ikke omfanget av konverteringsterapi som er det viktigste. Det faktum at vi vet at det forekommer, og at det har store skadevirkninger, gjør uansett at det er behov for at vi får denne loven på plass.

En del er også bekymret for at loven skal forby at foreldre, helsepersonell og andre ikke lenger skal kunne få snakke med sine barn og unge om dette. Det skal selvfølgelig ikke forbys. Det skal fortsatt være lov til å snakke med, veilede og gi råd til barn og unge som er usikre på sin egen seksuelle orientering og kjønnsidentitet. Foreldres valg i spørsmål om helsehjelp til sine barn er en vik-

tig del av foreldreansvaret og omsorgsretten, og det må fortsatt være helselovgivningen som regulerer det. Departementet har vært tydelig på at det skal legges vekt på hva barnet selv mener, men så må dette straffebudet avgrenses mot foreldres samtaler om, tilbakeholdelse fra og beslutninger om kjønnsbekreftende behandling. Dette legger også Høyre til grunn.

Noen har også uttrykt bekymring for at man i religiøse miljøer skal ha vanskeligheter med å se hvor grensen mellom samtaler og sjelesorg og konverteringsterapi går. Jeg har faktisk vanskelig for å forstå at man ikke kan klare å se forskjell på det å være en god samtalepartner og sjelesørger og det å bruke systematiske metoder og framgangsmåter for å få noen til å endre seg, fornekte eller undertrykke den de er. Hvis man ikke ser forskjell på dette, mener jeg at det er et faresignal i seg selv, og man bør sørge for å oppklare det for egen del. Dette er ikke en bekymring i alle religiøse miljøer, så det bør være mulig.

Jeg vil til slutt gjerne få takke alle som har stått på for at vi nå får på plass dette forbudet mot konverteringsterapi, ikke minst de skeives organisasjoner, som har jobbet for dette lenge. Jeg vil også få takke vårt eget Åpne Høyre for mange gode innspill og gode og viktige samtaler under behandlingen av denne saken.

Ingen skal føle at det er noe galt med dem, ingen skal behøve å leve som en annen person enn den de er, og ingen skal føle at de ikke kan elske den de elsker. Derfor trenger vi denne loven.

Margrethe Haarr (Sp) [13:07:47]: Aller først ønsker jeg også takke komiteen for et veldig godt samarbeid i denne saken. Det er godt å vite at vi på tvers av politiske partier klarer å samle oss i saker som dette, saker som har så stor betydning for enkeltpersoners rett til å leve fritt. Dette vil bidra til å sikre at forbudet står sterkt over tid, uavhengig av hvilket politisk flertall som styrer. Jeg ønsker også å takke alle de som har jobbet for og med saken, og for deres bidrag for at vi nå kan vedta et forbud mot konverteringsterapi.

Vi nærmer oss nå jul, og da må det være passende å komme med noen ønsker. Det jeg ønsker meg aller mest, er at Norge skal være et tolerant og inkluderende samfunn, der vi alle har respekt for hverandre, der vi får lov til å være den vi er, elske den vi vil, uten å oppleve hets og trakassering. Dessverre er det ikke sånn i Norge i dag.

Vi har et av verdens beste land å leve i. Vi har et samfunn som er bygd opp på de grunnleggende menneskerettighetene. Vi må likevel erkjenne at det i seg selv ikke er nok for å beskytte alle. Jeg skulle virkelig ønske at menneskerettighetene alene var nok til å sikre enkelt-

personers vern mot urett, og at det å innføre et forbud mot konverteringsterapi ikke skulle være nødvendig.

Dessverre ser vi at skeive blir utsatt for krenkelser og diskriminering. Vi vet at det finnes mennesker som ønsker å overbevise skeive om at de ikke er like mye verdt, at den de er, er feil, at det finnes mennesker som hindrer noen i å være seg selv, fordi enkelte har noen holdninger og fordommer som de pålegger andre. Derfor er det nødvendig å innføre et forbud mot konverteringsterapi. Det vil være med og bidra til skeives rettigheter til å være den de er. Dette forbudet er også helt avgjørende for å beskytte den som blir utsatt for slike handlinger, men også nødvendig for å sikre at vi skal ha et tolerant og inkluderende samfunn.

Senterpartiets verdigrunnlag er tydelig på at vi som parti skal jobbe for at mennesker skal utvikle seg fritt, at hvert menneske er unikt og uerstattelig, og at menneskeverdet er ukrenkelig og overordnet andre verdier. Da er det også vårt ansvar å ta de grepene som er nødvendig for å sikre det.

Forbudet mot konverteringsterapi vil være med og beskytte enkeltpersoner mot handlinger som er skadelig. Det vil gi et tydelig signal om at vi ikke aksepterer diskriminering, at menneskeverdet er ukrenkelig, og at det fastsetter at likeverd og respekt for den enkelte skal stå sterkt i vårt samfunn.

Det finnes motstand mot å innføre en slik lov, og det er også usikkerhet om hva et slikt forbud faktisk innebærer. Da er det viktig å minne seg selv på hva som er hensikten med forbudet. Loven skal beskytte enkeltpersoner mot handlinger som krenker deres integritet, beskytte retten til å være seg selv, til å utforske og utøve sin seksualitet og verne mot skadelige handlinger. Det som blir forbudt, er å krenke en person gjennom en systematisk framgangsmåte med hensikt å påvirke noen til å endre, fornekte eller undertrykke sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet.

Jeg ønsker å understreke at dette forbudet ikke hindrer foreldre i å snakke med sine barn om seksualitet eller kjønnsidentitet. Foreldre kan fortsatt veilede og rådgi sine barn i disse temaene. Foreldreretten står like sterkt uavhengig av dette forbudet. Foreldre kan f.eks. fortsatt nekte sitt barn å begynne kjønnsbekreftende behandling, og foreldres handlefrihet i slike spørsmål vil fortsatt reguleres av helselovgivningen.

Det vil ikke bli straffbart for terapeuter å snakke med enkeltpersoner om deres usikkerhet knyttet til legning og kjønnsidentitet. Så lenge helsepersonell handler i tråd med forsvarlighetskravet og at de ikke krenker sine pasienter og gjennom systematisk framgangsmåte prøve å påvirke dem, vil de ikke rammes av det nye forbudet.

Vi har god dokumentasjon på at konverteringsterapi foregår i Norge, og det understreker også behovet for et forbud. Vi har også god dokumentasjon på hvor skadelig det kan være å bli utsatt for det. Skadepotensialet er såpass stort og alvorlig og setter rammene for straff som er foreslått.

Jeg må nevne at Senterpartiet har en lang tradisjon med å fristille sine representanter i saker som berører verdspørsmål. Jeg vil derfor orientere om at det kan være enkelte representanter fra Senterpartiet som ikke stiller seg bak innstillingen.

Helt avslutningsvis ønsker jeg å si at jeg personlig er stolt av å være en del av et flertall som stiller seg bak forbudet, et forbud som vil være med og bidra til å sikre skeives rettigheter og beskytte mot hets og diskriminering – et forbud som jeg håper vil gjøre Norge til et litt bedre og tryggere sted å leve, et forbud som jeg håper vil bidra til at ønsket om et mer tolerant og inkluderende samfunn blir oppfylt.

Sigbjørn Framnes (FrP) [13:12:44]: Nokre gonger kan ein ha dei beste intensjonar, men likevel ikkje finne dei rette løysingane. Den saka me skal behandle i dag, skal i utgangspunktet skjerme utsette menneske frå overgrep. Difor har Framstegspartiet tidlegare støtta at spørsmålet om konverteringsterapi burde greiast ut. Målet var å greie ut om enkeltmenneske er blitt utsette for utilbørleg sosialt press for å gjennomgå konverteringsterapi, og om slik terapi blir brukt i strid med rettane til den enkelte.

Det er liten tvil om at nettopp dette har skjedd i mange tilfelle. Konverteringsterapi har vore skadeleg for mange. Samtidig er det ein grunnleggjande rett å ha valfridom og individuell autonomi. Dette er menneskerettar som må takast omsyn til i utforming av nye lovforslag.

Framstegspartiet støttar intensjonen i lova om at ingen skal utsetjast for konverteringsterapi mot sin vilje. Samtidig er me ikkje villige til å frata enkeltmenneske moglegheita til å oppsøke slik terapi av eigen fri vilje. Dessverre er fleirtalet i denne sal blanda av gode intensjonar, så dei ser ikkje at rettane til den enkelte blir overkørde.

Det har ikkje mangla på innspel til denne lova. Fleirtalet har støtta lovforslaget, men det har også vore tungtvegande innseiingar frå sentrale aktørar i justissektoren. Blant anna har Riksadvokaten, Advokatforeningen og Noregs institusjon for menneskerettar sagt at det opphavlege lovforslaget til departementet ikkje ville tilfredsstille lovverket. Departementet hevdar å ha vareteke desse innspela. Me meiner at det ikkje er gjort godt nok.

Lovforslaget har ein uklar terskel for straffbarheit og eit lågt presisjonsnivå. Lovforarbeidet er også uklart. Eg

vil difor primært føreslå at Prop. 132 L for 2022–2023 blir send tilbake til regjeringa. Framstegspartiet har i hovudsak same intensjon om å skåne folk frå å bli utsette for konverteringsterapi mot vilja si, men i motsetnad til fleirtalet meiner me at vaksne folk av fleirtalet blir fråtekne sin rett til sjølv å bestemme seg for å velje konverteringsterapi. Difor meiner Framstegspartiet at dei to siste setningane i § 270 første ledd bør lyde:

«Første punktum kommer ikke til anvendelse der vedkommende er myndig og samtykker. Foreldre og foresatte kan samtykke i å innhente råd og veiledning for sine barn.»

Eg tek opp Framstegspartiets forslag, som me meiner vil vareta ein betre balanse enn forslaget til regjeringa. Til slutt vil eg varsle at Framstegspartiet vil stemme mot lovforslaget viss våre forslag fell – dette då me meiner at intensjonen i lova ikkje er balansert med rettane til alle partar.

Presidenten [13:16:26]: Representanten Sigbjørn Framnes har teke opp dei forslaga han refererte til.

Kathy Lie (SV) [13:16:45]: Dette er en merkedag i Norges lovgivende forsamling. Vi tar nå et viktig skritt for å sørge for mindre diskriminering, hets og trakassering av homofile og alle de som har en kjønnsidentitet som er annerledes enn det kjønnen de er født med.

Alle mennesker har rett til å være den de er, og leve et fritt liv hvor de kan definere seg som den de føler de er, og hvor de kan elske hvem de vil.

Lovforslaget om å forby konverteringsterapi handler nettopp om at ingen skal tvinges til å undertrykke eller fornekte sine egne følelser og sin egen identitet.

Jeg er også glad for at vi vedtar et forbud mot markedsføring av konverteringsterapi. Det gir ingen mening å tillate markedsføring av noe som er forbudt. Det vil også kunne ha skadelig virkning for skeive og bidra til stigmatisering og diskriminering av skeive som gruppe. Markedsføring av konverteringsterapi vil kunne bidra til økt press mot en sårbar og utsatt gruppe og være bærer av synet på at det å være skeiv er noe som bør kureres.

Det har vært stort engasjement rundt dette lovforslaget – noen jublende og noen kritiske. Jeg vil gjerne si noe til kritikerne, for jeg oppfatter at mange av dem som kritiserer lovforslaget, ikke har lest hele teksten:

- Det er ikke sånn at lovforslaget begrenser foreldres mulighet til å snakke med barna sine om kjønnsidentitet og seksuell legning. Det blir ikke forbudt. Det vil også fortsatt være lov for foreldre å nekte barna sine kjønnsendrende behandling.
- Det vil ikke bli forbudt å tilby barn og unge, eller voksne for den saks skyld, helsehjelp hvis de ønsker hjelp til å sortere tanker og følelser rundt kropp og seksualitet.

- Det er et tydelig kriterium at handlinger som utføres for å få noen til å endre legning eller identitet, må være av en krenkende art. Det vil alltid være den som utsettes for forsøk på konvertering, som definerer hva som er krenkende.
- Det som blir forbudt, er å anvende psykoterapeutisk, medisinsk, alternativmedisinsk eller religiøst baserte metoder, eller lignende systematiske framgangsmåter med den hensikt å påvirke vedkommende til å endre, fornekte eller undertrykke sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet.
- Flertallet mener det er viktig at det slås ned på handlinger som bygger på at noens seksuelle orientering eller kjønnsidentitet er feil, og at denne kan kureres eller undertrykkes. Det bidrar til å skape og opprettholde diskriminering, minoritetsstress og sosialt press overfor en sårbar gruppe og røkter ved grunnleggende samfunnsverdier som frihet og likeverd.
- Nettopp fordi barn og unge er under utvikling, er det viktig at de ikke presses inn i en bestemt form og blir fortalt at de de føler eller tenker om egen kropp eller identitet, er feil. Det vil derimot ikke bli forbudt å snakke med barn om at de de opplever og føler i dag, kan endre seg, og at det er helt ok å føle det de gjør, både i dag og i framtiden.
- Dette er ikke et forbud mot å søke hjelp hvis man ønsker det.
- Det handler nettopp om at det skal være trygt å tenke annerledes uten at noen skal tvinge deg til å undertrykke eller fornekte det du tenker eller føler.
- Forbudet handler ikke om ytringsfrihet. Det er fortsatt lov for alle å ytre seg fritt. Det er systematisk krenkende handlinger for å endre noens seksuelle orientering eller kjønnsidentitet som forbys.
- Lovforslaget forbyr ikke noen å tro på det de vil, men det tillater ikke å utføre krenkende handlinger overfor et annet menneske i religionens navn.
- Så ja, det handler nettopp om menneskers liv – et liv hvor man får lov til å være den man er, hvor man ikke blir diskriminert på bakgrunn av kjønn eller seksuell orientering, eller for å uttrykke sin identitet.

Flere av høringsinstansene har ønsket seg en lengre foreldelsesfrist fordi det kan ta lang tid å erkjenne og prosessere det man har vært utsatt for, som konverteringsterapi, og enda lengre tid før man går til anmeldelse. SV har derfor stor forståelse for dette ønsket og mener det bør vurderes å innføre lengre foreldelsesfrist i saker som denne. Men vi fremmer ikke et eget forslag om dette nå fordi foreldelsesfrist er knyttet til straffesammenheng som vi ikke ønsker å endre.

Det hjelper i denne sammenheng også at det i loven foreslås at foreldelsesfristen ikke starter å løpe før den fornærmede har fylt 18 år.

SV ville også gå lenger i dette forslaget. Vi foreslår derfor å inkludere kjønnsuttrykk i lovforslaget, selv om de fleste med et annet kjønnsuttrykk i praksis vil være beskyttet av lovforslaget slik det foreligger, fordi konverteringsterapi ofte utføres med antagelse om en annen identitet eller legning.

Det er rimelig å anta at personer som også har et uttrykk som bryter med kjønnsnormer, men som likevel ikke ønsker en annen identitet, blir utsatt for skadelig terapi.

Jeg tar med dette opp SVs forslag i innstillingen, men vi varsler samtidig at vi subsidiært vil stemme for flertallets innstilling til § 270.

Presidenten [13:21:49]: Då har representanten Kathy Lie teke opp det forslaget ho refererte til.

Hege Bae Nyholt (R) [13:22:06]: I dag er en god dag for den skeive bevegelsen. I dag skal et stort flertall i denne salen stemme for å forby konverteringsterapi. Det er et forslag som har blitt løftet inn hit av sivilsamfunnet. Det er noe jeg vil tillate meg å si at vi ikke hadde klart å komme fram til alene. Men det skulle nesten bare mangle.

Vi må være ærlige: Vi kaller det konverteringsterapi, men det er ikke noe vanlig terapi vi snakker om. Dette er lite annet enn psykiske overgrep og krenkelser av menneskers rett til selvbestemmelse. I sin natur går konverteringsterapi ut på å endre menneskers seksuelle legning eller kjønnsidentitet, som om det skulle være en sykdom. De fleste av oss la fra oss slike oldtidstanker for flere tiår siden. Det at ikke alle partier i denne salen er med på forbudet, er rett og slett bare trist. Det vitner om at mens noen av oss lever i nåtiden, sitter andre fast i fortiden.

Vi vet at skeive også i dag blir utsatt for hets, vold og trusler. Det er snart halvannet år siden glade mennesker som feiret pride i Oslo, ble beskyttet bare noen få hundre meter fra her hvor vi er nå. I sommer kunne Klassekampen skrive at anmeldte hatkriminaliteter mot skeive hadde tredoblet seg siden 25. juni-angrepet. Det at vi i Stortinget nå viser handling ved å gjennomføre et viktig krav fra den skeive bevegelsen, sender et signal. Men det er skuffende at ikke et enstemmig Storting kan sende dette signalet.

Fremskrittspartiet har valgt å fremme et alternativt forslag i denne saken. La meg bare si at dette ikke er noe alternativ. Det Fremskrittspartiet foreslår, er enkelt og greit en utvanning av loven, som i praksis gjør den ubetydelig. Tilleggene Fremskrittspartiet har fremmet, tjener ingen ting annet enn mørkemennene som fremdeles lever i troen om at «you can beat them straight», som man sier på engelsk. Bedre er det ikke at enkeltmenneskets frihet bare skal gjelde etter myndighetsalder i det såkalte

frihetselskende Fremskrittspartiet. I deres forslag skal barn fremdeles kunne utsettes for forsøk på omvending fra homo til hetero så lenge foreldre eller foresatte har gitt et samtykke til innhenting av «råd og veiledning». Hva legger representantene i Fremskrittspartiet i slik råd og veiledning, og tror de at barn som har blitt utsatt for konverteringsterapi, har blitt det uten foresattes vilje og viten? Heldigvis får ikke dette forslaget flertall i dag.

Jeg tviler på at jeg er den eneste representanten som har mottatt et hav av e-poster fra ymse fundamentalistiske krefter om denne saken, som oppfordrer meg til å stemme mot et forbud, eller som mener at jeg ved å stemme for, begår et stort overgrep. La meg bare si at dette ikke representerer folkedypet. Derimot sier det noe om konverteringsbransjens aktive lobbykampanje. For å bruke et bibelsk begrep: De lever i villfarelse. De mener at vi i dag kommer til å innskrenke ytringsfriheten – det stemmer ikke. Det vi skal gjøre i dag, er å sende et tydelig signal til landets skeive: Ingen skal lenger få lov til å drive psykiske overgrep i et forsøk på å gjøre dere til noen andre enn den dere er.

Jeg vil benytte siste rest av taletiden min til å vende blikket utover i verden. Selv om både jeg og resten av Rødt i dag er glade for at vi nå går et steg i riktig retning, lever vi i en verden der det fremdeles kan være livsfarlig å elske den man vil og å være den man er. Norge skal nå slutte seg til det som er en minoritet av land som har innført forbud mot konverteringsterapi. Jeg håper at regjeringen ser at vi også har en verden å vinne. Norges engasjement internasjonalt skal selvsagt også inkludere likestilling for både kjønn og seksuell legning. Når vi nå innfører et forbud mot konverteringsterapi her hjemme, bør det også følges opp av et aktivt arbeid mot konverteringsterapi internasjonalt.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [13:26:15]: Jeg vil starte med å takke regjeringen og Stortinget for at det endelig leveres på dette. Konverteringsterapi, altså ulike handlinger som anvendes for å forsøke å få mennesker til å endre, fornekte eller undertrykke sin seksuelle orientering, kjønnsidentitet og -uttrykk, burde vi for lengst satt en stopper for som samfunn. La det ikke være tvil: konverteringsterapi finner sted i Norge i dag.

Bufdirs rapport fra Nordlandsforskning viser at omtrent halvparten av dem som beskriver seg som skeive, har opplevd forsøk på konvertering, og at det forekommer i både sekulære og religiøse kontekster. Respondenter i Bufdir-undersøkelsen beskriver bønnemøter hvor alle deltakerne ber for at personen skal bli kvitt sine urene tanker, anklager om å være besatt av djevelen eller tilbud om å sendes på leir i utlandet for å bli kurert. En av deltakerne forteller om konverteringsterapi med elektroshokk, en annen om korrigerende voldtekt.

La meg være klinkende klar: Miljøpartiet De Grønne mener åpenbart at denne praksisen skal forbys. Det fremmet vi også i 2019, da vi ba den daværende regjeringen klargjøre at konverteringsterapi ikke var tillatt i henhold til likestillings- og diskrimineringsloven, og om nødvendig fremme forslag om en endring av likestillings- og diskrimineringsloven, som sørget for dette. Under stortingsbehandlingen den gang fikk ikke forslaget flertall, men jeg er glad for at jeg i dag tar del i et storting der vi endelig er klare til å beskytte de svakeste blant oss.

Vi stortingsrepresentanter har fått mange e-poster fra flere som har spørsmål om dette forslaget. Jeg vil derfor benytte anledningen til å utdype hvordan vi ser på forslaget. Flere er redde for at det kommer til å bli straffbart å gi hjelp til folk som lever med kjønnsinkongruens. Det er verdt å merke seg at regjeringens forslag ikke betyr at man ikke har rett på psykisk helsehjelp. Alle har rett på psykisk helsehjelp. Forbudet mot konverteringsterapi er knyttet til at helsehjelpen ikke skal være med fokus på å kurere vekk legningen eller kjønnsidentiteten til pasienten. En annen bekymring som har kommet fram, er om konverteringsterapi innskrenker den religiøse friheten. Det er viktig å understreke at de det gjelder, sjelden selv har valgt konverteringsterapi, og at dette er noe som mange blir presset til av miljøet de er en del av.

Jeg mener det klart er noe annet når f.eks. en religiøs leder bruker sin autoritet til å hevde å skulle omvende et menneske til en annen seksuell legning eller kjønnsidentitet enn om to mennesker sitter som likestilte venner i en sofa sammen hjemme i stuen og den ene tilbyr seg å be for den andre, fordi den har en annen legning enn det gjennomsnittet har. Vi kan forby det første uten å forby det siste. Det å ta høyde for maktforhold klarer lovverket vårt i mange tilfeller allerede. Det er f.eks. forbudt for en arbeidsgiver å spørre noen i et jobbintervju om man er gravid, men det er ikke forbudt generelt.

Det å bli utsatt for konverteringsterapi som et forsøk på å kurere noen fra deres seksuelle orientering eller kjønnsidentitet, er svært skadelig og fungerer selvfølgelig ikke til annet enn å få mennesker til å undertrykke sitt genuine uttrykk.

Jeg vil gjerne takke alle organisasjoner og alle enkeltmennesker som har kjempet for denne loven. Jeg vil takke alle representantene som er med på vedtaket, og jeg vil beklage til alle dem som hadde trengt at denne loven kom på plass for mange år siden.

Til slutt vil jeg legge til at De Grønne støtter SVs forslag om å legge inn kjønnsuttrykk i lovteksten til ny § 270.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [13:30:01]: Kristelig Folkeparti stiller seg bak intensjonen i lovforslaget.

Kristelig Folkeparti er imot konverteringsterapi. Å utsette andre for overtrampende forsøk på å endre deres seksuelle legning er ikke annet enn grovt krenkende. Punktum. Det er derimot sånn at denne loven, slik den er framlagt i dag, er for inngripende i helt sentrale demokratiske prinsipper og grunnleggende menneskerettigheter, som tanke-, tros- og ytringsfrihet og foreldrerett. Derfor kan ikke Kristelig Folkeparti stille seg bak dette forslaget.

Hva har vi plass til i samfunnet vårt? De fleste av oss er enige om at det skal romme mye. Spørsmålet her er om det skal romme det som omtales som konverteringsterapi. Nei, vil de fleste av oss være enige om, men Kristelig Folkeparti er bekymret for at regjeringen har lagt til side viktige rettigheter for å forby noe som i stor grad allerede er forbudt. De handlingene som vises til i debatten, er straffbare, og dermed også allerede ivaretatt i eksisterende lovgivning.

Kristelig Folkeparti mener som sagt at forslaget er for inngripende. Skal det virkelig være sånn at staten skal kunne straffe voksne, myndige og samtykkekompetente mennesker for å ha samtaler seg imellom? Jeg mener vi nærmer oss et farlig farvann. Ikke nok med det: I religiøse kontekster innrømmer departementet selv at det denne loven skal ramme, har en stor grad av gråsoner. Det sier departementet selv. Forarbeidene til loven forsøker å klargjøre dette. Fremdeles ender vi opp med å skissere tilfeller hvor ulike lover og vern er nødt til å veies opp mot hverandre. For eksempel står det at høytlesing av hellige tekster fremdeles skal være tillatt så lenge det ikke skjer som en del av bønn, et religiøst ritual eller noe som ligner på det. Videre anser Kristelig Folkeparti det som problematisk at loven senker terskelen for straff overfor unger ved å bruke begrep som å «utsette» for, samtidig som metodebegrepet «lignende systematiske fremgangsmåter» er så bredt at det i verste fall kan ramme de foreldrene som forsøker å hjelpe egne unger.

Vi kan diskutere akkurat hva som skal rammes, eller ikke, i det uendelige. Ikke engang jurister virker å være helt enige her. Realiteten er at muligheten for samtaler eller bønn for dem som selv ønsker det, vil falle bort ettersom de færreste vil gå inn i et samtalerom hvor man vet at tre års fengsel henger som en trussel over hodet på grunn av gråsoner.

I Norge lever vi i et fritt, liberalt samfunn. Det er ikke naturlover som har gjort oss til det. Vi har i århundrer kjempet for dette. Dermed blir de minste innhugg i de demokratiske bærebjelkene, som tros- og ytringsfrihet, utrolig store. Her er det snakk om innhugg i friheter som vil ramme de færreste av oss. Derfor er fristelsen stor for å lukke øynene for de åpenbart problematiske sidene ved loven og sende den gjennom Stortinget, men problemene blir ikke mindre for dem det angår, av den grunn.

La meg igjen presisere: Tanken bak loven er utvilsomt god, men målet helliger ikke midlene som brukes her. Loven blendes, om noe, av sin egen gode intensjon. Kristelig Folkeparti vil derfor be regjeringen om å gjøre en grundigere jobb og komme tilbake igjen med en lov som ivaretar foreldreretten, trosfriheten og ytringsfriheten og voksne, samtykkekompetente personers mulighet til å få veiledning.

Jeg tar dermed opp forslag nr. 4, fra Kristelig Folkeparti og representanten Jenny Klinge.

Presidenten [13:34:51]: Representanten Olaug Bollestad har teke opp det forslaget ho refererte til.

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [13:35:15]: Endelig er vi kommet til denne dagen. Dette er en merkedag for alle som blir forsøkt kurerert, behandlet, tvunget og presset til å være noe annet enn den de er, som ikke får ha noe så privat og personlig som sin egen seksuelle orientering eller kjønnsidentitet i fred fordi noen andre mener den er feil, syndig eller sykkelig, og som blir utsatt for systematiske, krenkende og skadelige handlinger for å kunne passe inn, for ikke å bryte med det andre forventer, og for ikke å bryte med det de rundt en krever.

Dette er en merkedag for alle som står i denne kampen alene. I dag er vi mange som står samlet og sier med klar og tydelig stemme: Konverteringsterapi skal ikke skje, konverteringsterapi fungerer ikke, konverteringsterapi er skadelig – og nå blir det forbudt. Dette er en merkedag for likestillingslandet Norge og for de verdiene vi står for.

Diskusjonen om hva et forbud vil innebære, har vært preget av mye desinformasjon, så la oss snakke om hva et forbud mot konverteringsterapi ikke er. I saksforberedelsene har det vært mye diskusjon om dette forbudet bryter med menneskerettighetene. Jeg kan forsikre om at det er gjort grundige vurderinger av de menneskerettslige spørsmålene, og at forbudet er i tråd med våre menneskerettslige forpliktelser.

Noen prøver å overbevise oss om at forbudet vil gripe uforholdsmessig inn i folks religions- og ytringsfrihet. Det er feil. Å uttale seg om sin religiøse overbevisning eller om sin holdning til seksual- og samlivsmoral vil ikke rammes. Noen er bekymret for om foreldre fortsatt kan ha en åpen dialog med sine barn om seksuell orientering og kjønnsidentitet. Det skal selvfølgelig foreldre fortsatt kunne gjøre. Dette er ikke et forbud som stenger for det.

Andre igjen forsøker iherdig å skape et inntrykk av at dette forbudet vil forby eller hindre foreldre eller helsetpersonell i å ha tryggende samtaler med personer som opplever usikkerhet rundt egen kjønnsidentitet. Dette stemmer selvfølgelig heller ikke. Det står rett ut i lovproposisjonen at støttende og utforskende samtaler med

noen som har vanskeligheter med egen identitet, ikke rammes. Man straffes heller ikke for å råde folk til ikke å gjennomgå kjønnsbekreftende operasjon.

Høringen av forslaget viste hvor mye engasjement denne saken skaper, og folks innspill har sprikt i flere retninger. Det har vært viktig for oss å lytte til saklige tilbakemeldinger, men samtidig stå fast på at vi trenger et straffebud som gir tilstrekkelig vern til dem som utsettes for dette.

Vi kaller det «konverteringsterapi», men dette er langt fra terapi eller behandling. Konverteringsterapi er skadelige handlinger. Det er tilfeller der noen metodisk prøver å endre de mest intime og grunnleggende delene av en persons identitet.

Hva er det egentlig som blir forbudt? For det første blir det forbudt å utføre konverteringsterapi. Når det gjelder voksne, betyr det at det blir forbudt å krenke en annen ved å anvende systematiske fremgangsmåter i den hensikt å påvirke personen til å endre, fornekte eller undertrykke sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet. Det er altså de systematiske fremgangsmåtene som brukes for å få noen til å slutte å være homofil eller slutte å være det kjønn de opplever seg selv som, vi vil til livs. Ikke alle fremgangsmåter rammes; lovteksten lister opp noen kategorier. Fremgangsmåten må være psykoterapeutisk, medisinsk, alternativmedisinsk eller religiøst basert, eller en lignende metode.

Det er viktig at også religiøst baserte metoder rammes av bestemmelsen. Vi kan ikke ha det slik at en skadelig handling skal være tillatt bare fordi noen påstår at handlingen er en del av en religiøs praksis. For at noe skal kunne straffes, må handlingen krenke en annen. Handlingen må være av en viss alvorlighet, og det må gjøres en konkret vurdering av hvert enkelt tilfelle. Forholdet mellom den som blir påført handlingen, og den som utfører den, vil bl.a. spille inn.

Et samtykke vil ha betydning i vurderingen, men ikke være avgjørende. Hvis man har blitt utsatt for press, overtalelse, misbruk av sårbar situasjon eller avhengighetsforhold, vil det bety at et samtykke ikke er gyldig.

Barn skal gis et særskilt vern. La meg gjøre det klart: Barn er barn til de fyller 18 år, og et samtykke fra et barn om å motta konverteringsterapi vil selvsagt aldri tillegges vekt.

Det blir også forbudt å markedsføre konkrete tilbud om konverteringsterapi.

Jeg skulle sagt mye mer, og jeg tror det blir en lengre debatt. Helt avslutningsvis må jeg få lov til å takke de skeive organisasjonene, og ikke minst vil jeg rette en særlig takk til tidligere statsråd Anette Trettebergstuen for hennes sterke engasjement for denne saken. Hun har i høyeste grad en del av æren for at dette vedtaket nå vil bli truffet.

Presidenten [13:40:16]: Det vert replikkordskifte.

Turid Kristensen (H) [13:40:35]: Egentlig har jeg bare lyst til å skryte av at det er kommet et godt forslag, og at vi endelig får dette på plass. Jeg mener – som jeg også sa i mitt innlegg – at det lovforslaget som legges fram nå, har forbedret det jeg mener var et godt utgangspunkt, og at man har tatt inn over seg en del høringsinnspill, noe jeg er ganske sikker på at vi også ville ha gjort.

Jeg har likevel registrert at da nåværende regjering la fram sitt høringsnotat, var det snakk om at det nå skulle bli et totalforbud, og at homobevegelsen hadde grunn til å føle seg lurt av det vi la fram. Også ved framleggelsen snakket Trettebergstuen om at det nå blir et totalforbud. Nå har man tatt opp i seg mer av det lovavdelingen sa, men jeg registrerer at også representanter fra statsrådets eget parti viser til at det nå blir et reelt forbud og en kraftig forsterket ramme. Kan statsråden si litt om hva hun mener er substansen i forskjellen som rettferdiggjør en slik merkelapp?

Statsråd Lubna Boby Jaffery [13:41:42]: Takk til representanten Turid Kristensen for spørsmålet. Jeg er også enig i det som ble sagt – jeg er glad for at det ble uttrykt at Solberg-regjeringens forslag nå er blitt enda bedre, og jeg er glad for den støtten Høyre viser til dette.

Dette har vært et nybrottsarbeid. Som det også er blitt sagt fra talerstolen, tilhører vi en minoritet i verden som nå innfører et forbud. Poenget med forbudet er at man konkret går inn og sier at det er gjentakende, inngrepene handlinger som har til siktemål å endre en persons legning, som er det man legger ned et forbud mot. Så er det konkrete ting, som også representanten er klar over, som er lagt inn. Det er det som handler om samtykkekompetanse, det som gjelder foreldelsesfrist, og det som handler om markedsføring. Dette er de konkrete tiltakene i lovverket.

Lovanvendelsen er det domstolene som skal gjøre – det skal verken storting eller regjering gjøre – men jeg tror at domstolene nå får et riktig virkemiddel som de kan ta i bruk.

Turid Kristensen (H) [13:42:46]: Det at domstolene nå får dette verktøyet, at det er en bred enighet, og at vi i komiteen har stått sammen om så mange av merkningene i innstillingen, mener jeg også gir domstolene et hjelpende verktøy for hvordan de faktisk skal tolke at dette er gjort.

Jeg opplevde likevel ikke at jeg helt fikk svar på mitt spørsmål. Det er gjort en del forbedringer basert på høringsinnspillene, og det er jeg veldig glad for, men jeg har stusset over at representanter – også fra statsrådets parti – peker på at dette nå skal være et reelt forbud i

motsetning til det som ble lagt fram tidligere, og at det er et kraftig forsterket forbud. Dette stemmer ikke slik jeg nå leser det, for begge deler framsetter jo vilkår om at det skal være et reelt samtykke, og at det ikke skal være utilbørlig påvirkning. Jeg må bare innrømme at jeg kunne tenke meg å høre om det faktisk er noe substansielt, eller om vi faktisk er så enige som jeg tror at vi nå er.

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [13:43:46]: Jeg tror at vi er så enige som vi nå er. Det er litt vanskelig for meg å svare på hva representanter fra salen har lagt i det de har sagt, jeg må nesten svare for hva jeg selv gir uttrykk for.

Da Solberg-regjeringen la fram sitt forslag, ble det også møtt med kritikk. For eksempel ble det sagt at begrepet «behandlingslignende» – jeg husker ikke helt konkret ordlyden, men det var noe sånt – ikke var tilstrekkelig til å ramme de handlingene som bl.a. det skeive miljøet mente at man ble utsatt for. Her har man gått konkret til verks og lagt inn flere tydelige retningslinjer for hva man mener med det.

Jeg tror også at den jobben som har blitt gjort, først gjennom at de skeive organisasjonene har tatt dette opp, så at det etter hvert kom et representantforslag, og at man så har hatt flere regjeringer som har fremmet en lovproposisjon knyttet til dette, at vi har brukt den tiden det har tatt – av og til tar ting dessverre lang tid – har vært til det beste, og at vi har en god lovproposisjon som går gjennom i Stortinget nå.

Hege Bae Nyholt (R) [13:45:10]: Først vil jeg gratulere statsråden med dette gode forslaget og også sende en hilsen til Trettebergstuen, som gjorde en utmerket jobb i første del.

Jeg ønsker å følge opp min anmodning om å løfte blikket også internasjonalt, for vi er en minoritet av land som anerkjenner at dette er et problem, og at det er en middelaldersk praksis som påfører mennesker smerte. Mitt spørsmål til statsråden er: Deler statsråden denne vurderingen, og finnes det planer om å løfte dette spørsmålet også internasjonalt?

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [13:45:46]: Takk til representanten. Ja, jeg deler absolutt representantens vurdering av og bekymring for at vi er en minoritet i internasjonal sammenheng. Jeg kan betrygge representanten om at dette allerede blir tatt opp, bl.a. på det nordiske ministerrådsmøtet om likestilling på Island for et par måneder siden. Der brukte jeg noe av min tid i møte med de andre statsrådene fra de nordiske landene til å snakke om dette forbudet mot konverteringsterapi. Flere av de andre likestillingsministrene responderte da på dette. Det er ulike meninger i ulike land, men det er flere land i det nordiske samarbeidet som defini-

tivt er nysgjerrige på vårt forslag, og som jeg er helt overbevist om at følger nøye med på den debatten vi har i dag.

Jeg kommer til å snakke høyt om denne loven i alle sammenhenger der det faller seg naturlig, også i internasjonal sammenheng.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [13:46:55]: Departementet har selv sagt at der er en del gråsoner. Hva tenker statsråden om de gode samtalerommene – og da sier jeg de gode, ikke de ødeleggende – når gråsonene er der, og om redselen for å gå over grensen og miste de samtalerommene fordi en har en trussel om fengselsstraff over seg? Hva tenker statsråden om de samtalerommene?

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [13:47:31]: I lovproposisjonen står det eksplisitt at å uttale seg om sin religiøse overbevisning, om sin holdning til seksual- og samlivsmoral eller å ha samtale med mennesker om usikkerhet rundt deres egen seksualitet ikke er forbudt i det forslaget som nå skal vedtas av Stortinget. Det er fortsatt lov til å be, og det er fortsatt lov til å utøve bønn i påhør av andre mennesker. Det vi vedtar et forbud mot nå, er inngripende handlinger, gjentatte handlinger, som har til siktemål å endre en person. Sjelesorg trenger ikke å handle om å endre et menneske – det handler om å trøste et menneske, det handler om å veilede et menneske – mens konverteringsterapi handler om å endre et menneske, og det er det dette forbudet handler om.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [13:48:25]: Takk for svaret.

I Sverige, på sykehuset Karolinska, har man faktisk snudd tanken litt og sagt at fagfolk over tid skal bruke tid på barn og unge under 18 år for å hjelpe dem med å finne den veien som er dem. Mener statsråden i vårt land at det er inngripende eller krenkende når et fagmiljø i Sverige mener noe annet?

Statsråd Lubna Bobby Jaffery [13:49:03]: Det er selv sagt ikke krenkende, og det bryter heller ikke loven. Det er ikke det forslaget vi vedtar her i Stortinget nå, handler om. Psykologer, prester, imamer og helsepersonell kan fortsatt ha samtaler og veiledning, og også behandle personer, knyttet til bl.a. kjønnsinkongruens. Det er ikke det dette forbudet handler om. Dette forbudet handler om at man rett og slett gjennomfører inngripende handlinger, at man gjentakende legger et press på en person om at man ikke kan få lov til å leve slik man ønsker. Helsepersonell snakker i dag med personer som har usikkerhet rundt sin egen kjønnsidentitet, og det kan man fortsatt gjøre. Det blir ikke forbudt med denne endringen i straffeloven.

Presidenten [13:49:55]: Replikkordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Per-Willy Amundsen (FrP) [13:50:16]: Det er heldigvis sjelden Stortinget har til behandling så til de grader dårlig utarbeidede proposisjoner som den som er til behandling her i dag. Det er et slett lovarbeid, noe som også illustreres gjennom denne debatten. Man vet ikke hva den nye lovgivningen, disse endringene i straffeloven, kommer til å medføre i praksis. Sånn blir det når man lar politisk aktivisme overstyre utredningsinstruksen til regjeringen. Sånn blir det når man ikke tar sitt ansvar som lovgiver i fullt alvor og lar aktivismen overstyre.

Det er ganske tragisk at Stortinget sannsynligvis kommer til å vedta endringer i straffeloven som man ikke ser rekkevidden av. Man blir heller ikke klokere når man lytter til debatten, for jeg klarer ikke å se at eksempelvis en situasjon hvor en far eller mor forsøker å realitetsorientere sitt barn om at det ikke tilhører det motsatte kjønn, ikke kan bli rammet av denne nye lovgivningen. Det er ganske illevarslende. Derfor er jeg glad for at vi fikk den lille sveipen innom justiskomiteen, som gjorde at justiskomiteen – i hvert fall Fremskrittspartiet – fikk kommet med noen klare signaler.

Mitt signal til presidentskapet er at endringer i straffeloven bør behandles av justiskomiteen. Det bør ikke behandles av komiteer som er mer opptatt av aktivisme enn av et presist lovverk. Jeg vil også anbefale regjeringen at når man har saker til behandling som handler om endring i straffeloven, bør det gå i Justisdepartementet, ikke i andre departementer som kanskje har litt andre innfallsvinkler enn å ha et presist og godt lovverk, for dette holder ikke mål. Derfor har Fremskrittspartiet tydelig gjort rede for det, med både merknader og forslag.

Jeg synes det er trist at man skal sitte og gjøre denne typen vedtak – som sannsynligvis blir gjort når vi kommer til votering – som i realiteten har uforutsigbare konsekvenser. Man klarer ikke å trekke grensene for hva som skal straffes, og hva som ikke skal straffes. Statsråden bekrefter det samme, lovanvendelsen er opp til domstolene. Det er klart, men jeg tror ikke domstolene blir særlig kloke på det lovgrunnlaget de da må forholde seg til. Jeg frykter at denne lovendringen kan få dramatiske konsekvenser, slik vi har sett i andre saker.

Presidenten [13:53:23]: Då tek me pause i debatten for votering.

Votering

Presidenten [14:01:17]: Stortinget går då til votering. Me startar med sakene nr. 11–20 frå Stortingets møte tysdag 5. desember, dagsorden nr. 26.

Votering i sak nr. 11, debattert 5. desember 2023

Innstilling frå transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg om å avvikle E39 Ådland–Sveгатjørn (Hordfast) (Innst. 63 S (2023–2024), jf. Dokument 8:267 S (2022–2023))

Presidenten: Under debatten har Mona Fagerås sett fram tre forslag på vegner av Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen avvikle prosjektet E39 Ådland–Sveгатjørn i Nasjonal transportplan (NTP) for 2025–2036.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samråd med fylkeskommunene sørge for et bedre fergetilbud for E39 Ådland–Sveгатjørn og andre fergeoverganger langs foreslått E39.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at nullutslipp legges til grunn i anbudsrundene for ferge på strekningen Ådland–Sveгатjørn.»

Det vert votert alternativt mellom desse forslaga og tilrådinga frå komiteen.

Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 8:267 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg om å avvikle E39 Ådland–Sveгатjørn (Hordfast) – vert ikkje vedteke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga frå Sosialistisk Venstreparti vart tilrådinga vedteken med 84 mot 15 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.09)

Votering i sak nr. 12, debattert 5. desember 2023

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lan Marie Nguyen Berg, Rasmus Hansson og Une

Bastholm om en effektiv og trygg hverdag for myke trafikanter (Innst. 67 S (2023–2024), jf. Dokument 8:272 S (2022–2023))

Presidenten: Under debatten er det sett fram 15 forslag. Det er

- forslaga nr. 1 og 2, frå Mona Fagerås på vegner av Sosialistisk Venstreparti
- forslaga nr. 3–15, frå Kristoffer Robin Haug på vegner av Miljøpartiet Dei Grøne

Det vert votert over forslaga nr. 10, 13 og 14, frå Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen tilrettelegge for flere gratis sykkelkurs for innvandrere i norske kommuner og sørge for at kvaliteten på sykkelopplæringen i barneskolen økes ved å blant annet tilgjengeliggjøre kompetanse fra frivilligheten, verne om gratisprinsippet i sykkelopplæringen og vurdere et timetallskrav til sykkelopplæring i kroppsøvingsfaget.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem lovfor-
slag om at alle norske kommuner med over 20 000 innbyggere skal ha utarbeidet en kommunal gange- og sykkelstrategi.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om en økonomisk premieringsordning for kommuner og fylker som øker andelen syklende og gående.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Miljøpartiet Dei Grøne vart med 98 mot 3 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.51)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 4, 7–9 og 11, frå Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen pålegge Statens vegvesen å vekte sikkerheten for myke trafikanter større i saker som handler om fartsgrensejusteringer, spesielt der fylkeskommuner eller kommuner har spilt inn forespørsel om lavere fartsgrense.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det utarbeides forslag til nasjonale retningslinjer for opprettelsen av hjertesoner rundt skoler og barnehager.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen erstatte nullvekst-
målet med et reduksjonsmål for all biltrafikk i de

største byområdene og sørge for at alle nye statlige samferdselsprosjekter er i tråd med denne målsetningen.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en kartlegging i samråd med lokale og regionale myndigheter av risikoutsatte gangbroer og underganger. Nødvendige forbedringstiltak må iverksettes raskt for å sikre disse mot farlige hendelser og ulykker knyttet til manglende vedlikehold, for lav høyde eller feilaktig utforming. Politiet og Vegvesenet må også prioritere avdekking og kontroll av lastebiler med farlig høy last.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen tilrettelegge for mer vare- og godslevering i sentrum av de største byene gjennom lastesykler og lettere elektriske kjøretøy ved å opprette statlige støtteordninger for sentrumsnære omlastingssentraler.»

Raudt har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Miljøpartiet Dei Grøne vart med 94 mot 6 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.11)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 5 og 15, frå Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at nettverket for bærekraftige regionbyer får muligheten til å inngå et forpliktende partnerskap med staten i forbindelse med ny nasjonal transportplan for 2025–2036.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem lovfor-
slag til nasjonale minstestandarder for krav til brøyting og strøing av infrastruktur for gående og syklende om vinteren.»

Sosialistisk Venstreparti har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Miljøpartiet Dei Grøne vart med 90 mot 10 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.28)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 3, 6 og 12, frå Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at skilt- og varslingsansvar for fylkesveiene overføres til fylkeskommunene.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om å lovfeste bredere kontroll- og sanksjonshjemler som kommuner og fylkeskommuner kan ta i bruk overfor ulovlige hindringer og uriktig gjennomføring av arbeidsvarsling på vei, fortau og i sykkelfelt.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen lage en veileder for utarbeidelse av gange- og sykkelstrategier til bruk for kommuner og fylkeskommuner.»

Sosialistisk Venstreparti og Raudt har varsla at dei vil støtta forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Miljøpartiet Dei Grøne vart med 87 mot 14 røyster ikkje vedtekte.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.47)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:272 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lan Marie Nguyen Berg, Rasmus Hansson og Une Bastholm om en effektiv og trygg hverdag for myke trafikanter – vedtas ikke.

Presidenten: Det vert votert alternativt mellom tilrådinga og forslaga nr. 1 og 2, frå Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å etablere 20 km/t som en ny fartsgrense alle forvaltningsnivåer kan ta i bruk.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å ta i bruk automatisk trafikkontroll (ATK) ved lavere fartsgrense og til flere formål enn i dag.»

Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga frå Sosialistisk Venstreparti vart tilrådinga vedteken med 88 mot 13 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.20)

Votering i sak nr. 13, debattert 5. desember 2023

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Frank Edvard Sve, Morten Stordalen, Bård Hoksrud og Himanshu Gulati om å avvise avgift på bompengerbrikke (Innst. 85 S (2023–2024), jf. Dokument 8:12 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har Frank Edvard Sve sett fram eit forslag på vegner av Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen oppheve tidligere godkjenning av å kunne innføre avgift på bombrikkeabonnement.»

Det vert votert alternativt mellom dette forslaget og tilrådinga frå komiteen.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:12 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Frank Edvard Sve, Morten Stordalen, Bård Hoksrud og Himanshu Gulati om å avvise avgift på bompengerbrikke – vedtas ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Framstegspartiet vart tilrådinga vedteken med 87 mot 13 røyster.

Votering i sak nr. 14, debattert 5. desember 2023

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund, Marie Sneve Martinussen og Mímir Kristjánsson om å stanse urettferdig gjeldsinnkreving fra det offentlige (Innst. 81 S (2023–2024), jf. Dokument 8:5 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det sett fram tolv forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Andreas Sjalg Unneland på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Venstre
- forslaga nr. 2–10, frå Andreas Sjalg Unneland på vegner av Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 11, frå Andreas Sjalg Unneland på vegner av Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 12, frå Tobias Drevland Lund på vegner av Raudt

Det vert votert over forslag nr. 12, frå Raudt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Lånekasnen midlertidig stanser oversendelse av nye krav til inkasso.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Raudt vart med 96 mot 5 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.41)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 9, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om å forby bruk av eksterne, kommersielle inkassoselskaper for offentlige virksomheter.»

Raudt har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti vart med 88 mot 13 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.57)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 2, 3, 5, 7, 8 og 10, frå Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå eksisterende aktuelle forskrifter og gjøre endringer som vil forby salg av fordringer for usikret gjeld som er gitt etter en forenklet kredittvurdering, i tråd med intensjonen i flertallsvedtaket fra Innst. 373 S (2021–2022).»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til ny inkassolov innen statsbudsjettet for 2025.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at låntaker får forkjøpsrett til fordringen på samme vilkår som långiveren er villig til å selge for til tredjepart.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med et forslag om å begrense bruken av eksterne inkassatorer ved innkreving av usikret gjeld.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Lånekasen øker antall betalingsutsettelse og blir mer restriktiv med å sende nye krav til inkasso.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag som innskrenker mulighetene for å kreve boliger tvangssolgt på bakgrunn av mindre inkassokrav.»

Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti vart med 86 mot 15 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.18)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 4 og 6, frå Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forslaget til den nye inkassoloven om å sette salærnivåene på alle inkassokrav så lavt at de ikke dekker innkrevingskostnadene fullt ut.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag om innføring av rentetak i Norge i løpet av 2024.»

Raudt har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti vart med 89 mot 12 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.33)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Sosialistisk Venstreparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen så snart som mulig redusere salærene på større inkassokrav.»

Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti og Venstre vart med 82 mot 19 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.50)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 11, frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre forbud mot markedsføring av kreditt (usikret lån) og forbrukslån.»

Raudt, Venstre, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart vedteke med 66 mot 34 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.13)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:5 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund, Marie Sneve Martinussen og Mímir Kristjánsson om å stanse urettferdig gjeldsinnkreving fra det offentlige – vedtas ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 82 mot 19 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.45)

Votering i sak nr. 15, debattert 5. desember 2023

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen, Morten Stordalen og Frank Edvard Sve om skjerpede reaksjoner mot villmannskjøring (Innst. 71 S (2023–2024), jf. Dokument 8:257 S (2022–2023))

Presidenten: I debatten er det sett fram fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Sveinung Stensland på vegner av Høgre
- forslaga nr. 2–4, frå Per-Willy Amundsen på vegner av Framstegspartiet

Det vert over forslaga nr. 2–4, frå Framstegspartiet.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige forslag til lovendringer for å heve strafferammen for overtredelse av straffeloven § 280 og § 281 til henholdsvis inntil 5 års og inntil 8 års fengsel.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede skjerpede regler for tap av førerrett.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre at motorvogn som er benyttet ved en straffbar hastighetsovertredelse hvor hastigheten har vært 200 km/t eller mer, som hovedregel skal inndras, og at verdiene som inndras etter disse bestemmelsene, går uavkortet til trafiksikkerhetstiltak.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Framstegspartiet vart med 88 mot 13 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.16)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Høgre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til hjemmel for obligatorisk inndragning allerede ved første gangs særdeles farlige trafikkatferd, også i tilfeller hvor kjøretøyet eies av andre enn fører.»

Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre vart med 78 mot 23 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.33)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringen vurdere tydeliggjøring av reglene for inndragning av motorvogn ved store hastighetsoverskridelser, slik at inndragelse av kjøretøy er hovedregel snarere enn unntaket.

Presidenten: Høgre har varsla subsidiær støtte til tilrådinga.

Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 84 mot 15 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.05)

Votering i sak nr. 16, debattert 5. desember 2023

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kathy Lie og Cato Brunvand Ellingsen om utviklingshemmedes møte med strafferettspleien (Innst. 56 S (2023–2024), jf. Dokument 8:230 S (2022–2023))

Presidenten: Under debatten har Andreas Sjalg Unneland sett fram tre forslag på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå regler og rutiner som sikrer at personer med funksjonsnedsettelse (kognitiv funksjonsnedsettelse) som er mistenkt for lovbrudd, blir identifisert og får bedre tilrettelagte politiavhør.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå regler for hvordan personer med funksjonsnedsettelse (med og uten diagnose) i norske fengsler skal kartlegges.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå lovendringer og andre tiltak som avklarer hvilke soningsforhold personer med funksjonsnedsettelse skal ha, som gir føringer for hvordan soningen skal tilrettelegges for denne gruppen, og som bedrer dagens soningsforhold.»

Det vert votert alternativt mellom desse forslaga og tilrådinga frå komiteen.

Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:230 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kathy Lie og Cato Brunvand Ellingsen om utviklingshemmedes møte med strafferettspleien – vedtas ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga frå Sosialistisk Venstreparti og Venstre vart tilrådinga vedteken med 81 mot 19 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.53)

Votering i sak nr. 17, debattert 5. desember 2023

Innstilling fra justiskomiteen om Lov om digital sikkerhet (digitalsikkerhetsloven) (Innst. 78 L (2023–2024), jf. Prop. 109 LS (2022–2023))

Presidenten: Under debatten har Ingvild Wetrhus Thorsvik sett fram eit forslag på vegner av Høgre og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvilke tilpasninger som må gjøres i lov om digital sikkerhet for å tilfredsstille kravene i NIS2-direktivet, og sende forslag til endringer på høring uavhengig av prosessen med å ta NIS2-direktivet inn i EØS-avtalen.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre og Venstre vart med 72 mot 29 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.21)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande vedtak til

l o v

om digital sikkerhet (digitalsikkerhetsloven)

Kapittel 1. Innledende bestemmelser

§ 1 Formål

Loven skal bidra til å sikre grunnleggende krav til digital sikkerhet i virksomheter med særlig betydning for samfunnet ved å forebygge, avdekke og motvirke uønskede hendelser i nettverks- og informasjonssystemer som brukes for å levere samfunnsviktige tjenester og di-

gitale tjenester. Loven skal også legge til rette for sikkerhet i IKT-produkter, IKT-tjenester og IKT-prosesser.

§ 2 Saklig virkeområde

Loven gjelder for

a. tilbydere av samfunnsviktige tjenester etter § 6 i sektorene energi, transport, helse, vannforsyning, bank, finansmarkedsinfrastruktur og digital infrastruktur

b. tilbydere av digitale tjenester etter § 9.

Loven gjelder ikke for virksomheter som er omfattet av lov om elektroniske tillitstjenester.

Kongen kan gi forskrift med nærmere bestemmelser om og unntak fra lovens virkeområde.

§ 3 Geografisk virkeområde

Loven gjelder for

a. tilbydere av samfunnsviktige tjenester som er etablert i Norge

b. tilbydere av digitale tjenester som har sitt hovedkontor i Norge, eller som har eller skal ha en representant i Norge etter § 12.

Kongen kan gi forskrift om lovens anvendelse for Svalbard, Jan Mayen og bilandene og fastsette særlige regler som er nødvendige av hensyn til de stedlige forholdene.

§ 4 Definisjoner

I denne loven menes med

1. nettverks- og informasjonssystemer:
 - a. elektronisk kommunikasjonsnett som nevnt i ekomloven § 1-5 nr. 2
 - b. en enhet eller en gruppe av sammenkoblede eller beslektede enheter som behandler digitale data automatisk ved hjelp av et program
 - c. digitale data som lagres, behandles, innhentes eller overføres ved hjelp av elementer som nevnt i bokstav a eller b for at dataene skal kunne driftes, vernes, beskyttes eller vedlikeholdes.
2. sikkerheten i nettverks- og informasjonssystemer: evnen nettverk eller informasjonssystemer har til å tåle, på et gitt tillitsnivå, enhver handling som går ut over tilgjengeligheten, autentisiteten, integriteten eller tilliten til lagrede, overførte eller behandlede data eller tilknyttede tjenester som tilbys eller er tilgjengelige via slike nettverks- og informasjonssystemer
3. hendelse: enhver hendelse med negativ virkning på sikkerheten i nettverks- og informasjonssystemer.

§ 5 Forholdet til andre lover som stiller krav om sikkerhet og varsling

Kravene om sikkerhet og varsling i §§ 7, 8, 10 og 11 gjelder så langt det ikke er fastsatt tilsvarende eller strengere krav i eller i medhold av annen lov.

Kapittel 2. Krav til tilbydere av samfunnsviktige tjenester

§ 6 Tilbydere av samfunnsviktige tjenester

Som tilbyder av en samfunnsviktig tjeneste regnes virksomheter som

- leverer en tjeneste som er viktig for å opprettholde kritiske samfunnsmessige eller økonomiske aktiviteter
- er avhengig av nettverks- og informasjonssystemer for å levere tjenesten, og
- kan få tjenesteleveransen betydelig forstyrret av en hendelse.

Ved vurderingen av om en hendelse kan betydelig forstyrre en tjenesteleveranse, skal det særlig legges vekt på

- antallet brukere som er avhengig av tjenesten
- i hvilken grad andre samfunnssektorer som er nevnt i § 2, er avhengig av tjenesten
- hvilken virkning en hendelse kan ha i form av omfang og varighet for økonomiske og samfunnsmessige aktiviteter eller samfunnssikkerheten
- virksomhetens markedsandel
- størrelsen på det geografiske området som kan bli påvirket av en hendelse
- den berørte virksomhetens betydning for at det er tilstrekkelig tilgang på tjenesten, tatt i betraktning hvilke alternativer som finnes
- særlige sektorspesifikke forhold.

Kongen kan gi forskrift om hvilke virksomheter som skal regnes som tilbydere av samfunnsviktige tjenester.

§ 7 Krav om sikkerhet for tilbydere av samfunnsviktige tjenester

En tilbyder av en samfunnsviktig tjeneste skal gjennomføre en risikovurdering av nettverks- og informasjonssystemer som benyttes for å levere tjenesten.

Tilbyderen skal iverksette hensiktsmessige og proporsjonale tekniske og organisatoriske sikkerhetstiltak som samlet skal sørge for et sikkerhetsnivå som er tilpasset risikoen. Ved vurderingen av hva som er et forsvarlig sikkerhetsnivå, skal det blant annet ses hen til den teknologiske utviklingen.

Tilbyderen skal iverksette proporsjonale tiltak for å forebygge, avdekke og redusere konsekvensene av hendelser, slik at tjenesteleveransen kan opprettholdes.

§ 8 Krav om varsling for tilbydere av samfunnsviktige tjenester

En tilbyder av en samfunnsviktig tjeneste skal uten unødig opphold og uten hinder av taushetsplikt varsle det organet Kongen utpeker, om hendelser som virker betydelig inn på tjenesteleveransen. Ved vurderingen av om innvirkningen er betydelig, skal det blant annet legges vekt på antallet brukere som påvirkkes, hendelsens varighet og størrelsen på det geografiske området som berøres.

Kapittel 3. Krav til tilbydere av digitale tjenester

§ 9 Tilbydere av digitale tjenester

Som tilbyder av en digital tjeneste regnes virksomheter som tilbyr tjenester som definert i ehandelsloven § 1 andre ledd bokstav a og b i form av nettbaserte markeds plasser, nettbaserte søkemotorer eller skytjenester.

Med nettbasert markeds plass menes en tjeneste som gjør det mulig for forbrukere og næringsdrivende å inngå nettbaserte salgs- eller tjenesteavtaler med næringsdrivende, enten på nettstedet til den nettbaserte markeds plassen eller på nettstedet til en næringsdrivende som bruker datatjenester som leveres av den nettbaserte markeds plassen.

Med nettbasert søkemotor menes en tjeneste som gjør det mulig for brukere å foreta søk på i prinsippet alle nettsteder eller nettsteder på et bestemt språk, på grunnlag av et nøkkelord, en setning eller andre inndata, og som viser lenker hvor det er mulig å finne informasjon om det forespurte innholdet.

Med skytjeneste menes en tjeneste som gir tilgang til en skalerbar og fleksibel samling av delbare databehandlingsressurser.

Kongen kan gi forskrift om hvilke virksomheter som skal regnes som tilbydere av digitale tjenester.

§ 10 Krav om sikkerhet for tilbydere av digitale tjenester

En tilbyder av en digital tjeneste skal gjennomføre en risikovurdering av nettverks- og informasjonssystemer som benyttes for å levere tjenesten.

Tilbyderen skal iverksette hensiktsmessige og proporsjonale tekniske og organisatoriske sikkerhetstiltak som samlet skal sørge for et sikkerhetsnivå som er tilpasset risikoen. Ved vurderingen av hva som er et forsvarlig sikkerhetsnivå, skal det blant annet ses hen til den teknologiske utviklingen og tas hensyn til

- sikkerheten i systemer, utstyr og anlegg
- hendelseshåndtering
- styring av opprettholdelse av tjenesteleveransen
- overvåking, revisjon og testing
- anerkjente internasjonale standarder.

Tilbyderen skal iverksette proporsjonale tiltak for å forebygge, avdekke og redusere konsekvensene av hendelser, slik at tjenesteleveransen kan opprettholdes.

§ 11 *Krav om varsling for tilbydere av digitale tjenester*

En tilbyder av en digital tjeneste skal uten unødig opphold og uten hinder av taushetsplikt varsle det organ Kongen utpeker, om hendelser som virker betydelig inn på tjenesteleveransen. Ved vurderingen av om innvirkningen er betydelig, skal det legges vekt på antall brukere som påvirkes, hendelsens varighet, størrelsen på det geografiske området som berøres, omfanget av funksjonalitetssvikten i tjenesten og omfanget av innvirkningen på økonomisk og samfunnsmessig aktivitet.

§ 12 *Plikt til å utpeke en representant i Norge*

En tilbyder av digitale tjenester som ikke har sitt hovedkontor i Norge eller en annen EØS-stat, og som tilbyr digitale tjenester i Norge, skal utpeke en representant i Norge, med mindre tilbyderen har utpekt en representant i en annen EØS-stat hvor tjenestene tilbys.

Kapittel 4. Tilsyn og administrative reaksjoner

§ 13 *Tilsyn*

Kongen utpeker én eller flere tilsynsmyndigheter som skal føre tilsyn med tilbydere som omfattes av loven.

§ 14 *Opplysningsplikt og tilgang til lokaler og utstyr*

Tilbydere og de som handler på vegne av en tilbyder, har plikt til å gi de opplysningene som tilsynsmyndigheten krever for å utføre sine oppgaver, og gi tilsynsmyndigheten tilgang til virksomhetens lokaler og utstyr og yte nødvendig bistand ved tilsynsmyndighetens undersøkelser.

Første ledd gjelder uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

§ 15 *Pålegg om retting*

Ved overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven kan tilsynsmyndigheten gi tilbydere pålegg om at forholdet skal bringes i orden. Når det gis pålegg, skal det settes en frist for oppfyllelse.

§ 16 *Tvangsmulkt*

Tilsynsmyndigheten kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at pålegg etter § 15 blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp.

Tilsynsmyndigheten kan i særlige tilfeller frafalle påløpt tvangsmulkt.

§ 17 *Overtredelsesgebyr*

Tilsynsmyndigheten kan ilegge overtredelsesgebyr dersom en tilbyder eller noen som handler på dennes vegne, forsettlig eller uaktsomt overtrer §§ 7, 8, 10, 11 eller 14.

Dersom den ansvarlige for overtredelsesgebyret er et foretak som inngår i et konsern, hefter foretakets morselskap og morselskapet i det konsern selskapet er en del av, subsidiært for beløpet.

Adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr foreldes fem år etter at overtredelsen er opphørt. Fristen avbrytes ved at myndigheten gir forhåndsvarsel om eller fatter vedtak om overtredelsesgebyr.

Kapittel 5. Utfyllende regler mv.

§ 18 *Forskrifter*

Kongen kan gi forskrift om

- a. krav til sikkerhet og varsling i samsvar med §§ 7, 8, 10 og 11, herunder hva som regnes som tilsvarende krav etter § 5
- b. gjennomføring av tilsyn med tilbydere underlagt loven
- c. opplysningsplikt og tilgang til lokaler og utstyr etter § 14
- d. ileggelse og utmåling av tvangsmulkt og overtredelsesgebyr
- e. at den som forsettlig eller uaktsomt overtrer forskrift gitt i medhold av bokstav a, kan ilegges overtredelsesgebyr
- f. gjennomføring av forpliktelser som følger av EØS-avtalen og andre internasjonale avtaler, og som understøtter lovens regler eller formål
- g. behandling av personopplysninger, blant annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke personopplysninger som kan behandles, viderebehandling, utlevering og sletting
- h. nasjonalt kontaktpunkt for sikkerhet i nettverks- og informasjonssystemer.

Kapittel 6. Sikkerhetsertifisering

§ 19 *Sikkerhetsertifisering av informasjons- og kommunikasjonsteknologi*

Kongen kan gi forskrift om sikkerhetsertifisering av IKT-produkter, IKT-tjenester og IKT-prosesser for å gjennomføre forpliktelser etter EØS-avtalen. Dette omfatter også

- a. utpeking av sertifiseringsmyndighet
- b. tilsyn med sertifiseringsorganer som tilbyr sikkerhetsertifisering av IKT-produkter, IKT-tjenester og IKT-prosesser

- c. pålegg om retting, tvangsmulkt og overtredelsesgebyr ved overtredelse av krav til sikkerhetssertifisering.

Kapittel 7. Sluttbestemmelser

§ 20 Ikrafttredelse

Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelsene kan settes i kraft til ulik tid.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over overskrifta til lova og lova i det heile.

Votering:

Overskrifta til lova og lova i det heile vart samrøystes vedtekne.

Presidenten: Lovvedtaket vil verta sett opp til andre gongs behandling i eit seinare møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 18, debattert 5. desember 2023

Innstilling fra justiskomiteen om Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger nr. 21/2023 og 22/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2016/1148 og forordningene (EU) 2018/151 og (EU) 2019/881 (Innst. 79 S (2023–2024), jf. Prop. 109 LS (2022–2023))

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Stortinget samtykker i godkjenning av

1. EØS-komiteens beslutning nr. 21/2023 av 3. februar 2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2016/1148 av 6. juli 2016 om tiltak for å sikre et høyt felles nivå for sikkerhet i nettverks- og informasjonssystemer i hele Unionen og Kommisjonens gjennomføringsforordning (EU) 2018/151 av 30. januar 2018 om fastsettelse av regler for anvendelse av europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2016/1148 med hensyn til ytterligere spesifisering av de elementene som tilbydere av digitale tjenester skal ta hensyn til for å håndtere risikoene knyttet til sikkerheten i nettverks- og informasjonssystemer, og av parametrene for å avgjøre om en hendelse har en betydelig innvirkning.
2. EØS-komiteens beslutning nr. 22/2023 av 3. februar 2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av europapar-

laments- og rådsforordning (EU) 2019/881 av 17. april 2019 om ENISA (Den europeiske unions cybersikkerhetsbyrå), om cybersikkerhetssertifisering av informasjons- og kommunikasjonsteknologi og om oppheving av forordning (EU) nr. 526/2013 (cybersikkerhetsforordningen).

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 19, debattert 5. desember 2023

Innstilling fra justiskomiteen om Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 171/2021 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2014/92/EU om sammenlignbarheten av gebyrer forbundet med betalingskontoer, bytte av betalingskontoer og adgang til å opprette og bruke betalingskontoer med grunnleggende funksjoner og forordningene (EU) 2018/32, (EU) 2018/33 og (EU) 2018/34 (Innst. 57 S (2023–2024), jf. Prop. 136 S (2022–2023))

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Stortinget samtykker i godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 171/2021 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2014/92/EU om sammenlignbarheten av gebyrer forbundet med betalingskontoer, bytte av betalingskontoer og adgang til å opprette og bruke betalingskontoer med grunnleggende funksjoner og forordningene (EU) 2018/32, (EU) 2018/33 og (EU) 2018/34.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 20, debattert 5. desember 2023

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mari Holm Lønseth, Tone Wilhelmsen Trøen, Sandra Bruflot, Ingunn Foss og Jan Tore Sanner om styrket kamp mot negativ sosial kontroll (Innst. 90 S (2023–2024), jf. Dokument 8:258 S (2022–2023))

Presidenten: I debatten er det sett fram ni forslag. Det er

- forslaga nr. 1–7, frå Mari Holm Lønseth på vegner av Høgre og Framstegspartiet
- forslaga nr. 8 og 9, frå Mari Holm Lønseth på vegner av Høgre

Det vert votert over forslaga nr. 8 og 9, frå Høgre.

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for en opptrapping av antall minoritetsrådgivere.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for å sikre tilstrekkelig tolkekapasitet.»

Raudt og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre vart med 73 mot 28 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.51)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 3, 4, 6 og 7, frå Høgre og Framstegspartiet.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå erfaringer med tilsynsordningen for vigslere, og vurdere behovet for å forsterke Statsforvalternes tilsynsrolle.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at æresmotiv skal inntas som et ytterligere straffeskjerpande moment i straffesaker.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen klargjøre definisjonen av negativ sosial kontroll i lovverket for å sikre et godt rettsvern for de utsatte.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan varslere i saker om negativ sosial kontroll og æresrelaterte saker skal sikres bedre vern og oppfølging.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre og Framstegspartiet vart med 66 mot 35 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.12.09)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 1, 2 og 5, frå Høgre og Framstegspartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede innstramminger i regelverket for familieetableringer med hensikt om å stanse partnervold.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen igangsette arbeidet med en fornyelse av handlingsplan mot negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og kjønnslemlestelse for å videreføre og forsterke innsatsen fra forrige plan.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag for å styrke rettsvernet for barn og unge som etterlates i utlandet mot sin vilje.»

Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre og Framstegspartiet vart med 65 mot 36 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.12.27)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:258 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mari Holm Lønseth, Tone Wilhelmsen Trøen, Sandra Bruflot, Ingunn Foss og Jan Tore Sanner om styrket kamp mot negativ sosial kontroll – vedtas ikke.

Presidenten: Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 66 mot 35 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.12.57)

Presidenten: Stortinget går då over til å votera over sakene nr. 1–3 og 19 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 7. desember 2023

Innstilling fra valgkomiteen om valg av medlemmer til Norges Banks representantskap (Innst. 117 S (2023–2024))

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

I

Som medlemmer til Norges Banks representantskap velges for tidsrommet 1. januar 2024–31. desember 2027:

1. Marianne Aasen
2. Terje Bartholsen
3. Eirin Kristin Sund
4. Harald Espedal
5. Terje Rogde
6. Eli Hovd Prestgården
7. Anne Berit Lein
8. Per Botolf Maurseth

II

Som leder og nestleder til Norges Banks representantskap velges for tidsrommet 1. januar 2023–31. desember 2024:

Julie Brodtkorb, Oslo, leder
Marianne Aasen, Asker, nestleder

III

Godtgjørelse for Norges Banks representantskap gjeldende fra 1. januar 2024 fastsettes slik:

Representantskapet:	
Leder	kr. 77 200 pr. år
Nestleder	kr. 51 500 pr. år
Medlemmer	kr. 38 700 pr. år
Den faste komité:	
Leder	kr. 115 800 pr. år
Nestleder	kr. 77 200 pr. år
Medlemmer til Den faste komité	kr. 77 200 pr. år
Varamedlemmer til Den faste komité	kr. 4 400 pr. møte

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 2, debattert 7. desember 2023

Innstilling fra valgkomiteen om valg av medlemmer og varamedlemmer til Nobelkomiteen (Innst. 125 S (2023–2024))

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Som medlemmer av Nobelkomiteen for tidsrommet 1. januar 2024–31. desember 2029 velges:

1. Gry Larsen, Oslo
2. Asle Toje, Oslo

Som varamedlemmer av Nobelkomiteen for tidsrommet 1. januar 2024–31. desember 2026 velges:

1. Geir Flikke, Oslo
2. Inger Skjelsbæk, Oslo
3. Trine Skei Grande, Oslo

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 3, debattert 7. desember 2023

Innstilling frå helse- og omsorgskomiteen om Opptrappingsplan for psykisk helse (2023–2033) (Innst. 108 S (2023–2024), jf. Meld. St. 23 (2022–2023))

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt 43 forslag. Det er

- forslaga nr. 1–6, frå Sandra Bruflot på vegner av Høgre, Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus
- forslaga nr. 7–20, frå Sandra Bruflot på vegner av Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti
- forslag nr. 21, frå Sandra Bruflot på vegner av Høgre og Framstegspartiet
- forslaga nr. 24 og 25, frå Sandra Bruflot på vegner av Høgre og Kristeleg Folkeparti
- forslaga nr. 22 og 23, frå Bård Hoksrud på vegner av Framstegspartiet, Raudt, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus
- forslag nr. 26, frå Marian Hussein på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus
- forslag nr. 27, frå Bård Hoksrud på vegner av Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus
- forslaga nr. 28–30, frå Marian Hussein på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Pasientfokus
- forslaga nr. 31 og 32, frå Bård Hoksrud på vegner av Framstegspartiet
- forslaga nr. 34, 35 og 43, frå Marian Hussein på vegner av Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 33, frå Olaug Vervik Bollestad på vegner av Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus
- forslag nr. 36, frå Olaug Vervik Bollestad på vegner av Kristeleg Folkeparti
- forslaga nr. 37–41, frå Alfred Jens Bjørlo på vegner av Venstre
- forslag nr. 42, frå Lisa Marie Ness Klungland på vegner av Arbeidarpartiet og Senterpartiet

Det vert votert over forslag nr. 36, frå Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprette en kontaktfamilieordning for foreldre som venter barn med diagnose påvist i svangerskapet.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Kristeleg Folkeparti vart med 92 mot 8 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.15.29)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 34 og 35, frå Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 34 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede ulike måter å lovfeste kommunale lavterskeltilbud innen psykisk helse og komme tilbake til Stortinget med egen sak om dette.»

Forslag nr. 35 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for tverrsektorielle lavterskeltilbud som bistår mennesker med psykiske helseutfordringer med økonomi og bolig etter modell fra Oslohjelpa og Ung arena.»
Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti vart med 91 mot 10 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 14.15.46)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 33, frå Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at alle videregående skoler har en helsesykepleier i full stilling.»
Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus vart med 96 mot 5 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 14.16.02)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 31 og 32, frå Framstegspartiet.

Forslag nr. 31 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå tilgjengelig kapasitet og behov innen psykisk helsevern med sikte på å øke døgnkapasiteten i tråd med behovet.»

Forslag nr. 32 lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke kapasiteten innen offentlig finansiert psykisk helsevern for voksne og for barn og unge for å møte det nåværende og kommende behovet.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Framstegspartiet vart med 86 mot 15 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 14.16.18)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 30, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa sikre at alle distriktpsikiatriske sentre og andre institusjoner for psykisk helse og rusbehandling har tilgang på gjeldsrådgivere.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Pasientfokus vart med 86 mot 15 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 14.16.35)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 29, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa sikre at Rask psykisk helsehjelp tilbyr økonomisk veiledning og gjeldsrådgivning, og samarbeider med Nav.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Pasientfokus vart med 86 mot 15 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 14.16.52)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 28, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for forskning med ett-nivå-tiltak også for voksne innen psykisk helsevern.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Pasientfokus vart med 83 mot 18 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 14.17.09)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 27, frå Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre tilbudet Livsloven og vurdere etablering flere steder i landet.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus vart med 83 mot 18 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 14.17.27)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 26, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa gi fagskolene i oppgave å tilrettelegge for kompetanseheving innen psykisk helse for relevante arbeidsgrupper, som læ-

rere, sosialarbeidere og andre ansatte i førstelinjetjenester.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus vart med 80 mot 21 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.44)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 25, frå Høgre og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke kapasiteten til å behandle spiseforstyrrelser i alle helseregioner med minst 10 pst. frem mot 2040.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre og Kristeleg Folkeparti vart med 72 mot 29 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.00)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 24, frå Høgre og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke kapasiteten innen offentlig finansiert psykisk helsevern for voksne, og barn og unge med minst 7 pst. for døgnbehandling og 15 pst. for poliklinisk behandling frem mot 2040 i tråd med helseforetakenes reviderte framskrivningsmodell for psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert rusbehandling.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre og Kristeleg Folkeparti vart med 72 mot 29 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.16)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 23, frå Framstegspartiet, Raudt, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke Rådgivning om spiseforstyrrelser (ROS) og tilsvarende tilbud om hjelp med spiseforstyrrelsesproblematikk, herunder overspisingslidelser.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet, Raudt, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus vart med 75 mot 26 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.35)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 22, frå Framstegspartiet, Raudt, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre forutsigbare rammevilkår for lavterskeltilbud innen psykisk helse drevet av frivillige og ideelle organisasjoner, som hjelpetelefoner og chattetjenester.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet, Raudt, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus vart med 75 mot 26 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.53)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 21, frå Høgre og Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at effekt og brukertilfredshet blir løpende undersøkt og dokumentert for å sikre at behandlingen i psykisk helsevern har høy kvalitet.»

Venstre har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre og Framstegspartiet vart med 63 mot 38 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.09)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 13, frå Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en norsk epidemiologisk undersøkelse av forekomsten av spiseforstyrrelser.»

Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti vart med 55 mot 46 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.34)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 12, frå Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en rett til vurdering og møte med fagperson innen tre uker ved henvisning til barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP).»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti vart med 62 mot 39 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.54)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 9–11 og 14–20, frå Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti.

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for en nasjonal utrulling av Rask psykisk helsehjelp i alle kommuner der det er grunnlag for det, innen 2030.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprette et pilotprosjekt med utvikling og opprettelse av Rask psykisk helsehjelp-ung, med styrket kunnskap om sosiale medier, mobbing og familie.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en nasjonal monitoreringsordning av alle Rask psykisk helsehjelp-team etter modell fra Storbritannia, og at den nasjonale monitoreringsordningen brukes til å forske på effekten av Rask psykisk helsehjelp, oppdatere faglige retningslinjer, publisere årsrapport om resultatene samt offentliggjøre ventelistetall.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen stille krav til at skolen benytter forebyggingsprogrammer som har dokumentert effekt mot selvsikning og selvmord, gjennom at Youth Aware of Mental Health (YAM) tilbys på alle skoler.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre brukermidvirkning og pårørendeinvolvering i hele helsetjenesten innen psykisk helsevern.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at den enkelte pasient får anledning til å gi tilbakemeldinger underveis i behandlingsforløpet om hvordan pasienten opplever at behandlingen virker.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at tilbakemeldinger fra pasienter samles systematisk og brukes aktivt i forbedringsarbeid.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere felles retningslinjer for brukermidvirkning for regionale helseforetak og helseforetak.»

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen forske på effekten av veiledet internettbasert behandling for angst og depresjon i primærhelsetjenesten for å sikre tilgang til gode lavterskeltjenester i kommunen.»

Forslag nr. 20 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke tilskuddsordningene for veilednings-, støtte- og rådgivningstjenester innen psykisk helse, rus og vold.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti vart med 59 mot 42 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.20.13)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 7, frå Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for etablering av mastergradsprogram i sykepleie innen psykisk helse, rus og avhengighet.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti vart med 59 mot 42 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.20.31)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 8, frå Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre spesialistgodkjenning for mastergrad i sykepleie innen psykisk helse, rus og avhengighet.»

Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti vart med 55 mot 46 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.20.49)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Høgre, Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvide aldersgrensen i Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) til 25 år.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus vart med 61 mot 39 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.21.07)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 1 og 3–6, frå Høgre, Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre ideelle aktører og organisasjoner, som Modum Bad, stabile og forutsigbare rammevilkår for vidare drift, og tilgjengelighet til slike tilbud for pasienter i hele landet.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke kapasiteten til å behandle spiseforstyrrelser i alle helseregioner for å møte det nåværende og kommende behovet.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjeninnføre fritt behandlingsvalg.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en oversikt over hvor mange som har mistet sitt behandlingstilbud som følge av avviklingen av fritt behandlingsvalg, og hvordan beslutningen om avvikling har påvirket tilgjengeligheten og kvaliteten på tjenestene.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke døgnkapasiteten på institusjoner for rusbehandling og psykiatri.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Høgre, Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus vart med 58 mot 43 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.21.26)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 40, frå Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til justert oppgavedeling mellom faggruppene, endringer i innhold og om-

fang i fagutdanninger og høyskoleutdanninger og en vurdering av andre tiltak som kan sikre gode nok tjenester i en tid med mangel på fagpersonell i psykisk helsevern, både i kommuner og i spesialisthelsetjenesten.»

Framstegspartiet har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Venstre vart med 83 mot 17 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.21.44)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 37, frå Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å utvide aldersgrensen i barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) til 20 år.»

Framstegspartiet og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Venstre vart med 82 mot 19 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.22.00)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 39, frå Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til økonomiske stimuli for å sikre god nok tilgang på psykologer og psykiatere i Nord-Norge og eventuelle andre områder med særskilte rekrutteringsutfordringer.»

Framstegspartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Pasientfokus har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Venstre vart med 81 mot 20 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.22.17)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 38 og 41, frå Venstre.

Forslag 38 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede tjenester til pasienter med alvorlig psykisk lidelse, ofte med samtidige rusproblemer og voldsrisiko. Utreddningen bør gjøres i tett samarbeid med kommunene og de regionale helseforetakene. Det bør utredes varige botilbud, finansiering, juridiske forhold og hvordan kommuner og spesialisthelsetjeneste kan samarbeide om omfang og kvalitet.»

Forslag 41 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke forskningsinnsatsen om ulike behandlingsformer i psykisk helsevern og rusfeltet slik at man sikrer at pasientene får best mulig behandling.»

Høyre, Framstegspartiet, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Venstre vart med 63 mot 37 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.22.34)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 42, frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke antallet døgnplasser minimum i tråd med helseforetakenes framskrivningar.»

Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Pasientfokus har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet vart vedteke med 60 mot 41 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.22.55)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 43, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i oppfølgingen av opptrappingsplanen inkludere de psykiske helseutfordringene menneske som utsettes for rasisme og diskriminering opplever, samt sikre at helsetjenestene får mer kunnskap om disse sammenhengene.»

Arbeidarpartiet, Høyre, Senterpartiet, Raudt, Venstre, Miljøpartiet Dei Grøne, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti vart vedteke med 85 mot 16 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.23.19)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en plan for oppfølging av nyutdannede og etablerte spesialister i psykisk helsevern, med mål om at flere opplever en god arbeidshverdag og at færre slutter.

II

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan en ordning med helse-team i barneverntjenesten kan se ut, og eventuelt andre tiltak som må på plass for å sikre at barn i barnevernsinstitusjon får den oppfølgingen innen psykisk helsehjelp de har rett på.

III

Stortinget ber regjeringen sikre at alle psykisk syke barn og unge som trenger døgnbehandling, får det, i tråd med vedtak 641 (2021–2022).

IV

Stortinget ber regjeringen sikre at det er mulig å velge medikamentfrie behandlingstilbud i rusomsorgen og i psykisk helsevern.

V

Stortinget ber regjeringen sikre at tiltak for å avdekke og håndtere gjeldsproblematikk og økonomiske problemer får en plass i det selvmordsforebyggende arbeidet.

VI

Stortinget ber regjeringen sikre at opptrappingsplanen for psykisk helse inneholder konkrete tiltak og ressurser som gjør en reduksjon av mekaniske tvangsmidler mulig, herunder ressurser til økt bemanning og kompetanseheving.

VII

Stortinget ber regjeringen umiddelbart stanse nedbyggingen av døgnplasser i psykisk helsevern.

VIII

Meld. St. 23 (2022–2023) – Opptrappingsplan for psykisk helse (2023–2033) – vedlegges protokollen.

Presidenten: Det vert votert over III og IV.

Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har varsla at dei vil røysta imot.

Voteringstavlene viste at 51 representantar hadde røysta for tilrådinga og 47 representantar hadde røysta imot.

Presidenten: Fleire har stemt feil – me tek voteringa om att.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart med 54 mot 47 røyster ikkje vedteken.

(Voteringsutskrift kl. 14.24.26)

Presidenten: Det vert votert over VII. Arbeidarpartiet og Senterpartiet har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 55 mot 46 røyster.
(Voteringsutskrift kl. 14.24.49)

Presidenten: Det vert votert over II. Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen var vedteken med 86 mot 14 røyster.
(Voteringsutskrift kl. 14.25.05)

Presidenten: Det vert votert over I. Kristeleg Folkeparti har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen var vedteken med 99 mot 2 røyster.
(Voteringsutskrift kl. 14.25.22)

Presidenten: Det vert votert over V og VI.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over VIII.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Sak nr. 19 [14:25:53]

Referat

1. (127) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar, Marie Sneve Martinussen og Mímir Kristjánsson om å stoppe veksten av private helseforsikringer og unngå amerikanisering av helsevesenet (Dokument 8:54 S (2023–2024))
Samr.: Vert sendt helse- og omsorgskomiteen.
2. (128) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lan Marie Nguyen Berg og Rasmus Hansson om en norsk antikorrupsjonsetat (Dokument 8:53 S (2023–2024))
Samr.: Vert sendt justiskomiteen.
3. (129) Riksrevisjonens undersøkelse av:
 - Forsvarsdepartementets etterlevelse av krav til levetidskostnader for F-35. – Oppfølging av

Dokument 3:11 (2018–2019) Riksrevisjonens undersøkelse av infrastruktur og støttefunksjoner for kampflyvåpenets operative evne (Dokument 3:9 (2023–2024))

Samr.: Vert sendt kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Sak nr. 4 heldt fram [14:26:14]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i straffeloven (konverteringsterapi) (Innst. 105 L (2023–2024), jf. Prop. 132 L (2022–2023))

Presidenten [14:26:14]: Me held då fram med debatten i sak nr. 4. Første talar er representanten Jenny Klinge.

Jenny Klinge (Sp) [14:26:57]: Å vere lovgjevar er eit stort ansvar. Det er ikkje nok at vi ønskjer å vere tolerante og snille når vi vedtek lover, vi må vere kloke òg. Eit dårleg resultat blir ikkje betre av at intensjonen er god. Eg støttar eit forbod mot konverteringsterapi som omhandlar legning, men eg er sterkt imot at forbodet også skal omhandle såkalla kjønnsidentitet.

Det er grunn til bekymring når lovgjeving på området kjønn i aukande grad blir gjort utan at vi som lovgjevarar forhold oss til fakta om kjønn og til folks faktiske kjønn. I denne konkrete saka kan dette paradoksalt nok gå hardt ut over unge med ei homofil legning, sjølv om forbodet i utgangspunktet var meint å verne desse mot skade.

Faktum er at vi har berre to kjønn, og at vi menneske ikkje kan skifte kjønn. Faktum er òg at det finst somme få som av ulike grunnar føler at dei er født med feil kjønn. Det store fleirtalet av dei unge som er usikre på kjønn, fell til ro i sin eigen kropp viss dei får tid til å modne både fysisk og mentalt. Det er slett ikkje uvanleg at dei finn ut at dei er homofile.

Derfor er det heilt bakvendt om vi skal forby det å støtte nokon systematisk til å bli trygge i sitt eige kjønn. Det som heller burde vore omfatta av forbodet mot konverteringsterapi, er å gå inn for at nokon skal gjere inngrep på kroppen sin for å bli eit kjønn dei uansett aldri kan bli.

Dessverre vil forbodet mot konverteringsterapi knytt til kjønnsidentitet føre til at terapeutar, foreldre og lærarar blir endå reddare for å gje nødvendig støtte til usikre unge menneske enn dei allereie er. Trusselen om straff på stadig fleire område der kjønnsidentitet er tema, gjer dessutan yringsrommet trongare for oss alle.

Både omgrepet kjønnsidentitet og kjønnsinkongruens – ein tilstand der nokon føler at dei har eit anna kjønn enn det faktiske kjønn, er det stor fagleg ueinigheit om. Omgrepa er heller ikkje tydeleg definerte

i dette lovforslaget. Det er verdt å merke seg at Riksadvokaten i sin høyringsuttale har påpeikt at rommet for bruk av skjøn er for stort i lovforslaget, og at straffenivået er for høgt.

Eg har all mogleg sympati med dei som kjenner seg usikre på kjønn, og forstår godt at det må vere tungt å gå gjennom slike problem. Vi må tilby god behandling og ha eit lovverk som gjev støtte til å vere seg sjølv i den kroppen ein har, ikkje fremje skadelege behandlingar som tek frå folk seksualfunksjon, forplantningsevne og helse.

Somme frå fleirtalet er tydeleg nedlatande overfor oss som har innvendingar mot å ta inn kjønnsidentitet i forbodet. Vi representerer visst fortida. Men våre naboland set no bremsene på. Fleirtalet her til lands gjev gass med bind for auga. Det er verken kunnskapsbasert eller framtidsretta. Det er heller ikkje meir tolerant. Konsekvensane er det dessverre sårbare unge som må bere, i nettopp framtida.

Jorunn Gleditsch Lossius (KrF) [14:30:08]: Kristelig Folkeparti støtter intensjonen bak lovforslaget om å forby konverteringsterapi. Det er hjerteskjærende å høre om personer som har blitt utsatt for press og påtvungne forsøk på å endre deres legning. Det kan ikke aksepteres. Samtidig ser vi at denne loven er så inngripende overfor helt grunnleggende menneskerettigheter knyttet til tanke-, religions- og yttringsfrihet samt retten til privatliv.

Loven mislykkes også i å definere hva konverteringsterapi faktisk er. Hvem som vil kunne dømmes for hva, er fortsatt helt avhengig av hvem du spør, noe debatten i dag helt tydelig avspeiler.

Videre er det flere aspekter ved loven som framstår bekymringsverdige. Kristelig Folkeparti mener at det å legge til grunn, som regjeringen nå gjør, at foreldre bare bør nikke med når tenåringene deres uttrykker at de er noe annet enn sitt medfødte kjønn, er naivt. Det er en selvfølge at foreldre skal kunne snakke med barna sine om disse spørsmålene, det er vi alle enige om, men de må også kunne få si seg uenig i barnets konklusjon uten at de skal være redde for straff. Det er innenfor deres rett som foreldre.

Denne loven bærer rett og slett preg av ideologiske blindsoner, og vi stiller også spørsmål ved at loven behandler seksuell orientering og kjønnsidentitet som om det er en og samme ting. Å oppleve å være tiltrukket av det samme kjønn, eller å oppleve å ikke føle seg hjemme i sitt biologiske kjønn, er to vidt forskjellige situasjoner. Vi må ha med oss at aldri før har så mange unge oppsøkt behandling for å skifte kjønn. Samtidig går de medisinske miljøene ut og sier at de mangler kompetanse. De mangler medisinsk grunnlag for å hjelpe disse unge menneskene på en forsvarlig måte.

I våre naboland snur de nå. De strammer inn praksis, og i lys av en sånn situasjon synes jeg det er uansvarlig av regjeringen å foreslå en lov som gjør det enda vanskeligere å snakke om disse temaene.

Barn og unge som er usikre på kjønn, trenger trygge voksne å snakke med, voksne som også har mulighet til å yte kjærlig motstand når det trengs. Jeg er redd regjeringen nå fratar dem den muligheten.

Og igjen, det må ikke herske noen tvil: Kristelig Folkeparti er imot alle påtvungne forsøk på å endre menneskers legning, men det forslaget som nå er lagt fram, er dessverre preget av inngripende straff, og det vil også kunne virke mot sin hensikt, noe som gjør at Kristelig Folkeparti ikke kan stille seg bak lovforslaget.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Linda Monsen Merkesdal (A) [14:33:05]: På 1960-talet var det knytt stor skam til å vera venstrehendt. Barn blei slått og tvinga til å skriva med høgre. Det er heldigvis historie. I dag skal me skapa ny historie. Me skal vedta at det er lov å vera den du er, å elska den du elsker. Me skal vedta forbod mot konverteringsterapi, altså eit forbod der nokon bevisst går inn for å prøva å overtyda nokon om at det dei føler, er feil, og deretter systematisk bruker former for terapi eller religiøse metodar i den hensikt å påverka vedkomande til å endra, forneakta eller undertrykkja si seksuelle orientering eller kjønnsidentitet.

Eg har fått ei melding som eg gjerne vil lesa:

«I samfunnet blir transpersoner sin eksistens og trygghet styrt av personer som ikke er trans, og mangler forståelse på oss.

Jeg tror at de som er imot min rett på min identitet, ikke har lyst til at jeg skal ta selvmord som følge av kjønnsdysfori og samfunnsekskludering – men jeg tror heller ikke at de ser på meg som en person, men mer et problem eller noen som må «kureres» eller ledes i riktig retning.

I stedet for å bli sett som en person med egne opplevelser, blir jeg og andre transpersoner fratatt autonomi, rettighet til vår kropp, vi blir redusert til feil. Der kjønnsorganene og estetiske trekk blir satt høyere i verdi enn personen selv.

Vi blir til karikaturer av ustabile og forvirrete pasienter. En haug med «stakkars» som ikke vet bedre. Og ikke kan ta egne avgjørelser på egne følelser.

Jeg er ikke er en «stakkars» karakter, og jeg – ikke dere – vet hva som er best for meg; Som er å leve som det kjønn jeg identifiserer meg som. Visst dette er igjennom å ta en kjønnsbekreftende be-

handling som f. eksempel brystfjerning – som mange ønsker – så har jeg rett til det. Det er min kropp!

Det som ingen har rett til, er å tvinge andre til å være noe som de ikke er. Jeg tvinger ikke andre til å «bli» trans og ingen skal tvinge meg til å ikke være trans.

Det å være trans er ikke hele identiteten min, men en del av meg som jeg vil flere skal få forståelsen for

Fra Camiel en ung transperson»

I dag skal me vedta eit forbod, slik at menneske kan føla seg trygge til å snakka med tillitspersonar rundt seg om legning og identitet utan redsel for å bli konverterte til noko ein ikkje er. Det skal bli forbode med hensikt å påverka andre menneske til å endra, forneakta eller undertrykkja si seksuelle orientering eller kjønnsidentitet. I dag er ein historisk dag, ein viktig dag for enkeltmennesket sin rett til eigen identitet.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [14:36:22]: Dette er en god dag for styrkingen av menneskerettighetene til sårbare grupper i samfunnet vårt, for i dag gjør vi konverteringsterapi forbudt. Det er i tråd med Hurdalsplattformen, i tråd med hva Europarådets kommissær for menneskerettigheter anbefaler at medlemslandene, deriblant Norge, nå bør gjøre, i tråd med hva rapporter og arbeid i FN anbefaler oss, og i tråd med hva stadig flere land nå gjør.

Enda bedre: Vi innfører forbudet med stor og bred støtte fra både komiteen og Stortinget til det lovforslaget som justisminister og kulturminister la fram før sommeren, og som altså beskytter innbyggerne våre mot den svært skadelige konverteringsterapien, både her hjemme og i utlandet.

At konverteringsterapi er skadelig, har FN's uavhengige ekspert på beskyttelse mot vold og diskriminering på grunn av seksuell orientering og kjønnsidentitet både synliggjort og dokumentert i sin ferskeste rapport, som har støtte fra Norsk Psykologforening. At det forekommer konverteringsterapi i Norge, og at det har voldt mye skade, slår bl.a. en fersk rapport fra Nordlandsforskning fast.

At det nå konkret blir forbudt å f.eks. fysisk banke urene tanker om legning eller kjønnsidentitet ut av nordmenn, bl.a. i utlandet, må altså til, for det viser seg at lovverket vi har, ikke har vært et godt nok vern mot det. Lovverket har heller ikke vært godt nok til å forhindre krenkende handlinger, som det at skeive i sitt miljø eller sin menighet fordømmes på forskjellige vis, at de må delta i eller oppleve at andre gjør alskens seremonielle, pedagogiske eller verbalt trakasserende handlinger for å drive annerledesheten ut av dem, eller at skeive er gjenstand for trakassering eller trusler om både

det ene og det andre, med mål om å skremme dem til å endre seksuell orientering eller identitet.

Med et konkret straffebud, som statsråden gjorde godt rede for, vil det ikke være tvil om at en sånn praksis ikke lenger er lov. Det vil bli straffet.

Det har vært skepsis mot å innføre et forbud mot konverteringsterapi, for dersom det ikke er tydelig nok rammet inn hva som er straffbart, vil det kunne ramme andre menneskerettigheter, som trosfriheten, eller gjøre at foreldre, prester, helsepersonell og andre blir usikre på om de kan ha normale samtaler og refleksjoner med mennesker som er usikre på sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet, uten å bli straffet.

Begge deler er problemstillinger vi i Senterpartiet har vært opptatt av at må bli tydelige i loven, og det er de blitt. Gjentatte ganger understrekes det at de nevnte gruppene har et vern fra loven i slike situasjoner.

Bekymringer finnes også for hvordan man etter denne loven skal håndtere det at ens barn er usikker på kjønnsidentitet sin. Da er det bra at det i lovproposisjonen kommer tydelig fram på side 81 at «tilfeller hvor foreldre har samtaler med barnet, eller tilbakeholder og nekter å samtykke til at barnet kan begynne på kjønnsbekreftende behandling, ikke skal rammes av det foreslåtte straffebudet».

Det viktigste i dag er uansett at vi i denne salen nå gjør et godt stykke arbeid for å verne sårbare mennesker i landet vårt mot overgrep, som konverteringsterapi er. Noe sånt er av det mest vesentlige vi holder på med her i en lovgivende forsamling. I dag er jeg stolt av alle som har jobbet for dette forbudet, ikke minst alle de skeive, bl.a. i mitt eget parti, og av regjeringen og Stortinget.

Jenny Klinge (Sp) [14:39:46]: Eg åtvarar mot at homofile i hopetal skal bli førte inn i behandlingssløp som med lova i ryggen skal gjere dei til transpersonar, medan det å støtte dei i å finne ut av kjønnet sitt og legninga si medfører rettmessig frykt for straff. Dette lovforslaget bidreg dessverre nettopp til det.

Ofta er det ein vid problematikk og samansette diagnosar i desse sakene. Det er trist om samfunnet og behandlingssystemet med lovverket som pådrivar heng seg opp i at tvil – aller oftast forbigåande tvil – rundt eige kjønn er det ein skal rette mest fokus mot, og at det er i den perioden ein trur ein har feil kjønn, at ein må ha rett.

Målet bør jo vere at dei som har såkalla kjønnsinkongruens, får best mogleg fysisk og psykisk helse i åra som kjem. Då må samfunnet ta heile problematikken på alvor og ikkje rette fram ein kvikkfiks i form av eit i praksis umogleg kjønnskifte som skadar langt meir enn det gagnar.

Usikre unge fortener å få vite at dei ikkje kan skifte kjønn. Dei bør få høyre at dei er gode nok som dei er, og

at dei kan vere seg sjølve i den kroppen og det kjønnet dei har. Vi må ha eit stort rom for korleis vi menneske kan kle oss og te oss, også når det bryt med vanlege kjønnsroller. Ingen må bli lurte til å tru at å skjere av seg friske kroppsdelar er løysinga.

Av ein eller annan merkeleg grunn frikjenner dette lovforslaget det å systematisk bekrefte og forsterke følelsen av å ha feil kjønn – av å vere ei feilvare. Det er visst heilt ok å bidra til mislukka og skadelege forsøk på kjønnskifte.

Fleire påstår at dette lovforslaget ikkje inneber nokon risiko for at nokon blir dømte utan at det er opplagt straffbar konverteringsterapi, men Riksadvokaten peiker på at dette er for uklart fordi rommet for bruk av skjøn er så stort. Lovforslaget legg opp til tvil omkring kva vi kan seie til sårbare ungdomar – ein type tvil som ei lovgjevande nasjonalforsamling ikkje bør leggje opp til.

Det er verdt å merke seg at også såkalla sosial transisjon, som er tiltak for å framstå som det motsette kjønn ved å endre namn, pronomen og juridisk kjønn f.eks., i stor grad aukar risikoen for at det blir gjennomført skadelege kroppslege tiltak seinare.

Det er heller ikkje uvanleg at internalisert homofobi eller fornektning av eiga homofil legning hos ungdom kan føre til at dei ønskjer kjønnskifte i ein periode. Det styrkjer argumentet om at det å fremje såkalla kjønnskifte er den faktiske konverteringsterapien, ikkje det å argumentere for at nokre er fødde i rett kropp.

Unge som ofte i ein forbigåande fase er usikre på kjønnet sitt, vil kunne ha stor glede av ein heil og frisk kropp resten av livet, om dei gjev seg tid til å bli trygge i den einaste kroppen dei nokon gong får.

Grunde Almeland (V) [14:42:36]: Jeg synes det er nødvendig å kommentere på litt ulike deler som er blitt tatt opp i debatten i dag. For å begynne med det siste som ble tatt opp her: Representanten Klinge og flere andre peker på bl.a. høringsinnspillene fra Riksadvokaten. Jeg vil være tydelig på at Riksadvokaten på ingen måte sier at det lovforslaget vi nå skal vedta, er i strid med menneskerettighetene eller er for uklart. Det Riksadvokaten har sagt, er at høringsutkastet tidligere i prosessen trengte å forbedres på en rekke punkter. Det har regjeringen tatt hensyn til i det lovforslaget som er fremmet i dag. Hvis man ikke anerkjenner det, har man ikke gjort jobben med å lese det lovforslaget vi faktisk debatterer her i dag.

Så vil jeg peke på en del av de bekymringene jeg opplever at en del representanter tar opp, som er helt reelle bekymringer komiteen har brukt mye tid på å ta på alvor, diskutere og gjøre noe med, fordi det er viktig for oss at folk der ute ikke sitter med en følelse av eller en tro

på at dette er et lovforslag som er mer inngripende enn det faktisk er. Da er det viktig å understreke at den foreslåtte definisjonen ikke innebærer en generell kriminalisering av religiøs praksis, eksempelvis sjelesorg. Formålet med å inkludere religiøst baserte metoder i definisjonen er heller å si at den skadelige praksisen konverteringsterapi utgjør, ikke skal kunne skjules bak et påskudd om at det gjøres som en del av en religiøs praksis. Det er selve handlingen som kriminaliseres, og så er det uvesentlig hvilken setting dette tas opp i.

Det må sies at det mindretallet konsekvent overser i denne saken, er alle de uttalelsene som kommer fra menneskerettsorganene Norge forholder seg til, som nettopp peker på den menneskerettslige forpliktelsen vi har i Norge til å beskytte en sårbar gruppe. Det overses totalt i den argumentasjonen.

Det er en rekke som peker på ytringsfriheten og artikkel 10 i EMK. Den har ikke vært problematisert av noen rettsorganer, det har ikke vært diskutert om grensene for ytringsfriheten har problematiske sider, fordi det ikke er et inngrep i ytringsfriheten. Det er et inngrep – potensielt – i artikkel 8 og artikkel 9, og det er der man har diskutert hvor langt det skal gå. Her må man ha litt kontroll på jussen.

Jeg vil avslutte med å si at jeg vil ha meg frabedt at en leder for en annen komité i Stortinget sier at en komité ikke klarer å gjøre jobben sin. Da bør komitelederen heller gå i seg selv og finne ut hvordan justiskomiteen skal klare å levere sammenhengende innspill til kulturkomiteens behandling.

Åse Kristin Ask Bakke (A) [14:45:59]: Eg vil først stille meg bak det saksordføraren og komitéleiaren vår poengterte til slutt. Så, og la det vere klart: Éin person som blir utsett for konverteringsterapi, er éin for mykje, og det kan vi aldri godta. Det er ein grufull praksis som har øydelagt altfor mange liv. Vi har forskning i Noreg som viser at menneske her til lands har blitt utsette for ein skadeleg praksis over tid, der elektroshokk har vore ein del av behandlinga. Dette er alvorleg. Det er på tide med eit forbod, og heldigvis er det eit breitt fleirtal i Stortinget for det.

Det er sagt ein del ting i debatten som rett og slett er feil, som eg må korrigere. La det vere klinkande klart: Foreldre har lov til å snakke med ungane sine. Helsepersonell skal framleis drive med helsehjelp.

Kristeleg Folkeparti seier dei er imot konverteringsterapi. Om dei meiner det, må dei stemme for forbodet.

Når ein høyrer på enkelte i debatten her, verkar det nesten som vi ikkje diskuterer den same lova. Det er kome fram, om det er bevisst eller ubevisst, ein del misforståingar som gjer debatten uklar. Det er òg kome

fram fole mykje som rett og slett er ganske ko-ko, som blir sagt av representantar som ikkje står saman med fleirtalet. Det er viktig at vi snakkar om konverteringsterapi og det lovforslaget som ligg til grunn, og kva som skal vere lov, og kva som ikkje skal vere lov. Det er trist at det ikkje blir eit einstemmig storting, og at nokon vel å stå på utsida, men heldigvis får vi eit breitt fleirtal i Stortinget som presiserer kva som er lov og ikkje lov.

La det vere klinkande klart: Vårt mål er, og fleirtalet i Stortinget meiner, at ein skal få lov til å vere den ein vil, og få lov til å elske den ein vil. Dette er ein historisk dag, og heldigvis er det eit breitt fleirtal i Stortinget som stiller seg bak lovforslaget.

Presidenten [14:48:27]: Presidenten vil påpeika at «ko-ko» neppe er eit parlamentarisk uttrykk.

Representanten Jenny Klinge har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Jenny Klinge (Sp) [14:48:47]: Eg vil ytre ei særleg bekymring for unge lesbiske. Lesbiske er jenter som er tiltrekte til andre av same kjønn, altså til jenter. Korleis skal vi kunne stå opp for rettane til denne gruppa om heterofile karar som trur dei er av hokjønn, skifter juridisk kjønn og deretter kan krevje å bli anerkjente som lesbiske jenter i alle samanhengar?

Eg tala nyleg med ei lesbisk jente frå Wales, som faktisk er på galleriet her i dag. Ho seier at det var lettare å vere lesbisk før den nye kjønnsideologien kom på frammarsj. No blir det raskt anteke at jenter som liker jenter, er gutar, ikkje lesbiske.

Dei kan også bli uthengde som transfobe viss dei ikkje ønskjer å ha sex med menn som trur dei er jenter. I fleire land kan lesbiske no ikkje treffast utan at treffa må inkludere transkvinner, altså menn. Lesbiske mistar på denne måten trygge plassar for å treffe andre lesbiske utan menn til stades. Vi som lovgjevarar må forhalde oss til fakta om kjønn og verne om rettane til lesbiske jenter, og ikkje la desse rettane smuldre opp.

Per-Willy Amundsen (FrP) [14:50:08]: Det finnes kun to kjønn, og det kjønn du er født med, kan ikke endres. Det er kodet i hver eneste celle du har i kroppen. Det å forlede og gi inntrykk av og til og med utvide straffeloven til å straffe dem som forsøker å påvirke og gi en realitetsorientering til dem som lever i denne villfarelsen, illustrerer at vi står overfor et forslag til lovendringer som er grunnleggende illiberal og grunnleggende autoritært. For det handler om at man skal vedta en virkelighet som egentlig ikke eksisterer. Det er mitt personlige syn. Når man fletter sammen det som er alvorlig nok, konvertering og tvang mot folk som har en annen seksuell orientering, og plasserer det i samme

kategori som kjønnsidentitet, som jo er i strid med biologien og med kjent vitenskap, da gjør man – i den villfarelsen – dårlige lovvedtak. Det vil jeg advare sterkt imot.

Så er det slik, som jeg sa i mitt forrige innlegg, at man burde hatt en presis definisjon og et mye mer presist lovverk hvor man kunne fortelle hva det vil si «å krenke», for det er det ingen som har klargjort her i dag. Krenker man hvis man bruker en noe mer overbevisende tilnærming til å realitetsorientere sitt barn? Hvor går den grensen? Det er ikke klargjort. Det er nettopp da dette blir så farlig, denne uklarheten, og det har vi sett også i annen type lovgivning. Der man har upresisheter i lovteksten og et dårlig lovarbeid, velger domstolene å forstå det på kanskje en annen måte enn enkeltrepresentanter i denne salen har gjort.

Det illustrerer problemet med aktivismen. Når man går opp på denne talerstolen og omtaler personer som argumenterer mot det synet man selv har, som «ko-ko», viser det kanskje litt av problemet. Her står vi overfor grunnleggende illiberale holdninger, som altså handler om å bruke lovverket til å definere noe som ligger utenfor vitenskapen. Det er dypt problematisk. Etter mitt syn burde Stortinget holdt seg for god til det, særlig når vi åpenbart står i den situasjonen at vi ikke fullt ut vet hvordan dette lovverket vil slå ut, og hvem det i realiteten vil ramme. Det eneste riktige hadde vært å sende dette lovforslaget tilbake til regjeringen.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [14:53:26]: Partilederen vår har redegjort tydelig for Kristelig Folkepartis holdning til konverteringsterapi: Ingen skal tvinges til å skifte legning eller bli utsatt for overgrep fra noen som mener at en burde skifte legning. Men i saken vi debatterer, er det flere ting vi er overrasket over. Ikke minst er det oppsiktsvekkende at kjønnsidentitet er en del av den foreslåtte loven med et så til de grader sviktende faglig grunnlag som det er her. Det vi kan være i ferd med å gjøre, er å binde fagmiljøer ved lov til en praksis som land og fagfolk med mer erfaring, og som ligger lenger framme, nå har forkastet.

Vi skal selvsagt, slik jeg vet alle her inne er opptatt av, møte alle med respekt for den de er, og hva de bærer med seg av tanker, ønsker, tro og legning. For oss er det nettopp det det handler om: ytringsfriheten, religionsfriheten, hva som kan sies i de private rom, foreldreretten og å ivareta den faglige integriteten i møte med sårbare unge som søker hjelp. I debatten knyttet til kjønnsidentitet er det nevnt ulike metodikker – det er nevnt psykoterapeutiske metoder mm. – og så kommer nettopp dette: «lignende systematiske framgangsmåter» som vil endre den som, og jeg siterer nå statsråden, «opplever seg selv som».

Igjen vil den faglige integriteten bli utfordret der det er behov for å utfordre nettopp hvordan en kan oppleve seg selv, for det kan ikke vi i denne salen mene at noen ikke kan komme borti. Da vil det kunne være systematisk strukturert igjen.

Dette er altså et lovforslag, og det er så avgjørende. I proposisjonen står det til og med at enkeltstående samtaler kan, rett nok unntaksvis, anses som systematisk framgangsmåte. Det er altså et lovverk det er snakk om her. Da må det være presise definisjoner, ord og begreper, og det framstår altså høyst usikkert om nettopp dette alternativet, «lignende systematiske framgangsmåter», har det presisjonsnivået som tilfredsstillende det strafferettslige lovkravet. Det er noe departementet innrømmer selv – at det vil oppstå krevende grensdragninger. Overgangen mellom rene meningsytringer og faktiske krenkninger er vag. Det er altså vurderinger av hva som er objektive krenkninger, som må tas i øyeblikket.

Derfor tror vi loven kommer til å gjøre rommet for trosfrihet og ytringsfrihet mindre. Jeg vil også trekke fram igjen nettopp fagmiljøene som er bekymret for at dette kan innskrenke muligheten deres for å gi god og rett oppfølging og behandling. Og igjen: Vi kan ikke komme unna at andre nordiske land og Storbritannia har endret praksis i disse sakene – land der dialogen en har med barn og unge som er usikre på kjønn, blir enda viktigere, mens vi går i motsatt retning. Derfor burde vi heller ikke gjort dette, og derfor ber vi om at dette kommer tilbake igjen.

Kathy Lie (SV) [14:56:47]: Jeg vil starte med å støtte saksordføreren og komitélederens uttalelse når det gjelder justiskomiteens arbeid med dette, og så vil jeg benytte anledningen til å rose komitélederen for den jobben han har gjort med å samle oss rundt et veldig godt lovforslag.

Så anerkjenner jeg også, som representanten Klinge sa, at lesbiske synes det er problematisk å møte kvinner som tidligere har vært menn, i dusjen – men det er altså ikke muligheten til å skifte kjønn som debatteres her i dag. Ei heller er det retten til å definere seg som lesbisk. Dette representantforslaget handler ikke om den problemstillingen representanten Klinge tar opp. Det er tillatt å skifte kjønn i Norge, og et forbud mot konverteringsterapi endrer ikke på dette. Vårt lovforslag, som vi skal vedta her, vil ikke endre helselovgivningen når det gjelder kjønnskorrigerende behandling.

Jeg mener fortsatt og står fast ved at dette lovforslaget er grundig gjennomtenkt. Det er godt utarbeidet, komiteen har gjort et solid arbeid, og jeg er glad for at det skal vedtas.

Linda Monsen Merkesdal (A) [14:58:27]: Det er utruleg interessant å høyra på denne debatten, spesielt på

representanten Amundsen, som ikkje kan definisjonen på det å krenkja. Det er ein tydeleg definisjon som er gjeven i ordboka. Det betyr at ein ikkje skal audmjuka, fornærma eller vanæra andre, og det gjer ein vel ikkje i samtale med barna sine.

Så vil eg seia at det er ein del haldningar i denne saka som nettopp viser ein del av problemet rundt debatten som me i dag står i, m.a. at det er andre som skal definera andre sine følelsar og tankar, mens dei som opplever desse problemstillingane, ikkje blir tekne nok omsyn til i debatten. Mens me står og diskuterer om det skal vera lovleg eller ikkje at menneske blir utsette for konverteringsterapi, er det faktisk menneske som tek livet av seg – fordi det er for vanskeleg å leva i den situasjonen som er, fordi det ikkje finst tryggleik for at ein kan få lov til å koma og snakka om dei vanskelege følelsane.

Det skal framleis vera lov til å koma og snakka om dei vanskelege følelsane, både med helsepersonell, med psykologen sin, med skule, med prest, med imam, med kven det måtte vera, men det er stor forskjell på terapi og samtale. Det brukar ein vel heller ikkje overfor barna sine. Når ein har ein samtale med dei om vanskelege følelsar, går ein ikkje inn i ei terapeutisk rolle og prøver å omdefinera tankar og følelsar, men prøver å stilla opne spørsmål, sånn at ein kan koma vidare i samtalen. Så ordet og definisjonen av «krenkja» står tydeleg.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [15:00:58]: Jeg vil også uttrykke støtte til komitélederens veldig konkrete presisering: Det er ganske så uvanlig og frekt å omtale en komités arbeid på den måten som lederen av justiskomiteen gjorde, særlig når det er helt tydelig at vedkommende ikke engang har lest det endelige lovforslaget.

Når det er sagt, er det noe annet som er foruroligende. Det er at jeg rett og slett er vitne til at det står mennesker her og mener at de er veldig snille og greie som vil gi konverteringsterapiforbud til én type mennesker, altså homofile. Mens de andre, de som har problemer med kjønnsidentitet, har man foreløpig ikke lyst til å gi noe vern. De kan gjerne bli utsatt for trakassering i menighetene sine eller bli utsatt for å bli banket i utlandet fordi de har sagt at identiteten deres er annerledes. De har man ikke lyst til å verne ved lov.

Det kan være ulike grunner til og argumentasjon for hvorfor de vil holde dem utenfor, som handler om helt andre ting enn det vi diskuterer i dag. Jeg synes ikke nødvendigvis det er overraskende at Fremskrittspartiet mener det er forskjell på a- og b-mennesker, men at Kristelig Folkeparti gjør det, er overraskende.

Statsråd Lubna Boby Jaffery [15:02:38]: Det er blitt tatt opp et par ting som jeg tenker kan være greit å få klargjort, for jeg tror det kanskje skyldes misforståelser. Det er blitt sagt og påstått fra talerstolen at lovforslaget

ikke er godt nok, det er ikke klart nok, og det er ikke god nok juss. Det er jeg selvsagt uenig i, men det er viktig for meg å understreke at det ikke er vanlig – og heller ikke hensiktsmessig – i lovproposisjoner å forsøke å trekke opp alle grensetilfeller, slik jeg også sa i replikkordskiftet. Det er helt vanlig slik man utformer lovproposisjoner. Det er ikke noe uvanlig, det er ikke noen aktivisme bak det i dette forslaget.

Så vil jeg ta for meg det som dreier seg om kjønnsidentitet, og hvorfor det er tatt med i lovforslaget. Transpersoner er en særlig sårbar og utsatt gruppe i samfunnet vårt. Vi vet, og dette har vi også statistikk på, at det gjelder både helsemessige og en del andre ting knyttet til hvordan deres levekår i dag er. Denne gruppen er særlig utsatt for konverteringsterapi, og de trenger et vern for de skadelige handlingene som konverteringsterapi er. Dette er ikke den første loven som gir vern på grunn av kjønnsidentitet, og begrepet er derfor ikke nytt. Vi har allerede lovgivning som gir beskyttelse mot diskriminering og hatkriminalitet basert på kjønnsidentitet, både i likestillings- og diskrimineringsloven og i straffeloven, og begrepet forstås på samme måte der som i dette forslaget.

Helt avslutningsvis: Det er mennesker i dag som opplever konverteringsterapi. Dette skjer i Norge, og det har vi også fått referert i en forskningsrapport som bekrefter dette. De som blir utsatt for konverteringsterapi, forteller om depresjon, selvskading og selvmordsforsøk. Noen forteller også om tap av tro og trosfelleskap. Konverteringsterapi er altså ikke noe som bare som skjer i andre deler av verden eller som hører fortiden til. Det skjer her og nå, og det vi skal gjøre i dag, er at vi skal få en endelig slutt på det.

Grunde Almeland (V) [15:05:12]: I debatten er det også kommet opp spørsmål om noe som statsråden nevnte i sitt siste innlegg: kjønnsidentitet og hvorvidt dette bør inkluderes i straffebudene. Der vil jeg si at det har vært åpenbart for Stortinget at dette skal være inkludert, helt siden første gang vi debatterte dette. Jeg gikk gjennom referatene, inkludert mine egne uttalelser fra talerstolen, fra 2019. Det er ingen tvil om at nettopp kjønnsidentitet var noe som Trine Skei Grande også inkluderte da hun satte ned den første utredningen.

Grunnen til at det ikke er noen tvil om det, er at de samme motforestillingene mot å inkludere kjønnsidentitet var oppe i den debatten da. Det tok et klart flertall i Stortinget opp, og det har vært enighet siden den gangen om at det er helt naturlig at dette ses i sammenheng fordi det også er i tråd med den lovutviklingen vi ser i andre land. Det er en rekke land som har innført lovgivning, eller som jobber med å innføre lovgivning, og det er i alle de jurisdiksjonene sett på som helt unaturlig å

skille disse spørsmålene – ikke fordi man mener at det å være homofil og det å ha en form for kjønnsinkongruens er det samme, men fordi man mener dette er beslektede problemstillinger i form av at man utsettes for den samme typen potensielle krenkelser.

Jeg forstår at det er en del som ønsker å peke på at dette kan framstå som plutselig eller uklart, men det har altså vært Stortingets og ulike regjeringers intensjon fra starten.

Det har også vært reist spørsmål om hvorvidt man egentlig trenger denne loven, om ikke en del av dette allerede er regulert av andre typer lover. Det kan man argumentere for, men hele problemet er at det å argumentere hardt for at det potensielt kan være beskyttelse i eksisterende lovgivning, gir ganske dårlig strafferettslig vern. Hele grunnen til at vi innfører spesielle strafferettsbestemmelser i vår straffelov, er nettopp å sørge for at det er et målrettet, tilstrekkelig vern. Det er også i tråd med legalitetsprinsippet. For at ingen skal dømmes uten etter lov, må man sørge for at det er en klar og tydelig hjemmel der i bunnen. Det er overraskende at det blir påpekt at man ikke tar høyde for legalitetsprinsippet, at man totalt overser dette ganske sentrale poenget i saken.

Jeg vil avslutningsvis også peke på at krenkelsesvilkåret er i tråd med norsk juridisk tradisjon. Det er satt inn med klare momenter som man objektivt sett skal vurdere når påtalemyndigheten må bevise for en domstol at det er begått straffbar konverteringsterapi.

Åsmund Aukrust (A) [15:08:40]: Vi lever i en verden hvor skeive i stadig større grad angripes og forfølges. Jeg synes det er veldig bra at vi i Norge hever vår stemme mot den uretten som foregår mot skeive over hele verden, som vi ser i stadig større grad blir kriminalisert og også angrepet av lovgivere, både i land langt unna oss og på vårt eget kontinent.

Skal vi være best der ute, må vi imidlertid også se oss selv i speilet og se om vi har kommet langt nok i Norge. Mens det i Norge har blitt mer og mer toleranse for hvert eneste år som har gått, ser vi nå at det er mange som opplever et mer hatsk debattklima rundt disse spørsmålene. Før pridemarkeringen i fjor var det veldig mange stemmer som sa at pridebevegelsen hadde gått altfor langt, at pride var overflødig, og at dette ikke var noe vi lenger trengte å markere i Norge. Det beste og verste eksempelet på at det dessverre var mer aktuelt enn noen gang, var det terrorangrepet som skjedde rett utenfor vinduene våre her, sommeren for et år siden. Dette må møtes på alle fronter, og vi vet dessverre at transpersoner er spesielt utsatt.

I Arbeiderpartiet har vi en veldig stolt homohistorie. Trygve Brattelis regjering var den som opphevet for-

budet mot homofili. Gro Harlem Brundtlands regjering innførte partnerskapsloven. Ekteskapsloven ble vedtatt under Huitfeldt og Bekkemellem, Støre ba om unnskyldning i fjor, og i dag får vi et forbud mot konverteringsterapi.

Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti har i alle disse spørsmålene stått på gal side, og sånn sett er de argumentene vi hører i dag, som et ekko fra fortiden. Det er de samme argumentene som har vært brukt ved alle typer korsveier. Det som er annerledes nå i forhold til tidligere, er at tidligere har politikken gått foran og endret folks holdninger. Nå er det egentlig motsatt. Folket er der allerede. Det er knapt noen som leer på et øyelokk over det vedtaket Stortinget nå kommer til å fatte.

I kampen for de skeives rettigheter står vi virkelig på kjempers skuldre. Kim Friele ble født i en tid hvor homofili var forbudt. I går var det nøyaktig to år siden hun ble begravet. Da flagget de på halv stang i Høyesterett, og hun ble begravet på statens bekostning. Ingen skal likevel tro at dette ikke har skjedd uten politisk kamp. Argumentene har alltid vært de samme – at dette er noe som ikke finnes, at det er skadelig, at det ikke er utredet nok. Mange av de argumentene har vi hørt også gjennom denne debatten.

La meg avslutte med å si at det er et veldig godt vedtak Stortinget kommer til å gjøre. Veien dit har vært veldig lang, og for mange har den vært brutal. Jeg vil takke alle dem som har hevet sin stemme, alle dem som har fortalt om de overgrepene de har vært utsatt for. De har forandret norsk politikk, og de har all grunn til å feire dette store vedtaket. La meg helt til slutt rette en spesiell takk til tidligere likestillingsminister Anette Trettebergstuen, som var den første som fremmet forslaget på Stortinget. Det var den siste saken hun fremmet som minister, og hun fortjener en stor del av æren for det vedtaket Stortinget nå gjør.

Hege Bae Nyholt (R) [15:12:01]: Jeg har fulgt denne debatten fra min plass på bakerste rad. Jeg sitter ikke i komiteen, jeg skygger den, men jeg har selvfølgelig fulgt debatten også som medlem i det norske samfunnet.

Dagens debatt har fylt meg med glede, men også litt overraskelse og sinne. Jeg skal passe meg for å komme med en «rant», for det blir ofte ikke regnet som parlamentarisk riktig. Jeg mener vi skal være klar over det ansvaret som hviler på oss i den grad vi har tilgang på Norges viktigste talerstol. Den skal være fri. Samtidig må jeg nok være såpass tydelig og si at jeg reagerer på at man står her og slår fast at det finnes kun to kjønn, at man har vikarierende argumentasjon som er knyttet til beskyttelse av skeive, som rammer det skeive miljøet. Jeg vil likevel si at det er et flertall som går inn for denne viktige loven, og det er min hilsen til den skeive bevegelsen. Vi

har lyttet til dere! Jeg vil veldig gjerne takke den skeive bevegelsen, som har gått foran oss, som hele tiden har minnet oss på det ansvaret vi har, og som står i en rekke utfordringer hver eneste dag.

Jeg vil også takke komiteen, som jeg ikke sitter i, men som jeg likevel har et ansvar overfor all den tid jeg skygger den. Det prøver jeg å gjøre ganske aktivt. Takk til komiteen for den jobben den har gjort. Jeg gleder meg til tirsdag når vi kan stemme igjennom denne loven. Jeg er helt overbevist om at vi dessverre ikke er ferdig med kampen for å sørge for et inkluderende og trygt samfunn for alle, men den kampen skal vi ta sammen.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [15:14:00]: Jeg kan ikke la stå uimotsagt det partiet vårt ble utfordret på.

Det er ikke tvil – vi graderer aldri menneskeverd. Det kunne iallfall høres ut som om noen i salen var onde og noen var gode, og at det var fordi vi er bekymret for og opptatt av jussen, som vi etterspør, slik vi har vært tydelig på hele veien. Vi kan ikke se bort fra at det er en endret praksis i flere land med tanke på hvordan en møter personer som kjenner på utfordringer knyttet til kjønnsidentitet. Det er en del av situasjonen fra denne diskusjonen ble startet av forrige regjering, og fram til nå. Det er en endret praksis. Det er noe av bakgrunnen for at vi igjen sier at vi kan være i ferd med, ved lov, å binde et fagmiljø til en praksis som fagfolk og land som ligger langt framme i dette, og som har mer erfaring, har forkastet. Det er bakgrunnen, men jeg har lyst til å si det igjen: Det handler virkelig ikke om at vi ikke ønsker å møte mennesker på en god måte, med respekt og med verdighet. Det handler nettopp om å kunne møte mennesker på en best mulig måte, slik en del av de fremste fagmiljøene har gjort, og som er endret de siste årene. Jeg hadde behov for å nevne dette siden Kristelig Folkeparti ble utfordret så tydelig på det i slutten av debatten.

Grunde Almeland (V) [15:15:45]: Da ser det ut som debatten går mot slutten. Jeg vil bare helt avslutningsvis, på vegne av flertallet i komiteen, også være tydelig på at de ganske mange bekymringene som har blitt sendt til oss, enten det er på e-post eller de har blitt målbåret av flere av oss i debatten i dag, har komiteen tatt på høyeste alvor. Det er ikke sånn at vi kategorisk har avvist dette som tull. Vi har tatt de bekymringene på alvor. Derfor ber jeg også alle som følger med på denne debatten, om å gå grundig inn i komitéinnstillingen for å se hvordan vi svarer ut nettopp de bekymringene, og hvordan vi også mener de ulike lovbestemmelsene og vilkårene skal tolkes.

Det er helt klart sånn at når flertallet på Stortinget er helt samstemt om hvordan noe skal forstås, er det også det som må legges til grunn når loven skal anvendes senere. Det er i tråd med måten man driver juss på. Det er

rett og slett bare slik det er. Det er vår oppgave som lovgiver, og komiteen har tatt på alvor oppgaven med å klare å finne sammen systematisk, gjennomgående, i hele innstillingen – fordi det å innføre nye straffebud ikke er noe man skal ta lett på.

Jeg vil også bare påpeke at hvordan man innretter helsetilbudet i andre land, ikke kan være argumenter for hvordan vi skal innrette straffeloven i Norge. Når det gjelder helsetilbudet, er det altså en pågående diskusjon om hvordan man skal innrette det på en måte som tilbyr mest mulig, best mulig og mest mulig effektiv helsehjelp. Det er en debatt som foregår, men det påvirkes altså ikke av det vi nå endrer i straffeloven.

Jeg vil avslutte med å si at det er en rekke eksempler mindretallet tok opp i denne debatten som ikke rammes av dette straffebudet, men som kanskje blir rammet av annen type lovgivning. Hvis man f.eks. ser på barneretten, har barn en helt grunnleggende rett til å bli hørt, og det å totalt overse barnets rett til å bli hørt i forbindelse med at de skal få helsehjelp, vil potensielt – til tross for at foreldreansvaret er ganske vidt i barneretten – kunne grense mot overtredelse av de menneskerettslige forpliktelsene. Jeg skal ikke gå inn i en lang, ny debatt om barneretten, men jeg oppfordrer alle til å lese juss, for det er mye spennende man kan bli klok på.

Så vil jeg bare takke komiteen og flertallet for et veldig godt samarbeid. Jeg opplever at vi har levert et grundig arbeid som er både mulig å forstå og mulig å håndheve, og som viktigst av alt vil gi reell, god beskyttelse til folk der ute.

Presidenten [15:18:45]: Representanten Per-Willy Amundsen har hatt ordet to ganger tidlegare i debatten og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Per-Willy Amundsen (FrP) [15:19:01]: Jeg vil også takke for debatten, og da særlig for at representanter fra andre parti bidrar, jeg antar ufrivillig, til å underbygge min argumentasjon når man på denne talerstolen kommer med en del påstander. Det kan f.eks. være representanten Nyholt fra Rødt, er det vel, som føler seg provosert over vitenskap og anerkjent biologi – det er interessant. Det er selvfølgelig også veldig interessant å høre på en representant som tror at dersom man bare forholder seg til ordboken, så vet man hvordan man skal forstå lovanvendelsen. Det er selvfølgelig veldig interessant å lytte til representanten Sem-Jacobsen, som beskylder alle andre for ikke å ha forstått eller lest, eller hva det måtte være, men som åpenbart ikke har gjort det selv, når hun trekker frem eksempler som åpenbart rammes av andre straffebud i straffeloven.

Det er nettopp det som er poenget. Dersom terskel-en ligger der, som man antar at den gjør fra de fleste i kulturkomiteens område, så hadde dette vært en helt

unødvendig lov, for det er andre straffebud som vil slå inn.

Sigurd Kvammen Rafaelsen (A) [15:20:21]: I september var jeg på Barents Pride på grensen til Russland. Det er et land hvor homofiles rettigheter ikke akkurat ligner på våre. Det er et land hvor man lever i frykt om man er homofil eller har en annen legning. Så det at vi gjør dette vedtaket i dag, er et signal til en verden som går gal vei i mange land. Det er på tide at vi kommer etter de andre som har hatt forbud mot konverterings-terapi i lang tid.

Vi diskuterte i sted psykisk helse. Dette er tiltak for bedre psykisk helse. Så får vi la mindretall være mindretall, men det store flertallet kan i dag gratulere Norge med et godt og omforent forslag som skal voteres over ved neste anledning. Tusen takk!

Presidenten [15:21:17]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [15:21:24]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Eit godt liv i heile Noreg – distriktpolitikk for framtida (Innst. 110 S (2023–2024), jf. Meld. St. 27 (2022–2023))

Presidenten [15:21:38]: Etter ønske frå kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Heidi Greni (Sp) [15:22:19] (ordfører for saken): Med dagens regjering ser vi et taktskifte i distriktpolitikken. Denne meldingen uttrykker et klart mål om økt folketall i distriktskommunene. Senterpartiet og Arbeiderpartiet mener ikke dette er et urealistisk mål, slik Fremskrittspartiet hevder i komiteens innstilling. Vi mener derimot at det er en viktig målsetting for å sikre utvikling i hele landet. Dette vil kreve samordnet innsats på alle politikkområder og at det tas distriktpolitiske hensyn i alle beslutninger.

Noe av det ungdommens distriktspanel trekker fram, er at kommunene må dyrke sin egenart. Mange ønsker større tomter og nærhet til natur, andre ønsker mer urbane boformer. Dette er eksempler på kvaliteter som skiller ulike distriktskommuner fra hverandre, og som må utvikles og markedsføres. Da har alle et variert tilbud.

Uansett hvor man vil bosette seg, er arbeid – ofte til to – bolig og gode kommunale tjenester viktig. Det må det legges til rette for i hele landet, og det er avgjørende momenter for at folk skal kunne bosette seg der de selv ønsker.

Tilrettelegging for næringsvirksomhet er selvsagt viktig. Det berører mange fagfelt, som digitalisering, transport, arealpolitikk og utdanning. Digitalisering gir mulighet til å løse oppgaver på nye og mer effektive måter. En samlet komité påpeker at hvis digitaliseringen skal komme hele landet til gode, er det behov for god nettilgang. I Senterpartiet snakker vi om den digitale allemannsretten. Regjeringa har som mål at alle skal ha tilgang til 100 Mbit/s innen utgangen av 2025.

Infrastruktur som vei, jernbane, ferjer og luftfart er avgjørende for muligheten for bosetting og arbeidsplasser i hele landet. Både folk og gods skal fraktes trygt og effektivt. Samferdselspolitikk er et av de aller viktigste virkemidlene for å bygge by og land sammen og skaper vekst over hele landet. Ferje er livsnerven for mange samfunn og avgjørende for at det er mulig å leve og drive næringsvirksomhet mange plasser. Med statsbudsjettet for 2023 har mange samband blitt gratis, og takstene for riksveiferjene er halvert.

Flytilbudet er også en viktig del av transportnettet i Norge. Kortbanenettet er avgjørende for at folk skal komme seg på arbeid, og for helsetjenester, utdanning osv. FOT-rutene er særs viktige. Her har regjeringa i statsbudsjettet for 2024 foreslått en halvering av maksprisene. Det legges også opp til flere ruter og mer kapasitet.

Skal det være mulig å etablere seg som bedrift, trengs det også næringsarealer. Meldingen er tydelig på at det framover må være en mer differensiert arealpolitikk som legger til rette for vekst og utvikling. Regjeringen varsler at de nye planretningslinjene vil gi en tydeligere differensiering mellom tettbebygde og spredtbebygde områder og en differensiert forvaltning av strandsonen.

Arbeidskraft med rett kompetanse er en forutsetning for utvikling og verdiskaping i lokalsamfunnene. Utdanning er avgjørende, og fleksibel og desentralisert utdanning er viktig for å gjøre utdanning tilgjengelig i hele landet.

En sentral distriktsnæring er norsk landbruk. Den sikrer oss først og fremst mat, men også arbeidsplasser og aktivitet i hele landet. Jeg er grundig glad for at en samlet komité peker på at grovførbasert husdyrhold er avgjørende for jordbruk i hele landet, og at den er tydelig på at et sterkt jordvern er helt nødvendig hvis vi skal sikre norsk matproduksjon i framtiden.

Skal en kommune vokse, må den være attraktiv for barnefamilier. Med statsbudsjettet for 2024 blir det billigere barnehage i distriktskommuner, med en maks-

pris på 1 500 kr. Et flertall i komiteen – Arbeiderpartiet, Senterpartiet, SV og Rødt – mener det bør vurderes om flere tiltak kan bidra til at barnefamilier ønsker å etablere seg i distriktskommuner, men billigere barnehage er en god start.

Tilgang på bolig er vesentlig. Barnefamilier som ønsker å etablere seg i distriktskommuner, ser ofte etter helt andre kvaliteter enn de kunne ha fått i byen. Mulighetene for større og frittliggende tomter gjør distriktskommunene attraktive. Mer differensierte planretningslinjer og større selvråderett for kommunene vil legge til rette for dette.

Det går mot jul, og med dette taktskiftet i distriktpolitikken vil det også i framtiden lyse i stille grender over hele landet.

Rune Støstad (A) [15:27:26]: Folk skal ha muligheten til å leve et godt liv i hele landet. Det er det overordnede målet med regjeringens distriktpolitikk. Regjeringen foreslår å bevilge 1,6 mrd. kr til distriktpolitiske virkemidler i 2024. Det er en økning på 20 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2023. Det er en kraftfull satsing som vi skal være stolte av.

Et godt eksempel på god distriktpolitikk er det kraftfulle velferdsloftet for barnefamilier i neste års budsjett. En familie med to unger i barnehagen i min egen hjemkommune, Nord-Fron, vil fra neste år spare 30 000 kr i året fordi vi halverer barnehageprisen. Halvert barnehagepris er viktig for privatøkonomien til folk, men det betyr også mye for de ungene som får ta del i felleskapet som barnehagen er. Flere foreldre får muligheten til å være i arbeid. Høyre, derimot, gjør som de pleier: De nedprioriterer distriktene og sender barnehageregningen tilbake til barnefamiliene.

Arbeid og velferd er det viktigste i distriktpolitikken. Akkurat nå er det vår hovedoppgave å stille opp for dem som trenger det aller mest. Derfor er regjeringens mål å få kontroll på prisveksten og føre en trygg økonomisk politikk som bidrar til lavere rente. Det handler om trygghet for folk og bedrifter i hele landet.

Manglende distriktpolitikk i forrige regjeringsperiode har ført til at statlige arbeidsplasser har blitt borte fra flere lokalsamfunn. Det gjør vi noe med gjennom en offensiv næringspolitikk i hele landet. Vi sørger for at flere er i jobb, og at det skapes nye jobber. Folk i arbeid og lønnsomme bedrifter er grunnlaget for vår felles velferdsstat. Da er det gledelig å se at det nå er 130 000 flere sysselsatte enn før pandemien, og at det etableres 6 000 bedrifter hver eneste måned. Regjeringen innfører også nærtjenestesenter og sier at desentralisert arbeid skal være en tydelig instruks som alle departement gir til sine underliggende etater. Dette er politikk for å få tjenester og arbeidsplasser nærmere der folk bor.

Vi skal få flere til å eie egen bolig i både by og bygd. Derfor iverksetter vi nå en historisk satsing på Husbanken der vi neste år sørger for en låneramme på nesten 30 mrd. kr. Det er bra for dem som trenger en plass å bo, og det er også bra for en byggenæring som sårt trenger oppdrag.

Digitalisering, ny teknologi og ikke minst kunstig intelligens gir oss nye og store muligheter. Det gjelder ikke minst for å kunne bidra til økt bosetting og arbeidsplasser i hele landet. Derfor er jeg glad for at vår regjering legger opp til et temposkifte i digitaliseringen. En ny digitaliseringsminister er på plass, og vi bruker store ressurser på digitalisering og utbygging av bredbånd.

Distriktspolitikk og landbrukspolitikk henger tett sammen. Jordbruket er bærebjelken i mange lokalsamfunn. Derfor er jeg glad for at vi nå har fått en regjering som forstår verdien av norsk matproduksjon og en styrket matberedskap over hele landet.

Norge er et fantastisk land. Noe av det beste med landet vårt er samspillet mellom by og land. Verdien skapes over hele landet, og for oss i Arbeiderpartiet har det alltid vært det viktigste å ha en politikk der by og land går hand i hand, der vi bidrar til arbeidsplasser og at folk kan leve et godt liv i hele landet. Det kommer oss alle til gode, både i by og i distrikt.

Dagens regjering har sørget for at vi har fått en ny og forsterket distriktspolitikk der det skal være et distriktsperspektiv i all politikktutvikling. Vi har fått til mye, samtidig som vi har større ambisjoner. Distriktsmeldingen gir ny optimisme og framtidstro for hele landet.

Jeg vil avslutningsvis også takke komiteen for samarbeidet om behandlingen.

Mari Holm Lønseth (H) [15:32:16]: Høyre vil legge til rette for gode og levedyktige lokalsamfunn over hele landet, i både by og land. Vi ønsker at det skal være like godt å bo og leve på bygda som i byen. Folk skal ha muligheten til å leve et godt liv i distriktene, med de særegenhetene som følger med det å bo i en distriktskommune.

Gode og trygge lokalsamfunn skapes nedenfra, av enkeltmennesker og av bedrifter som skaper arbeidsplasser, slik at det er mulig å bo og leve i distriktene. Gode lokalsamfunn skapes nedenfra, ikke av statlige subsidier eller støttehjul.

I årene vi har foran oss, står Norge foran mange store utfordringer, og mange av disse kommer til å treffe distriktene – både først og hardest. For det første blir det stadig færre yrkesaktive bak hver pensjonist, og befolkningsframskrivningen til SSB viser at denne utviklingen vil slå hardest ut i små distriktskommuner først. Befolkningsnedgang, kombinert med en aldrende befolkning, kan gi lavere skatteinntekter og samtidig høyere utgif-

ter, noe som gjør at vi må planlegge annerledes framover. Dette henger også sammen med mangelen på kompetent arbeidskraft som vi merker i hele samfunnet. Det er mange bedrifter som nå ikke lenger har et problem med å skape en ny arbeidsplass, men som heller har problemer med å finne en person til å fylle den.

Det andre er at klimaendringene kommer til å treffe oss. Det haster å kutte klimagassutslipp og få produsert mer fornybar energi, både for å gjøre noe med klimaendringene og – ikke minst – for å trygge arbeidsplasser i hele landet.

Dette er blant de store og langsiktige utfordringene som vi er nødt til å løse framover, og langsiktige utfordringer krever også langsiktige løsninger. Vi mener at disse store utfordringene for framtiden er noe regjeringen ikke har svar på. De tar ikke ansvar for framtiden når regjeringens viktigste tiltak for å skape levende og attraktive distrikter nettopp er subsidier og støttehjul. De prøver å løse langsiktige utfordringer med kortsiktige tiltak.

Millioner skal også brukes på å opprette nye lensmannskontor, hvor politifolk låses til kontorpulver med kort åpningstid, stikk i strid med politiets egne interesser. Samtidig ser vi at det har blitt over 250 færre politifolk i distriktene etter at Senterpartiet kom inn i regjering. Regjeringen kutter i tiltak for å få fart på digitaliseringen, noe som kunne ha vært et konkurransefortrinn for distriktene. Det aller mest kritiske for distriktene som har skjedd de siste to årene, er likevel den næringsfiendtlige politikken som regjeringen har ført. På to år er skattene økt med flere titalls milliarder, formuesskatten er doblet, og det er innført en såkalt midlertidig økning i arbeidsgiveravgiften, noe som treffer distriktsarbeidslivet hardt.

Bare den dårlige prosessen rundt innføringen av lakseskatten har gjort at investeringer for milliarder har blitt lagt på is, og det har også ført til at arbeidsplasser i distriktene har blitt satt i fare. Det er ikke bare knyttet til lakseindustrien, men også til leverandørindustrien, som entreprenører og båtbyggere.

I tillegg ser vi et innleieregulverk som er tilpasset å stoppe arbeidslivskriminalitet i Oslo-området. Jeg er helt for å begrense arbeidslivskriminalitet i Oslofjordområdet, men det er altså bedriftene i distriktet som betaler prisen for at Senterpartiet og Arbeiderpartiet nå har gått inn for en stor innstramming også i innleieregulverket.

Det viktigste vi trenger for å få vekstkraft i distriktene, er en næringspolitikk som gjør det mulig å både bo og leve, og da trenger vi en politikk som legger til rette for mer verdiskaping i privat sektor. Den uforutsigbarheten som regjeringen har skapt, må ta slutt, og vi er også nødt til å gjøre mer for å styrke lokaldemokratiet framover, også for at kommunene skal få større mulighet til å bestemme over sitt eget areal.

Støstad sa i sitt innlegg at en vanlig barnefamilie med to barn vil spare 30 000 kr neste år med regjeringens forslag til statsbudsjett. Problemet er bare at denne reduksjonen i barnehagepriser innføres fra 1. august. Denne barnefamilien vil altså ikke spare 30 000 kr, men omtrent 15 000 kr. Med Høyres forslag ville man ha fått omtrent det samme tilbake i økt barnetrygd. Kombinerer man det med de reduserte skattene som er, kunne faktisk den samme familien ha kommet litt bedre ut med Høyres forslag, sammenlignet med forslaget til Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV.

Det kan også være greit å være ærlig om hva som er egne prioriteringer, framfor å skape en karikatur av andres.

Jeg tar opp forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og SV.

Presidenten [15:37:19]: Da har representanten Mari Holm Lønseth tatt opp det forslaget hun refererte til.

Helge André Njåstad (FrP) [15:37:29]: Eg merka meg at saksordføraren siterte diktaren frå Sunnfjord, Jakob Sande, i si avslutting. Om det er til ære for statsråden som la fram meldinga, som òg er frå Sunnfjord, eller om det er for å irritera den nye statsråden frå Nordfjord at ein siterer ein sunnfjording, veit eg ikkje, men eg merka meg at Senterpartiet viste til salmen «Det lyser i stille grender». Me får håpa Senterpartiet ikkje blir sitjande så lenge, for då kan det henda me heller må sitera diktet hans «Bygda søv» i framtida, viss ein skal fortsetja med den distriktsfiendtlege politikken me er vitne til etter to år.

Når ein diskuterer distriktpolitikk og Senterpartiet har styrt departementet i to år, kan det vera greitt å ta ein liten status på kva me driv med. Det har eigentleg skjedd lite med tanke på satsingar for Distrikts-Noreg desse to åra, så det blir feil å seia at det er eit taktskifte. I så fall er det eit taktskifte til det verre for distrikta. La meg bruka eit par eksempel.

Vegbygging og samferdsel er viktig for Distrikts-Noreg. Det finst ikkje ein einaste lokalpolitikar som ikkje er oppteken av å byggja landet med veg. Kva har me vore vitne til desse to åra med Senterpartiet i regjering? Jo, ein kallar den nasjonale transportplanen me fekk vedteke før valet, urealistisk, og seier at vegprosjekt må skalerast ned, ein må bruka mindre pengar, ein må leggja fram ein ny NTP som i mindre grad byggjer landet. Det er verkelegheita når det gjeld riksveginvesteringar. Når det gjeld fylkesvegar, veit me at fylkeskommunane slit med å vedlikehalda fylkesvegnettet, som dei fekk overført av den fyrste raud-grøne regjeringa. Det står dårleg til med fylkesvegnettet. Det er få utsikter til å byggja landet på den måten, så det har ikkje vore eit taktskifte til det betre på samferdsel.

Det andre som lokalpolitikarane er opptekne av med omsyn til distrikta, er å få lov til å få tilflytting, få lov til å få folk til å bu og byggja i ein kommune. Der opplever lokalpolitikarar frå alle parti at uansett kva dei skal gjera, møter dei på problem med motsegn frå statsforvaltaren, frå fylkeskommunen, frå Statens vegvesen, frå det eine direktoratet etter det andre. Det er vanskeleg å få ting igjennom. Planprosessar har aldri teke lengre tid, det har aldri vore vanskelegare å få til ein dispensasjon, og det blir vanskelegare og vanskelegare å få til næringsetablering og bustadbygging i distrikta.

Sjølv om ein har gode intensjonar frå denne talarstolen, når det ikkje inn til kontora hos statsforvaltarane. Eg hadde håpt at signal om at ein ønskjer vekst i alle kommunar i folketal, hadde betydd at ein hadde fremja motsegn mot kommunar som ikkje la inn nok bustadbygging, men det er ikkje det ein ser. Når ein får brev frå statsforvaltarane, er det motsegn fordi ein legg inn for mykje, ein er for ambisiøs i å byggja for mange bustadar. Det burde heller vera motsett, at ein faktisk er nøydd til å planleggja endå meir bygging i Distrikts-Noreg, men sånn opplever ikkje kommunane at statsforvaltarane oppfører seg.

Viss me går vidare på dette såkalla taktskiftet, så har det vore eit taktskifte i næringspolitikken, eit dramatisk taktskifte. 28. september i fjor står igjen som den store dagen der ein verkeleg sentraliserte milliardverdier frå kysten i Distrikts-Noreg og inn til Oslogryta, til Finansdepartementet. Så skal ein senda tilbake smular i form av bygdevekstavtalar og milde overføringar til Kommune-Noreg. Det er det som er realiteten. Optimismen i næringslivet endra seg med ny regjering, med skatt på laks, med auka skatt på kraft og ein skattepolitikk som handlar om å auka avgifter og auka skattane.

Når det gjeld tenestene, har me vore vitne til kva som skjer i nord med omsyn til sjukehus. Ein har sett i gang prosessar som gjer at ein er utrygg i Distrikts-Noreg. Taktskiftet har me verkeleg sett når det gjeld tenester.

Så til utflytting av arbeidsplassar: Medan det førre stortingsfleirtalet flytta ei rekkje arbeidsplassar ut av Oslo og til andre plassar, har me i denne perioden vore vitne til at ein har henta ting tilbake. Ålesund har måtta gje frå seg arbeidsplassar til fordel for Oslo, og i den siste lokaliseringa me såg no, stod det mellom Bergen og Fornebu. Kva valde Senterparti-regjeringa å gjera? Jo, å leggja det til Fornebu, med ei merkeleg grunngeving om at det berre er der ein har fagmiljø, så ein kan ikkje leggja ting andre plassar i landet. Det er det ein er vitne til, og den einaste satsinga ein har, er bygdevekstavtalar og småpengar. Med det kan eg seia meg einig med saksordføraren i at me har fått eit taktskifte – men til det verre.

Eg tek opp dei resterande forslaga me er med på.

Presidenten [15:42:31]: Representanten Helge André Njåstad har teke opp dei forslaga han refererte til.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [15:42:46]: I dag skal vi behandle distriktsmeldinga. Saman med dei årlege budsjetta skal denne meldinga stake ut kursen for distriktspolitikken framover.

Vi i SV veit kva vi vil. Vi vil ta jorda i bruk og havet tilbake. Vi vil utvikle berekraftige industriarbeidsplassar og lokalsamfunn med mindre klimagassutslepp og forureining. Vi vil at det skal bu folk som arbeider og lever eit godt liv, i bygd og by.

Marknadskreftene verkar sentraliserande. Difor trengst det politikk for å skape ein sunn balanse mellom by og land. Vi snakkar ofte om natur og biologisk mangfald i distrikta, og fleire distriktskommunar forvaltar store naturområde, men vi skal hugse at det er like viktig å redusere presset rundt dei store byane for å ta vare på biologisk mangfald. Oslofjorden er eit godt eksempel. Skal presset på areal og miljø i og rundt dei store byane bli mindre, må vi føre ein vellukka distriktspolitikk.

Eg meiner by og land er heilt avhengige av kvarandre. Store konsern har gjerne hovudkontoret i byane og betaler skattar der, men produksjonen skjer rundt om i landet. Mange store verksemder ligg i distrikta der ressursane er. Naturressursane – jorda, fisken, skogen og vasskrafta – er spreidde utover. Det skulle berre mangle om ikkje verdiskapinga frå dette også blei fordelt ut att til distrikta og ikkje berre blir samla inn i dei store byane der hovudkontora er.

Menneskeleg sivilisasjon handlar grunnleggjande om å skaffe maten vi treng, byggje heimane våre, arbeidsplassane, vegane, kultur- og utdanningsinstitusjonane og helsetenestene våre. Verdiskapinga skjer med utgangspunkt både i dei grunnleggjande naturressursane, i industri som produserer varer, og i arbeid med å gje tenester til folk. Men stans lastebilane og båtane inn til dei store byane, og det vil gå få dagar før det blir store problem med å skaffe mat og nødvendige varer. Kutt straumleidningane inn til Oslo, og det blir mørkt og kaldt på ein augneblink.

Om det same skjedde der eg bur, på ein gard på ei øy, hadde eg truleg greidd meg ganske fint, med sjømaten éin kilometer frå huset, kålrota i jorda, kjøtet i fjøsen, kyrne på båsen og ved i vedskjulet.

Dei godt over 95 pst. av befolkninga som ikkje arbeider med å produsere mat, er heilt avhengige av arbeidet til dei 4–5 pst. av befolkninga i primærnæringane. Det må vi aldri gløyme, for mat er viktig. Vi er sårbare nok med berre 40 pst. sjølvforsyning, og SV etterlyser difor ein opptrappingsplan for matproduksjonen og eit styrkt tollvern.

Det norske samfunnet har gått igjennom store endringar dei siste 100 åra, med ei kraftig urbanisering

og industrialisering av all produksjon, noko som har gjort varene billigare og behovet for arbeidskraft mindre.

Mykje av produksjonen har blitt flytta til lågkostland, vi transporterer meir og meir, og store klimagassutslepp fylgjer med den enorme energibruken dette systemet krev. Utviklinga har ramma distriktsarbeidsplassar og busetjing, og mange stader står det samtdsruinar frå nedlagt industri som bukka under i konkurransen frå varer med merkelappen «Made in China».

Samtidig skjer det spanande ting i vår tid, ikkje minst i distriktsfylka. Det er utruleg mykje initiativ og innovasjonskraft ute i distrikta, i både nord og sør. Det er det som er så spanande med Noreg, anten ein reiser på kysten eller i innlandet, i nord eller sør.

SV er med på å fremje 26 forslag i denne saka.

Vi vil ha ein bustadpolitikk for heile landet, atterreise dei regionale forskingsfonda og styrkje distriktsverkemidla gjennom Innovasjon Norge og dei regionale utviklingsmidla gjennom fylkeskommunane. Vi vil opne for å ta i bruk verkemiddel som lågare skatt og nedskriving av studielån i tiltakssonene. Vi vil ha tilskot til desentraliserte kontorfellesskap i distrikta. Vi føreslår å opprette prosjektet Arveskog for å ta vare på immateriell kunnskap om trevirke, auke verdien av virke og produsere virke som trengst til tradisjonsbygg og tradisjonshandverk. Saman med Raudt føreslår vi at det må lagast ein strategi der ein ser verkemidla, både dei offentlege og dei næringsretta, i samanheng. Vi må også sjå til at dei offentlege strukturane ikkje er eit hinder for lokal samfunnsutvikling, og sørgje for at ikkje staten trekkjer seg tilbake og blir den største motoren i sentraliseringa.

Eg tek opp resten av forslaga SV er med på.

Presidenten [15:47:43]: Representanten Birgit Oline Kjerstad har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [15:47:53]: Først og fremst vil jeg takke regjeringen for denne saken. Det at Stortinget i dag får behandlet og diskutert en egen distriktsmelding, er viktig. Navnet på distriktsmeldingen oppsummerer det viktigste: «Eit godt liv i heile Noreg».

Rødt er en stor tilhenger av at folk skal kunne leve et godt liv i hele Norge, uavhengig av lommeboka eller postnummeret man har. En forutsetning for det er sterke og velfungerende lokalsamfunn, og at lokaldemokratiet står sterkt. Nærheten mellom lokalpolitikere som tar viktige beslutninger, og folk som påvirkes, er sentral for å sikre best mulige beslutninger. Det innebærer at innbyggerne får en reell mulighet til å delta i avgjørelser som gjelder hverdagen og livet deres.

Likevel: De siste tiårene, uavhengig av hvem som har sittet i regjeringskontorene i Oslo, har utviklingen gått

feil vei – i retning av mer sentralisering. Selv kommer jeg fra en distriktskommune, Kragerø, fra en øy ute i Kragerø-skjærgården. Jeg gikk i den lokale barnehagen og på den lokale skolen. Jeg tok senere buss og ferje for å gå på ungdomsskole og fritidsaktiviteter, noe som nettopp viser oss hvor avhengige folk langs kysten er av ferje. Folk fra Skåtøy drev med gårdsbruk og fiske. De levde av naturressursene rundt seg og det de hadde å by på. 2018 ble et symbolsk viktig år, for da mistet vi vårt siste kommunale tjenestetilbud, nemlig barnehage. Jeg sier det ikke for å male et dystert bilde av Distrikts-Norge, men for å sørge for at vi erkjenner hvilke problemer enkelte deler av Norge står overfor.

Det går godt i store deler av Distrikts-Norge, men det er en stor jobb å snu sentraliseringspolitikken som har pågått i altfor mange år. Den kom særlig til uttrykk gjennom tvangssammenslåing av kommuner og fylkeskommuner, nedlegging av Nav-kontorer og skattekontorer, innføring av den såkalte nærpolitireformen, nedlegging av mindre fengsler, sykehusreformer som har ført til nedlegging av lokalsykehus, noe som gjør folk mindre trygge og gir mer byråkrati og mindre politisk styring, kutt i ombæring av post og aviser, samt både nedlegging og sammenslåing av høyere utdanningsinstitusjoner. Denne samfunnsutviklingen var særlig gjeldende under Solberg-regjeringen, men også under tidligere regjeringer. Det har gått én vei, og det har vært i retning av mer sentralisering.

På den andre siden har vi flere kommuner i distriktene som, samtidig med tap av tjenester og viktige arbeidsplasser, opplever en trangere kommuneøkonomi, en aldrende befolkning og nedgang i folketallet. Det er ingen lett oppgave å snu denne utviklingen, men det må skje, og skal det skje, trenger vi flere kraftfulle politiske grep.

I Norge har vi en lang tradisjon for å bo spredt og ta hele landet i bruk, og det er helt avgjørende for å bygge gode lokalsamfunn og etablere og opprettholde lokale virksomheter, gode tjenester og arbeidsplasser. Vi trenger levende distrikter i hele landet, der folk kan bo, med økt verdiskaping og nye arbeidsplasser innenfor rammene av naturens grenser. Derfor er distriktsmeldingen og flere av tiltakene som skisseres her, veldig gode og viktige for å gi økt oppmerksomhet rundt distriktpolitikken, slik at folk skal kunne leve et godt liv i distriktskommunene også framover.

Komiteens flertall, Rødt, Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV, skriver i merknadene at de tiltak som foreslås i stortingsmeldingen, må følges opp raskt og effektivt, da det ikke er noen tid å miste for å skape mer optimisme, framtidstro, vekst og bolyst i distriktene. Utover de forslagene som står i distriktsmeldingen – og mange av dem er gode – fremmer Rødt bl.a. sammen med SV

hele 28 forslag her i dag. Noen forslag har vi også sammen med Fremskrittspartiet. Det er ikke fordi regjeringens forslag i meldingen er dårlig i seg selv, men vi vil gå enda lenger, og vi er utålmodige på distriktenes vegne.

Rødt foreslår derfor i statsbudsjettet for 2025 at det skal komme en styrking av ordningen med passbussene. Derfor foreslår Rødt å styrke ordningen med nedskrivning av studielån i tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark, slik Sykepleierforbundet har spilt inn til oss. Derfor foreslår Rødt, sammen SV og Fremskrittspartiet, å be regjeringen om senest i statsbudsjettet for 2025 å styrke lokalsykehusenes akuttberedskap, et behov som særlig viser seg i forbindelse med Helse nords pågående sentraliseringsplan. De samme partiene ber regjeringen sikre at alle pasienter får muligheten til kvalifisert pasienttransport, for folk blør ikke saktere i distriktene.

Vi har veldig mange andre forslag også, som jeg ser på klokken at jeg ikke rekker å gå videre inn i, men det hele handler om at vi trenger kraftfulle, gode tiltak for å sørge for at vi tar hele landet i bruk, også framover. Det er bra for Skåtøy, det er bra for Suldal, og det er bra for Norge. Med det tar jeg opp de forslagene Rødt har alene, og jeg viser til de forslagene vi har sammen med andre.

Presidenten [15:53:02]: Representanten Tobias Drevland Lund har teke opp dei forslaga han refererte til.

André N. Skjelstad (V) [15:53:16]: En skulle til forveksling nesten tro at det var nær julekvelden for en del her, men jeg er litt usikker etter å ha kikket gjennom dette. Det er veldig mange gode intensjoner, definitivt, men det blir relativt. Kanskje forundrer det spesielt Senterpartiet, men fra jeg vokste opp i en grend som het Verrastranda – definitivt distrikt – har verden forandret seg. På de godt og vel 50 årene jeg har vært på denne overflaten, har det blitt noen forandringer. Kanskje er det tungt for spesielt Senterpartiet å skjønne at verden har blitt litt forandret på 50 år, men det har liten hensikt å dyrke det som på mange måter var en lykkelig barndom, for verden er hele tiden i forandring. Det nytter lite å se bakover til enhver tid.

Jeg savner litt i dette en sterkere vektlegging av rekruttering. Vi ser at vi også i distriktene har mange arbeidsplasser som trenger rekruttering. En kunne selvfølgelig dratt en lang frase rundt viktigheten av fylkesveier, det er også regjeringen enig i, men det er nødt til å komme noen mer kraftfulle virkemidler enn det som i hvert fall ble levert i årets statsbudsjett. Reformen fra 2010, som Senterpartiet var en pådriver for, har ikke medført bedre fylkesveier, som er en del av blodårene for distriktene.

Så er det en del ting som selvfølgelig i større grad er i fokus nå enn for 50 år siden. Vi har en klimakrise. Vi er i

større utstrekning nødt til å ta hensyn til hvordan vi rigger oss framover. Det blir drøftet i meldingen rundt behovet for areal. Skal vi nå og klare det grønne skiftet osv., trenger vi mer areal, men det er også en konkurransebit her som gjelder det jeg nevnte i stad, med klima og miljø. Det er likevel ingen tvil om at mange av distriktene går veldig bra.

SVs representant sa at markedskreftene virker sentraliserende. Tja – men det er enda noen som klarer å virke sentraliserende, og det er staten selv, bl.a. når en legger enda mer trykk på skatter og avgifter. Jeg tenker f.eks. på det vi hadde om grunnrente for et års tid siden – en storstilt omstilling der en bidrar til å sende enda mer penger fra distriktene og inn til Finansdepartementet, eller «han stat», som noen ville ha sagt. Dette er også en del av det bildet.

Vi kan godt snakke om høyskoler og universitet, men jeg kunne også tenke meg at det i større grad ble fokusert på den kompetanseoppbyggingen som også er nødt til å skje i distriktet. Betydningen av regionsenter som motorer i distriktene blir ikke nevnt spesielt, etter hva jeg har klart å finne ut. Den indre sentraliseringen i distriktene har pågått kanskje i 70 år, men jeg tror vi er nødt til å ha noen kraftfulle motorer også i distriktene som er med og motvirker dette, som kan gjøre det attraktivt å tiltrekke seg kompetanse, og som i større grad vil kunne gi nettopp den inputen som er nødvendig for også å beholde ungdom. Vi vet alle at i overkant av 60 pst. av ungdommen i dag tar høyere utdanning. Da er det faktisk et konkurransefortrinn å ha bygder som ikke bare er gode å leve i – jeg lever selv i en slik bygd. Det er også helt nødvendig å ha sånne typer arbeidsplasser, og der er satsing på regionsenter helt nødvendig.

Dette handler selvfølgelig også både om den følte tryggheten og tryggheten som er der. Vi ser nå at regjeringen legger opp til en ny omkamp rundt lokalsykehusene. Lokalsykehus er en følt trygghet, men det er også en trygghet for innbyggere som bor i hele landet. Derfor er det viktig. En kan ikke unnlate å si at helse også gjør at mange velger å flytte på seg fordi den følte tryggheten ikke er der til enhver tid.

Jeg må til slutt få lov til å si at da vi satt i posisjon, klarte vi å flytte ut statlige arbeidsplasser. Representanten Njåstad var også innom det. Det er lite spor av det i dagens regjering.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [15:58:28]: Takk til regjeringen for en distriktmelding med mange gode intensjoner. Ikke minst la jeg merke til et velklingende navn, «Eit godt liv i heile Noreg», som jo må være målet.

Ikke desto mindre merker vi oss at det er flere av partiene i komiteen som har hatt meget gode forslag til hvordan man kunne bygge ut denne distriktmeldingen

enda bedre. Fremskrittspartiet, SV og Rødt har sammen kommet med forslag om å styrke det lokale helsetilbudet i distriktene, noe vi synes er en meget god idé. Jeg vi gi særlig stor honnør til partiene SV og Rødt, som har jobbet fram mange forslag for både å styrke naturen i distriktene og å sørge for mer bærekraftig lokal matproduksjon i distriktene, og ikke minst dette med desentraliserte arbeidsplasser.

Vi tror at hvis flertallet i denne sal hadde gått inn for disse forslagene, som vi støtter, kunne vi kalt distriktmeldingen «Eit godt grønt liv i heile Noreg». Det hadde stått vårt hjerte nær, og vi støtter de aller fleste av tilleggforslagene som kom fra de andre partiene i komiteen.

Kari Henriksen hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Erling Sande [15:59:54]: Så lenge det har budd folk i Noreg, har samfunnet vårt vore tufta på bruk og foredling av dei unike naturressursane våre. Verdiskaping frå, kunnskap om og sysselsetjing gjennom bruk av ressursane frå havet, frå jorda, frå fjellet og frå elvane våre har vore grunnlaget for aktivitet fordelt utover heile landet vårt.

Kloke folkevalde på starten av førre hundreår stod òg i denne forvaltartradisjonen då dei sikra nasjonalt eigarskap over vasskrafta vår. Det same gjorde dei som sikra nasjonal kontroll over olje- og gassressursane våre eit halvt hundreår seinare.

Det kan kanskje verke rart å starte innlegget om distriktmeldinga av 2023 på denne måten, men eg meiner desse lange linjene er heilt essensielle. For dette er bakgrunnen for at Noreg ser ut sånn som det gjer i dag, og bakgrunnen for at vi har lykkast, i motsetnad til ein god del andre land, med nettopp å utvikle heile landet vårt. Det er ein viktig del av føresetnaden for å utvikle heile landet vidare.

Skal vi lykkast med dei store oppgåvene som ligg framføre oss, t.d. den store grøne omstillinga vi skal gjennom, er distrikta og naturressursane våre heilt sentrale. Det er i distrikta mykje av verdiskapinga og nyskapinga skjer. Ressursane har gjeve grunnlag for entreprenørskap, nye idear, gründerskap og utvikling i både små og store samfunn langs kysten og over heile landet.

Den fyrste bedrifta eg besøkte som kommunalminister, var Innvik i Innvik i Stryn. Dei er fremst i verda på grøn tekstilproduksjon frå ull. Veka etter besøkte eg El-Watch i Rindal, ei bedrift som leverer sensorteknologi til mange av dei største industribedriftene i verda – frå ei lita bygd med 700 innbyggjarar. Dette er to av veldig mange suksesshistorier. Det er hundrevis av dei rundt om i landet vårt.

I Innvik var både kommunen og bedrifta opptekne av moglegheita for meir differensiering og mindre statleg overstyring i arealpolitikken, for folka som jobbar på ullfabrikken i Innvik, treng også plassar å bu. I Rindal var dei veldig glade for å vere ein del av bygdevekstavtalene til regjeringa. Det betyr at dei kan jobbe målretta med tilflyttingsarbeid og bustadutvikling – viktige grep også for El-Watch, som ønskjer seg fleire folk til kontoret i Rindal.

Det kunne ha vore hundrevis av andre eksempel frå kommunar og lokalsamfunn rundt om i landet vårt. Dei viser kvifor distriktspolitikken er så utruleg viktig. Staten må vere medspelar og ikkje motspelar for dei som ønskjer å satse og skape eit godt liv og verdiskaping i distrikta. Difor fører denne regjeringa, i motsetnad til den førre, ein aktiv distriktspolitikk retta inn mot alle dei områda som er viktige for at folk skal kunne leve eit godt liv i heile landet.

Det handlar om desentralisert og fleksibel utdanning. Det handlar om å gje kommunane moglegheit til tilpassing av areal etter egne behov. Det handlar om gode helsetenester nær folk. Det handlar om tryggleik i kvardagen. Det handlar om ein aktiv næringspolitikk – at vi klarer å bygge opp under gründerskap, entreprenørskap og nyutvikling av idear i heile landet.

Der tidlegare regjeringar har nytta ei vag formulering om å halde ved lag hovudtrekka i busetjingsmønsteret, seier denne regjeringa rett ut at målet er folketalsvekst i distriktskommunane. Det er eit ambisiøst mål, det forpliktar, men utan ambisjonar kjem vi ingen veg. Sidan regjeringsskiftet har vi allereie sett ei markant endring i politikken. I staden for samanslåing og sentralisering har Senterpartiet og Arbeidarpartiet dei to første åra teke grep for å gjere kvardagen til folk i heile Noreg enklare.

Senterpartiet og Arbeidarpartiet gjennomfører no den kraftigaste distriktssatsinga på fleire tiår. Vi har innført gratis barnehage og SFO i tiltakszona i Nord-Troms og Finnmark. Vi har sørgt for gratis ferje på små samband til øysamfunn, og vi halverer prisen på resten av ferjestrekningane. Vi har fleire nye distriktspolitiske tiltak, som bygdevekst og nærteneestenter, og dei to største jordbruksoppgjera sidan hovudavtalen blei innført. Vi halverer maksprisen på FOT-rutene, opprettar nye tenestestader for politi og nye passkontor og har ein massiv auke i breibandsatsinga, sånn at alle husstandar skal ha tilgang til høgastigheitsinternett.

Eg er stolt over å vere distriktminister i ei regjering som har store ambisjonar for distriktspolitikken, og som også evnar å følgje det opp i dei årlege budsjetta. Fleire av dei alternative statsbudsjetta frå partia her på Stortinget vitnar om at distrikta stort sett er ein salderingspost. Eg synest mange av kuttforslaga som kjem gjennom dei, er smålege.

Eg er glad for at vi i lag med SV har sikra fleirtal for ei budsjettavtale som speglar ei offensiv haldning i distriktspolitikken.

Presidenten [16:05:01]: Det blir replikkordskifte.

Mari Holm Lønseth (H) [16:05:15]: Jeg synes det er veldig fint at statsråden begynner med å fortelle at det nettopp er naturressursene rundt omkring i distriktene som har skapt grunnlaget for at vi har fått til spredt bosetning i Norge. Det at vi skaper verdier i hele landet og skaper arbeidsplasser, er det som gjør at vi også har livskraftige distrikt. Det vi derimot har sett fra denne regjeringen, er at naturressursene beskattes på en helt annen måte nå, og at verdier som skapes i distriktene, i mye større grad beskattes hardere. Pengene sendes inn til Oslo, forvaltes av Finansdepartementet, før man deler ut litt av dem tilbake til distriktene, i form av ulike tiltak som Senterpartiet og Arbeiderpartiet mener er bra. Samtidig setter man altså massevis av arbeidsplasser i fare. Vi har sett det gjennom flere uforutsigbare prosesser regjeringen har gjennomført. Mitt spørsmål til statsråden er da: Ser statsråden at det har store konsekvenser for Distrikts-Norge at man øker skatter og avgifter så mye som regjeringen samlet sett har gjort siden 2021?

Statsråd Erling Sande [16:06:20]: Eg er heilt ueinig i premisen i det bildet som Høgre her prøver å teikne av at pengane forsvinn inn til Oslo, og at ingenting kjem tilbake. Tvert om har denne regjeringa sikra at naturressurskommunar eksempelvis skal sitje igjen med meir av verdiskapinga frå dei naturressursane som finst rundt om og blir utvikla rundt om i landet vårt. Eg trur òg det kan vere nyttig for Høgre å bli mint på at nettopp kontroll med, eigarskap til og også skattlegging av desse naturressursane er det som gjev oss moglegheita til ein styrkt kommuneøkonomi, eksempelvis, som gjev eit tilbod til dei som skal jobbe i desse næringane. For det er sånn at mange distriktsnæringar no opplever utfordringar òg, fordi mange statlege arbeidsplassar blei sentraliserte under den førre regjeringa. Arbeidsmarknaden er ikkje slik som han var, og når ein skal rekruttere til viktige jobbar i naturressursnæringane, skal ein gjerne rekruttere til to. Difor er mangfald i arbeidslivet viktig, og der spelar også dei offentlege arbeidsplassane ei rolle.

Mari Holm Lønseth (H) [16:07:29]: Jeg sier ikke at ingenting kommer tilbake til distriktene, jeg sier bare at man tar inn vesentlig mer fra distriktene, og at man deler ut igjen til ulike tiltak som man selv synes er bra. For eksempel har regjeringen, siden man kom i regjering, doblet formuesskatten, og det treffer jo distriktsarbeidslivet ekstremt hardt. Man må betale skatt av ver-

dier som maskiner og utstyr – midler som man kunne ha brukt til nettopp å ansette en person til. Jeg er helt enig med statsråden i at man gjerne skal legge til rette for arbeidsplasser for to, f.eks. at vi også sørger for mer desentraliserte arbeidsplasser i staten. Det synes jeg er veldig bra, og det er noe vi kan være enige om. Men da må en også ha privat verdiskaping i nettopp privat sektor, og da kan så sterke skatteøkninger og så mye innstramminger for næringslivet bli veldig utfordrende for distriktene. Ser ikke statsråden at disse skatteøkningene også er skadelige for distriktsarbeidslivet?

Statsråd Erling Sande [16:08:30]: Til det fyrste: Viss ein oppriktig er oppteken av at det også skal vere oftentlege og statlege arbeidsplassar rundt om i distrikta, er sentralisering feil medisin. Høgre førte i år etter år, gjennom to stortingsperiodar, ein massiv sentraliseringspolitikk. Og det er heilt andre mål for, eller i alle fall eit heilt anna resultat av, den politikken enn det representanten Lønseth seier. Så synest eg at viss det er eit mål å styrkje distriktsnæringane, er det eit tankekors at også partiet Høgre vel å kutte betydelege midlar i jordbruksavtalen. Det er jo ei av dei mest desentraliserte næringane vi har. Ein aukar klimaavgiftene dramatisk. Det rammar jo dei bedriftene som har lange avstandar til marknaden, eksempelvis, og distriktsnæringslivet spesielt, innanfor bygg og anlegg, innanfor transport, som er ei rekkje viktige verksemdar rundt om i norske distrikt.

Mari Holm Lønseth (H) [16:09:33]: Høyre bidro til å flytte veldig mange arbeidsplasser fra Oslo og Oslo-området og ut til distriktene. Det mener jeg er helt riktig. Jeg mener også det var helt riktig at vi bidro til å bygge opp større regionbyer, som ga muligheter for verdiskaping rundt omkring i sin egen region, stikk i strid med det som regjeringen nå holder på med, hvor man f.eks., som representanten Njåstad var inne på i sitt innlegg, flytter arbeidsplasser ut av Oslo og til Fornebu. Vi bidro også til å sørge for at man skapte mer i distriktene, og at man også hadde tjenester som folk hadde behov for. For eksempel sørget vi for at politiet faktisk hadde mer tid til å være på hjul, framfor at man hadde muligheten til å besøke et politikontor to dager i uken, kanskje fire timer de to dagene. Jeg mener at det var en riktig prioritering, nettopp for å skape mer bolyst i distriktene. Jeg mener det hadde vært et gode hvis også Senterpartiet kunne se at den politikken man fører, kan gi noen utfordringer for distriktene framover, f.eks. knyttet til innleieregulverket, som særlig rammer distriktsarbeidslivet.

Statsråd Erling Sande [16:10:38]: Eg må fyrst seie at eg ikkje har noko imot at det blir flytta arbeidsplassar

frå Oslo til dei andre store byane, men ein kan ikkje kalle dei distrikt. Høgre flytta ikkje veldig mange arbeidsplassar ut i distrikta. Då trur eg ein må gå tilbake til historia. Tvert om flytta ein veldig mange arbeidsplassar frå dei viktige regionsentera. I den grad det er viktig med regionsenter, må regionsenter ha ei vekstkraft i seg sjølv. Der førte den førre regjeringa ein politikk som svekte regionsentera rundt omkring, for det var dei som blei ramma. Det var ikkje småbygdene med 300 innbyggjarar, det var regionsentera som i hovudsak blei ramma av den nedbygginga av tenestetilbod, aktivitet og arbeidsplassar som den førre regjeringa stod for.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [16:11:38]: Eg deler mykje av entusiasmen for Distrikts-Noreg med statsråden. Likevel, då eg arbeidde med merknader til distriktsmeldinga, fekk eg ein telefon frå Vest-Finnmark om dei bilførande hurtigbåtane, som no går berre halvparten så mange ruter som før. Fire av åtte ruter er kutta, og lokalsamfunna i Loppa, Måsøy og områda rundt Hammerfest er heilt fortvila.

Gløymde regjeringa desse båtutene då små lokalsamfunn fekk gratis ferjer? Og kva vil statsråden gjere for å sørje for at kystsamfunna i Vest-Finnmark får eit rute-tilbod som er til å leve med?

Statsråd Erling Sande [16:12:25]: Eg takkar for spørsmålet. Det er klart det er ei utfordring. Sjølv om vi har gjort kjempeviktige grep med omsyn til gratisferjer, og i tillegg det vi gjer no med halvering av flyprisar på kortbanenettet, og det vi har gjort med tanke på å styrkje fylkeskommunane, er det framleis slik at i mange distrikt blir kollektivtilbodet opplevd som for dårleg. Kjernen her er at vi i framtida sikrar den fylkeskommunale økonomien. At fylkeskommunane har råd til å gje gode tenester også på transport og kollektiv, er ein felles ambisjon vi må ha, og eg har forståing for at folk i delar av landet i dag opplever at det ikkje er godt nok. Så det er noko ein også må jobbe vidare med.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [16:13:14]: Takk for svaret. Høyre er eg no at ein eigentleg ikkje har tenkt å gjere noko med desse rutene? Det er heilt vesentleg, det er ikkje noko alternativ transport frå desse små lokalsamfunna. Det er ikkje så veldig mange det gjeld, men det er heilt kritisk, seier dei der oppe, med desse båtutene. Dei ser til dels båten gå forbi, men dei får ikkje anledning til å stanse han. Kva vil statsråden gjere?

Statsråd Erling Sande [16:13:44]: Der er representanten inne på fleire utfordringar. Nokon plassar har hurtigbåtaneløp blitt lagde ned, det har ikkje lenger vore mogleg å betene dei. Dette er eit samansett bilete. Det er eit fylkeskommunalt ansvar, og det blir nok ikkje rik-

tig av meg å seie herifrå at nokon anløpsstader skal oppretthaldast og andre ikkje. Det eg ønskjer å formidle, er at eg er oppteken av at fylkeskommunen får moglegheit å løyse desse problema og gje eit godt tilbod til innbyggjarane sine. Det eg kan bidra med, er det er som er knytt til den fylkeskommunale og kommunale økonomien. Der har regjeringa gjort veldig mykje allereie, men vi må framleis vere tydelege på at vi har ambisjonar om at fylka og kommunane skal ha god økonomi.

Tobias Drevland Lund (R) [16:14:52]: Jeg må bare først si at jeg deler forrige spørres bekymring rundt finansieringen av ordningen med gratis ferje. Det er viktig.

Rødt har flere forslag her i dag – noen sammen med Fremskrittspartiet, flest sammen med SV og noen egne. Forslagene går ut på å vurdere om studielån i Nord-Troms og Finnmark skal ha en bedre nedskrivningstid, og på å styrke de mobile passbussene. Vi har også et forslag om å utrede et eget flyttetilskudd til unge under 30 år som har lyst til å flytte til distriktkommuner i sentralitetsklasse 5 og 6, og flere andre gode forslag, som også statsråden sikkert har lagt merke til. Mitt spørsmål er: På tross av at disse blir stemt ned, vil statsråden se videre på flere av disse forslagene, som jeg vil tro er helt i tråd med Senterpartiets politikk?

Statsråd Erling Sande [16:15:47]: Eg kan i alle fall seie at eg ønskjer å vere ein lyttande statsråd, ein lyttande distriktminister.

Ei rekkje av dei grepa regjeringa tek no, anten det er nærtastesenter, bygdevekstavtalar eller frikommuneforsøk, tek vi fordi vi ønskjer å teste ut nye ting, nye grep i distriktspolitikken. Det vi har gjort på desse områda, spesielt i tiltakssona, er kjempeviktig. Det er eit stort gjennomslag for ei distriktstenking, ei offensiv tenking kring distrikt som vi må veldig mange år tilbake for å sjå ein parallell til. Det er fordi vi har sagt at ja, vi ønskjer ein særskild distriktspolitikk.

Eg synest det var interessant korleis ulike parti i finansdebatten forholdt seg til spørsmålet om dei hadde eigen distriktspolitikk – og no meiner eg ikkje partiet til representanten. Då nemnde ein generelle rammevilkår, men realiteten er jo at dersom vi skal byggje heile landet, må vi ha ein målretta politikk for utfordringane i distriktsområda.

André N. Skjelstad (V) [16:17:10]: Det er tydelig at statsråden trives relativt godt i sin nye funksjon, og det er jo ikke måte på ambisjonsnivået. I replikkvekslingen med representanten Lønseth la jeg merke til at statsråden mener at det bare var småtteri som ble flyttet ut av forrige regjering. Det kan være interessant å dvele litt ved det, for jeg hører at han mener det er rett retning å

flytte fra Bergen til Fornebu – det er tydeligvis mer distrikt. Vi flyttet bl.a. rundt 40 arbeidsplasser i Norec til Førde – antakelig feil dalføre for statsråden – og ikke minst over 30 til Steinkjer samt noen flere. Men er statsråd Sande fornøyd med hvor mange de selv har flyttet ut fra Oslo?

Statsråd Erling Sande [16:18:20]: Eg kalla ikkje noko for småtteri, men eg sa at den store utflyttinga som Venstre og for så vidt Høgre har stått for, har eigentleg ikkje gått til plassar som Førde og Steinkjer, sjølv om det er nokre eksempel på det. Det har jo gått til andre store byar – og det kan ha vore riktig. Eg seier ikkje at det er feil. Men å framstille det som ein aktiv distriktspolitikk er eg ueinig i, for det som var trenden under førre regjering, var at dei flytta arbeidsplassar vekk frå desse regionsentera. Regionsentera må vere viktige motorar, men så lenge eit regionsenter veks berre fordi ein har sentralisering frå sitt omland, vil veksten i det omlandet stoppe prompte. Då vil dei regionsentera også falle i størrelse. Difor må ein skape regionsenter med eiga vekstkraft, og det gjer ein ikkje gjennom, som førre regjering gjorde, å sentralisere arbeidsplassane som var der på mange område, inn mot dei store byane.

Presidenten [16:19:19]: Replikskordskiftet er omme. De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Anne Kristine Linnestad (H) [16:19:47]: For å møte de kontinuerlige endringene i samfunnet må offentlig sektor og hele Kommune-Norge benytte de tilgjengelige ressursene mer effektivt, samtidig som man utvikler nye. Gode offentlige tjenester krever at brukeren er i sentrum, og at tjenestene utvikles fra det perspektivet, ikke fra tjenesteutøverens perspektiv. Først da vil vi få gode tjenester tilpasset innbyggernes behov.

Det offentlige må tilby sammenhengende tjenester, og fellesløsninger må virke på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer. For oss i Høyre er kun-én-gang-prinsippet viktig, slik at innbyggere og bedrifter ikke trenger å sende inn samme informasjon til det offentlige mer enn én gang. Det vil forenkle og sette brukerens behov i sentrum.

Ett eksempel er prosjektet StartOff hadde sammen med Nav, som har medført at det offentlige har spart 40 mill. kr – og dette er altså bare ett eksempel. Ordningen som Stimulab, StartOff og medfinansieringsordningen har som hensikt å gjøre hverdagen for enkeltpersoner og bedrifter enklere og mer sømløs, samtidig som det legges til rette for innovasjon og nye ideer. Slike prosjekter må heies på og ikke strupes.

Regjeringen kutter StartOff fordi de mener ordningen var for lite brukt, men det tar tid å gjøre nye ordning-

er og tiltak kjent. Dersom regjeringen hadde hatt litt mer tålmodighet og evaluert ordningen, ville de kanskje heller styrket den, slik Høyre har gjort, enn kuttet den.

I 2022 ble StartOff kåret til Europas fremste virkemiddel for samarbeid mellom offentlig sektor og startup-er, og ved utdelingen av prisen ble StartOff-modellen presentert som en innovativ metode flere burde la seg inspirere av.

For å gi innbyggerne best mulig tjenester over hele landet må vi legge til rette for innovasjon i offentlig sektor. Ikke å kutte i de ordningene som gir resultater, og å gi innbyggere og næringsliv en enklere hverdag, er god distriktpolitikk.

Kathrine Kleveland (Sp) [16:22:10]: Målet med distriktsmeldingen er å bygge sterke og attraktive lokalsamfunn over hele landet, og meldingen har ambisiøse mål om økt folketall i distriktskommuner. Senterpartiets mål om mer verdiskaping og folkevekst i distriktene står i klar kontrast til andre partier som stadig vil sentralisere mer og frata oss suverenitet ved melde oss inn i EU.

Det er ingen grunn til at alt skal sentraliseres. Noen av svarene i distriktsmeldingen er like muligheter, små forskjeller, tillit, differensiert arbeidsgiveravgift, satsing på bredbånd, mer lokal handlefrihet, desentralisert utdanning, stimulere til økt boligbygging og statlige arbeidsplasser.

For Senterpartiet er digitalisering ett av mange svar på hva distriktpolitikk er. Et godt utbygd bredbånd og god mobildekning er avgjørende for å bygge landet videre. Det handler om at samfunnet stiller opp for dem som bor ytterst, om det er på en øy eller øverst i en dal.

Regjeringen mener at alle i Norge, både husstander og bedrifter, skal ha tilgang til høyhastighetsbredbånd, på lik linje med strøm. Nordmenn har høy digital kompetanse som må utnyttes til å skape nye arbeidsplasser og bedre offentlige tjenester. I budsjettforliket ble det 400 nye millioner til bredbåndsutbygging neste år. I dag er en hverdag uten bredbånd rett og slett blitt vanskelig.

Kunstig intelligens vil påvirke hverdagen vår stadig mer. Regjeringens KI-satsing med 1 mrd. kr til forskning vil gi flere svar. Da er det bra at NORA, et samarbeid mellom flere universiteter i Norge, skal samkjøre forskning og utdanning.

Nettopp desentralisert utdanning er viktig distriktpolitikk. Senterpartiet er stolt av å gjenopprette lærerutdanningen på Nesna, opprette flere sykepleierstudieplasser landet rundt og av å ha opprettet 500 flere fagskoleplasser i fjor.

Bygdeforsker Reidar Almås kommenterte om distriktpolitikken at kvinner og bredbånd er like viktige for Distrikts-Norge som Golfstrømmen.

Når fødselstallene går ned, er regjeringens kraftfulle satsing på billigere barnehage og SFO et viktig bidrag med mål om å sette mot i folk til å bli flere.

Distriktpolitikk er beredskap. Samlet vil regjeringen bruke 67,4 mrd. kr på den brede distriktpolitikken. Senterpartiet i regjering tror på og vil utvikle hele Norge.

Hilde Marie Gaebpie Danielsen (SV) [16:25:22]: Det skal være en framtid for alle mennesker som bor, lever og jobber i distriktene våre, for det er tross alt ute i distriktet verdiskapingen skjer, enten om det er på en sjark ute på Finnmarkskysten, midt oppå fjellet i reinflokkene i Trøndelag eller i baksthuset til Kari på Voss.

Fjellnettverket har gitt et høringsinnspill, og der pekte de på at vi er helt avhengig av å klare å styrke selsesetting og bolyst ute i distriktene. Vi trenger f.eks. et virkemiddelapparat for næringsutvikling. Det trengs tydelige planer og virkemidler for å sikre tilgang på kapital i forbindelse med etablering og utvikling av næringsaktører. Det handler om alt fra Siva, Innovasjon Norge og næringshagene til regionale utviklingsmidler som fylkeskommunene og kommunene kan råde over. For å utvikle er det også viktig med den kortreiste lokale kunnskapen. I førstelinjen står kommunene våre, og de er helt avhengig av økonomiske midler for å gjennomføre de tiltakene som er helt nødvendig for å holde distriktene våre levende.

Fjellregionene våre er heldige. Vi har gode og rike naturressurser, men de skal forvaltes på en slik måte at de ikke går tapt, for naturen vår er ingen gratisbuffé. Naturen vår gir oss livsgrunnlaget ute i distriktene. Vi må snakke om betydningen av å ta vare på et variert næringsgrunnlag.

Vår tradisjonelle samiske reinbeitenæring lever og har sitt virke i fjellområdene, og de er helt avhengig av sine arealer. Dette er en næring som driver på de knappeste ressursene og på den mest skånsomme måten, for å bevare naturen. De produserer ren og rettferdig mat, og hele dyret blir utnyttet. Både klær, sko og håndverk blir skapt. Det er sirkulærøkonomi i praksis ute i distriktet. På Røros er det flere foredlingsbedrifter som er helt avhengig av reindriften for å kunne eksistere, der reindriften genererer over 120 arbeidsplasser. Det er en svært viktig næring i distriktet.

Men hvordan skal reindriftsnæringen kunne overleve med de store arealinngrepene og nedbyggingen av beiteområdene til fordel for det vi i dag kaller vekst? Vi kan se på Fosen-saken som en distriktsskandale der vi bryter menneskerettigheter og raserer en allerede eksisterende næring – en næring som på lik linje med andre næringer gir gode verdier for lokalsamfunnet og distriktene våre.

For å kunne ta vare på og bevare den tradisjonelle samiske reindriftsnæringen må vi begynne å se på tilbakeføring av tapte beiteområder – beite- og leveområder som gikk tapt ved kolonisering av samiske tradisjonsmarker. Vi trenger nå en kartlegging av hvilke områder det er. Det må være en del av oppfølgingen av naturavtalen og i forlengelse av sannhets- og forsoningskommissjonens rapport.

Anna Molberg (H) [16:28:34]: I regjeringens distriktsmelding står det at regjeringen ønsker å legge til rette for at flere kan kombinere trygd og arbeid. Det vises til at man vil prøve ut et forsøk med arbeidsorientert uføretrygd for nye uføre under 30 år som ellers ville fått 100 pst. uføretrygd. Høyre støtter helhjertet forsøket med arbeidsorientert uføretrygd. Det er kanskje ikke så rart, siden dette forslaget ble lagt fram i Solberg-regjeringens stortingsmelding om å inkludere flere i arbeidslivet, Meld. St. 32 for 2020–2021.

Arbeidsorientert uføretrygd skal hjelpe unge uføre tilbake i arbeidslivet og la dem jobbe på egne premisser, så mye helsen tillater. Ideen går ut på at arbeidsgiver betaler lønn for faktisk utført arbeid, mens staten dekker resten. Den unge uføre sikres en inntekt ved siden av trygden, en fot inn i arbeidslivet og kanskje en gradvis vei tilbake for fullt.

Vi må gjøre det enklere å kombinere jobb og trygd også i distriktene. Mange som er uføre i dag, ønsker å jobbe. De ønsker å ha noe å gå til, bidra til samfunnet og være en del av et fellesskap. Problemet er at det finnes få eller ingen insentiver for arbeidsgivere til å ansette yngre folk med helseutfordringer. Arbeidsorientert uføretrygd er nettopp et slikt insentiv som avlaster risikoen for arbeidsgiver og hjelper unge gradvis tilbake. Til og med fra faglig hold er arbeidsorientert uføretrygd anbefalt, senest fra sysselsettingsutvalget.

Da skulle man jo tro at alt var bra, og at forsøket med arbeidsorientert uføretrygd er godt i gang, med bred støtte fra både borgerlig side, regjeringspartiene og distriktsmeldingen, men nei, det er et problem. Regjeringens foretrukne budsjettpartner, SV, er imot forsøket med arbeidsorientert uføretrygd, og regjeringen har latt seg diktere i budsjettforhandlingene. Da budsjettenigheten kom, kunne vi lese at regjeringen og SV kutter 118 mill. kr til hele prosjektet. Det er hele summen som ble foreslått bevilget til forsøket med arbeidsorientert uføretrygd i 2024. Regjeringen har altså gått med på å fremme dette som sin politikk for inkludering av unge uføre i arbeidslivet, for så å gjøre et knefall for SV.

Siden hele beløpet som skulle benyttes til dette prøveprosjektet, er kuttet, er det vanskelig å se denne manøveren som noe annet enn en avlysning av hele prosjektet. Det er uklart om det fortsetter nå som det ikke

finnes penger til det lenger. Det betyr at arbeidsinkluderingen stopper opp, og mange unge med helseutfordringer får nå full uføretrygd som sitt eneste alternativ. Dette er veldig beklagelig. Det som står i distriktsmeldingen om at regjeringen vil prøve ut arbeidsorientert uføretrygd, må rett og slett strykes.

Anja Ninadotter Abusland (Sp) [16:31:50]: Vi trenger at folk bor i hele landet vårt. Da er det særlig viktig at unge folk velger å bli værende eller til og med velger å flytte fra byen og ut i distriktet. For å klare det må vi ha tiltak som gjør det mulig for unge å ta det valget, og et av disse tiltakene er utdanning. Det er i dag veldig mange som må reise til storbyene for å ta seg utdanning, og som ender opp med aldri å reise tilbake igjen.

Da jeg startet på min sykepleierutdanning i 2015 i Kristiansand, var det også oppstart på et desentralisert sykepleierkull. En av disse studentene fortalte meg at hun hadde blitt mamma ganske ung. Hun hadde ikke muligheten den gangen til å ta høyere utdanning. Så fikk hun høre om muligheten for en desentralisert sykepleierutdanning, og hun søkte på det. Hun fortalte meg at hun ønsket å få seg en jobb på det lokale sykehjemmet i sin kommune, og at hun aldri ville blitt sykepleier om det ikke var for denne muligheten.

Etter at Senterpartiet i regjering virkelig har satset på desentralisert utdanning, ser vi at vi får økt kompetanse ute i distriktene. Flere uten utdanning velger å utdanne seg, og vi får flere sykepleiere, vernepleiere, barnehagelærere og ingeniører, bl.a. Vi ser også at de som velger å starte på et desentralisert studium, gjør det fordi de kan bo hjemme og kombinere studiet med familieliv. Det betyr at disse også fortsetter å bo der etter at studiet er ferdig, og skaffer seg jobb i området.

Det at regjeringen satser på studiesentre som Lister Kompetanse i Agder, bidrar både direkte og indirekte til at vi i Agder har fått og får flere fagfolk. Det er ikke mangel på søkere – langt ifra. Dette er bare starten. Framover har vi mange spennende muligheter knyttet til desentraliserte og fleksible utdanninger. Vi vet at vi har mangel på fagfolk i landet vårt, og da må vi gjøre det vi kan for å utdanne folk til den kompetansen vi trenger.

Terje Sørvik (A) [16:34:35]: Arbeiderpartiet fører en politikk for sterkere fellesskap, vekst og utvikling i hele landet, der by og land går hand i hand. Det overordnede målet med distriktspolitikken er å legge til rette for at folk kan leve et godt liv i hele landet.

Arbeid og velferd er det viktigste i distriktspolitikken. For å lykkes med å skape flere arbeidsplasser og god velferd må det ligge et distriktsperspektiv på flere politikkområder, noe som er en hovedintensjon med denne distriktsmeldingen. Spredning av folk, makt og kapital

gir landet større mangfold. Det er viktig for å styrke innovasjonsevnen, beredskapen og tilliten i samfunnet.

Distriktspolitikk er viktig for hele landet, og det må legges til rette for trygge, bærekraftige og levende lokalsamfunn i hele landet gjennom desentraliserte løsninger. Hurdalsplattformen presiserer at distriktspolitikken må forsterkes og fornyes. Arbeiderpartiet er opptatt av at det skal bo folk i hele landet, og det krever at det blir lagt til rette for vekst og utvikling i områder med svak eller negativ folketallsutvikling. En god balanse i utviklingen mellom sentrale og mindre sentrale områder er viktig for å kunne ta ut potensialet for verdiskaping og vekst.

Ressursbaserte næringer er en sentral del av norsk økonomi. Ettersom naturressursene er spredt rundt i hele landet, trengs det levende lokalsamfunn i både bygd og by for å sikre verdiskapingen.

Med dagens regjering gjennomføres det et taktskifte i distriktspolitikken. Distriktspolitiske hensyn skal gjennomgående vurderes i offentlig forvaltning. Regjeringen har satt i gang en rekke tiltak for å gjøre det lettere og mer attraktivt å bo i distriktskommuner, deriblant billigere og gratis ferje, billigere barnehage, flere tiltak i tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark og økt pendlerfradrag, og i statsbudsjettet for 2024 halverer regjeringen makspris på flybilletter på FOT-rutene/kortbanenettet.

Folk skal kunne leve gode liv i hele Norge uavhengig av størrelsen på lommeboka eller postnummeret man har. En forutsetning for det er sterke og velfungerende lokalsamfunn.

Olve Grothe (H) [16:37:09]: Mange kommunar slit med forgubbing og folketalsnedgang, og det gjeld særleg kommunar i distrikta. Ein av desse er kommunen eg sjølv vaks opp i, Bremanger kommune, som eg mistenker at statsråden òg har god kjennskap til. Situasjonen er dramatisk, og det paradoksale er at vi gjer det verre for dei. Folketalet i Bremanger har gått ned 8 pst. dei siste fem åra. Det er urovekkjande. Det mest dramatiske er likevel fødselstala. Talet på nyfødde per 1. oktober har i same periode gått ned med 43 pst. I dei første ni månadane i år har det berre blitt født 13 barn.

Det er mange grunnar til den negative utviklinga, og det er langt frå alt vi politikarar og byråkratiet kan gjere noko med, men nokre forhold rår vi over. I fleire år har kommunen prøvd å få vedteke ein ny arealdel til kommuneplanen. Det er no langt på overtid, noko som i stor grad skuldast innvendingane til statsforvaltaren og fylkeskommunen. Den statlege og fylkeskommunale motviljen går på vern av kystlandskap, strandsone, matjord og andre gode ting.

Intensjonane bak regelverket er velkjente – frykta for Oslofjord-tilstandar, storstilt privatisering i strandsone, tap av verdifull matjord og øydelegging av vakre

kyst- og kulturlandskap – men verdiane dette regelverket skal beskytte, står i liten grad i fare i Bremanger og i mange andre distriktskommunar. Det som derimot utgjer ein stadig større fare, er nettopp nedgangen i folketal og fødslar, med alt det negative det fører med seg.

Det er eit uttalt politisk mål at vi skal leggje til rette for vekst og utvikling i distrikta våre, og at dei skal få utnytte ressursane og fortrinna sine. Ulike regjeringar har gjort forskjellige grep for å oppnå dette. Som tidlegare ordførar i Sunnfjord kommune såg eg at Solberg-regjeringa si meir liberale handheving av regelverket var bra. Det same var arbeidet for ei sterkare differensiering av regelverket i favør av distrikt og spreiddbygde strøk. Dette seier òg dagens regjering dei er opptekne av, men trass i gode intensjonar og god vilje frå denne regjeringa går det i feil retning. Faktisk er det slik at kommunane alt har fått fleire og sterke signal frå statsforvaltar og fylkeskommune om at det kjem til å kome fleire og sterkare restriksjonar og bandleggingar.

Kommunar som Bremanger har potensial for å kunne snu ei negativ utvikling, ikkje minst knytt til naturgevne og stadbundne fortrinn, bulyst og verdien som ligg i mindre lokalsamfunn, men då må kommunane få reell friedom til å utnytte fordelane sine og stå friare til å planleggje areal til bustader, næringsareal og andre viktige formål. Kommunane er òg godt i stand til å balansere ulike interesser og ta omsyn til viktige verdiar. Alternativet vil lett bli at forgubbinga og folketalsnedgangen vil skyte fart.

Ivar B. Prestbakmo (Sp) [16:40:14]: På 1300-tallet bestemte kong Håkon Håkonsson seg for å etablere Vardøhus festning. I 1738 ble den nåværende festningskonstruksjonen ferdigstilt, og da var det danskekongen, Christian IV, som sto for det. Poenget er at det å kunne hevde sin suverenitet i nord innebærer at det er særdeles viktig for dette landet at vi er til stede i nord. Det handler selvsagt om militær og sivil beredskap, men det handler definitivt også om livskraftige lokalsamfunn og bosetning som gir oss legitimitet og tilstedeværelse.

Staten skal sørge for samfunnets, enkeltmenneskenes og landets sikkerhet og innbyggernes trygghet, og for å kunne gi den tryggheten må vi ha en god beredskap i hele landet. De demografiske utfordringene og endringene vi ser, at vi blir færre yngre og flere eldre – som tross alt er bra, for det betyr at flere lever lenger – vises først i Nord-Norge, og det vises først i Distrikts-Norge. Da er det også viktig å ha med seg at dette er en landsdel der bosetning og aktivitet gjennom generasjoner har bidratt til arbeidsplasser og gitt suverenitet over store landområder og ikke minst havområder, og at noen av de viktigste, største og rikeste ressursene finnes der. Det er viktig å huske at vi ikke er de eneste som er opptatt av dem.

Det betyr at vi må ha en aktiv distriktspolitikk. Det betyr at vi må se alt i sammenheng. Det betyr at vi må se beredskapen i sammenheng, og det betyr virkelig at vi må legge til rette for en positiv samfunnsutvikling i hele landet.

Når jeg hører representanter fra partiet Høyre stå her og snakke om at vi ikke trenger subsidier og støttehjulp, minner det meg om Høyres ordfører i Bø i Vesterålen, som for tre år siden ganske så krystallklart konkluderte: «Staten har forlatt oss». Hva forteller det? Jo, det forteller at dette landet er stort, og at man trenger en aktiv politikk for hele landet – ikke en politikk der man finner ut at det ikke er viktig med gratis ferje til Grytøya i Harstad kommune, som gjør at arbeidsmarkedet er nærmere, og at næringslivet sparer penger, men som Høyre foreslår å fjerne. Det betyr at man kutter i fylkeskommunene. Det betyr at man også kutter i barnehagesatsene, og det vil gå særskilt ut over kommuner i sentralitetsklasse 5 og 6, som da får halvert satsene.

Til slutt: Man befinner seg ikke i representanten Skjelstads barndom lenger. Vi tenker framtidsrettet, og da trenger vi faktisk en aktiv distriktspolitikk, ikke refleksjoner over fortiden.

Per Martin Sandtrøen (Sp) [16:43:32]: I 1972 skjedde det noe spennende. Landet vårt feiret 1100-årsjubileet for rikssamlingen av Norge. Da bestemte Stortinget at hver eneste avgangselev i grunnskolen i Norge skulle få en gave: boken til historieprofessor Sverre Steen, som het Langsomt ble landet vårt eget. I boken skriver Sverre Steen en sammenhengende historie fra de første sankere og veidmenn som kom vandrende hit for 8 000–10 000 år siden, til riksforsamlingens menn møttes i 1814. For et fantastisk tiltak! Stortinget var så stolt over landets historie at man ville gi hver eneste avgangselev en bit av den.

Boken er bl.a. en fortelling om hvordan vi klarte å bosette hele landet vårt og utvikle hele landet vårt – det Norge som vi er så glad i. Forsiden av boken er vakker. Man ser norske fjell som stuper ned i havgapet, man ser øyer som stikker seg ut mellom bølgene. For meg illustrerer både forsiden og boken i seg selv hvor fantastisk det er at vi faktisk har klart å bosette hele landet vårt, basert på bruk av havet, oljen, gassen og fisken vår, basert på bruk av fossefallene våre og ikke minst jorden vår.

Hva har denne boken å gjøre med distriktsmeldingen, som vi diskuterer i dag? Jo, det er nettopp i dag vi diskuterer hvordan vi også i framtiden skal klare å bosette hele landet vårt, hvordan vi skal klare å utvikle hele Norge. Per Gunnar Stensvaag er en pilot som har holdt over 170 foredrag i Norge. Han har på en del av foredragene avsluttet med et bilde av Træna. På Træna har det bodd mennesker i nesten 10 000 år. Stensvaag spør så:

Hvis vi hadde slått Træna sammen med en annen kommune, og etter hvert fått en påfølgende sentralisering og fraflytting fra Træna, er det da Træna det er noe galt med, eller er det måten vi organiserer samfunnet på?

Det blir av og til tegnet et bilde av at sentralisering er noe det ikke er mulig å snu, ikke mulig å kjempe mot. Vel, regjeringen er allerede godt i gang. I norske distriktskommuner var befolkningsveksten i fjor den høyeste som noen gang er registrert av SSB. De fastslår at utviklingen bare har blitt forsterket det inneværende året. Den siste tiden har vi også sett et innenlandsk flytteoverskudd til de minst sentrale kommunene. Vi er i gang med å desentralisere Norge.

Irene Ojala (PF) [16:46:44]: Det er mange fine ord om distriktene her. Jeg vet ikke om jeg er enig i alle. For oss som kommer fra distriktene, er distriktsmeldingen svært interessant. Det skal være trygt og forutsigbart å bo i hele Norge, sies det. På side 8 i meldingen er det et kart over hva som kjennetegner en distriktskommune, med gruppering av kommuner etter sentralitet. Ut fra fargekoden kommer det fram at Finnmark kun består av distriktskommuner. Det er faktisk kun to byer i Nord-Norge som ikke er distrikt, og det er Bodø og Tromsø. Det betyr at distriktspolitikken regjeringen legger opp til å gjennomføre, må gjelde for hele Nord-Norge og hele Finnmark fylke. Det synes jeg er interessant, for da må jo alle kommuner i Finnmark behandles likt.

Siden flest fødekvinne i Finnmark bor i Alta, en by som er dobbelt så stor som Hammerfest, skulle også Alta ha fått en skikkelig fødeavdeling. Det regner jeg med at de som har jobbet mye med denne meldingen, er enig med meg i. Det ville styrket de indre fjordstrøkene i Vest-Finnmark, Loppa og vidda, med Kautokeino, og våre distrikter. På kartet over Norge på side 8 i distriktsmeldingen ser man at de to mest mørkeblå kommunene er Loppa og Kautokeino. Derfor må de være med i distriktssamtalen om Finnmark.

Det er viktig at befolkningen føler seg trygg i distriktene i Norge. Det kommer fram i meldingen. Trygghet for befolkningen, gravide, blivende fedre og søsken må derfor prioriteres likeverdig i distriktskommunene i Norge, i Nordland, i Troms og i hele Finnmark.

Pasientfokus mener at en ny distriktspolitikk i Norge må utvikles i lys av totalberedskapskommissjonen, forsvarskommissjonen, Forsvarssjefens fagmilitære råd og sykehusutvalget, og for store deler av distriktene i Norge også i lys av sannhets- og forsoningskommissjonens rapport. Det savner jeg litt i samtalen her i dag.

I distriktsmeldingen vi nå behandler, kan jeg faktisk ikke se et eneste godt argument for at kvinners kamp for en trygg fødselsomsorg ikke skal lykkes i Nord-Norge.

Det er særleg viktig at vi trygger sykehustilbudene i Rana, Narvik, Lofoten og Alta. Det regner jeg også med at alle tar med seg vidare.

Helsetilbudet for alle i distriktene i Nord-Norge må ikke endres av Helse nord uten noen form for demokratisk og uhildet medvirkning til riktig kunnskap, og uten at vi blir lyttet til. Vi må styrke distriktene, og da må folk føle trygghet. Jeg har sagt det før, og jeg sier det igjen: Det som skjer av ugunstig tjenestetilbud innen helse i våre distrikter i Finnmark og i Nord-Norge for øvrig, kan fort bli den nye normalen for helsetilbudene i hele Distrikts-Norge. Det regner jeg med at storting og regjering ikke ønsker, og jeg ser fram til at vi finner gode løsnings på dette framover.

Helge André Njåstad (FrP) [16:49:54]: I mitt fyrste innlegg vart eg så ivrig etter å fortelja om alt Senterpartiet gjorde galt, at eg gløyndde å koma med ei stemmeforklaring på det lause forslaget, nr. 29. No skal eg starta innlegget mitt med det så eg ikkje gløymer det ein gong til. SV og Raudt har justert forslaget sitt om beredskapsaktørar og nødetatar i felles beredskapssenter. Me vil støtta forslag nr. 29 og ber om at det blir notert. Når vøteringa kjem, støttar Framstegspartiet det, og eg håper fleire kan gjera det, for dette er ei viktig sak om beredskap. Som føregåande talar òg var inne på, må folk kunna føla seg trygge i heile Noreg når det gjeld helse og beredskap.

Eg merka meg i debatten at når ein snakkar om å flytta ut statlege arbeidsplassar, er det eit enormt engasjement i å seia at viss ein flyttar og styrkjer Bergen, Trondheim, Stavanger og andre lokomotiv i sine landsdelar, er det til ugunst for Distrikts-Noreg. Det er mogleg at regjeringa ikkje klarar å ta kampen mot Oslo og den sentraliseringa som skjer av seg sjølv, og som har skjedd kontinuerleg sidan 1814, ved at mest mogleg skal samlast her.

Me kjenner det igjen i argumentasjonen om at når ein no legg ting til Fornebu, må ein leggja dei der fordi det er der det er eit fagmiljø – akkurat som om det ikkje finst fagmiljø andre plassar. Ein skal ikkje gå så mange år tilbake før akkurat den same regjeringa ville leggja noko i Groruddalen. Ein ser det som naturleg å leggja ting i Oslo-gryta.

For oss er det faktisk viktig å få andre lokomotiv som òg har musklar og kan bli sterke – som kan laga fagmiljø for å utfordra hovudstadsområdet, men òg vera gode lokomotiv for sitt omland. Difor er det viktig at Tromsø, Bodø, Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand osv. får statlege arbeidsplassar, sånn at dei kan bli lokomotiv, tiltrekka seg kompetanse og utvikla landsdelen, men òg vera eit supplement til hovudstaden. Me er eit land som sidan 1814 har vore veldig sentralisert.

Sidan Senterpartiet snakka om 1814 i stad: Det var litt ironisk då Senterpartiet hadde to innlegg etter kvarandre. Det eine innlegget starta på 1300-talet og handla om ein konge eg trur gjekk bort på midten av 1200-talet, så han fekk vel ikkje gjort så mykje på 1300-talet – men det er no eit sidespor – og avslutta med at me no ikkje må sjå bakover, men framover, og så kom neste senterpartist opp og begynte med å snakka om at det skjedde noko stort i 1972. Ein ser bakover i kjend stil.

Eg vil anbefala at ein rettar blikket framover meir enn at ein går tilbake til både 1200-talet, 1300-tallet og 1972. Viss norske distrikt skal ha ei framtid, trur eg faktisk at minst mogleg innblanding frå denne sal, frå regjering og frå statsforvaltaren er det Distrikts-Noreg treng. Dei treng å få lov til å utnytta naturressursane sine sjølve og leva av eigne inntekter. Jo mindre dei får av pålegg, lovar og forskrifter frå Oslo, jo betre har Noreg og distrikta det.

Mudassar Kapur (H) [16:53:17]: Jeg skal ikke kaste meg inn i disse hjemmesnekrede historieleksjonene som nå tas fra talerstolen. Det som kanskje viser litt av utfordringen rundt hele debatten – hvis vi skal reflektere litt over hva som skjer i denne distriktsdebatten – er at det nettopp blir å slå hverandre i hodet med hva som skjedde på 1200-tallet, 1300-tallet, 1970-tallet osv., og for lite snakk om framtiden. At man får den type debatter har sikkert også noe å gjøre med hvem som nå styrer landet, men jeg håper vi kan løfte blikket litt i denne saken.

Veldig mye bra er sagt. Jeg vil si at alle som har vært på talerstolen, har vært innom viktige temaer. Det tror jeg er bra når man diskuterer den type melding vi gjør nå, og ikke et enkeltstående representantforslag. Jeg vil ikke gjenta alt min gode kollega Mari Holm Lønseth sa, men jeg synes at mye av det hun pekte på som mangler i denne meldingen og det som må ses på framover, er ting man bør ha med seg i arbeidet.

Jeg har likevel lyst til å knytte noen kommentarer til hva jeg tror vi bør snakke litt mer om framover, og det er at det veldig ofte blir en strukturdebatt og i altfor liten grad en debatt om innhold i kommunene og områdene vi snakker om.

Hvis vi skal sette innbyggerne i sentrum, synes jeg denne debatten så langt f.eks. har manglet et perspektiv rundt tjenestetilbudet. Vi vet at veldig mange distriktskommuner som sliter med å levere sine tjenestetilbud, er små og usentrale. Vi prøver ofte å møte deres utfordringer gjennom en strukturdebatt i stedet for en debatt om tjenestetilbudet.

Hvis vi skal gjøre noe med tjenestetilbudet, må vi sørge for at vi får sterke kompetansemiljøer, at vi greier å levere et godt barnevern og en god helsetjeneste, og at

vi greier å tiltrekke oss arbeidskraft. Hvis vi skal lykkes med å tiltrekke oss arbeidskraft og få vekstkraft i distrikter, hjelper det ikke å ha en næringslivspolitik og en skatte- og avgiftspolitik som jager bort disse miljøene, skaper uforutsigbarhet, gjør at det ikke lønner seg å være en som ønsker å skape norske arbeidsplasser, og gjør det vanskeligere å holde på arbeidstakerne.

Det er debatter man må ha. Det som er problemet, er at politikken som leveres på det feltet – både når man får f.eks. generalistkommuneutvalgets rapporter, eller når regjeringen selv legger fram sin skatte-, avgifts- og næringslivspolitik – drar alt i motsatt retning.

Jeg håper vi framover kan ha en mer kunnskapsbasert debatt om distriktspolitikken og ikke en partipolitisk programbasert debatt om politikken, noe jeg ofte føler at Senterpartiet i stor grad har.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [16:56:49]: Det var fødselsoverskot for 50 år sidan då ein hadde opptrappingsvedtaket for distrikta, noko som gjorde at ein fekk masse investeringar m.a. i norsk landbruk. Det har vi ikkje i dag. Tvert imot er det mange i min generasjon som bur på bygda, som har sine vaksne ungar inne i byane, og våre pengar fylgjer etter dei for å hjelpe dei til å skaffe seg bustad. Det er altså ei ganske formidabel utfordring med å greie å snu folketalsutviklinga.

Samtidig er det ein veldig trivsel og vekstkraft i mange distriktssamfunn, også i mitt lokalsamfunn, med ei skaparkraft som er heilt unik. Det er nesten litt som med humla: Ho skulle eigentleg ikkje kunne flyge, men det var ikkje nokon som fortalde ho det, så ho flyg likevel.

Eit godt eksempel på denne skaparkrafta er Prodex på Søre Sunnmøre, som tok sveisearbeidet tilbake til Noreg med robotisering og presisjonsarbeid med nye metodar som gjennomfører sveising med 10 pst. av energibruken. I den vesle bygda Sykkylven står kvar fjerde industrirobot. Dette er miljø som er heilt unike i Noreg, og som vi på Stortinget må støtte opp om gjennom verkemidla våre, ved å gjere tilgjengeleg investeringskapital og vere med på å bygge opp om tenestetilbodet, skulane og utdanninga. Ikkje minst treng ein å ta betre kontroll over straumprisane så ikkje hjørnesteinsbedriftene i desse små bygdebyane rundt omkring bukkar under på grunn av kostnadsvekst.

I utdanningspolitikken må vi ha gode, desentraliserte fagutdanningar til det som trengst, både i offentleg verksemd og i næringslivet. Nasjonal transportplan må også støtte opp om dette. Vedlikehald og trygging av rasfarlege vegar må prioriterast for å leggje til rette for verdiskaping i heile landet, ein treng god logistikk og gode ferje-, tog- og båtruter. Alt dette må dra i same retning, og så må vi på Stortinget snakke opp distrikta. Til denne tanken om at nei, det går ikkje an, for det er ikkje store

nok miljø: Eg synest distrikta gong på gong beviser at dei greier å levere godt på samfunnsoppdraga sine.

SV meiner at ein må tore å satse skikkeleg på distrikta, og svært mange lokalsamfunn og små byar og tettstader har stort potensial for å bli gode sentrum i livet til folk.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Tor Inge Eidesen (Sp) [17:00:18]: Hvorfor er distriktspolitik så viktig? Det handler om Norge, det handler om hva slags land og nasjon vi er. Det at det bor mennesker over hele landet, at det skapes verdier i hele landet, og at det dyrkes mat i hele landet, er utrolig viktig. Det er også ganske unikt når en tenker på hvor på globusen landet vårt egentlig finnes.

Aktivitet og bosetting er også helt avgjørende i et sikkerhetspolitisk og beredskapsmessig perspektiv. Tiden vi lever i, understreker på alle måter betydningen av at vi sikrer egen matproduksjon i landet vårt, noe Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering virkelig har tatt på alvor.

I vårt langstrakte land utgjør jordbruksarealet kun 3 pst. av landarealet, men vi har store beite- og utmarksressurser. Det betyr noe for den matproduksjonen det er mulig å ha i landet vårt. Derfor er det svært gledelig at en samlet komité slår fast at grovførbasert husdyrhold har en avgjørende betydning. Bruk av beiteressursene og bruk av utmarka har betydning for identitet, det har betydning for landskapet vårt, og ikke minst: Det handler om næring og arbeidsplasser over hele landet.

Topografi og klima begrenser mulighetene for å dyrke en del matvekster i Norge. Det beste arealet må derfor tas vare på, ikke bygges ned. Dette er helt grunnleggende og sentrale elementer både for landbruks- og distriktspolitikken. Derfor er det fint at en samlet komité mener det er viktig med et sterkt jordvern, men jordvern må bli mer enn fine ord i festtaler og komitéinnstillinger. Jordvern krever handling.

Senterpartiet er gjennom vår posisjon i regjeringen tydelige på ambisjonene, men det er også helt nødvendig at lokale politikere gjør sin del av jobben. Altfor ofte har matjord blitt salderingsposten når kommuner skal bygge ut.

Det har seg faktisk sånn at min hjemkommune, Haugesund, ble tildelt nasjonal jordvernpris i år. Jeg har faktisk en stor del av æren for det. Begrunnelsen for tildelingen var at vi foreslo og tok ut av kommuneplanen et areal på 300 dekar jordbruksareal der det egentlig skulle ha blitt bygd 1 500 boliger. Vi fant ut at dette kunne vi gjøre ved å fortette i eksisterende utbyggingsområder.

Det er altså forskjell på festtaler og handling. Jeg registrerer derfor med stor forundring at enkelte opposisjonspartier slenger rundt seg med store kutt i inngåtte jordbruksavtaler og innføring av nye avgifter, mens det næringen trenger, er framtidstro og forutsigbarhet når det gjelder politiske løfter.

Senterpartiet og Arbeiderpartiet har gjennom de siste jordbruksoppgjørene, gjennom strømstøtte og kompensasjon, vist vilje til å stille opp for landbruket. Vi har som kjent enda større ambisjoner om å løfte landbruket med en opptrappingsplan.

Tobias Drevland Lund (R) [17:03:31]: Det begynner å dra seg mot slutten av debatten, og jeg vil si at det i all hovedsak har vært en ganske god debatt. Den viser også med ganske stor tydelighet skillelinjene i norsk politikk, for det er faktisk en skillelinje mellom dem som ønsker mer sentralisering, og dem som ønsker mer desentralisering, mellom dem som ønsker å flytte makta ut til der folk bor, og dem som er mer opptatt av å slå sammen både fylker og kommuner over hodene på folk.

Jeg hadde tenkt å snakke lite grann om de forslagene som vi foreslår i denne distriktsmeldingen, og som jeg ikke fikk snakket om i hovedinnlegget mitt. Blant annet foreslår Rødt, sammen med Fremskrittspartiet, et program for å redusere vedlikeholdsetterslepet på fylkesveinettet. Det er helt nødvendig, for standarden på altfor mange tusen kilometer fylkesvei er altfor dårlig. Det utsetter de reisende for ulykker og direkte livsfare. Her trengs det kraftige grep, og jeg skulle ønske at dette forslaget fikk flertall.

Rødt foreslår sammen med SV at regjeringen samarbeider med fylkeskommunene om arbeidet for flere ordninger med bestillingstransport. Dette er et genialt konsept: I enkelte fylker sørger man for at taxier kjører som kollektivtransport på faste forhåndsbestilte ruter til lokal kollektivtransportpris. Vi har sett at det har fungert godt i flere fylkeskommuner som har prøvd det. Denne ordningen bør styrkes, og vi ber regjeringen om å gå i samarbeid med fylkeskommunene for å gjøre nettopp det.

Vi ber også regjeringen komme tilbake til Stortinget med at individrettede ordninger, som lavere skatt og nedskrivning av studielån, skal gjelde flere distriktskommuner enn dagens tiltakssone. Vi ber regjeringen komme til Stortinget med en ordning om et flyttetilskudd til unge under 30 år som vil flytte til distriktskommuner i sentralitetsklasse 5 og 6. I et forslag ber vi regjeringen om å styrke innovasjonsvirkemidlene for små distriktskommuner, noe også KS kom med innspill om til oss under høringen av distriktsmeldingen. Vi ber også om å legge til rette for at flere arbeidstakere kan jobbe desent-

ralisert fra kontorplasser og kontorfellesskap ute i distriktene.

Det er mange, mange forslag vi stiller. Det beste skussmålet fikk vi fra representanten fra Miljøpartiet De Grønne, som nå ikke er her, men hadde dette blitt vedtatt i tillegg, hadde det vært en veldig god distriktsmelding. Vi fikk jo høre fra statsråden at han skal være lyttende også framover, og det håper jeg han kommer til å være, for vi har veldig mange flere gode forslag å komme med.

Helt avslutningsvis må jeg knytte noen kommentarer til representantene fra både Høyre og Fremskrittspartiet, for de var oppe her og sa at man var for opptatt av fortiden. Skal man forstå nåtiden, bør man også forstå hvor man kommer fra, er det et godt ordtak som sier. Det er kanskje ikke så veldig rart at de ikke er interesserte i å snakke så mye om fortiden, all den tid deres «track record» i distriktspolitikken har vært særdeles dårlig de siste tiårene, hvor alt handlet om sentralisering og tvangssammenslåing, og ingen mer positive tiltak for distriktene. Sånn er jo det.

Sigurd Kvammen Rafaelsen (A) [17:06:39]: På lørdag deltok jeg på Laksefjord Bondelags årsmøte i Bekkarfjord, vårt nordligste landbruk. Her markerte vi at Peder Jenssen og Geir Wirkola noen uker i forveien hadde fått tildelt Mjølkespannet som bevis på å ha levert elitemelk i 9 100 dager. Det er 25 år med dedikasjon og fokus på dyrevelferd og kvalitet. De er til inspirasjon og viser at det arktiske landbruket leverer på høyeste nivå.

Samtidig ser vi et større frafall i landbruket i nord. Det er mindre ettervekst i et av våre viktigste yrker hva gjelder bosetting i distriktene, beredskap og matsikkerhet. Derfor er det viktig med en ekstra satsing på det arktiske landbruket, som er beskrevet i distriktsmeldingen, og som gjennomføres i praktisk politikk fra denne regjeringen. Vi må sørge for at flere unge ønsker å gå inn i det stolte bondeyrket. God landbrukspolitikk er god distriktspolitikk.

Det er i distriktene det skjer. Det er i distriktene man legger til rette for havbruket, for fiskeriene og for reindriften. Det er i distriktene man har naturressurser som landet kan ta i bruk til å bygge ny og bærekraftig industri. By og land hand i hand: Vår regjering er tydelig på at mer av verdiskapingen skal ligge igjen der verdiene skapes. Det er særdeles viktig for at vi skal kunne tilby gode velferdstjenester i hele landet, og for at de som gir fra seg arealer til gunst for storsamfunnet, skal få noe igjen. Det at vi mener det vi sier, ser vi når utbetalingene fra havbruksfondet øker, når produksjonsavgiften på vindkraft øker, og når de generelle økningene på frie inntekter til kommunene går opp.

Jeg skjønner at man ikke vil snakke om det som har skjedd tidligere, men den forrige regjeringens første steg var å fjerne det ekstra barnetillegget i tiltakssonen. Det første den nåværende regjeringen gjør, er å gi gratis barnehage, heve avskrivning på studielån og halvere FOT-ruteprisene, som er kollektivflyrutetilbudet i Finnmark. Det er også viktig å få med seg at kvotemeldingen snart kommer, som er uhyre viktig for kysten og for distriktene.

Vi merker at man har tatt en ny retning. Så har vi fortsatt mye jobb igjen å gjøre, men vi har gode mål.

Statsråd Erling Sande [17:09:16]: Det har vore ein god debatt. Det har vore mange gode innlegg, og innlegga har eigentleg på ein god måte fått fram viktigheita av ein aktiv distriktspolitikk og. Eg opplever at dei fleste i denne salen er genuint opptekne av å bevare levande lokalsamfunn over heile landet vårt. Det som er forskjellen, er viljen til å ta i bruk verkemiddel for å oppnå det. Eg merka meg at Høgre og Framstegspartiet, særleg Høgre, som no gong på gong er utfordra på å vise til kva som er dei spissa verkøya mot distrikta i Høgre sin politikk, ikkje klarer å kome med eitt tilsvar, anna enn generell politikk, som at generell skattelette også gjev positive verknader for distrikta. Men det reduserer jo ikkje avstandsulempene i distrikta.

Når representanten Njåstad seier at denne regjeringa gjer feil på feil, trur eg ganske mange i Njåstad sitt lokalsamfunn er ueinige. Eg trur faktisk dei er for dei grepa ein gjer med gratisferje. Eg trur mange i Njåstad sitt parti rundt om langs kysten synest det er på høg tid at ein får ta ned maksprisane på kortbanenettet, og at ein får på plass breibandsutbygginga. Det er kjempeviktig for distriktsbedrifter.

Og så det siste som eg må kommentere i samband med det: Når det gjeld fylkesvegane, er eg heilt einig i at det er store utfordringar på fylkesvegane, men kva er Framstegspartiet sitt svar? Jo, det er å kutte i den fylkeskommunale økonomien. Eg er sikkert ikkje den fremste i matematikk, men får ein mindre pengar i lommeboka, er det ikkje så naturleg at ein kan auke forbruket sitt på noko. Tvert om har det løftet som fylkeskommunane har fått, vore ganske viktig for å få til den satsinga det trass alt er på fylkesvegar. Så må det satsast tyngre på det området framover.

Det er ein konstruert konflikt når ein seier at regjeringa er mot at andre storbyar enn Oslo skal ha ei positiv utvikling, sånn som det blir framstilt av Framstegspartiet. Eg kjenner meg ikkje igjen i det. Det er sjølvstøtt positivt, men det er andre grep enn distriktspolitiske grep ein må ta i bruk for å få til ei sånn utvikling. Det hjelper ikkje, slik det førre regimet har gjort, å flytte arbeidsplassar, aktivitet og funksjonar frå distrikta og inn til

desse byane. Då blir det negativt for det omlandet som er rundt.

Så til – litt sånn i det konstruktive hjørnet – arealpolitikken: Der heldt representanten Grotle eit godt innlegg om den felles heimkommunen vår, skulle eg til å seie, eller den kommunen vi begge kjem frå, Bremanger. Her har vi i regjeringa signalisert at vi ønskjer å få ein arealpolitikk som nettopp er meir tilpassa dei individuelle behova. Dagens utfordringar for Bremanger er på bakgrunn av dei gjeldande plan- og bygningsretningslinjene. Vi har varsla nye, som gjev større grad av differensiering.

Per Martin Sandtrøen (Sp) [17:12:38]: Det var interessant å høre representanten Njåstad bruke sitt forrige innlegg på å latterliggjøre dem som er opptatt av norsk historie. Jeg tror kanskje ikke velgerne i Hordaland valgkrets hadde sett for seg at det var det de kom til å få da de gikk og stemte på Fremskrittspartiet ved siste valg. Jeg oppfordrer gjerne representanten til å gjenta i møter i lokallag, både i Hordaland og ellers i Norge, at han mener at Senterpartiets representanter er for interessert i norsk historie. Jeg tror det er mange som synes det er en god ting å være interessert i historie og være stolt av historien til landet vårt.

Jeg merker meg at representanten fra Høyre sier vi skal ha en kunnskapsbasert debatt. Ja, la oss ha det, la oss være litt konkrete. Noen av de tingene vi har gjort i regjeringen, er bl.a. at vi er i ferd med å bygge ut bredbånd til hvert eneste hus i Norge, vi har innført gratis ferje langs store deler av kysten, og i løpet av regjeringstiden har vi mer enn halvert barnehageprisene i norske distriktskommuner. Vi senker arbeidsgiveravgiften for distriktsbedriftene, vi halverer maksprisen på distriktsflyvninger, vi har snudd rovdyrpolitikken, slik at de som bor nær rovdyrene, nå faktisk blir lyttet til, og i stedet for å ramme norsk mat og matproduksjon med milliardavgifter, som bl.a. Høyre vil gjøre, har vi sørget for to viktige og store jordbruksoppgjør. Vi innfører bygdevekstavtaler, vi har innført grunnskoletilskudd for å ta vare på nærskolene, som mange er avhengige av, vi innfører statlig finansiering av lokale skadefellingslag for rovdyr, og vi går imot forslagene fra bl.a. Høyre om milliardøkning i avgiftene på drivstoff og bilavgifter.

Jeg vil absolutt oppfordre til en kunnskapsbasert debatt om distriktspolitikk. Problemet er at vi aldri får det. Vi har spurt Høyres representanter gang etter gang hva som er deres konkrete distriktstiltak, men vi får jo aldri svar. Uansett hvor mange ganger vi spør, får vi ikke svar. Det blir noen generelle formuleringer om kunnskap, om skatt osv., men vi får aldri noen konkrete eksempler på ren distriktspolitikk. Det etterlyser jeg fortsatt.

Heidi Greni (Sp) [17:15:09]: Jeg gledet meg også til denne debatten, og at vi nå skulle få høre hva som var alternativet til vår distriktpolitikk, og hva Høyre tenker som sine distriktpolitiske virkemidler. Så langt har jeg ikke blitt noe klokere på det. Det er generell næringspolitikk uten subsidier og støttehjul, som representanten Lønseth kalte det. Da lurer jeg på hva som skal få bedrifter til å etablere seg i en distriktskommune når det kun er generelle tiltak. Er det f.eks. et kutt på 1,25 mrd. kr i jordbruksavtalen som skal få fart på næringslivet i distriktet? Er det dyrere ferjer? Er det et kraftig kutt til fylkeskommunen, som går ut over både utdanning, fylkesveier og kollektivtrafikk? Eller er det et kutt på 200 mill. kr til bredbånd som skal stimulere til at det blir mer attraktivt å etablere seg i en distriktskommune? Dette er helt uforståelig for meg. I tillegg vet vi at den voldsomme økningen i drivstoffavgifter som Høyre ønsker seg i budsjettet, vil ramme næringslivet i distriktet ekstra kraftig.

Jeg skrøt i mitt første innlegg av at det er en samlet komité som slår fast at å opprettholde kjøttproduksjonen, altså grovførbasert landbruk, er utrolig viktig. Men skal vi klare det, må vi også ha kontroll på rovviltsituasjonen, og Høyre kutter 20 mill. kr i rovviltforvaltningen. Det vil ikke stimulere til et mer aktivt landbruk i distriktskommunene.

Fremskrittspartiet skriver i sine merknader at det er helt urealistisk at vi skal klare å øke folketallet i distriktskommuner. Ja, det er uten tvil helt urealistisk hvis denne regjeringen ikke får fortsette i mange, mange perioder framover, for med det alternativet vi har til distriktpolitikk, vet vi hvordan det går. I 2009–2013, da vi satt i regjering, greide vi å halvere antall kommuner som hadde folketallsnedgang. Fra 2013 til 2021 var det tilbake til status quo. Da greide Solberg-regjeringen å doble antall kommuner som hadde folketallsnedgang. Nå har den utviklingen snudd, og vi ser at det aldri har vært så stor folketallsøkning i distriktskommunene. Jeg skal innrømme at en del av det naturligvis skyldes at vi er veldig tydelige på at vi skal bosette flyktninger særlig i distriktskommuner, men også den innenlandske flyttingen er positiv. Det viser at distriktpolitikk virker.

Ivar B. Prestbakmo (Sp) [17:18:20]: Jeg skal bistå med historieforståelsen for representanten Njåstad. Kong Håkon 5. Magnusson beordret på 1200-tallet byggingen av festningsverket på Vardøhus. Det sto riktignok ferdig etter hans død. Heldigvis har vi ikke så mange byggeprosjekter i dagens samfunn der det er tilfellet, men poenget med illustrasjonen, også i forhold til kong Christian 4., er: Hva var det de hadde skjønt? Jo, de hadde skjønt akkurat det samme som totalberedskapskommisjonens rapport peker på, nemlig at det er særdeles

viktig i et beredskapsperspektiv å se på nye grep i distriktpolitikken, nye grep spesielt for Nord-Norge. Hvorfor? Jo, fordi det handler om vår felles sikkerhet og beredskap. Det handler om vår suverenitet, det handler om våre havområder og tilgangen på naturressurser. Hvis man ikke har en historisk forståelse av hvor viktig det er, har man et veldig dårlig utgangspunkt for framtiden.

Derfor er denne regjeringen og denne distriktsmeldingen klar og tydelig på den retningen vi skal gå i. Det krever mange ulike grep – og krevende grep, selvfølgelig. Jeg er glad for at det, heldigvis, i de fleste partier vil finnes forslag og ideer om hvor man vil, og hva man skal gjøre for å komme dit. Men dessverre er ikke partiet Høyre et av de partiene, slik jeg registrerer det. Det er faktisk slik at da denne regjeringen foreslo – og fikk flertall for – å etablere en administrasjon av Statens pensjonsfond Norge til Tromsø, som jo er en av de større byene, uttrykte partiet Høyre i merknads form at man var imot. Da blir nesten konklusjonen – og jeg siterer ordføreren i Bø i Vesterålen i forrige periode, 2020, under forrige regjering: Staten har forlatt oss.

Helge André Njåstad (FrP) [17:20:43]: Det er hyggeleg når Senterpartiet ber om nye innlegg for å kommentera innlegget ein har halde. Det tyder på at ein tydelegvis treff ei nerve når ein kritiserer Senterpartiet for å vera for oppteke av å sjå bakover og reversera. Dei har jo gjort det i desse to åra, laga nye fylkeskommunar og nye kommunar, og i desse dagar vurderer dei faktisk å etablere nye statsforvaltarar òg. Eg trur ikkje det er bra for Distrikts-Noreg å få ytterlegare statsforvaltarar som skal seia nei til arealplanar, til kommuneplanar og til bygging og aktivitet i Distrikts-Noreg.

Statsråden sa han var litt usikker på om næringslivet i mitt heimområde var mest einig med hans distriktpolitikk eller med Framstegspartiet sin. Det kan godt henda me aldri blir einige om det, men det har nettopp vore eit val i min heimkommune, der veljarane gav veldig tydeleg uttrykk for om dei likte Framstegspartiet eller Senterpartiet. Eg trur ikkje det handla om dei lokale folka i dette valet, det handla om kva politikk ein fører frå regjeringskontora. Men for fyrste gong i historia valde veljarane å ha Senterpartiet ute av kommunestyret, og det er nok ein god indikasjon på kva dei synest om lakseskatten og den politikken regjeringa har ført.

Erlend Svardal Bøe (H) [17:22:07]: Jeg hører med forundring Senterpartiets store selvtilit på distriktpolitikken her i salen, men det er jo forskjell på den selvtiliten som er her i salen, og det folk der ute mener om Senterpartiets distriktpolitikk. Jeg tror kanskje det tydeligste beviset på det er det valgresultatet vi akkurat hadde i høst, der Senterpartiet nettopp mistet makten i

en rekke distriktskommuner. Så den selvtilliten tror jeg kanskje en skal ta litt ned.

Hva er det vi ser av distriktspolitikken til Senterpartiet? Jo, vi ser de kraftigste skatteøkningene i Norge på mange år. Hvem går det ut over? Jo, det går utover bedriftene i nettopp distriktene. En tømmer distriktene for lokal verdiskaping, sender det til Finansdepartementet i Oslo og omfordeler etterpå, istedenfor å sørge for at lokal verdiskaping blir igjen lokalt for å bidra til lokal utvikling. I tillegg bidrar Senterpartiet – med den politikken – til å true norsk eierskap, som gjør at det blir vanskeligere for norske eiere å ha det norske eierskapet, sånn at en kanskje også får mer utenlandsk eierskap.

Vi ser det også innenfor helsepolitikken, der noe av det første Senterpartiet gjorde i regjering, var å kutte tilskuddet for trygghetsboliger for eldre i distriktene. I tillegg setter en altså ned et eget utvalg som skal fase ut private aktører fra helse- og omsorgstjenesten, når private aktører er den viktigste forutsetningen for at en faktisk har et helse- og omsorgstjenestetilbud i kommunene.

Da vi satt i regjering, var det Høyre som sørget for at vi fikk en strategi for desentralisert utdanning. Det var Høyre som sørget for at vi fikk mer nedskrivning av studielån, bl.a. for lærere. På samferdselspolitikken var det Senterpartiet som startet en diskusjon om å ta ned ambisjonsnivået for å bygge ut samferdsel, mens det var Høyre i regjering som opprettet den første statlige tilskuddsordningen for å bygge flere fylkesveier, sånn at en f.eks. i Senja, som er en distriktskommune, nå har fått flere veier til å få vedlikehold av de fylkesveiene. Jeg kan ikke akkurat se i statsbudsjettet til Senterpartiet at en foreslår mer penger til det.

Representanten Prestbakmo snakket om nordområdene. Det er veldig fint at en kom inn på det, men det var igjen Høyre i regjering som utvidet begrepsbruken og tok inn samfunnsutviklingen i Nord-Norge som en forutsetning for den politikken en skal ha i nordområdemeldingen. Det var faktisk også Jan P. Syse som var statsminister i Norge da vi i 1990 fikk tiltakssonen i Finnmark og Nord-Troms, og som la grunnlaget for veldig mye av dette.

Så ja, Senterpartiet kan stå her med stor selvtillit og snakke om distriktspolitikken, men folk der ute opplever noe helt annet. Det å ha en skattepolitikk med så kraftige økninger, bidrar ikke til lokal verdiskaping, og arbeidsplasser og aktivitet er faktisk den viktigste forutsetningen for at det bor folk i distriktene i Norge.

Presidenten [17:25:07]: Representanten Tobias Drevland Lund har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Tobias Drevland Lund (R) [17:25:18]: Det er nær sagt en vane at jeg ikke alltid klarer å dy meg etter at re-

presentanten Njåstad har pratet. Han nevnte at man er så opptatt av såkalt å reversere, å reversere fylker og kommuner, istedenfor å se framover, og det er jo en grunn til at man ønsker å reversere f.eks. tvangssammenslåtte fylkeskommuner. Fylkeskommuner har blitt overkjørt der et flertall av innbyggerne, både i folkeavstemning og i undersøkelser, har sagt at de er imot, og også et flertall blant de folkevalgte – om det så er Troms og Finnmark, om det er Buskerud, Østfold og Akershus til Viken, eller om det er Vestfold og Telemark.

Dette er kjempepopulære sammenslåinger, sammenslåinger som har skjedd på et kontor i Oslo, på et møterom hvor Njåstad var en av de sentrale deltagerne, og der man valgte å gjøre dette istedenfor å lytte til folk. Det er derfor man er i den situasjonen nå, at man er nødt til å løse opp en del av disse tvangssammenslåtte fylkeskommunene. Det er litt viktig å ha det med i historiefortellingen når man nå skal se framover.

Mudassar Kapur (H) [17:26:37]: Jeg har også tidligere registrert at partiet Rødt etter hvert har blitt nesten flinkere enn Arbeiderpartiet selv til å forsvare regjeringens politikk. Det må jo være litt spesielt å være et støttehjul som ingen har bedt om, som bare ruller rundt i løse luften, men det er i hvert fall greit i dette tilfellet å ha et reservehjul i partiet Rødt. Men de skal ha honnør for å holde gode innlegg på vegne av Arbeiderpartiet.

Hvis vi skal se på lite grann av historikken, som alle nå ønsker å snakke om – hva denne regjeringen har gjort, kontra tidligere – må jeg si at det er den nåværende regjering som har økt skattene mer enn det som i sin tid ble sett på som radikale skatteøkninger fra ytre venstre. Det har på en måte blitt normalen for denne regjeringen. Det er denne regjeringen som over natten endrer rammebetingelser for viktige næringer og skaper usikkerhet, både for utvikling, for arbeidsplasser og for lokalmiljøene. Det er denne regjeringen som et helt næringsliv mener er uforutsigbar, og som de ikke kan stole på, ikke kan lene seg på, selv om man i det siste har gjort en del sjarmørvirksomhet med veldig mye fin retorikk. I salen er det imidlertid den samme sosialistiske politikken.

Det er denne regjeringen som bruker nesten 1 mrd. kr av skattebetalernes penger – ikke for å gjøre noe for skattebetalerne, men for å lage enda mer byråkrati til seg selv, til å lage nye fylkeskommuner, til å gjennomføre ideologiske reverseringer fordi det står i parti-programmet. Det er denne regjeringen som land og strand rundt og i by og bygd har fått et klart svar fra velgerne på hva de synes om regjeringens politikk, ved at 66 pst. av landets befolkning nå bor i en Høyre-styrt kommune. Det er ikke akkurat noe rop etter Senterpartiets politikk. Jeg skjønner at representanter fra Senterpartiet har stor oppslutning blant sine egne i denne sa-

len, som det nå sitter tre–fire stykker av, men det synes jeg på ingen måte er betegnende for hvordan det står til med Senterpartiet, Arbeiderpartiet og denne regjeringen, og hva folk synes om deres distriktspolitikk.

Jeg mener at man skal lytte til folk, som Senterpartiet ofte sier at man skal. Folket har sagt nei til regjeringens distriktspolitikk. Folk har sagt nei til regjeringens skatte- og avgiftspolitikk, nei til regjeringens næringslivspolitikk og nei til regjeringens distriktspolitikk, så i denne saken tar jeg side med velgerne.

Presidenten [17:29:41]: Representanten Per Martin Sandtrøen har hatt ordet to ganger før og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Martin Sandtrøen (Sp) [17:29:53]: Det er interessant at det nå kom kritikk fra representanten Kapur om at vi brukte 1 mrd. kr på unødvendig byråkrati fordi vi lytter til folk og løser opp igjen fylker som ble slått sammen med tvang, når forrige regjeringens kommune- og regionreform kostet 3,2 mrd. kr i byråkrati. Det er en litt pussig kritikk når forrige reform kostet veldig mye mer og ikke var på grunn av folks vilje, men tvert imot i veldig mange tilfeller gikk mot folks ønsker.

Det har vært en interessant debatt i dag om historie – om norsk historie er spennende, eller om det er latterlig å fokusere på det. Jeg mener at det absolutt ikke er latterlig. Det er tvert imot mye å lære og mye å være stolt av i norsk historie. Jeg vil avslutte debatten med en påstand om at man trolig aldri i norsk historie har sett en regjering som har hatt så mange offensive distriktspolitiske tiltak som dagens regjering.

Presidenten [17:30:56]: Representanten Mudassar Kapur har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Mudassar Kapur (H) [17:31:10]: Siden vår komité nå er beæret med en gjesteopptreden fra Per Martin Sandtrøen i finanskomiteen, kan det være på sin plass å gjøre representanten oppmerksom på at det er stor forskjell på å bruke penger på å utvikle et land, på å gjennomføre reformer slik at man får effektivisering, slik at man får besparelser og får levert bedre tjenester, og det å bruke 1 mrd. kr av skattebetalernes penger på å levere dårligere tjenester, svakere kompetansemiljøer og stopp i utviklingen. Dette er egentlig ganske grunnleggende i politikken. Samtidig viser det litt hva som er problemet til Senterpartiet. Der mener man at penger som brukes på utvikling og det å ta landet framover, rett og slett er dårlig pengebruk fordi riktig pengebruk selvfølgelig er å drive avvikling og reversering. Slik sett har representanten helt rett i sitt innlegg.

Heidi Greni (Sp) [17:32:32]: Jeg hadde ikke tenkt å forlenge debatten, men når representanten Kapur hevder at kommunesammenslåing og fylkessammenslåing er god distriktspolitikk, er det ikke mulig å ikke kommentere.

Regjeringen Solberg satte ned flere utvalg for å forberede distriktspolitikken sin og distriktsmeldingen, bl.a. demografiutvalget, som ble ledet av tidligere statsråd Victor Norman. Den meldingen hører vi ikke noe om lenger, og hvorfor gjør vi ikke det? Jo, det er fordi konklusjonen til utvalget var at kommunesammenslåing ikke er svaret. Snarere tvert imot må vi sørge for at vi har ulike kommuner som kan dyrke sine særegenheter. På den måten klarer vi å ha et tilbud til alle som potensielt kan flytte ut til en distriktskommune. Vi hadde Victor Norman i gruppen til å fortelle om utvalget, og han var veldig tydelig på at kommunesammenslåing ikke er svaret, men likevel kjører Høyre på akkurat den samme leksen.

Det hevdes her at det har blitt bedre tjenester ved den kommunesammenslåingen. Det tror jeg ikke det finnes noen som helst forskning på. Snarere tvert imot hører vi stadig hva som skjer rundt omkring i disse kommunene og fylkene. Tilbudet blir sentralisert, kompetansesarbeidsplasser blir sentralisert, og hva betyr det for å være attraktiv for det private næringsliv? Da forrige regjering fjernet skatteinnskrevener fra kommunene – det var kanskje én stilling i hver enkelt kommune – betydde det egentlig ikke noe, ifølge Høyre. Resultatet var at halvparten av kompetansemiljøet på økonomi forsvant i mange kommuner. Det fantes ikke arbeidsplasser. Det ble mye mindre attraktivt, f.eks. for regnskapskontor, å etablere seg i det området fordi det ikke fantes den typen kompetansesarbeidsplasser. Det høres ut som kommunesammenslåing nok en gang er svaret for at vi skal ha en aktiv distriktspolitikk.

Jeg skjønner hvorfor det gikk som det gikk da Høyre satt i regjering, hvis de ikke skjønner at det må spesielle distriktspolitiske tiltak til hvis vi faktisk ønsker å gjennomføre en distriktspolitikk – ikke bare å snakke om det her i salen. Da må vi faktisk være villig til å bruke penger på bygdevekstavgifter. Vi må være villig til å bruke penger på gratis ferje. Vi må være villig til å bruke penger på billigere fly, for det er trikken i Distrikts-Norge og det de er helt avhengig av for å ha et kollektivtilbud.

Jeg takker for debatten. Jeg tror jeg vil konkludere med at vi er på forskjellig klode når vi tenker på hva det er som skal til for virkelig å få utviklet hele landet.

Erlend Svoldal Bøe (H) [17:35:54]: Det har faktisk noe å si – når en velger å bruke 800 mill. kr på å reverse- fylkeskommuner og oppsplitte fylkeskommunene

igjen, har det faktisk noe å si. Dette handler om hvilke prioriteringer vi som politikere velger å gjøre.

La meg ta ett eksempel. Nå bruker en penger på å reversere også en politireform, der en oppretter politikontor hvor politiet sier at det ikke er behov for det. Samtidig ser vi f.eks. at i Harstad blir en underavdeling av Statens barnehus lagt ned. Det er en avdeling som skal bidra til at barn som utsettes for vold og overgrep, kommer inn til politiet og blir avhørt. Da velger en heller å legge ned den og bruke ressursene på ting en ikke trenger å bruke penger på i politiet. Så ja, prioriteringer har faktisk noe å si for hva slags tjenestetilbud vi gir til innbyggerne i landet vårt.

Så må Senterpartiet gjerne gå til valg på en politikk som bidrar til mer byråkrati for folk. Før vi kom i regjering, hadde faktisk kommunestrukturen i Norge stått stille siden 1960-tallet. Det var Schei-komiteen den gangen som satte i gang det arbeidet og bidro til at vi fikk en modernisering og et annet tjenestetilbud ute i kommunene.

Jeg må også bare si at jeg er så lei av at det eneste Senterpartiet kommer med i distriktpolitikken, er gratis, gratis, gratis og subsidiering. Jeg tror faktisk veldig mange folk ute i distriktene er mer opptatt av å ha kvalitet på tjenestetilbudene. Jeg møtte en mor fra Båtsfjord som sa at ja, hun var veldig glad for at hun fikk gratis barnehage – som for øvrig var noe også Høyre stemte for – men så sa hun også til meg at hvis hun opplever å sende ungene sine i en barnehage som ikke har kvalitet, har det faktisk ingenting å si for henne at hun får gratis barnehage.

På samme måte møter en folk ute i distriktet som også er fornøyd med at en har fått gratis og litt billigere ferjer, men som opplever at ferjen ikke går når en trenger det, og som også opplever at en har båter som er eldgamle som skal transportere dem over. Så ja, det handler faktisk også om noen nyanser i disse tingene.

Så hører jeg igjen veldig lite til at Senterpartiet snakker om næringslivet i distriktene, som er den viktigste forutsetningen for at det bor og lever folk ute i Distrikts-Norge – at du har en arbeidsplass å gå til, at du har en bedrift som investerer i lokalsamfunnet ditt. Det vi har sett de to siste årene, som jeg var inne på i mitt innlegg, er kraftige skatteøkninger, der en henter ut kapital lokalt og sender det til Oslo, og så kaller en det omfordeling og gratis etterpå. La meg ta ett konkret eksempel: Da Senterpartiet økte arbeidsgiveravgiften, betydde det 154 mill. kr ut fra Troms og Finnmark. Hva ga en tilbake igjen da? Jo, en ga tilbake en gratis barnehage som har kostet rundt 77 mill. kr. Nettoen viser at det en tar ut, blir betydelig større enn det en gir tilbake igjen, og det er det som er Senterpartiets distriktpolitikk.

Så ja, prioriteringer har faktisk noe å si, og jeg tror folk der ute er enig i at vi bør ha andre prioriteringer – og

kanskje også de prioriteringene som Høyre står for i distriktene.

Presidenten [11:18:58]: Representanten Ivar B. Prestbakmo har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Ivar B. Prestbakmo (Sp) [17:39:10]: Det er åpenbart at det er forskjell på Høyres og Senterpartiets politikk når det gjelder Distrikts-Norge, men det å si at gratis ferje ikke har den betydningen det faktisk har, er å vri vel mye på det. La meg bruke eksemplet Grytøya i Harstad kommune. Det betyr at Lunde gartneri, som er en næringsvirksomhet på Grytøya, sparer titusenvis av kroner i året for nettopp å kunne drive næringsvirksomhet, og at pendlere til Harstad by sparer penger – og for så vidt pendlere den andre veien også.

Når det gjelder sammenslåing av fylkeskommuner: Det er faktisk sånn at det er hensiktsmessig å rette opp feil ifra i går når man får muligheten, og det var omtrent ikke et menneske i Troms og Finnmark som ba om den tvangssammenslåingen. Det var noe Høyre ønsket, og alle lurte jo på: Hvis sammenslåing var svaret, hva var egentlig spørsmålet?

Statsråd Erling Sande [17:40:19]: Med fare for å forlengje debatten ytterlegare: Eg synest det er interessant å merke seg Høgre si rolle i denne debatten. På den eine sida trekkjer representanten Bøe fram Syse. Ein kunne gått endå lenger tilbake. Ein kunne ha snakka om Willoch, ein kunne ha snakka om dei regjeringane som Høgre sat i på 1970-talet, og vist til at Høgre faktisk hadde ein distriktpolitikk. Dei hadde ein målretta politikk og stod i lag med Senterpartiet om mange viktige distriktsbyggingsgrep. Det denne debatten viser, er at ikkje berre har ein gått vekk frå det og ikkje ser det nødvendige av å ha konkrete distriktpolitiske grep, men ein seier det rett ut som det er: Det er samanslåing og sentralisering trass i folkeviljen som er det distriktpolitiske grepet. Det er sterkt å erfare at ein seier det så tydeleg og rett ut, men det er ryddig, greitt og forholdsvis lett å halde seg til.

Og eg blir litt provosert når representanten Bøe seier at det hjelper ikkje å få gratis ferje når ferja ikkje går. Det kan jo alle vere einige i, men om målet er at ferja skal gå, kvifor i all verda kuttar Høgre i den fylkeskommunale økonomien? Då burde ein ha gjort det motsette. Då burde ein ha styrkt den fylkeskommunale økonomien. Det måtte vere det einaste fornuftige å gjere. Det har i alle fall regjeringa har gjort, og i tillegg har vi sikra gratis ferjer og halverte ferjeprisar. Når eg snakkar med folk langs kysten, så set dei pris på dei grepa, og mange av dei er forundra over at Høgre har lyst til å auke ferjeprisane for folk rundt om i landet.

Presidenten [17:42:06]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5, og dermed går også denne debatten inn i historien.

Sak nr. 6 [17:42:15]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Gode bysamfunn med små skilnader (Innst. 104 S (2023–2024), jf. Meld. St. 28 (2022–2023))

Presidenten [17:42:29]: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, vil få en taletid på inntil 3 minutter.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [17:43:05] (ordfører for saken): Denne stortingsmeldingen er regjeringens plan for en samlet innsats mot økt ulikhet og levekårsutfordringer i byene. Den inneholder tre hovedgrep:

- Meldingen har tiltak for bedre byplanlegging, boligpolitikk og trygge nærmiljøer, noe som motvirker segregering og skaper god stabilitet og gode lokalsamfunn.
- Meldingen har virkemidler for gode oppvekstvilkår og bedre helse, inkludering i utdanning og arbeidsliv og styrket samfunnsdeltakelse.
- Meldingen lanserer en utvidet og forsterket områdesatsing for byområder med store levekårsutfordringer.

Målet med meldingen er å gi folk i utsatte områder større muligheter, og jobben er allerede i gang. I meldingen viser vi til masse politikk som allerede er igangsatt av denne regjeringen. Det vitner om utålmodighet, vilje til politisk styring og endring, og det er bra at regjeringen fokuserer på å gjennomføre politikken. Vi kunne ikke vente på denne stortingsmeldingen med å komme i gang med en politikk for å bekjempe dårlige levekår. Å få ned forskjellene mellom folk er en av denne regjeringens hovedoppgaver.

Vi vet at bomiljø og boligsammensetning betyr mye for hvor stabilt dette området er for barn og unge som vokser opp. Billigere barnehage, billigere AKS/SFO, innføring av ungdomsgaranti, satsing på fullføring av videregående og videre jobbsatsing for voksne er alle viktige satsingsområder skal vi lykkes med å løfte flere ut av dårlige levekår. Områdesatsingene skal vi også videreutvikle framover.

Stoltenberg-regjeringen startet i sin tid forsøk med gratis kjernetid i barnehager i utvalgte bydeler i Oslo til-

bake i 2006. Nå har forskere fulgt disse barna over tid og funnet flere positive resultater når elevene har tatt nasjonale prøver på 8. trinn. Disse elevene har oppnådd bedre mestring på de nasjonale leseprøvene. Barn i familier med lav inntekt, hvor mor ikke jobber, ser ut til å ha hatt størst utbytte av gratis kjernetid med tanke på både lese- og regneferdigheter på 8. trinn, og guttene har hatt aller størst utbytte når det gjelder lesing. Det er til å bli glad av.

Antall barn som vokste opp i fattige familier, økte under Solberg-regjeringen. I noen byområder fikk vi faktisk en tredobling av familier med varig lav inntekt.

Denne stortingsmeldingen følger opp den tydelige anbefalingen fra NOU-en «Levekår i byer» om å legge større vekt på boligpolitikken for å utjevne levekår i byene.

Nå forsterker vi i boligpolitikken. Husbanken er en av vinnerne i statsbudsjettet for 2024. Husbanken er det viktigste statlige verktøyet i boligpolitikken. Gjennom å styrke utlånsrammen til Husbanken legger vi til rette for at kommunene kan lykkes med sin boligpolitikk. Vi øker utlån til både bygging av studentboliger, startlån og 1 mrd. kr til kommunale utleieboliger. Og ved å bygge flere studentboliger frigjøres utleieboliger i det ordinære leiemarkedet, og dermed dempes presset i det private utleiemarkedet.

Det skal bli enklere for politikerne våre å stille krav til utbyggerne. Flere skal få mulighet til å kjøpe egen bolig gjennom bl.a. leie til eie. Det vil bidra til et velfungerende leiemarked, og det vil styrke rettighetene til leietakerne. Ved å kunne stille krav til utbyggerne vil de store byene få verktøy til å styre boligbyggingen i byene, sånn at vi unngår en videre utvikling av områder med stort gjennomtrekk og opphopping av levekårsutfordringer. Når vi nå kan kreve at utbyggerne bidrar til en mer variert boligmasse, er vi nærmere målet om at flere blir boende i et område over tid, og dermed er de med og styrker lokalsamfunnene i byene våre.

Mudassar Kapur (H) [17:47:38]: Denne stortingsmeldingen er i utgangspunktet en oppfølging av et arbeid som regjeringen Solberg startet opp i 2018, da den forrige regjeringen satte ned by- og levekårsutvalget, som leverte sin utredning i desember 2020. De kartla alle kommuner med over 30 000 innbyggere.

Derfor var det store forventninger til innholdet i denne stortingsmeldingen, og det var forventet at det skulle komme en politikk som fulgte opp utvalgets arbeid og anbefalinger. Dessverre fikk vi presentert en melding som lister opp allerede vedtatt politikk, eller arbeid som skal settes i gang, og jeg må innrømme at jeg er litt skuffet over at det ikke presenteres noen nye løsninger på de levekårsutfordringene som mange av storbye-

ne står overfor. Her har man rett og slett latt en god mulighet gå fra seg, og dette er faktisk enda et eksempel på hvordan viktige temaer blir uinteressante sideprosjekter for en regjering som har brukt mest tid på reverseringer de siste to årene.

Utfordringene i levekårsutsatte områder er svært sammensatte og komplekse. Et viktig virkemiddel for å motvirke disse, og som også viser til gode resultater, særlig i storbyområdene, er områdesatsingen. Dette er en satsing som det er stor enighet om i de fleste partiene, og man kan se at det bidrar til å både få flere i arbeid, redusere frafall i skolen, motvirke kriminalitet og redusere utenforskap. Jeg vil benytte anledningen til å gi skryt til regjeringen for å fortsette den satsingen man har hatt på dette over mange år. Det er bra, og vi imøteser også videre arbeid med dette.

Det som allikevel må kommenteres når det gjelder områdesatsingene, og som jeg tror det bør være tverrpolitisk enighet om, er at det framover blir viktig å følge med på satsingene, ikke minst være villig til å gjøre justeringer og grep når situasjonen forandrer seg.

Noen byer er nå i gang med disse områdesatsingene, og er kanskje helt i startfasen, eller har vært det i to-tre år – fem år, for den saks skyld – mens Oslo nå har holdt på med dette i veldig mange år, helt siden 2006. Det er ikke så lenge til nå at Oslo har holdt på med dette i 20 år. Det betyr at behovene kan være annerledes, og jeg håper at vi framover i mye større grad kan trekke lærdom mellom områdesatsingene, men også være villige til å justere dem underveis. Det bør være en sak av felles interesse for alle oss som er interessert i å jobbe mer med disse.

Vi ser også at innvandrerandelen i enkelte deler av de store byene er stor. Her vil jeg understreke at det ikke er folks opprinnelse jeg nå er opptatt av, men først og fremst det faktum at de som har kort botid i Norge, er overrepresentert i statistikken over dem som har lav utdanning, dårlig språk, lite arbeidsdeltakelse og lave inntekter. De slår dessverre ut på mange av de bekymringsfulle statistikkene. Derfor mener vi i Høyre at en spredt bosetting over hele landet vil bidra til at vi unngår opphoping av levekårsutfordringer. Derfor foreslår vi at flyktninger som hovedregel ikke bosettes i områder med høyere innvandrerandel enn 25 pst. Det å bli bosatt i områder med lavere andel innvandrere kan bidra til raskere integrering i det norske samfunnet.

Vi kommer senere i dag til å diskutere boligpolitikk, så jeg sparer den store boligdebatten til litt senere. Men jeg vil fortsatt understreke hvor viktig god planlegging er for at kommunen skal kunne skape attraktive og tilgjengelige boligområder for hele befolkningen. Det er mye enklere og bedre for samfunnet og den enkelte innbygger, og det forebygger også problemer i boligmarke-

det hvis man i forkant, allerede i planleggingsfasen, tenker på gode bomiljøer, i stedet for at man må inn og reparere noe som ofte, i flere tilfeller, kanskje har vært årsaken til at man har måttet gå inn med områdesatsinger. Jeg tror det kan skape en god balanse dersom man er i forkant av disse utfordringene, slik at man får brukt områdesatsingen mest mulig treffsikkert når man først går inn i en kommune med dette.

Jeg vil også peke på – fordi vi har en debatt som handler veldig mye om sosiale forskjeller – at den største forskjellen i Norge er mellom dem som står i arbeid, og dem som er utenfor. Derfor er inkluderingsdugnaden, og derfor er integreringspolitikken, helt avgjørende i arbeidet med å få gjort noe med de sosiale forskjellene. Og særlig for innvandrere mener jeg faktisk at det å få en god integreringspolitikk, rask bosetting, det å gå fra å være en flyktning til en skattebetalende borger så raskt som mulig er veldig viktig.

Så kommer jeg sikkert tilbake til andre momenter senere i debatten, men jeg vil her og nå ta opp Høyres forslag i saken.

Presidenten [17:52:44]: Da har representanten Muddassar Kapur tatt opp det forslaget han refererte til.

Kathrine Kleveland (Sp) [17:53:02]: Små forskjeller mellom folk, tillit og et levende folkestyre har gjort Norge til et av verdens beste land å bo i. Virkeligheten er dessverre også at vi ser økende forskjeller. Meldingen beskriver hvordan vi praktisk skal gjøre byer og nabolag til gode oppvekst- og nærmiljøer.

Tidligere i dag debatterte Stortinget opptrappingsplanen for psykisk helse, og planen beskriver hvor viktig forebygging er. Forebygging er sentralt i Senterpartiets politikk, også når vi snakker om helse, psykisk helse og bysamfunn med små forskjeller.

Tilgang på grøntområder og parker er viktig for helse og livskvalitet. Nærhet til grøntområder øker også barns spontane lek og gir varierte fysiske aktiviteter. Grøntområder, friområder og andre byrom er også viktige møteplasser. Mangel på møteplasser og samspill mellom ulike grupper kan bidra til svekket tilhørighet til lokalsamfunnet. Dessverre kan det bidra til frykt og fordommer mellom grupper. I tillegg gir grøntområdene verdifulle pusterom for folk i alle aldre. Heldigvis har de fleste som bor i norske byer og tettsteder, god tilgang på natur og grøntområder, men naturlig nok er tilgangen dårligere jo tettere folk bor. Det er også en utfordring å ivareta og utvikle grøntområder og friområder samtidig som byutvikling skal skje med fortetting og fornying, og presset på byer og tettsteder øker. Økt låneramme for Husbanken med 5 mrd. kr vil hjelpe mot trangbodhet og gi flere utleieboliger for vanskeligstilte.

Bibliotekene er også viktige møteplasser. Bibliotekene er ikke lenger bare sted for å låne bøker, men sted for debatter, læring og formidling – rett og slett en plass for å bygge demokrati og for å finne offentlig informasjon. Stadig flere bruker bibliotekene, og barn med innvandrerbakgrunn bruker bibliotekene mest.

Å delta i fritidsaktiviteter gir mennesker opplevelser, læring, sosial inkludering og tilhørighet. Barn i dag har dessverre ikke like muligheter til å delta i fritidsaktiviteter, til tross for iherdig innsats fra frivilligheten og det offentlige. Regjeringen inviterer derfor alle gode krefter til å lage en handlingsplan for deltakelse med 10 mill. kr til arbeidet neste år. Deltakelse i idrett, kultur og friluftsliv gir mestring og fellesskap. Penger er likevel ikke nok. Det handler om bedre samarbeid, tilrettelegging og informasjon. Her må frivilligheten og alle gode krefter bidra så vi får deltakelsen opp og prisene og utstyrspresset ned. Neste års statsbudsjett gir også full momskompensasjon for frivillige organisasjoner og for bygging av idrettsanlegg. Med dette sikrer Senterpartiet og Arbeiderpartiet at alle barn og unge får mulighet til å delta i aktiviteter der de bor. Her snakker vi om over 22 000 organisasjoner og 2,83 mrd. kr.

Nordmenn har generelt god helse og livskvalitet og høy levealder. De med lengst utdanning lever fem–seks år lenger og med bedre helse enn de med kortest utdanning. I Oslo er forskjellene mellom enkelte bydeler sju år. Det er en tydelig sammenheng mellom helse og sosioøkonomiske forhold. Det ser vi på kosthold, røyking og fysisk aktivitet. Senterpartiet og Arbeiderpartiet vil ha et helsefremmende samfunn, med mindre sosiale og geografiske forskjeller. Det er et samfunnsansvar å sikre alle gode muligheter til god helse. I vår la regjeringen derfor fram en folkehelsemelding, en nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller.

Som skolematentusiast er jeg glad for at et av regjeringens mål er gradvis innføring av et daglig, sunt og enkelt skolemåltid. Skolemåltid er sosial utjevning i praksis og bidrar til integrering og å forebygge mobbing. Vi vet godt at skolemat bidrar til trivsel og læring, og jeg er ikke i tvil om at skolemat vil være positivt for folkehelsen. Da er det frustrerende at innførte skolematornninger i flere høyrestyrte fylkeskommuner og kommuner landet rundt nå avvikles.

Helge André Njåstad (FrP) [17:58:04]: Kommunalkomiteen har verkeleg mange saker på dagsordenen i dag, og me går rett frå å diskutera distriktsutfordringar og distriktsmeldinga til å diskutera meldinga om gode bysamfunn. Det viser at som politikarar må me beherska litt ulike perspektiv. Me er privilegerte, me som sit på Stortinget og får lov til å opphalda oss ein del i denne storbyen, Oslo, samtidig som me kjem frå distrikta våre.

Me ser då at landet er samansett og har ulike utfordringar, og difor heng eigentleg desse to sakene godt saman. Me må sørgja for at me kan ha ein politikk for både storbyane og distrikta.

Når det gjeld det som Framstegspartiet har fokusert mest på i denne meldinga, som er utfordringsbildet knytt til integrering, ser me faktisk den illustrasjonen veldig godt. Når eg diskuterer innvandringspolitikk og integreringspolitikk i heimdistriktet mitt, er det prega av at ein ser på dei som kjem til oss, som ein ressurs som kan vera med og jobba, som kan vera med og skapa verdier. Dei utfordringane me ser når me kjem til storbyen Oslo, er noko heilt anna. Det fortel oss at når det gjeld integreringspolitikk, lykkast ein kanskje betre i distrikta, der ein fokuserer på at alle skal vera med – alle skal vera med og jobba, alle skal vera med og bidra. I Distrikts-Noreg, som me diskuterte i stad, trur eg faktisk at det er lettare å få til ei god integrering, fordi alle blir sett. I ein storby er det ikkje på same måten slik at alle blir sett, og at alle blir sett på som ein ressurs.

Så veit me òg at storbyane har ei stor innvandrarbefolkning frå før, som gjer at integreringa kanskje ikkje er fullt så enkel, fordi ein då opplever at ein finn saman i grupper og oppheld seg i grupper, meir enn at ein oppheld seg i heile samfunnet, som ein ser i litt mindre samfunn. Difor føreslår me i Framstegspartiet ei rekkje tiltak som er meinte på å få til ei betre integrering, fordi me òg ønskjer at dei me skal ta imot i Noreg, skal bidra til statsbudsjettet og ikkje leva av statsbudsjettet. Då er nøkkelen at ein sørgjer for god norskopplæring, og at ein sørgjer for at ein kjem ut i arbeid.

Me ser òg – spesielt i hovudstaden, men òg nedover Østfold, i Sarpsborg og Fredrikstad, som òg har ein del sekundærbusetjing – at kommunen som skal levera tenester etter at introduksjonsprogrammet er over, får utfordringar. Men òg med tanke på kriminalitet – med tanke på gjengkriminalitet og utfordringar som me ser meir og meir av, som me ser nabolandet vårt Sverige har store utfordringar med, og som ein ser kjem nærmare og nærmare grensene våre og landet vårt – trengst det at ein har ein betre integreringspolitikk, der ein stiller meir krav.

Framstegspartiet føreslår no at ein skal seia at om innvandrarbefolkninga utgjer 15 pst. av befolkninga, skal ein ikkje ha meir busetjing i desse områda. Det er nettopp for å unngå at ein lagar seg såne grupper og for å sørgja for at ein får til integreringa. Då har me sagt at 15 pst., eller at det er dårleg integreringsresultat eller få moglegheiter på arbeidsmarknaden, er grunn til å seia at me ikkje buset i dei områda. Der ser me òg forskjellen på oss og Høgre. Der Framstegspartiet kallar ein spade for ein spade og seier at ein skal ha busetjingsstopp i desse områda, seier Høgre at ein som hovudregel ikkje skal

busetja. Det er forskjell på å vera tydeleg og å formulera seg litt mildare, som Høgre gjer.

Me føreslår òg at for å kunna ha sekundærbusetjing skal ein ha krav om sjølvforsørging, noko som er viktig. På den måten blir det ikkje sånn at kommunen som får tilskotet, som får eit oppdrag og skal gjera ein jobb, får inntektene, og så flyttar ein etterpå og påfører ein sekundærbusetjingskommune utgiftene og utfordringane. Der treng me å ha nokre forslag som er tydelege. Vidare vil me òg at ein skal stilla krav til den enkelte som går på introduksjonsprogrammet, at ein skal mista ytingar viss ikkje ein møter opp. At ein difor stiller krav, er viktig som ein del av politikken for å få til ei god integrering. Det vil vera nøkkelen for at me skal kunna løysa nokre av dei utfordringane som storbyane har i dag, spesielt på Austlandet og i hovudstaden.

Det ligg mange andre ting i dette som det er viktig at storbyane fokuserer på, og som eg gjerne kunne brukt meir tid på å snakka om, knytte til dei andre felta der det er viktig at byane leverer gode tenester til innbyggjarane sine. Likevel er det viktigaste at innbyggjarar i byar òg skal vera trygge, og då må me lykkast med integreringspolitikken, sånn at ein ikkje får ein kriminalitet som ein dessverre ser meir og meir tendensar til i vårt eige land, og som nabolandet vårt har mykje av.

Med det tek eg opp dei forslaga som Framstegspartiet har i saka.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [18:03:06]: Representanten Helge André Njåstad har teke opp dei forslaga han refererte til.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [18:03:20]: Vi får se om vi klarer å ha like lange linjer og gjøre denne debatten så historisk som den forrige.

Jeg kan starte med å gå ikke så veldig langt tilbake i tid, for det var SV som tok initiativ til å få laget levekårsmeldingen for byer i Norge. Høyre refererte jo til Jensen-utvalget. Det var viktig for oss i SV at det helhetlige arbeidet med levekår i byene ikke skulle stoppe opp, men at man skulle ha en helhet i det arbeidet. Det var derfor vi var opptatt av å få dette inn allerede i den første budsjettforhandlingen med regjeringen, og det er det som er bakteppet for det vi diskuterer i dag.

Grunnen til at SV er opptatt av dette, er erkjennelsen av at man i byene har noen helt særskilte utfordringer som handler om oppvekstmiljø og levekårsutfordringer, som vi mener det er viktig at man har en helhetlig tilnærming til. Poenget med å få laget en sånn melding er å få et bedre kunnskapsgrunnlag for å utforme politikk som motvirker at enkelte bydeler blir preget av dårlige boliger, trangboddhet, dårlige uteområder, støy

og forurensning. Da er det viktig å si at det ikke er folkene som bor der, det er noe galt med.

SV gikk til valg på bedre fordeling – et samfunn for de mange, ikke for de få – der vi er tydelig på at vi skal omprioritere ressursene i samfunnet, sånn at vi har små forskjeller og store muligheter. Det er en global trend med sentralisering, og vi ser også i Norge at byene vokser, og mange har lyst til å bo i by. Samtidig medfører det noen voksesmerter som det er viktig at man får løst.

Hvis man skal ta de lange linjene, er det ikke noe nytt at vi har klassedelte byer i Norge der det er et skille mellom øst og vest og solsiden og skyggesiden, med de utfordringene det bringer med seg når det gjelder hvilke muligheter folk har i livet. Derfor er det viktig at vi ser både på hvordan vi skaper disse bomiljøene, og på infrastrukturen, som er under press i byene. Opphopningen av lavinntektsfamilier i enkelte bydeler har den motsatsen at man får en opphopning av de velbemidlede på den andre siden av byen. I mange bydeler i Oslo er forventet levealder for menn seks-sju år lavere enn i noen av de bydelene man finner på Oslo vest. Det er nettopp der man får gygne gettoer, der folk isolerer seg fra resten av samfunnet. Vi tror på et samfunn med mangfold, der vi skal møtes på tvers av bakgrunn og bygge sterke fellesskap.

Områdesatsingene er en viktig del av det arbeidet, der man har samarbeid mellom kommuner og stat og prøver å ta tak i utfordringer som man finner i særskilte områder, og der man kan skape gode bysamfunn og bomiljø uavhengig av menneskers lommebok. Det handler om grøntarealer, møteplasser for unge og gamle, gode offentlige bygg og lokaler med nærmiljøtjenester som innbyggerne har behov for. For å få til det er det viktig at vi generelt må styrke økonomien til kommunene og byene i Norge. Der noen av de rikeste på den andre siden av byen har god utsikt, stor hage og kanskje et svømmebasseng, er det andre som ikke har plass til å kunne gjøre leksene hjemme fordi det bor for mange på samme soverom. Derfor er det nettopp de familiene vi hjelper når vi skaper gode biblioteker, fritidsklubber og idrettsanlegg.

Var det noe man merket spesielt under pandemien, var det viktigheten av de grønne lungene i lokalsamfunnene våre. Jeg, som er valgt inn fra Oslo og bor her, følte nettopp på viktigheten av å ha et pusterom fra min trang leilighet på Grünerløkka. Det var deilig å komme seg litt ut. Det er nettopp de områdene som også er under press hvis utbyggerne får lov til å definere hvordan byene våre skal se ut. Derfor er det viktig at vi har en politikk for folk, for innbyggere og ikke bare for utbyggere.

Vi fremmer nå i forbindelse med denne meldingen 22 forslag som vi mener kan gjøre byene bedre for alle. Med det tar jeg opp forslagene SV er med på.

Presidenten [18:08:17]: Representanten Andreas Sjalg Unneland har teke opp dei forslaga han refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [18:08:32]: Byene våre skal være gode steder å bo. Likevel er det viktig å erkjenne at det er nettopp i de store byene det er flest utfordringer med levekår – eller bedre sagt fattigdomsutfordringer, som stadig vokser seg større.

Rundt 600 000 nordmenn oppgir nå at de gruer seg til jul, ifølge UNICEF Norges årlige juleundersøkelse, og det er særlig de med lav inntekt og barnefamilier som er mest pessimistiske. Samtidig kom det senest denne uken en annen rapport som understreker dette alvorret. Norge har vært blant de dårligste landene i Europa på å løfte barn og familier ut av fattigdom siden finanskrisen, slår UNICEF fast i en ny rapport. Kristin Oudmayer fra UNICEF påpeker at det er 110 000 barn som lever i fattigdom i Norge, og det er flere enn det bor i hele Drammen kommune.

Vi vet at mange av dem det her er snakk om, bor i de større byene. Dette er bl.a. barn – våre barn og unge – som kanskje ikke har de samme mulighetene som andre barn, barn i familier hvor foreldrene kanskje ikke har råd til å kjøpe seg vinterjakke når vinteren slår inn, barn i familier som aldri har råd til å dra på ferie, fordi lommeboka aldri strekker til. Det er våre barn i vårt land som ikke får de samme mulighetene som de andre barna.

Å gjøre noe med denne fattigdommen i Norge krever mange strukturelle tiltak i arbeidslivet, på boligmarkedet, i skolen og med inkludering. Samtidig må vi også tenke på at det å bygge ut velferden, f.eks. med gratis tannhelse og gratis kollektivtransport, som de har hatt i Stavanger, også er et bidrag for å få ned antallet barn som vokser opp i fattigdom. En sterkere velferdsstat vil redusere forskjellene og komme barna til gode.

Vi vet hva som virker. Økt barnetrygd og heving av velferdsstatens minsteytelser til et verdig nivå over EUs fattigdomsgrense ville gjort at færre barn må vokse opp i fattigdom. Alle grunnskolebarn bør få gratis mat på skolen, og derfor setter Rødt i vårt alternative statsbudsjett av penger til nettopp det. Vi må også jobbe for å få prisen på SFO videre ned.

De økende forskjellene henger også veldig tett sammen med boligpolitikken. I Oslo har en sykepleier råd til å kjøpe 1 pst. av boligene på markedet. LOs fagarbeiderindeks fra i høst viste at hvis man har en familie med en heltids barnehageansatt og en deltids butikkarbeider, har man råd til å kjøpe 0,2 pst. av boligene på markedet i Oslo. Det sier seg selv at dette er et boligmarked som ikke lenger fungerer for vanlige folk med vanlige inntekter.

I en av merknadene skriver flertallet fra Arbeiderpartiet, SV og Rødt at

«i stortingsmeldingen omtales nye boligpolitiske tiltak som vil gi de store byene større handlingsrom til å påvirke boligsammensettingen i sine nabolag. Med dette får kommunene verktøy til å styre boligbyggingen, slik at vi unngår en videre utvikling av områder med gjennomtrekk og opphopning av levekårsutfordringer. Krav om at utbyggerne bidrar til en mer variert boligmasse, kan bidra til at flere blir boende i et område over tid, og er dermed med på å styrke lokalsamfunn i byene våre».

Dette er veldig viktig og noe Rødt har jobbet for lenge og foreslått flere ganger. Vi må gi kommunene verktøyene de trenger i verktøykassen for å drive fram en mer aktiv og sosial boligpolitikk, og en av måtene det kan gjøres på, er å stille krav til utbyggerne om at en viss andel av leilighetene i nye utbyggingsprosjekter skal være såkalte ikke-kommersielle boliger for leie og for eie.

Representanten Unneland fra SV var inne på noe som er velkjent – at det bl.a. er store forskjeller mellom dem som lever på østkanten og vestkanten i Oslo, det som ofte blir omtalt som dødens klasseskiller i og med at det er sju års levealdersforskjell mellom dem som bor på hver sin side av Akerselva. Det understreker behovet for en mer aktiv og sosial boligpolitikk, for det er viktig her.

Norge har et av Europas mest deregulerte boligmarkeder. De kommunale boligene er det eneste sosiale tilbudet. Disse boligene utgjør 3,5 pst. av totalen av den totale boligmassen i Norge og har ofte dårlig standard og høy husleie. I Danmark, til sammenligning, utgjør de såkalte allmenboligene, som er pris- og omsetningskontrollert, 20 pst. av boligmassen. I Sverige og Finland utgjør den sosiale sektoren 15 pst. Det er altså en god vei å gå nettopp for å bygge ut en større andel av ikke-kommersielle boliger.

Dette er viktig. Skal vi klare å sørge for at flere får råd til å kjøpe seg sin egen bolig, trenger vi en ny boligpolitikk, og da trenger vi, som sagt, å regulere bedre. I denne saken – utover boligpolitikk, nå ser jeg på tiden; jeg skulle gjerne snakket om veldig mange andre ting også – fremmer vi i alt 21 forslag sammen med SV og 4 forslag fra Rødt. Det er flere gode forslag som jeg håper regjeringen tar med seg videre, selv om de her blir nedstemt. Med det viser jeg til de forslagene vi er med på, og jeg tar opp våre forslag.

Presidenten [18:13:33]: Representanten Tobias Drevland Lund har teke opp dei forslaga han refererte til.

Statsråd Erling Sande [18:13:49]: Folk skal kunne bu, arbeide og leve eit godt liv i heile landet vårt, og då treng vi dei gode lokalsamfunna – lokalsamfunn som er gode å vekse opp i, med gode fellesarenaer og gode til-

bod i nabolaget. Byar og byområde i Noreg er stadar for moglegheiter og mangfald. Her er det store byrom med oppleving og puls, men det er også mindre byrom, det er lokalsamfunn, det er viktige møteplassar. Vi skal hugse at dei aller fleste innbyggjarane reknar byen sin som ein god plass å bu, men nokre av byområda våre har utfordringar vi må ta tak i. Det er område i byane der mange har låg inntekt og dårlegare levekår. Det kan gje krevjande oppvekst-, bu- og nærmiljø.

Store skilnadar tærer på tilliten. Det kan ta vekk noko av tryggleiken, og det kan gjere at samhaldet raknar. Meldinga løyser sjølvstakt ikkje alle utfordringane bysamfunna våre står overfor, men vi peikar på nokre område der vi kan gjere ein innsats på for å motverke skilnadar og betre levevilkåra. Det er utvilsamt krevjande tider akkurat no for veldig mange. Den høge prisveksten og høge renter er vanskeleg å handtere, spesielt for dei som har minst. Mange har fått trongare økonomi, fleire slit. Det tek eg og regjeringa på alvor.

Den viktigaste jobben for regjeringa er trygg og ansvarleg økonomisk styring. Å få kontroll på prisveksten og sørgje for framleis låg arbeidsløyse er det aller viktigaste, for det er det som vil hjelpe flest. Svaret frå regjeringa på utfordrande levekår i byar og byområde er gjennom kjernen av velferdsstaten: sterke universelle ordningar for alle som fangar opp dei som fell utanfor, og målretta ordningar for dei som treng det aller mest. I tillegg samarbeider stat og kommune om å betre bu- og nærmiljøa og tenestetilbodet i nokre område gjennom områdesatsingane.

Alle som veks opp i levekårsutsette område, skal ha like moglegheiter til å leve eit godt liv og utvikle seg. Ut-danningssystemet skal i større grad enn i dag medverke til å redusere skilnadar mellom gruppene og auke sjansane for den enkelte. Regjeringa har òg forsterka innsatsen til områdesatsinga i denne stortingsperioden, og vi har utvikla områdesatsinga til mindre byar. Eg har allereie vore på Gulset i Skien for å signere avtale om områdesatsing der. Både vaksne, unge og folkevalde der har allereie gjort ein fantastisk jobb med å utvikle og løfte lokalsamfunnet sitt, og med staten på laget kan vi gjere ytterlegare grep og forsterke den utviklinga.

Områdesatsinga er eit perfekt eksempel på korleis vi på tvers av forvaltingsnivå kan jobbe i lag for å gjere folks kvardag betre og gje unge likare moglegheiter, uansett kvar dei veks opp. Difor legg regjeringa opp til å utvide med nye områdesatsingar neste år, i både Gjøvik, Halden, Indre Østfold, Larvik og Tromsø.

Regjeringa har gjennom budsjetta styrkt dei gode, universelle velferdstenestene for alle. I tillegg gjennomfører vi ei rekkje tiltak som når ut til mange og bidreg til å lette økonomien. Barnetrygda til alle er auka i to omgangar i 2023 og vidare styrkt i budsjettforliket for 2024.

Vi gjer barnehagane historisk billege, vi har innført 12 timar gratis SFO på 1. og 2. trinn, og gjennom budsjettforliket for 2024 blir dette også gjeldande for 3. trinn.

Vi gjennomfører eit løft i satsinga på unge som står utanfor arbeid og utdanning. Eit viktig tiltak er ungdomsgarantien, der unge som er særleg utsette i arbeidsmarknaden, skal få betre oppfølging gjennom Nav. Regjeringa arbeider for at det skal vere mogleg for alle barn og unge å delta jamleg i minst ein organisert fritidsaktivitet saman med andre. Gode bumiljø treng gode møteplassar, fritids- og kulturtilbod, idrettsanlegg og andre fellesarenaer, og vi vil bidra til at det blir lagt til rette for sånne møteplassar.

Folk skal òg ha ein trygg og god bustad. Dei siste dagane har det vore stor merksemd på dei utfordringane byggenæringa står i no. Ein stans i bustadbygginga er ikkje berre eit problem for næringa, men også for folk som ikkje har ein god bustad. Difor er det eit problem for oss som samfunn, og difor er eg glad for at Senterpartiet, Arbeidarpartiet og SV her på Stortinget blei einige om ein stor auke i Husbankens låneramme neste år. I løpet av to år har vi auka ramma med 10 mrd. kr. Det gjer aktiviteten i byggenæringa større. Neste år kjem vi til å leggje fram ei stortingsmelding om ein heilskapleg bustadpolitikk.

Du verda kor fort tida går, president!

Like moglegheiter er ein føresetnad for eit høgtiltids-samfunn for Noreg, og vi vil byggje sterke fellesskap og gode fellesarenaer i alle lokalsamfunn.

Presidenten [18:18:52]: Det vert replikkordskifte – og elles trur eg klokka går likt for alle!

Mudassar Kapur (H) [18:19:07]: Min frykt nå er at siden statsråden ikke hadde tid til å lese ferdig innlegget sitt, vil han fortsette på det i stedet for å svare på spørsmålet mitt. Jeg får håpe at jeg greier å stille et spørsmål som han kan svare på.

Jeg vil først gi statsråden honnør for et godt innlegg. Jeg synes statsråden var innovent mange av de viktige sakene som berører de temaene som ligger i meldingen, ikke minst hele saksfeltet som handler om sosiale forskjeller og hva vi kan gjøre for storbyene, og særlig de områdene i byene som sliter mest med dette.

Områdesatsinger, som jeg nevnte i mitt innlegg, har noen steder, som i Oslo, snart vart i over 20 år. Noen har vart i noen få år, og så er det noen byer som snart skal få dem. Jeg vil gjerne høre hva statsråden tenker om hvordan vi nå kan benytte anledningen til å sørge for at de nye satsingene får med seg god lærdom fra dem som har hatt satsinger fra før, og hvilke typer fornyelser man ser for seg i de satsingene som allerede er etablert. Da tenker jeg særlig på Oslo.

Statsråd Erling Sande [18:20:15]: Områdesatsingar er retta tiltak. I motsetning til i førre sak er også Høgre her einig i at vi treng tiltak retta spesielt mot utfordringane vi står overfor, så her er vi heilt einige. Eg trur det representanten er inne på, er ganske viktig. Korleis dreg vi no lærdom av dei områdesatsingane som vi har hatt over tid, og trekkjer dei med oss i nye områdesatsingar? Nettverket her og samspelet mellom desse satsingane kjem til å vere viktig.

Eg er også oppteken av at dette også skal vere satsingar nedanfrå og opp, så den andre grøfta vi kan gå i, er å standardisere for mykje, men det er eg heilt sikker på at representanten Kapur er einig i. Vi må klare å trekkje lærdom frå dagens områdesatsingar og la dei vere utviklande inn i dei nye, men utan at den nedanfrå-og-opp-utviklinga blir fjerna.

Mudassar Kapur (H) [18:21:20]: Jeg håper ikke statsråden i starten av sitt svar prøvde å invitere til en ny distriktsdebatt. Vi får la det ligge nå – jeg har brukt opp taletiden derfra, og så kan vi sikkert gjenoppta den når vi skal ha debatt i komiteen om budsjettet.

For å fortsette litt om områdesatsingar: I Oslo i starten var det ikke noen tvil om at noe av satsingen f.eks. gikk ut på å jobbe en del fysisk, som med infrastruktur, mens det etter hvert som en gjennom årene har kommet lenger og lenger med arbeidet, har vært viktig å fylle satsingen med innhold som går ut på tidlig innsats, som å inkludere flere i arbeidslivet, sosialt entreprenørskap osv.

Det har vært nedsatt en rekke grupper, og vi vet at man f.eks. i Oslo også har sett at mye midler har vært ubrukt, og det kan være mange årsaker til det. Likevel, siden staten er involvert og gir penger over budsjettet: Hvordan kan man sørge for at man får bedre rapportering på pengebruken og resultatene framover?

Statsråd Erling Sande [18:22:26]: Sjølv sagt er det viktig å syte for at midlane går til det satsinga er tenkt å gå til, og det må vi finne gode mekanismar for. Det eg hadde lyst til å leggje til til det fyrste Kapur bringar opp, er rolla til frivillig sektor. Det er heilt rett at det fysiske er eit viktig omsyn, men vi ser også på dei mjuke verdiane, kultur og spesielt frivilligheit. Viss ein klarer å mobilisere frivilligheita inn i dette og skaper desse møteplassane, kan det vere eit eksempel på ein veldig styrke inn i ei sånn områdesatsing. Nettverk, møteplassar og arenaer der alle kanskje kan møtast uforpliktande og på same grunn, er også ein føresetnad for god integrering, og vi veit at for å forstå kvarandre er det beste vi kan gjere, å møtast. Det å lage dei arenaene er eitt eksempel på den typen grep, som ikkje er reint fysisk, men meir eit eksempel på mjuke verdier.

Mudassar Kapur (H) [18:23:30]: Vi har gjennom våre besøk rundt i landet blitt kjent med mange gode konsepter for stedsutvikling, som hvordan man kan få f.eks. små kommuner som sliter, til å få etablert næringsliv, arbeidsplasser osv. Der ser man et godt samarbeid mellom Innovasjon Norge, lokalt næringsliv og lokalpolitikere, men inngangen handler først og fremst om verdiskaping og det å skape arbeidsplasser. Det gjør at helt andre miljøer kommer inn i arbeidet enn hvis man bare tenker områdesatsing i seg selv, for da er det litt andre typer miljøer.

Jeg tror kanskje det kunne vært interessant å se på hvordan man også kan få mer næringslivsrettet fokus inn i områdesatsingene framover, få næringslivet mer på banen, særlig når det gjelder å skape lokale arbeidsplasser. Vil statsråden være åpen for å ha en slik tilnærming i fornyelsen av områdesatsingen og hvor det skal skje framover?

Statsråd Erling Sande [18:24:32]: Eg synest dette er gode innspel til korleis vi konstruktivt kan vidareutvikle desse ordningane. Vi må passe på at målsetjingane med ordningane står fast, og at vi ikkje flyttar dei, men det at også næringslivet kan inngå i nokre av desse satsingane, dette med entreprenørskap for å utvikle idear, er spennande tankar. Det er jo dei same kreative kreftene som jobbar innanfor kultur, og som kan gje seg utslag i arbeidsplassar eller næringsutvikling. Det å finne arenaer der dei som då ønskjer det, kan møte opp og utvikle seg, anten på den måten og i den retninga som Kapur beskriv, eller i andre kreative retningar, er eit godt eksempel på korleis eit sånt miljø kan utformast. Så eg er open og lyttande til slike idéar.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [18:25:35]: Som de fleste vet, er lediggang roten til alt ondt. Et av de viktige tiltakene for å forebygge at folk faller utenfor samfunnet, har f.eks. vært satsingen på sommerjobber til ungdom, som man har hatt her i Oslo. Det gir unge muligheten til å tjene sine egne penger og få arbeidserfaring og mestring som kan være viktig for mange som er i faren for å falle utenfor. Ghulam Abbas, som var leder av B-gjengen, har selv sagt i mediene at hadde det tilbudet eksistert da han var ung, som 13-åring, er det godt mulig at livet hans hadde sett veldig annerledes ut.

Hva vil ministeren gjøre for at kommunene kan komme mer på banen med å tilrettelegge for sommerjobber til ungdom, slik at de kan få arbeidserfaring, mer selvstendig økonomi og en tidligere tilknytning til arbeidslivet?

Statsråd Erling Sande [18:26:31]: Eg trur at mange lokalsamfunn er gode på dette og har gode erfaringar med det, og eg trur representanten er inne på noko vel-

dig viktig. Det er kanskje ein ventil som har blitt mindre og mindre for unge folk. Om vi går nokre år tilbake, var det ganske vanleg, og kanskje til og med nødvendig. No er det mange som antakeleg har lyst til å gjere ein jobb-innsats, som ikkje får moglegheita til det. Når vi skal sjå på korleis vi på ulike måtar kan fremje det, trur eg vi treng næringslivet med på laget. Vi kan gjerne også bruke frivillig sektor inn i eit sånt arbeid.

Eg trur at det å få gjere noko anna – ofte noko fysisk – gjev ein pause i ein ganske teoritung skulekvardag, noko som kan vere viktig i seg sjølv for mange, fordi dei då kan oppleve meistring som dei kanskje ikkje finn på andre arenaer. Det er mykje positivt med den typen arbeidsmoglegheiter som representanten beskriv.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [18:27:32]: Det er fleire representanter som har tatt opp fra talerstolen nå at vi har byer, f.eks. Oslo, der forventet levealder er ekstremt forskjellig ut fra hvilken bydel du er født i. Det sier også noe om hvilke muligheter du har i livet, og faktisk hvor langt livet ditt mest sannsynlig blir. Den forventede levealderen er slik at hvis du bor på Sagene kontra Nordstrand, er den seks til sju år kortere på Sagene. Hva mener ministeren man skal gjøre med det, og kan man egentlig akseptere at det er så store forskjeller i byer som Oslo?

Statsråd Erling Sande [18:28:17]: Målet vårt i fellesskap må jo vere å redusere forskjellane. Eg trur ikkje det er eitt enkelt svar på dette. Representanten Kleveland var inne på helse. Det er ein bit av det. Bustadpolitikken, eg trur det var Drevland Lund som var inne på det, er heilt essensiell i dette. Der vil regjeringa føreslå fleire verktoy, f.eks. i plan- og bygningslova, for å leggje til rette for variert bustadsamansetjing. Det er viktig for å få ein større miks enn det som kanskje er i dag, der ein ser at desse store levekårsforskjellane eksisterer.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [18:29:01]: Jeg takker for ministerens svar. Jeg er helt enig i at dette er komplekse spørsmål, og at det ikke er bare én ting som må gjøres. Det er ganske mange ting som må gjøres. Derfor er jeg glad for at SV i samarbeid med regjeringen ruller ut viktige velferdsreformer på en rekke områder, innenfor både barnehage, skole og helsetilbud – dette er bra – men jeg opplever at det i disse debattene ofte blir litt vage ambisjoner. Det mangler ikke på at man skal gjøre noe med det – man vil redusere forskjellene i samfunnet, man mener at dette ikke er akseptabelt, man skal gjøre noe med det – men kan ministeren i større grad konkretisere dette? Hva er ambisjonen? Hvor store forskjeller kan vi egentlig akseptere i samfunnet? Når må man si at dette ikke holder? Hva er målsettingen – hvor er vi om fire–fem år?

Statsråd Erling Sande [18:29:55]: Ambisjonen til denne regjeringa er å redusere sosiale og geografiske forskjellar. Vi ønskjer oss eit Noreg der forskjellane er små. Det er ein av styrkane til landet vårt. Eg har lyst å gjenta at det er ikkje éin stor kvikkfiks. Staten har nokre verktoy, som eg og andre i salen har vore inne på, og kommunen har òg nokre verktoy. Eg trur det er heilt avgjerande å få til eit godt samarbeid mellom stat og kommune i desse sakene. Eg har inga tru på ein stat som står og seier at ein skal gjere slik og slik, men eg trur at vi i fellesskap, gjennom ulike verkemiddel og ulike verktoy – vi har snakka om eitt av dei her, områdesatsing – kan oppnå det eg reknar med også representanten ønskjer å ha som målsetjing, nemleg å jamne ut forskjellane når dei blir så store som i det eksempelet han viste til.

Tobias Drevland Lund (R) [18:31:04]: Et av forslagene fra Rødt og SV her i dag handler om å be regjeringen innrette inntektssystemet til kommunene slik at kommunene kompenseres for høye utgifter i utsatte byområder. Er det noe jeg som medlem av kommunalkomiteen ofte hører, om det så er fra kommuner i Østfold, som Sarpsborg og Fredrikstad, eller Skien eller hvor det nå er, er det at man sliter med store utgifter knyttet til levekårsutfordringer og samtidig sliter med lav skatteinngang og dårlig kommuneøkonomi, som gjør det vanskeligere å sette inn tiltak som nettopp demper forskjellene og demper problemene med levekårsutfordringer.

Mitt spørsmål til statsråden er om regjeringen vil se på dette når man nå skal revidere inntektssystemet for kommunene, og at man sørger for å kompensere kommunene som sliter med disse utfordringene?

Statsråd Erling Sande [18:31:57]: Svaret på spørsmålet er at dette er blant dei utfordringane vi vil sjå på når vi vurderer eit nytt inntektssystem. Vi ser at det er større strekk i Kommune-Noreg, og særleg i nokre kommunar som har lågare inntekter enn andre kommunar. Korleis vi kan løfte dei kommunane, blir ein del av det arbeidet.

Presidenten [18:32:19]: Replikordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Marte Mjøs Persen (A) [18:32:39]: Regjeringens melding om gode bysamfunn med små forskjeller er viktig. Regjeringens grep mot økt ulikhet og levekårsutfordringer i byene er for oss som bor og lever vårt liv i byen, velkomne grep. Jeg er veldig glad for at statsråden er så tydelig på at det trengs målrettede tiltak for byene, ikke minst for storbyene.

Storbyen skal være et trygt og sunt sted å bo for alle innbyggere, der mennesker med ulike bakgrunner og med ulikt liv kan leve sammen. Det er en av grunnene til at det er så fantastisk å bo og leve i byene. Byene er viktige motorer i norsk økonomi, de spiller en avgjørende rolle når det gjelder å nå klimamålene våre. Skal vi nå klimamålene våre, må vi også ha klimavennlige storbyer.

Kollektivsystemet i de store byene må være godt utbygd og ikke minst velfungerende, og vi må gjøre det enklere å være fotgjengere og syklist, slik at luften blir renere og utslippene går ned. Kollektivtransport i byene handler ikke bare om å frakte folk fra a til b. Det handler faktisk mye om at byene våre ikke skal få infarkt – at luftkvaliteten skal bli for dårlig, og at det skal bli for mange biler til at det går an å håndtere. Det handler om å bygge ut gode bomiljø der folk kan leve et godt liv. For å leve et godt liv må både unge og gamle ha tilgang på grøntområder og arenaer for fysisk aktivitet, og det skal vi ha plass til.

I storbyene bor både de som har mest, og også de som har minst. Mange lever i områder med klart lavere inntekter enn gjennomsnittet, flere står utenfor arbeidslivet, og det er større sosiale helseforskjeller og kortere levealder. Flere barn i disse områdene vokser opp i familier som lever i fattigdom. Andelen enslige er også høyere i byene enn andre steder, og mange av disse er ensomme. Vi som bor i Bergen, eller i Oslo for den del, vet at selv om vi bor i byen, kan avstanden til dem som tar beslutningene, oppleves som stor.

Det er mulighetene og mangfoldet som gjør bylivet godt. For at vi skal få gode og trygge storbyer, har alle innbyggere interesse av at vi forebygger ensomhet og reduserer forskjeller. Da må vi styrke det inkluderende fellesskapet og åpenheten byene står for, og sørge for gode fellesskapstjenester som er tilgjengelige for alle.

De store byene er motorer i sine regioner, og de har stor betydning for befolkning og næringsliv også i nærliggende distrikter. I Arbeiderpartiet mener vi at by og land er gjensidig avhengig av hverandre. Derfor er det også viktig å legge til rette for et godt samarbeid mellom byene og områdene rundt.

Anne Kristine Linnestad (H) [18:36:01]: Et inkluderende og mangfoldig kultur- og idrettsliv hvor den enkeltes økonomiske situasjon og sosiale bakgrunn ikke skal være til hinder for deltakelse og frivillig innsats, er nok et mål for de aller fleste av oss. Det viser på alle måter at frivilligheten er selve bærebjelken i små og store lokalsamfunn.

I min egen hjemkommune, bykommunen Nordre Follo, har vi en ordning som alle barn og unge i alderen 16–18 år kan søke på for å få økonomisk støtte til å delta

på fritidsaktiviteter. De to eneste kriteriene er at man bor i kommunen, og at familien har en årsinntekt som ikke overstiger 400 000 kr. Ordningen gir barn og unge mulighet til å delta på en fast, jevnlig organisert aktivitet, og det er en god mulighet.

Jeg er glad for at man i denne meldingen kan lese at regjeringen også ønsker å satse på frivilligheten og aktiviteter til barn og unge. Jeg stusser derfor litt når noe av det første dagens regjering gjorde, var å skrote fritidskortet. De stoppet regjeringen Solbergs planlagte nasjonale utrulling av fritidskort, som skulle gi alle barn og unge mulighet til å delta på fritidsaktiviteter. Det var et kutt på 400 mill. kr til barn og unge. Denne skrotingen av fritidskortet har svekket barn og unges muligheter til å delta i fritidsaktiviteter fordi fritidskortet var en ordning som supplerte andre, brede tilskuddsordninger og ikke kompenserte for andre ordninger.

Regjeringen må sørge for å få på plass et alternativt fritidskort som kan sikre at målsettingen med Fritidsreklæringen kan oppfylles. Men istedenfor å videreføre regjeringen Solbergs fritidskort, øker de heller tilskuddet til en nasjonal tilskuddsordning for å inkludere barn og unge. Vår bekymring er at de familiene som kanskje trenger denne ordningen aller mest, ikke vil komme til å søke på ordningen.

Alle barn og unge skal kunne delta på idrett og fritidsaktiviteter, og det trengs treffsikre ordninger, fysiske møteplasser og tilrettelegging for den enkelte. Det vil bidra til å gi hvert enkelt barn et godt oppvekstmiljø.

Terje Sørvik (A) [18:38:37]: Forskjellene i levekår i byene våre har økt over tid. Barnefattigdommen øker. Segregering og levekårsproblemer hopper seg opp i visse byområder. Arbeidsledigheten er høy. Færre eier sin egen bolig. Mange bor trangt og mangler i tillegg gode og trygge fellesskapsarenaer i nærmiljøet. Vi kan ikke bli stående og se på at utviklingen går den veien.

For Arbeiderpartiet er kampen for at hver enkelt av oss skal ha like muligheter en av grunnpilarene våre. Alle barn skal vokse opp i trygghet, uansett hvem de er, hvor de kommer fra og hvordan familien er sammensatt. Den kampen kjemper vi hver eneste dag over hele landet, og særlig i storbyene våre. Her har vi både utfordrende levekår og noen av de sterkeste verktøyene for å bekjempe økende forskjeller.

Mange barn vokser opp i familier med utfordringer. Det kan være økonomiske problemer, vold, rus, sykdom eller andre forhold som gjør barn utrygge. Fellesskapet skal stille opp for familier og barn som trenger det. Denne stortingsmeldingen viser regjeringens plan for en samlet innsats mot økt ulikhet og levekårsutfordringer i byene. Jeg synes det er en styrke at meldingen særlig fokuserer på tiltak rettet mot barn og unge. For at alle barn

skal kunne leke, lære, utvikle seg og utfolde seg i trygge omgivelser, må vi rette politikken inn mot det fra flere kanter.

Det aller viktigste vi kan gjøre, og det som må ligge til grunn for alt, er å styrke det universelle velferdstilbudet til barn og unge. Det vil bidra til sterkere fellesskap og mindre forskjeller i samfunnet. Det er dette det handler om når denne regjeringen senker maksprisen i barnehagen og sikrer gratis kjernetid i SFO opp til 3. klasse, styrker BUA utstyrssentraler for å gi alle gratis tilgang på idretts- og fritidsutstyr, styrker tilskuddsordningen for at flere barn kan delta i fritidsaktiviteter, innfører en ungdomsgaranti sånn at alle unge skal få den hjelpen de trenger for å komme seg i jobb eller utdanning, styrker skolehelsetjenesten og lavterskelarbeidet med barn og unges psykiske helse, øker bemanningen i barnehager i levekårsutsatte områder eller når vi skal gjennomføre en kvalitetsreform i barnevernet, bare for å nevne noe.

Avslutningsvis vil jeg si at for å skape et godt samfunn, må vi føre en politikk for å redusere forskjeller i levekår i våre byer.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [18:41:31]: Varsellampene blinker i Groruddalen, sa Jan Tore Sanner som kommunalminister – det sto på forsiden av VG for noen år siden. Det er ikke så rart at han sa det, for han hadde ikke vært med på å utvikle politikken til Groruddalssatsingen på samme måte som det Arbeiderpartiledede byrådet hadde gjort. For å gå enda lenger tilbake i historien: Da regjeringen startet det opprinnelige prosjektet for Groruddalen i 2006, var ikke Høyre-byrådet så veldig interessert. De dro bena etter seg og bidro med mye mindre penger enn det regjeringen gjorde. Da Raymond Johansen tok over byen, ble den brøken snudd helt på hodet. Høyre-regjeringen fulgte ikke med. De så ikke alle de prosjektene Arbeiderparti-byrådet dro i gang, og som f.eks. førte til sommerjobbprosjektet som SV-representanten viste til, og jobbsenteret vi har fått på Mortensrud. – Nok om det.

Hva fant så NOU-en ut, den som Jan Tore Sanner trengte for å kunne finne ut av hva han hadde vært med å bruke så mye penger på? Jo, den fant ut at for å utjevne levekår må vi bruke boligpolitikken. Det var ikke noe nytt for høyre regjeringen, for det hadde høyre regjeringen fått beskjed om allerede under evalueringen av plan- og bygningsloven i 2018. Da kom forskerne fram til – det var et av to gode råd de kom med – at for å bekjempe sosial ulikhet burde man kunne gi kommunene mulighet til å bestemme hvilken disposisjonsform boligene skal ha. Gjorde Høyre noe med det i regjering fra de fikk det rådet i 2018 til de måtte gå av? Nei. Gjør denne regjeringen noe med det? Ja. Vi lanserer i denne meldingen at dette vil vi faktisk få til.

Boligpolitikken som denne NOU-en pekte på som kjempeviktig for å utjevne levekår, har vi tatt på det aller største alvor og gjort noe med. Denne meldingen viser en ny retning og en satsing på politikk som vil bidra til at barn som bor i levekårsutsatte områder, får flere muligheter.

Rune Støstad (A) [18:43:57]: Som stortingsrepresentant fra et distriktssamfunn føler jeg meg privilegert som får lov til å være innbygger i hovedstaden vår, Oslo, i deler av året. En kan spørre seg: Er det slik at en kar i 50-åra fra midt i Gudbrandsdalen har noe å bidra med når det gjelder bypolitikk? Det er et relevant spørsmål. Svaret på det mener jeg er ja, ikke minst fordi at når vi får denne muligheten til å bo i denne flotte byen, får vi også en mulighet til å forstå utfordringene i hovedstaden på en bedre måte. Det gjør at vi kan kombinere og prøve å balansere hensynene til distriktene og til byene våre. Det er kjernen i politikken vår, for skal vi lykkes med å ha god politikk for byene, må vi kunne evne å bygge bro mellom by og bygd.

Denne meldingen har utrolig mange spennende tiltak i seg. En ting er å sikre at alle får en mulighet til å bo og eie sin egen bolig. Her skisseres det mange spennende løsninger, som f.eks. gir førstegangsetablerere en enklere vei inn i boligmarkedet. Vi vil også bidra til et mer fungerende leiemarked og sikre rettighetene til leietakere på en bedre måte.

Denne regjeringen har en offensiv politikk for byene. Vi har aktivt gått inn for å møte utfordringene i store byer og i mindre byer. Som statsråden selv var inne på i stad, har vi nå utvidet ordningen til å gjelde både Larvik og Tromsø, og Gjøvik, som er en by i det fylket jeg kommer fra. Dette viser at vi satser på både de store og de mindre byene.

I replikkvekslingen her i stad hørte vi at statsråden delte tanker rundt det å lære av Oslo. Det tror jeg viktig, for Oslo har på mange måter hatt de store utfordringene lenger og har tatt mange gode grep, ikke minst den satsingen vi har hørt om i Groruddalen, og å tilby gratis kjernetid i SFO, som var en fanesak for Arbeiderpartiet i sin tid. Jeg mener at det er mye å lære av dette.

For et par år siden hadde jeg besøk av Tøyen Sportsklubb. Den besøkte Gudbrandsdalen og våre fjellområder. Det er nok et eksempel på aktiviteter og aktører som virkelig har gjort en innsats. Tøyen Sportsklubb er et stjerneeksempel på hvordan en kan bruke idrett og aktivitet til å inkludere enda flere inn i samfunnet.

Så igjen: Vi har mye å lære fra det som har foregått i Oslo, som vi må ta med oss videre inn i arbeidet med å sette meldingen ut i livet.

Mudassar Kapur (H) [18:47:17]: Jeg synes at dette – i likhet med den forrige meldingen – er en viktig mel-

ding som gir oss mulighet til å løfte blikket og se de lange linjene.

Selv om representanten fra Oslo Arbeiderparti hadde et behov for å gå litt tilbake i hovedstadspolitikken historie, med litt historieomskriving – jeg skal ikke kalle det en forfalskning, for det blir litt slem, men i hvert fall en litt fantasifull historieomskriving – vil jeg nøye meg med å si at det var Høyre som i sin tid lokalt satte i gang Groruddalssatsingen, og det var Høyre i regjering som fornyet den. Gjennom de 18 årene Høyre styrte byen, pekte pilene i riktig retning. Så har det vært et bittelite opphold med Arbeiderpartiet i åtte år, hvor noe av f.eks. boligpolitikken, som representanten skryter av, har stått helt stille. Det ble lovt mye regulering, men det skjedde veldig lite. Så kan vi sikkert komme tilbake til boligpolitikk osv. i det neste innlegget. Jeg var litt innom det i stad også, at vi får god tid å diskutere boligpolitikk senere, så jeg skal spare litt til da.

Så til den større saken: Det er ingen tvil om at de store byene – for å ta Oslo som et eksempel – er litt som Norge i miniatyr. Her finner du alle typer utfordringer, også noen av de utfordringene som ville vært typiske for et distrikt, f.eks. et distrikt som sliter med fraflytting, eller lav yrkesdeltakelse, lav inntekt, få arbeidsplasser og kanskje et ustabil boligmarked. Slike lommer finner du også i en by, samtidig som du finner mye av det man typisk forbinder med en by, der alt går i full fart og oppover, og at det alltid er aktivitet. Det er jo litt av spenningen i en by, og selv om man nettopp i byer finner dem som sliter mest, har heldigvis også byene muskler til å gjøre noe med det. Men da må vi også vite hva vi må gjøre noe med, og hvorfor vi må gjøre det viktigste først.

Særlig det som handler om sosiale forskjeller, er noe som opptar meg veldig mye. Det er ingen tvil om at når vi snakker om f.eks. barnefattigdom, er det viktig å utvide debatten og huske på at det ikke er barn som er fattige, det er familien som er fattig. Det som ofte kjennetegner en fattig familie, når vi bruker det ordet, er at foreldrene enten ikke har inntekt eller at familien kanskje bare har én. Det handler ofte om at foreldrene står utenfor arbeidslivet, og at barna står i fare for å falle ut av skoleløpet. Hvis vi skal lykkes med dette arbeidet, må vi lykkes med at sosiale forskjeller ikke går i arv. Da er det særlig tre ting som er viktige. Det ene er at barna våre ikke faller ut av skolen, det andre er at vi får en god boligpolitikk, og det tredje er at folk er i jobb. På disse tre feltene håper jeg at vi får en regjering som lener seg framover. Heldigvis har vi nå et byråd som i hvert fall vil jobbe langs disse linjene.

Bjørnar Laabak (FrP) [18:50:37]: Jeg vil si at satsing med tanke på levekårsutsatte områder er veldig viktig. Vi startet i min kommune, Fredrikstad, som er en av de

kommunene i Nedre Glomma som opplever stor tilflytting. Jeg tror vi hadde den første levekårskartleggingen i 2013. Da var det en som spurte om noen av spørsmålene var hvorvidt man var lykkelig. Det er ikke det man måler. Vi har veldig lett for å måle ting i gjennomsnittlig inntekt, og med lavinntekt er man ikke lykkelig. Det er ikke riktig.

Utfordringene er veldig store. Jeg tror nøkkelordet i kommunene er trygghet. Man må oppleve trygghet i området sitt. Jeg er bare vararepresentant her, men jeg er varaordfører i Fredrikstad og jobber med budsjett, som er ganske omfattende, og som er utfordrende. Vi har unge som har problemer med å skaffe seg bolig. Vi har store utfordringer innenfor rus og psykiatri og med omsorgsboliger, for både unge og eldre. Vi har store utfordringer når det gjelder utleieboliger. Vi har nå titalls familier som venter på bolig, og de er tilflyttere. Det er personer som er bosatt i andre kommuner, som Helge André Njåstad nevnte litt tidligere i sitt innlegg. Det er en kjempeutfordring i både Sarpsborg og Fredrikstad.

Sosialhjelpsutgiftene våre øker, utfordringene i skolen øker, utfordringene i barnehagen øker, og vi har områder som har veldig høy drop-out fra videregående, elever som ikke gjennomfører videregående opplæring. Det må vi gjøre noe med hvis vi ikke skal få problemer på lang sikt. Det ser vi at vi kan få hvis vi ikke gjør noe. Vold og trusler i skolen er store utfordringer.

Jeg tenkte å avslutte med å si litt om at vi kanskje kommer til et punkt når det gjelder inntektssystemet. Jeg stilte spørsmål til en tidligere kommunalminister om å sette vilkår for flytting, fordi man kommer tomhendt med barn og familie og søker om egnet bolig og sosialhjelp. Det kan ikke Fredrikstad og Sarpsborg, for å ta det området, greie veldig mye mer av enn det vi gjør i dag, med mindre man endrer på inntektssystemet. Dette må inn som en større faktor i inntektssystemet, eller så må man sette vilkår for flytting. Mange som er etablert i små kommuner rundt i landet, kommer selvfølgelig til oss, for det er et flott område, og det er et populært område. Man søker selvfølgelig også dit man har andre fra samme nasjonalitet. Det er fullt forståelig. Inntektssystemet er man nødt til å gjøre noe med med tanke på denne problematikken.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [18:53:54]: Gode byar med små forskjellar er målet. Korleis skal vi kome dit? SV har vore ein pådrivar for å gjere meir for å støtte meir opp også om inntektssystemet. Når vi skal gå laus på det kommunale inntektssystemet, må vi også ha levekårsområda og dei ekstra behova i dei levekårsutsette områda med oss inn i arbeidet med det. Det handlar om veldig mykje på ein gong. I den tida eg har hatt i kommunalkomiteen, har det meir og meir blitt ei er-

kjenning av at ein må sjå alle ordningane i samanheng, og ein må sjå og forstå korleis ein kan bruke både bustadpolitikk, bustøtte og sosiale ytingar, og ikkje minst må ein møte den enkelte der dei er, for alle som er i ein slik situasjon, er så forskjellige.

Komiteen var på besøk i Agder og fekk høyre om Nye mønstre – trygg oppvekst, som er ein heilskapleg måte å arbeide på, der ein følgjer ein familie over lang tid, intervjuar både vaksne og barn om situasjonen, og så koplar ein på hjelpeapparatet via ein kontaktperson. Det som var veldig interessant, synest eg, var at dei som leia prosjektet, sa veldig tydeleg at det er ikkje folka det er noko gale med. Det er veldig mykje systemet som er uoversikleg og vanskeleg tilgjengeleg. For mange som treng hjelp, òg folk med innvandrarbakgrunn, kan det vere krevjande å forhalde seg til systemet. Ein treng rett og slett å jobbe med korleis systemet møter denne gruppa som har levekårsutfordringar, og byggje stein på stein rundt dei. Er det bustad, eller er det anna som trengst? Er det norskopplæring, er det kvalifisering, eller kva er det dei treng, både barna og dei vaksne? Kanskje er det ungdommar som treng ekstra hjelp for å kome seg gjennom vidaregåande opplæring og ta eksamen.

Det er klart veldig kjekt når ein lykkast og ser at ein familie får den hjelpa dei treng, og det begynner å verke. Veldig mange av desse folka er verkeleg ressursar for samfunnet om vi greier å leggje til rette med både bustadpolitikk og annan politikk som gjer at dei får utnytta sitt potensial og får eit trygt og godt liv der dei bur – i den byen dei bur i.

Presidenten [18:56:57]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 6.

Etter ynske frå kommunal- og forvaltingskomiteen vil sakene nr. 7 og 8 verta behandla under eitt.

Sak nr. 7 [18:57:06]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mudassar Kapur, Erna Solberg, Anne Kristine Linnestad, Mari Holm Lønseth og Liv Kari Eskeland om et boligmarked med muligheter for alle (Innst. 106 S (2023–2024), jf. Dokument 8:263 S (2022–2023))

Sak nr. 8 [18:57:24]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Andreas Limi, Roy Steffensen, Silje Hjemdal og Helge André Njåstad om en bedre politikk for anskaffelse, bytte og eie av bolig (Innst. 109 S (2023–2024), jf. Dokument 8:239 S (2022–2023))

Presidenten [18:57:41]: Etter ynske frå kommunal- og forvaltingskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, vil få ei taletid på inntil 3 minutt.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [18:58:18] (ordfører for sak nr. 8): Mange er opptatt av boligpolitikk. Nyutdannede sykepleiere med jobb i Oslo får ikkje kjøpt sin første bolig nær arbeidsplassen sin. Nyutdannede lærere som ønsker å flytte tilbake til heimsplassen sin for å undervise, risikerer å investere i en bolig som faller i verdi. Vi har en byggenæring som er dypt bekymret fordi ingen kjøper seg inn i nye boligprosjekter. Da bremser byggenæringen opp, og få boliger vil stå ferdigbygd om fem år, og presset på boligprisene drives ytterligere opp. Og vi har et utleiemarked med en himmelhøy prisspiral, og mange opplever å bo i en dårlig leiebolig.

Husbanken skal være med på å løse de boligpolitiske utfordringene vi står i. Derfor er Husbanken en av vinnerne i statsbudsjettet for 2024. Gjennom å styrke utlånsrammen til Husbanken legger vi til rette for at kommunene kan lykkes med sin boligpolitikk. Vi øker utlån til bygging av studentboliger, vi øker rammen til startlån og 1 mrd. kr til kommunale utleieboliger. Ved å bygge flere studentboliger frigjøres utleieboliger i det ordinære leiemarkedet. Dermed dempes presset i det private utleiemarkedet.

Vi gjør enda flere grep. Blant annet skal det blir lettere for de kommunene som ønsker det, å stille krav til utbyggere om at de skal bidra til et variert bomiljø i et område ved politisk å styre hva slags boliger som skal bygges i et prosjekt. Vi endrer regelverket sånn at flere kan kjøpe bolig via ulike former for boligkjøpsmodeller.

Siden valget har regjeringspartiene, i godt samarbeid med SV, prioritert å styrke Husbanken. Den totale økningen siden regjeringsskiftet er faktisk på 10 mrd. kr, og 5 av disse milliardene kommer nå i 2024. Det bidrar til at flere over hele landet kan komme inn på boligmarkedet. Ja, vi gjenreiser Husbanken. Boligmeldingen vil sette ytterligere retning for Husbankens arbeid.

Når vi neste år styrker Husbanken, er det en viktig prioritering også for å sikre aktiviteten i byggenæringen i en tid hvor oppdragene stagnerer. Økte renter og levekostnader gjør det enda vanskeligere for folk å få lån i private banker. I tillegg til problemene det gir dem som skal inn på boligmarkedet, rammer det byggenæringen, som er en av våre viktigste næringer, hardt.

Husbanken ble bygd opp som fellesskapets virkemiddel for å utjevne forskjeller i boligmarkedet. Vi er opptatt av å ha en politikk som senker forskjellene, og som bidrar til å løse ulike boligutfordringer. I dette arbeidet spiller Husbanken for oss en nøkkelrolle. Så takk til Senterpartiet og SV for et godt samarbeid, som også sikrer en historisk økning til Husbanken i 2024.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen att.

Tobias Drevland Lund (R) [19:02:15] (ordfører for sak nr. 7): Jeg vil starte med å takke komiteen og komitéråden for samarbeidet under behandlingen av denne saken.

I dag behandler vi bl.a. et representantforslag fra Høyre om et boligmarked med muligheter for alle. Komiteen viser til at i representantforslaget fremmes det ti ulike forslag som forslagsstillerne mener vil gi et bedre boligmarked. Under behandlingen av saken ble det framsatt ytterligere fire forslag, fra SV og Rødt.

Komiteen er samlet om en oppfatning av at det er viktig med et boligmarked der flest mulig får muligheten til å kjøpe og eie sin egen bolig, og komiteen viser til at det er en sterk tradisjon for å eie egen bolig i Norge. Omtrent 80 pst. av innbyggerne eier sin egen bolig. Samtidig ser man tegn til at det blir vanskeligere for unge å komme inn på boligmarkedet, særlig i pressområdene.

Komiteen mottok svarbrev fra daværende statsråd Gjelsvik datert 16. oktober 2023, og komiteen viser til at det har blitt avholdt muntlig høring ved behandlingen av saken. Komiteens tilråding i denne saken fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, SV og Rødt. Tilrådingen er at representantforslaget ikke vedtas.

Med det legger jeg til grunn at de ulike partigruppene redegjør mer for sine synspunkt i saken, og jeg går over til Rødts synspunkt.

Det er bra at Høyre og Fremskrittspartiet har fremmet disse to representantforslagene for å sette boligpolitikk i fokus. Det er beklagelig, mener Rødt, at den varslede boligmeldingen til regjeringen ikke kommer før i 2024, såpass sent i stortingsperioden, når utfordringene med boligpolitikken er så store som de faktisk er. Rødt deler Høyre og Fremskrittspartiets bekymringer for høye boligpriser, men er ikke enig i alt som fremmes der, heller ikke at hovedgrunnen kun er for lite utbygging over lang tid. Det er ikke å bygge seg til lavere priser som vil være løsningen. Til det er tomteknadene i byområdene og oppføringskostnadene for høye.

I dag er nyboligmarkedet et problem fordi store utbyggere bl.a. holder igjen utbyggingen istedenfor å senke prisene på boligene når de ikke får solgt dem. Fordi tilgangen på tomter er begrenset i byområdene, er det

ikke mulig for andre aktører å fylle tomrommet det etterlater seg i markedet, og slik settes normale markeds mekanismer ut av spill. Derfor er det en nær sammenheng mellom liberaliseringen av borettslagssektoren og avviklingen av leiemarkedsreguleringer på den ene siden og på den andre siden at vi har boligpriser som har løpt fullstendig løpsk i deler av landet, på grunn av nettopp liberaliseringen av boligmarkedet. Når Norge i dag er en av verdens mest forgjeldede befolkninger, er det på grunn av og ikke til tross for den boligpolitikken som er ført. Vi trenger kort fortalt en ny, aktiv og sosial boligpolitikk.

Med det går jeg tilbake til noe jeg ikke fikk sagt i innlegget i stad. Det handler nettopp om behovet for en ikke-kommersiell boligsektor. Rødt mener det må etableres en ikke-kommersiell boligsektor, boligtilbud med pris skjermet for markedssvingninger. Norges boligpriser ligger på et historisk høyt nivå, og dette fører til stadig større lånopptak. Spesielt for folk uten en finansielt sterk familie kan prisfall, renteøkning og i verste fall arbeidsledighet utløse personlig gjeldskrise. Derfor går Rødt inn for en ny boligsektor, for kjøp og salg utenfor det ordinære markedet, og vi mener at en utbygging av en slik ikke-kommersiell boligsektor er helt nødvendig for å sørge for at alle, uavhengig av bakgrunn og inntekt, for framtiden skal sikres et godt sted å bo.

Da må også Husbanken, som representanten tidligere her var inne på, gjenreises og styrkes kraftig. I Rødts alternative statsbudsjett setter vi av 10 mrd. kr til økt låneramme for Husbanken, det dobbelte av hva regjeringen og SVs forlik bunnet ut i.

Til slutt vil jeg si at i dag har vi også et forslag om å endre reglene for husbanklån, slik at diakonale stiftelser og andre ideelle stiftelser som drifter høyere utdanningsinstitusjoner, kan få tilgang til husbanklån på linje med studentsamskipnader og studentboligstiftelser. Det mener jeg er et godt forslag. Jeg skulle ønske at flere partier i komiteen også kunne støttet det, men slik ser det ikke ut.

Med det tar jeg opp de forslag som Rødt har alene og sammen med andre.

Takk for meg!

Presidenten [19:06:51]: Representanten Tobias Drevland Lund har teke opp dei forslaga han refererte til.

Mudassar Kapur (H) [19:07:08]: Jeg la merke til at representanten fra Rødt takket for seg. Jeg vil bare minne om at vi har noen saker igjen i salen i dag, så jeg håper å se mer til representanten utover.

Vi behandler begge sakene samtidig, så mitt innlegg kommer først og fremst til å handle om Høyres representantforslag. Når jeg nå ser statsrådets brev og regje-

ringspartienes respons, er det ikke noen tvil om at regjeringspartiene stemmer nei, nei og atter nei til alle forslag som i dag legges fram i Stortinget, som kan forbedre den enormt pressede situasjonen på boligmarkedet. Ikke bare er de fullstendig bakpå med egne løsninger – representanten fra Rødt påpekte helt riktig at man ennå ikke har greid å levere en boligmelding til Stortinget – men de stemmer også ned andres forslag på autopilot.

I Norge er det en sterk tradisjon for å eie egen bolig, og selveierdemokratiet er en av bærebjeldene i det norske samfunnet. Det bidrar til at en får spredt privat eierskap, det gjør at folk får et trygt sted å bo og får være med på velstandsveksten, og ikke minst bidrar det også til gode bomiljøer. Å eie egen bolig gir større økonomisk trygghet og forutsigbarhet for familiene. Det kan dermed også ha en positiv effekt på barns oppvekst, med referanse til det vi diskuterte i stad.

Omtrent åtte av ti eier egen bolig, og 90 pst. eier sin egen bolig i løpet av livet. Samtidig ser vi tegn til at det blir vanskelig for unge å komme inn i boligmarkedet, særlig i pressområdene. Tall fra Norges Eiendomsmeidlerforbund viser at antall førstegangskjøpere sank i 2022, og sykepleierindeksen viser at det aldri har vært vanskeligere å kjøpe bolig i Oslo – i hvert fall ikke i nyere tid, vil jeg påstå. Det er derfor Høyre har fremmet en rekke nye forslag: for å bidra til at vi kan få fart på boligbyggingen fra et lokalt perspektiv etter åtte år eller mer med rød-grønt styre i mange av de store byene, men også for å få litt fart på regjeringen, slik at man får et godt samspill mellom stat og kommune.

Men det som skjer, er at regjeringspartiene rett og slett bare stemmer ned alle forslag. De stemmer f.eks. nei til å gjennomgå plan- og bygningsloven med sikte på å få ned saksbehandlingstiden. De stemmer nei til å inngå en særskilt dialog for å sikre raskere saksbehandling av byggesøknader og planprosesser med de store byene. De sier nei til å utrede en egen frist for kommunens utsending av et komplett mangelbrev, slik at denne tolvukersfristen ikke bare skyves stadig lenger ut. De sier nei til en endring i reglene for byggesaksgebyrer slik at gebyrene først reduseres kraftig sammenlignet med gjeldende regler, og deretter frafalles dersom søknaden ikke behandles raskt nok.

Man sier hele tiden: – Ja, men vi er i gang, vi skal gjøre noe med det. Men hvis vi er tverrpolitisk enige om at vi må gjøre noe med boligmangelen, er det ikke slik at det er noe prestisjenederlag for regjeringen å stemme for gode forslag fra opposisjonen. Det eneste man oppnår, er at man får fart i sakene. Man kan komme raskere på plass med løsningene. Man får flere partier med seg, og dem som til slutt vinner på dette, er alle de innbyggerne som står utenfor boligmarkedet, og ikke får oppfylt boligdrømmen.

Når regjeringen fortsetter å diskutere og vurdere, samtidig som det hele tiden vises til en boligmelding, må vi jo bli litt nysgjerrige på hvor det blir av denne boligmeldingen, for den har jeg hørt om som en unnskyldning og som en forklaring ganske lenge. Det som er helt utrolig, er at da noen partier i opposisjonen la fram et forslag i komiteen om at regjeringen skulle komme raskere på banen med en boligmelding, ble det også nedstemt, for vi kan jo ikke ha det slik i dette landet at man kan få fart på noen viktige saker. Vi må vente til regjeringen har hvilt ut. Kanskje ventet de litt på sine egne byråder og ordførere som lå fullstendig bakpå. Kanskje følte de at det ville legge unødvendig press på dem.

Nå er det heldigvis slik at de aller fleste av de store byene og de aller fleste kommuner ledes av en Høyreordfører eller i godt borgerlig samarbeid. Det gjør at hvis regjeringen nå tør å lene seg litt framover, trenger de ikke være redde for noe mageplask fordi deres egne lokalpolitikere ikke leverer. Nå tror jeg det kan bli litt fart på disse tingene.

Til slutt vil jeg ta opp Høyres forslag i innstillingen, som gjelder vårt representantforslag, og det ene forslaget som vi også støtter i Fremskrittspartiets representantforslag.

Presidenten [19:12:11]: Då har representanten Muassar Kapur teke opp dei forslaga han viste til.

Helge André Njåstad (FrP) [19:12:25]: Bustadpolitikk er eit veldig viktig tema, så om ein kan tillata seg å tenkja litt høgt frå denne talarstolen, er det litt merkeleg at på stortingssida er viktige verkemiddel spreidde mellom ulike komitear. Vår komité, kommunalkomiteen, har ansvar for plan- og bygningslova, mens veldig mykje av bustadpolitikken òg ligg i finanskomiteen, nemleg det som gjeld skattar og avgifter og rammevilkåra der.

I regjeringsapparatet har ein òg ulike statsrådar som har ansvaret for ulike delar av bustadpolitikken. Justisministeren har sin portefølje, kommunalministeren har plan- og bygningslova og dei tinga der, og finansministeren har skatt og avgift.

Kanskje dette temaet hadde vore så viktig at me på eitt eller anna tidspunkt burde ha hatt ein bustadminister i dette landet som kunne ha sett fart på bustadpolitikken, og diskutert bustadpolitikken i eit litt breiare perspektiv? No trur eg ikkje at det vil bli utnemnd ein slik med det første, men kanskje me kan få ei bustadmelding som gjer at det blir moglegheiter til å diskutera bustadpolitikk breitt på Stortinget.

Framstegspartiet har fremja eit forslag som tek for seg våre bustadpolitiske viljar og utfordringar. Det er noko som opptek politikarane våre veldig. Når me har kurs og konferansar i Framstegspartiet, er ein av dei tin-

ga som alltid blir sagt, at bustaden er ein heim, ikkje eit skatteobjekt. Det er viktig å hugsa på at når me møtest, snakkar me om at folk skal ha ein trygg og god heim, og at heimen ikkje først og fremst er eit skatteobjekt.

Når ein dristar seg til å gå på konferansar som andre har, spesielt fagøkonomar, merkar ein at bustad er noko ein først og fremst ser på som noko som ein ikkje kan flytta ut av landet, og difor må det skattleggjast sterkare. Difor må ein ha statleg eigedomsskatt, ein må ha bustadskatt, ein må skattleggja bustaden til folk sterkt. Framstegspartiet har det heilt andre synet, at bustaden først og fremst skal vera ein heim for innbyggjarane, og at den ikkje skal vera eit ynda mål for å skattleggja innbyggjarane hardare.

Difor føreslår me her i vårt bustadforslag ei rekkje tiltak som handlar om å avgrensa denne moglegheita til å skattleggja i form av eigedomsskatten. Me ser at kommunane, trass i at Stortinget dei siste åtte åra med borgarleg fleirtal har forsøkt å gjera det vanskelegare å auka og innføra eigedomsskatten, likevel – fortrinnsvis raudgrøne kommunar – har vore kreative, omtaksert og gjort grep slik at dei har fått inn meir i eigedomsskatt likevel. No ser me at engasjementet for å gjera det vanskelegare å ta inn eigedomsskatt er mindre hos dagens regjering enn hos den førre, noko som er synd, for eigedomsskatten er grunnleggjande urettferdig for innbyggjarane. Han ser ikkje om du eig huset ditt sjølv eller om det er teke opp lån på, han ser ikkje kva betalingssevne du har – det er rett og slett ein skatt som kjem på toppen av alt anna som er dyrt om dagen.

Me føreslår òg å gjera noko med dokumentavgifta. Det høyrer ut som ei fin avgift, dokumentavgift, men i realiteten er det ein flytteskatt. Det er ein skatt som ein pålegg unge folk som flyttar, ein skatt som går rett inn i statskassa. Det er ingen samanheng mellom kva teneste staten leverer, og kva den skatten blir brukt til. Det er rett og slett ein flytteskatt som me gjerne skulle ha sett var fjerna.

Det må òg gjerast noko med alle prosessane etter plan- og bygningslova, for det tek for lang tid å planleggja, søkja og få bygd bustader i Noreg. Det er for mange moglegheiter til å fremja innseiingar, til å laga vanskar og til å trekkja planprosessar ut. Det burde ha vore ein ny gjennomgang av plan- og bygningslova for å sjå på om ikkje summen av alle krav og forventningar som norske kommunar har, no er vortne på eit slikt nivå at det er vanskeleg å få til ei god planlegging. Er ikkje òg alle omkampmoglegheiter som ein har i systemet, vortne for mange?

Staten, ved statsforvaltarene, er kanskje den verste til å fremja omkampar, fremja motsegner og halda prosessane gåande i om ikkje det evige, så iallfall i det langdryge. Det gjer at prisen på bustader blir auka, og det er

vanskeleg å planleggja og få fart på bustadbygginga fordi planprosessane og byggesaksprosessane er så tungvinte. Det er òg vanskeleg å vera lokalpolitikar, for ein møter forventningar frå staten på alt mogleg, noko som gjer at det er vanskeleg å laga dei gode planane som sikrar utvikling i kvar einaste kommune.

Mitt håp hadde vore at dei nyvalde kommunestyra kunne ha engasjert seg i bustadpolitikk og få lov til å leggja gode planar, og at staten ikkje blanda seg opp i absolutt alt. Difor har me ei rekkje forslag som går ut på å gjera det billegare, enklare og raskare. Me ønskjer òg å sjå på gebyrsatsane som kommunane tek, og setja eit tak, slik at kommunane kan bli meir effektive og læra av kvarandre, så det ikkje skal bli dyrt å søkja om ting.

Med det tek eg opp forslaga Framstegspartiet har aleine.

Presidenten [19:17:22]: Då har representanten Helge André Njåstad teke opp dei forslaga han refererte til.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [19:17:40]: Det er fint å gå frå den førre meldinga om levekår i byar til bustadpolitikk, for det heng veldig nøye i hop. Men dei to representantforslaga frå Høgre om ein bustadmarknad med moglegheiter for alle og Framstegspartiets forslag om ein betre politikk for anskaffing, bytte og eie av bustad synest eg ikkje treffer utfordringane vi har no.

Å setje i gang arbeid med å gå gjennom plan- og bygningslova og redusere byråkratiet verkar litt puslete når ein står i ei ganske stor krise der det er full stopp i bustadbygginga. Det er ikkje då ein set i gang ein sånn type arbeid. Då må ein føre motkonjunkturpolitikk. Men eg er veldig einig med forslagsstillarane i at det må takast grep for å sikre alle ein tryggare bustad og for å møte lågkonjunkturen i bransjen.

Det er viktig at ein ser kva som er problemet. Problemet no er at ein deregulert bustadmarknad gjennom fleire tiår har blitt ein gjeldsspiral, og det har vore enormt sterke prisstigningar, særleg i pressområda, som meir bustadbygging ikkje har greidd å dempe.

Ein burde eigentleg ha teke grep for lenge sida. Det er ikkje nokon hemmelegheit at det har vore såpass gunstig å ha sekundærbustad at det har blitt ein måte å plassere pengar på, og ein har fått aktørar som kjøper opp leilegheiter for å drive med Airbnb-verksemd i byane. Det er mykje å ta tak i for å ta meir kontroll og gje folk betre moglegheit til å kjøpe seg ein bustad og for den del å kunne få leige ein bustad til ein meir rimeleg penge, som ein har råd til.

I denne situasjonen blir det rart å snakke om at det er byråkratiet, godkjenningsrutinane og reguleringsplanane som er problemet. Viss Høgre og Framstegspartiet verkeleg var bekymra for at det var for lite saksbehandling i kommunane, hadde ein i alle fall brukt alter-

nativt budsjett til å styrkje kommunebudsjetta og ikkje kutte dei med 5 mrd. kr. Det er no ein gong sånn at vi har behov for ei plan- og bygningslov, for det å lage reguleringsplanar handlar om å skape gode bustadmiljø. Det handlar om å planleggje for infrastruktur, vatn, straum og trafikale løysingar. Det er masse arbeid som det er viktig å gjere for at det skal bli bra etterpå. Å byggje i full fart med hurtigløysingar der ein på ein måte skal hoppe bukk over dette arbeidet som må gjerast, har eg ikkje trua på. Tvert imot treng vi byggtekniske forskrifter og plan- og bygningslova, som regulerer dette slik at ein beskyttar forbrukarane og det blir god kvalitet på arbeidet som blir gjort.

Det er eit sjølvkostprinsipp. Det er faktisk sånn at gebyra på desse sakene går til nettopp å gjere dette offentlege arbeidet.

Høgre føreslår også å styrkje BSU-ordninga, og det høyrest fint ut, men når problemet er at dyrtida gjer at dei familiane og dei unge som skal kjøpe seg bustad, har mindre og mindre å spare, hjelper det ikkje særleg å styrkje BSU-ordninga, for spareevna er ganske lita.

Tvert imot trur eg mykje meir på våre gjennomslag i budsjettet for faktisk å gje Husbanken musklar til å møte situasjonen vi er i, med ein meir offensiv politikk. Vi har starta no, først i revidert nasjonalbudsjett med 3 mrd. kr, og no har vi fått forhandla inn 5 mrd. kr, som skal gå til både utleigebustader, studentbustader, startlån og den generelle bustadpolitikken. Husbanken er heilt tydeleg på at vi må vakne og ta grep no, for færre og færre har råd til å kjøpe seg ein eigen bustad. Då må vi ha motkonjunkturpolitikk.

Statsråd Erling Sande [19:22:52]: Eg er glad for det store engasjementet vi ser for bustadpolitikken. Vi veit at det å ha ein god og trygg plass å bu er noko av det viktigaste i livet vårt. Eg er samd med forslagsstillarane i at eigarlinja står sterkt i Noreg. Så mange som åtte av ti eig bustaden dei bur i, og Noreg har den høgste delen bustadeigarar i Europa. Samstundes er det krevjande for einskilde grupper å kjøpe sin eigen bustad. Dette gjeld særleg i nokre delar av landet. Regjeringa jobbar for at fleire skal få høve til å eige sin eigen bustad.

Vi må også hugse på leigemarknaden. Vi treng ein velfungerande leigemarknad. Alle som leiger bustad, skal ha trygge og gode butilhøve. Regjeringa har sett i gong fleire tiltak for å leggje til rette for ein god leigemarknad. Vi har lansert nettstaden boligdugnaden.no for å få fleire til å leige ut. Det treng vi i desse tider. Vi har òg oppretta ei tilskotsordning for å utvikle nye samarbeidsformer og forsøk med nye bustadkonsept, og vi har invitert sentrale aktørar på leigemarknaden til å bli med på «leigeløftet». I tillegg er eit utval godt i gang med å gå gjennom husleigelova.

Det er krevjande å skaffe seg ein bustad i område med høge bustadprisar, men òg i distrikta kan det vere krevjande å etablere seg på bustadmarknaden fordi det er mangel på eigna bustader og vanskeleg å skaffe finansiering til bustad når byggjekostnadene ofte er høgare enn bustadprisane.

Regjeringa jobbar med å finne gode løysingar på dei ulike bustadutfordringane rundt omkring i landet, og Husbanken spelar her ei nøkkelrolle. Saman med SV har Senterpartiet og Arbeidarpartiet auka låneramma til Husbanken med 5 mrd. kr meir enn i 2023. Samla sett er ramma no på 29 mrd. kr. Det inneber bl.a. at fleire kan få startlån, fleire kan få lån til utleigebustader til vanskelegstilte og lån til bustadkvalitet.

Det er urolege tider i bustadmarknaden no. Eg delar bekymringane til representantane. Bustadprisane har auka meir enn inntektene i fleire år, og særleg for hushald med låg inntekt har det blitt meir krevjande å kome seg inn på bustadmarknaden. Marknaden for bustadbygging er krevjande for byggjenæringa også. Når få kjøper bustad, er det meir krevjande å starte opp nye byggjeprojekt. Høge byggje- og rentekostnader skaper også utfordringar.

Bustadbygging må til for at folk skal kunne etablere seg, anten det er i by eller bygd. Det er kommunane sitt ansvar å regulere og leggje til rette for bustadbygging, men staten må spele på lag. Forenkling og digitalisering av regelverk og plan- og byggjesaksprosessar sparer kommunar, næring og privatpersonar for mykje tid og ressursar. Det er eit kontinuerleg arbeid. Byggjereglar skal vere enkle å forstå og bruke, og vi arbeider med å omstrukturere byggteknisk forskrift. Då vil vi få ei enklare og meir forståeleg forskrift tilrettelagd for digital bruk. Vi lagar òg digitale rettleiarar om regelverket, og vi ser at desse blir mykje brukt.

Lang sakshandsamingstid i plan- og byggjesaker er ei utfordring. I samarbeid med kommunane meiner eg det er på tide å få oppdatert kunnskapen om tidsbruk i planprosessar. Dette vil gje eit godt utgangspunkt for å gå vidare i dialogen om aktuelle grep for å få ned sakshandsamingstida. Hovudgrunnen til lang sakshandsamingstid i byggjesaker er at kommunane mottek mangelfulle søknader. Det er det viktig å hugse på. Det gjeld omtrent 35 pst. av søknadene. Dette er tidkrevjande og fordyrande for både kommunane, næringa og privatpersonar. Ofte er det manglar ved dokumentasjonen i søknaden. Vi ser no på tiltak for å redusere sakshandsamingstida og tiltak for å stille klarare krav til kva som er nødvendig dokumentasjon.

Meir digitalisering vil føre til færre manglar. Dei siste åra har det skjedd mykje innan forenkling og digitalisering av byggjesaksprosessar i kommunane. Vi arbeider med å motivere fleire kommunar til å skaffe og ta i

bruk digitale verktøy i sakshandsaminga. Halvparten av alle byggjesøknader blir no sende digitalt, og om lag 300 kommunar har skaffa digitalt sakshandsamingssystem.

Eg meiner det er viktig å leggje til rette for ei meir variert bustadsamansetjing. Eg vil nemne at regjeringa i juni vedtok nye nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging. Der er nok og varierte bustader eit sentralt tema. Det skal bli lagt til rette for tilstrekkeleg bustadbygging i kommunane, i tråd med lokale og regionale behov, og at bustadbygginga må medverke til gode og varierte bustadtilbod og bumiljø for alle.

Presidenten [19:27:53]: Det blir replikkordskifte.

Mudassar Kapur (H) [19:28:09]: Vi behandler nå representantforslag fra både Høyre og Fremskrittspartiet samtidig, men mitt spørsmål kommer naturligvis til å omhandle de forslagene Høyre har lagt fram. Jeg har ikke tenkt å gå inn i alle enkeltforslagene, men vi ser at regjeringspartiene, og sånn sett da statsråden, anbefaler å ikke stemme for noen av forslagene.

Jeg vil egentlig invitere statsråden til å tenke litt bredt og tverrpolitisk på vegne av innbyggerne og mange av dem som står utenfor boligmarkedet, særlig sett i lys av at regjeringspartiene og statsråden selv peker på at man er i gang med flere av forslagene, og at dette er ting man vurderer. Ville det ikke da vært bra for boligpolitikken dersom man hadde støttet Høyres forslag og kommet raskere i gang med dette, og fått tverrpolitisk enighet om helt konkrete forslag som man egentlig er enig om?

Statsråd Erling Sande [19:29:14]: Det er jo ikkje veldig lang tradisjon, heller ikkje for representanten Kapurs parti, å stemme for noko i Stortinget som ein alleie er godt i gang med å arbeide med i regjering. Når det er sagt, er det ikkje desto mindre viktig å trekkje fram nettopp det arbeidet som skjer. Eg trur at vi deler mange av målsetjingane her. Vi ser det ei satsing på digitalisering kan bety. Vi har sett resultat av det allereie, på mange område. Vi treng det òg mykje tyngre på dette området.

Om vi kan «fendre», som vi seier på kysten, desse 35 pst., eller nokre av dei i alle fall, som rett og slett er saker som stoppa opp på grunn av manglande opplysningar eller enkle feil, ved å ha eit godt digitalt verktøy og ein god rettleiar, er det eit eksempel på noko som raskt ville effektivisert sakshandsamingstida, for representanten har heilt rett i at sakshandsamingstida spelar inn når det gjeld å få realisert bustader fortare.

Mudassar Kapur (H) [19:30:18]: En sak som kanskje de som er utenfor dette huset ikke kan forstå, er et stort savn hos meg, er savnet av en boligmelding – selv

om det ikke er hverdagslig å gå rundt og savne noe sånt. Men når regjeringen lover og lover, og vi venter og venter, blir jo savnet større og større. Nå har også denne statsråden, i likhet med sin forgjenger/sine forgjengere sagt at det skal komme en boligmelding. Først ble det sagt at den skal komme det og det året, og det siste jeg hørte, var vel til vinteren, og jeg vet ikke om det var denne vinteren eller neste vinter. Så jeg skal spørre litt enkelt: Når konkret kommer denne boligmeldingen som vi alle gleder oss til å se og lese, og hva vil den konkret inneholde av ny boligpolitikk?

Statsråd Erling Sande [19:31:15]: Då kan eg seie at eg ikkje har sagt noko anna enn at det kjem ei ny bustadmelding. Ho kjem til våren, i komande halvår, og eg skal leggje ho fram tidnok til at Stortinget får behandla ho i komande halvår. – Så er det avklart.

Meldinga vil sjølv sagt bruke noko plass på å beskrive den situasjonen som vi står oppe i, men ho vil også vise til grep, og for så vidt også arbeid, som er viktig for å løyse dei utfordringane vi her står overfor.

Eg må også seie at det ikkje er slik at vi frå regjeringa si side no sit og skriv ei bustadmelding med alle våre ressursar og så begynner på utviklingsprosjekta etterpå. Vi jobbar parallelt, og det var det eg prøvde å få fram i innlegget mitt, med ei rekkje tiltak for å effektivisere byggingeprossar, for å stimulere til nybygging og, det som vi også har gjort i budsjettsamarbeidet med SV, for å styrkje Husbanken – rett og slett å tilføre kapital inn i ei viktig næring.

Mudassar Kapur (H) [19:32:22]: Statsråden hadde nylig et møte med byggenæringen, som jeg forsto var konstruktivt, også sett fra byggenæringens side. Det synes jeg er positivt, det er bra, og jeg synes det er viktig at statsråden er åpen for den typen møter. Det synes jeg vi kan anerkjenne på tvers av partigrensene, at den typen møter mellom fagdepartement og næring er bra for alle norske kommuner og næringen, uansett hvilket politisk parti man selv måtte være medlem av. Så jeg vil gi statsråden honnør for å ha invitert det som høres ut som en bred ansamling, og at man sånn sett har fått innspill fra de aller fleste delene av næringen. Det jeg rett og slett lurer på, basert på det møtet, er: Hvilke grep kan vi vente oss fra statsråden nå på kort sikt?

Statsråd Erling Sande [19:33:16]: Eg takkar for rosen. For meg er det å samle aktørane rundt eit bord ein god måte å jobbe på, og eg trur vi har god tradisjon for det i det norske systemet. Då får vi gode innspel. Vi diskuterte m.a. korleis aktørane opplevde situasjonen. Det var nok viktig også for dei å få fram, og det var eit verkelegheitsbilde som eg i stor grad deler. Vi ser at det er krevjande tider.

Eg kan jo seie at vi snakka om ei rekkje ting, også utanfor det som er mitt konstitusjonelle ansvar. Det kan eg ta med meg inn i regjeringskollegiet og diskutere vidare. Men innanfor mitt område blei det særleg peika på dei tinga som vi har brukt tid på å diskutere i denne debatten, bl.a.: Korleis kan vi forenkle? Korleis syter vi for at lov- og regelverk blir utforma på ein måte som ikkje fordyrar prosjekt i vår tid? For det vil ytterlegare kunne bremse prosjekt i ei tid då vi treng å få realisert dei. Korleis kan vi digitalisere meir enn det vi gjer i dag?

Mudassar Kapur (H) [19:34:21]: For å fortsette litt langs det samme sporet: Veldig mange av de forslagene vi har fremmet fra Høyre, er basert på en del boligpolitiske konferanser vi har gjennomført rundt i landet, hvor nettopp den næringen som statsråden har hatt møte med, har vært en viktig bidragsyter. Vi i Høyre synes de har spilt inn mange gode ting, sammen med mange lokalpolitikere osv., som igjen er reflektert i forslagene. Når statsråden mener at det næringen spiller inn, er viktig, ville det ikke da vært sunn fornuft og konstruktivt at de innspillene som statsråden har fått fra næringslivet, som også samsvarer en del med hva Høyre legger fram, kunne man rett og slett – istedenfor å vente på flere møter i departementet – fått gjort noe med i salen, for det er jo det folk egentlig er ute etter.

Statsråd Erling Sande [19:35:17]: Eg har stor respekt for denne salen, men det er ikkje her vi sit og snikrar løysingane på dette, så stemmegjevinga til regjeringspartia – eg har ikkje stemmerett her – er nok underordna i det avgjerande arbeidet. Eg meiner bestemt vi er i gang med desse tinga. Vi jobbar med det frå dag til dag, og eg håpar å bli trudd på det når eg seier at dette er noko vi arbeider aktivt med.

Eg har lyst til å leggje til eitt punkt, som òg byggjenæringa tok opp, og som eg sjølv sagt tek med meg, og som vi i fellesskap kan ta med oss, og det er at vi også i møte med kommunane løftar bustadpolitikken på dagsordenen. Det kan vi alle bidra til. Mange kommunar er gode på dette og har høgt fokus på det. Andre kommunar har kanskje ikkje det same fokuset. Vi treng òg auka fokus på bustadpolitikken i den tida vi er i, fordi mangelen er synleg, og fordi det skjer samtidig som byggeaktiviteten er låg.

Presidenten [19:36:21]: Replikkordskiftet er dermed avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Mudassar Kapur (H) [19:36:49]: Det var egentlig innlegget fra SV som fikk meg til å ta ordet. Jeg tror at hvis vi skal følge analysen som SV har av norsk boligpo-

litikk, kommer køen av folk som ikke får oppfylt boligdrømmen, til å bli stadig lengre. Den samfunnsanalysen som SV har i møte med boligutfordringene, er – først og fremst – skreddersydd for dem som har mest. Jeg skal forklare hvorfor: Her hører vi en slags form for sosialistisk nostalgi hvor man drømmer seg tilbake til det tidspunktet da boligmarkedet var regulert, og hvor bare de som hadde masse kontanter, kunne betale under bordet, mens familier med minoritetsbakgrunn og kort bostid i Norge, som ikke hadde god råd, tapte budrunde etter budrunde. Disse familiene var stengt inne i et boligmarked som da, for deres del, besto av en kommunal bolig, hvor de år etter år betalte leieinntekter til en kommune, og hvor pengene forsvant. Ingenting gikk inn i egen investering, og man fikk heller ikke være med på verdistigningen, for den satt kommunen med.

Dette er den drømmen som SV, og også Rødt, egentlig har. Det er det samfunnet man vil tilbake til. Det vil bare premiere dem som har mest fra før. Jeg skal like å se den familien, eller den som skal etablere seg for første gang, som går inn i budrunder hvor kommunen er en stor aktør. Her snakkes det også om, veldig ofte fra SV og Rødt, at kommunen skal kunne gå inn og kjøpe boliger. Det at vi skal få en kommunal bolighai i markedet som skviser ut helt vanlige folk, tror jeg ikke vil være bra for boligmarkedet.

SVs innlegg får meg også til å forstå litt av hvorfor det har gått så galt i Oslo. Vi har jo hatt et kjempestort problem i Oslo med at veldig mange ikke kommer inn i boligmarkedet, nettopp fordi SV har hatt en hånd på rattet. Tidligere har også SV tatt til orde for f.eks. skatteøkninger, eiendomsskatt osv., fordi man har en blind tro på at det går an å skatte seg ut av boligmangelen, når man først og fremst må bygge seg ut av den. Dette er forslag som de kanskje har lagt bort i senere tid, men det har vært inne i denne cocktailen av statlig overstyring og kommunal innblanding og dermed skviser folk ut av boligmarkedet.

Til slutt: Jeg hørte også representanten si at Høyre kutter 5 mrd. kr til kommunene. Vi får komme tilbake til detaljene i den debatten under finans. Men jeg mener at når en representant fra denne talerstol kommer med den type tall, bør man også belegge det med konkrete eksempler og i hvert fall skille mellom eventuelle kutt og omdisponeringer. Det ble ikke gjort.

Rune Støstad (A) [19:40:14]: Dagens boligmarked er en plass der mange boligdrømmer visner. Det har de siste ti årene ikke vært pratet nok om hvor vanskelig det er for mange å komme inn på boligmarkedet. I byene er det så å si umulig for unge å komme inn, og i distriktene er det en enorm risikosport å investere i bolig. For i motsetning til i byene der boligprisene stiger, skjer

følgende i distriktskommuner: Verdien på et nytt hus i en distriktskommune er som regel mindre enn det koster å bygge det. Det skaper en ond sirkel der det bygges for lite boliger fordi det ikke lønner seg.

Ny regjering gir nytt håp og tro på en bedre og mer rettferdig boligpolitikk, der flere kan få muligheten til å eie egen bolig, for etter en regjeringssperiode med Høyre i regjering, der markedet skulle ordne alt, har vi nå endret på boligpolitikken. Representanten Mudassar Kapur brukte sitt første innlegg til å undre seg over at vi som regjeringssparti ikke støtter de forslagene Høyre nå plutselig mener er offensiv boligpolitikk. I sitt andre innlegg brukte han tiden på å harselere med SV. Hvorfor bruker representanten Kapur taletid på dette? Hvorfor brukte han ikke tiden i regjering, da Høyre faktisk hadde muligheten, til å gjennomføre den politikken som han nå brenner så for? Jeg tror svaret er enkelt: Som på alle andre områder valgte Høyre i regjering å overlate boligpolitikken til markedet.

Dersom Kapur hadde lyttet til debatten i dag, ville han hørt at regjeringen har iverksatt mange tiltak for å bedre boligsituasjonen. Vi gjør det bl.a. lettere for de kommunene som ønsker det, å stille krav til utbyggere om at de skal bidra til variert bomiljø. Samtidig skal de store byene få handlingsrom til å påvirke boligsammen-setningen i sine nabolag. Vi har også hørt at i sommer sendte regjeringen på høring et forslag om lovendringer i borettslagsloven, som skal føre til at flere kan kjøpe egen bolig.

Dagens regjering er godt i gang med å endre boligpolitikken. Vi skal sikre at flere får muligheten til å eie egen bolig. Husbanken får en viktig rolle her. Husbanken ble vingeklippet av Høyre i regjering. Nå gjenreiser vi Husbanken, og neste år er lånerammen på nesten 30 mrd. kr. Det er godt nytt for dem som med dagens regjering får muligheten til å eie egen bolig, og det er godt nytt for en byggenæring som sårt trenger flere oppdrag.

Tobias Drevland Lund (R) [19:43:23]: Jeg tegnet meg for å svare ut noe av det som kom fra representanten Mudassar Kapur fra Høyre. Det er klart at det er mye gøyere for Kapur å drive og slenge rundt med merkelapper og prøve å beskrive andres politikk. Jeg tror kanskje, for egen del, at jeg er bedre enn Kapur til å gjøre nettopp det, så det var det jeg tenkte å bruke litt tid på.

Det ble hevdet at kommunene selv nærmest skulle eie alle boligene, og at folk bare skulle bo i utleieboliger. Det er jo ikke Rødts politikk, men vi mener at kommunene også må bygge utleieboliger av god kvalitet, som man kan tilby dem som trenger å bo i kommunal bolig. Det bør absolutt skje. Sannheten i dag er at boligstandarden ofte er ganske dårlig i mange av de kommunale

boligene, og at man betaler veldig høy leie fordi man har såkalt gjengs leie, markedsleie, for å bo i en kommunal bolig. Vi trenger å se på hvordan man kan få redusert leien for dem som bor i kommunale boliger, og også sørge for at boligstandarden øker.

Det som er hovedpoenget med Rødts politikk, og hvorfor vi snakker om såkalte ikke-kommersielle boliger, er at vi må få bygd opp en ny, ikke-kommersiell sektor, en sektor utenfor markedet, slik man har i f.eks. flere andre nordiske land. Om Kapur eller Høyre velger å kalle det sosialisme eller hva det skulle være, er ikke det noe skremmeord for meg. Poenget er at her har man i Sverige, Danmark og i andre nordiske land bygd opp en større sektor som ikke bare er styrt av markedet, hvor ikke markedet herjer alene.

Det var noen som sa en gang at markedet er en god tjener, men en dårlig herre. Det ser vi når man snakker om boligmarkedet i dag, for de problemene vi står overfor, har ikke kommet fordi det har vært for mye sosialisme i boligpolitikken. De har kommet fordi markedet mer eller mindre har fått herje med folk siden 1980-tallet. Det gjør at 1 pst. av dem med sykepleierinntekt i Oslo har råd til å kjøpe en bolig på markedet. Det gjør at en som jobber i butikk eller i barnehage og er en del av et par, har råd til å kjøpe 0,2 pst. av boligene på markedet i Oslo, ifølge LOs fagarbeiderindeks. Det er jo ikke på grunn av dette skremmebildet som Kapur prøver å tegne av en sosialistisk boligpolitikk, det er tvert imot det motsatte. Det er fordi vi har latt det skje, etter dereguleringen på 1980-tallet, da Høyre sto i bresjen for å si at bolig først og fremst skulle være en vare, det skulle være et investeringsobjekt. Det viktigste skulle ikke være å sørge for at folk har et sted å bo – det er grunnen til at vi står her med alle de problemene vi tross alt har i dag.

Rødt mener at en av løsningene er at vi bygger opp en ikke-kommersiell boligsektor, og da må f.eks. kommunene settes i stand til – og få de verktøyene de trenger til det – bl.a. å kunne kreve at ved nye utbyggingsprosjekter skal en viss andel boliger, både til eie og til leie, være ikke-kommersielle. Det vil sørge for at flere folk med vanlige inntekter får et rimelig sted å bo.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [19:46:44]: Å vere sosialist handlar om å setje menneske i sentrum. Det er det vi må gjere i bustadpolitikken også.

Analysen til representanten Mudassar Kapur kjenner eg meg ikkje heilt igjen i. SV er ikkje imot eigarlinja i norsk bustadpolitikk. Men situasjonen er sånn no at berre sidan 2020 er 5–7 pst. færre i stand til å oppfylle dei krava som startlånordninga krev for at ein skal kome seg inn på bustadmarknaden, sjølv om ein har fast inntekt, og sjølv om ein eigentleg skulle kunne greie det. Det har med renteauken å gjere. Då er det ikkje snakk om luk-

susbustader, men om dei billegaste bustadene som er på marknaden. Det er i den situasjonen når bustadbygginga er heilt på eit lågmål og det er full stans og fare for permitteringar, at det er nødvendig å gå inn med motkonjunkturpolitikk for å dempe den katastrofale effekten ein bustadmarknad som står i sju steinar, har på samfunnet, både for dei som treng bustadene, og dei som skal arbeide i den næringa som treng jobbane framover.

Difor er ein sånn krise ei moglegheit for å gjere noko nytt, lage nye lye modellar for å få folk inn på bustadmarknaden ved hjelp av Husbanken og startlånordninga, men også ved å sjå på nye måtar å gjere det på. Folk skal absolutt bidra med sin eigenkapital inn i dette, men ein må sy det saman på måtar som gjer at det er mogleg å få det til. Denne fulle stoppen i bustadbygginga fører også til eit kolossalt press på utleigemarknaden der husleigene veks. Då må vi også gå inn og regulere det, slik at ein sørgjer for at folk blir i stand til å kunne bu trygt og slepp å bli kasta rundt i ein veldig usikker situasjon. For dette handlar om familiar, om ungar som skal vekse opp, og om å ha gode og trygge bustader som kan gje ein stabil situasjon rundt familiane.

Mari Holm Lønseth (H) [19:49:44]: Jeg skal ikke trekke ut dette for mye, men jeg vil bare kommentere det SV sa i sitt første innlegg om at Høyre har foreslått å kutte kommunesektorens inntekter med 4,7 mrd. kr. Det stemmer jo ikke. Det vi foreslår, er rett og slett at vi ikke reduserer prisen på barnehager og heller ikke senker prisen på SFO. Hva gjør vi i stedet? Jo, vi velger å prioritere å øke barnetrygden vesentlig mer enn SV gjør, sånn at familiene blir sittende igjen med de samme beløpene sammenlignet med regjeringen og SVs forslag. Samtidig ville kommunene med vårt opplegg også ha blitt sittende igjen med det samme fordi de ikke skal kompenseres for den samme prisreduksjonen. Så det kan være greit å være redelige og ærlige også om det når man omtaler andres budsjettforslag.

Så er det også viktig å få sagt at inntrykket etter det siste innlegget er nesten at Høyre er imot at det skal bygges flere boliger. Nei, tvert imot. Vi er for det. Det er derfor vi har fremmet de forslagene som vi debatterer her i dag. Det er helt riktig at det er et press på utleiemarkedet. Noe av det skyldes også at det har kommet ekstremt mange flyktninger til Norge de siste to årene. De trenger man også å bygge nye boliger til, og man må gi tilskudd til kommunene, sånn at de også får utleieboliger på plass så også flyktningene kan få et godt sted å bo.

Avslutningsvis tenkte jeg at jeg også skulle kommentere Rune Støstads innlegg. Han var oppe her og sa at Høyre ikke hadde gjort noe for å få fart på boligbyggingen da vi satt i regjering selv. Realiteten var at vi fikk den høyeste igangsettingen av nye boliger siden 1980-

tallet. Vi sørget for å forenkle byggt teknisk forskrift sånn at man fikk ned utgiftene, byggekostnadene, til å bygge en leilighet for om lag 100 000 kr. Vi sørget også for å forenkle plan- og bygningsloven sånn at det ble enklere og raskere å bygge boliger. Flere tiltak ble ikke lenger søknadspliktige, og vi gjorde det enklere å kjøpe bolig nummer én og vanskeligere å kjøpe bolig nummer to og tre, fordi vi økte skatten på sekundærbolig. I tillegg gjorde vi det også enklere å få muligheten å kjøpe bolig gjennom leie til eie, og vi prioriterte å bruke startlånet på at de som hadde minst fra før, fikk størst mulighet til å kjøpe leilighet gjennom Husbanken. Det har aldri blitt utbetalt mer i startlån enn det ble på slutten av vår regjeringstid, og vi prioriterte at de som hadde minst fra før, de som sto lengst unna boligmarkedet, fikk muligheten til å kjøpe seg sin egen bolig, framfor å prioritere unge som allerede hadde egenkapital og muligheten til å kjøpe seg sin egen bolig.

Presidenten [19:52:22]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sakene nr. 7 og 8.

Sak nr. 9 [19:52:30]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Marhaug, Tobias Drevland Lund og Geir Jørgensen om å rive færre og gjenbruke flere bygninger for en mer miljø- og klimavennlig byggenæring (Innst. 107 S (2023–2024), jf. Dokument 8:269 S (2022–2023))

Presidenten [19:52:56]: Etter ønske frå kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får også ei tale-tid på inntil 3 minutt.

Mudassar Kapur (H) [19:53:30] (ordfører for saken): Jeg vil aller først takke komiteen for godt samarbeid i forbindelse med saken. Det er gjennomført høring i saken, og komiteen har også mottatt vurdering av forslaget fra daværende statsråd Sigbjørn Gjelsvik. Jeg legger til grunn at de enkelte partiene selv vil redegjøre for sine standpunkter, herunder de eminenteste forslagsstillerne selv.

Bygg- og anleggsbransjen står for en stor andel av Norges totale klimagassutslipp. For å skape en mer grønn og effektiv bygg- og anleggsnæring er det viktig å legge til rette for å utvikle bedre digitale verktøy. Jeg vil i

den forbindelse vise til at vi i Høyres alternative budsjett for 2024 har foreslått 2 mrd. kr mer til buildingSMART.

Jeg har sympati for forslagsstillernes mening om at det må bli enklere å rehabilitere og gjenbruke bygninger som et supplement til å bygge nybygg. Her ligger det et stort potensial i transformasjon av hele eller deler av f.eks. kommunale, fylkeskommunale og statlige bygg. Det er omtalt i vårt representantforslag som vi diskuterte tidligere i dag, og det er noe som absolutt bør ses nærmere på i arbeidet videre.

Kathrine Kleveland (Sp) [19:55:26]: Klimagassutslippene må ned, og alle er nødt til å gjøre sin del av jobben. Det gjelder også for byggenæringen, som dette representantforslaget tar for seg. Utslippene må ned, og vi må ha best mulig ressursutnyttelse av bygningsmassen.

Bærekraft og sirkulærøkonomi er populære ord å bruke, men ordene kan ikke bare brukes i taler. De må også brukes i handling. Jeg er derfor glad for at statsråden i sitt svarbrev til komiteen skriver at regjeringen arbeider med å følge opp strategien Ei bærekraftig, kostnadseffektiv og samordna bygg- og eideomsforvaltning. Der er det tiltak som at staten skal utnytte eksisterende bygningsmasse og sikre gjenbruk av fraflyttede eiendommer. Gjenbruk er bra! Regjeringen skal også legge fram en handlingsplan for sirkulærøkonomi. Vi går fra ord til handling.

Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering har økt minstekravet til sortering av byggeavfall fra 60 til 70 pst. og innført krav om klimagassregnskap ved bygging av større bygg, som boligblokker og næringsbygg.

Flere av forslagene i dokumentet omhandler klimaregnskap. Vi er nødt til først å ha modeller for klimakalkulatorer før vi eventuelt kan gå videre til regnskap. Dette jobber regjeringen med. Representantene bak forslaget trekker fram bruk av klimakalkulator i forbindelse med areal- og planarbeid. Skal vi kunne ta bedre eller nye klimahensyn i planarbeidet, må vi også få bedre kunnskap om areal, utregninger for transport og egenskaper ved bygg. Som sagt jobber regjeringen med dette, og det er godt å høre at de er på ballen.

Jeg vil avslutte med å si at vi er avhengig av godt samarbeid med bygge-, anleggs- og eiendomsnæringen for å finne løsningene for framtiden. Jeg lar meg imponere over en offensiv næring som er i full gang. Det er sammen vi finner løsningene, og næringen sitter med nøklene.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [19:58:02]: Først vil eg takke Raudt, som har fremja denne saka. Skal vi få til ei meir bærekraftig utvikling, og skal vi nå klimamåla som vi set, er det viktig at alle bransjar bidreg, også byggjebansjen.

Byggjebansjen utgjjer ein stor del av klimagassutslippa både direkte og indirekte, alt etter kva areal det er

bygt på, og kva materialar ein brukar. I denne bransjen kan ein få til veldig mykje bra. Det er viktig både å få bette tal på utslepp frå byggjebansjen og å bli mykje bette på å gjenbruke bygningsmaterialar og byggje om i staden for å rive.

Det skjer mykje spennande med ny design for bygg der ein tenkjer demontering og gjenbruk allereie i produksjonsfasen av vindauge og bygningselement. På enøkseminar med SINTEF i november spurde eg om det var for tidleg å stille slike krav, og deira tydelege tilbake melding var at det er på høg tid å stille krava.

Skal me få opp bevisstheita om korleis byggsektoren påverkar klimagassutslippa, må vi stille krav i både kommuneplanar og byggjesaker. I dag blir det kravd i byggjesaker, men berre at det blir levert ved ferdig byggjeprojekt, altså eit klimarekneskap, og det skal ikkje bli stilt krav til reduksjonar, berre dokumentasjon på faktiske utslepp. SV meiner at klimagassrekneskap bør fylgje plansaker.

FutureBuilt, som er eit forbildeprosjekt drive fram av arkitektar som har sett seg mål om å få ned klimagassutslippa frå bygg, har allereie utvikla ein metodikk for å rekne ut klimagassutslipp frå bygg, FutureBuilt ZERO-B. FutureBuilt ZERO-O er tilsvarande metodikk for planane og området ein byggjer på. Denne metodikken er allereie i bruk av forbildeprosjektet. Gjennom dette arbeidet har ein synt at det går an å byggje med minst 50 pst. mindre utslepp enn det som er vanleg. Vi støttar difor forslaget om at kommunane skal kunne få heimel til å seie nei til riving, med klima som argument.

Om vi skal nå klimamåla, er det nødvendig med pisk og med gulrot, og kanskje endå viktigare er gulrota. SV meiner det gjev motivasjon å vere med og kutte klimagassar, og vi møter mange i byggjenæringa som er ivrige og står på for å auke gjenbruk av byggjeverar.

Eg tek til slutt opp dei forslaga SV har saman med Raudt.

Kari Henriksen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [20:00:49]: Da har representanten Birgit Oline Kjerstad tatt opp de forslagene hun refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [20:00:58]: Byggenæringen står for rundt 16 pst. av Norges totale klimagassutslipp. I dette tallet er utslippene fra produksjon og transport inkludert. Det går i riktig retning, men det går for sakte. Å redusere alle typer utslipp knyttet til bygg og anlegg er helt nødvendig hvis Norge skal klare å nå målet om 55 pst. lavere utslipp innen 2030.

Mer enn halvparten av utslippene i en bygnings livsløp skjer ved produksjon og transport av materialer. Hele

70 pst. av bygg- og anleggsnæringens utslipp skyldes nybygging, og det er derfor helt nødvendig å bare bygge nytt når vi må, og ellers gjenbruke det vi kan. Årlig rives rundt 22 000 bygninger i Norge. Det er alt fra gamle hytter uten innlagt vann til store kontorkomplekser i de største byene, og det aller meste rives for å bygge en ny bygning på samme tomt. Hvis flere av disse isteden hadde blitt oppgradert, kanskje bygget på, og brukt videre, kunne vi kuttet norske utslipp betydelig, men skal vi få til det, må vi begynne å si mer nei til riving. Vi må også lage regler som legger til rette for det, og det offentlige må gå foran som et forbilde og et godt eksempel. Samlet sett er offentlig sektor den i særklasse største utbyggeren i Norge, så hva offentlig sektor gjør, gir også resultater direkte på norske utslipp. Hvis staten og kommunene begynner å rive mindre, kan det leses rett ut av utslippsstatistikken.

Rødts forslag er et langt skritt i riktig retning for å få til lavere utslipp fra byggenæringen, og derfor er det synd at stortingsflertallet i dag avviser forslagene. Når Rødt foreslår å utrede hvordan f.eks. reglene for dokumentavgift fungerer, er ikke det noe vi bare har trukket opp av hatten for moro skyld. Forslaget er tidligere fremmet av næringen selv. Så sent som våren 2022 ba Grønn byggallianse og Norsk Eiendom om dette i et hørings-svar til Stortinget. I dag står regelverket på flere punkter i veien for å gjøre det vi ønsker – å rive mindre og gjenbruke mer. Da må vi se på dette regelverket. Det vil Rødt, og mange av forslagene våre i dag handler nettopp om det. Heldigvis kommer det nye muligheter til å forbedre reglene allerede til neste år, og det er bra, for det haster å gjøre noe, og det burde vi gjøre nå.

Med det tar jeg opp forslagene Rødt har alene.

Presidenten [20:03:29]: Representanten Tobias Drevland Lund har tatt opp de forslagene han refererte til.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [20:03:39]: Den mest bærekraftige bygningen er allerede bygget. Det er en kjensgjerning at det å ombruke, rehabiliter og redesigne det vi allerede har laget, er et sentralt prinsipp i sirkulærøkonomien som vi i De Grønne mener er en viktig bærebjelke i den nye økonomien vi er nødt til å komme over i hvis vi skal løse oppdraget med å skape et bedre liv for mennesker og dekke behovene deres bedre, samtidig som vi kommer oss innenfor planetens tålegrenser. Dette er derfor et svært godt forslag lagt fram av Rødt, og vi synes også at forslagene som er videreført i komiteen av Rødt og SV, er gode.

Er vi i De Grønne bitre for at vi ikke sitter i komiteen og må sitte og se på at SV og Rødt har de gode miljøfor-slagene? Ja. Hindrer det oss i å støtte forslagene når de kommer i salen? Nei. Disse forslagene burde hatt rent flertall. Vi synes det er gode forslag og kommer til å støtte dem, alle sammen.

Statsråd Erling Sande [20:04:52]: Regjeringa er oppteken av å få ned utslepp og resursbruk knytt til bygging og jobbar med tiltak på ei rekkje område. Ein viktig strategi for å få til dette er nettopp å rive mindre og gjenbruke meir.

Regjeringa jobbar med å følgje opp strategien Ei be-rekraftig, kostnadseffektiv og samordna bygg- og eige-domsforvaltning, som gjeld for statleg sivil sektor. Ein del av dette er, som sagt, å rive mindre og gjenbruke meir fast eigedom. Dette er viktig òg når staten skal leige lokale i marknaden. Gjenbruk av bygningane er eit godt bidrag for å redusere klimagassutsleppa og for å avgren-se bruken av naturressursar. I tillegg er det eit bidrag til vi-dareføring av vår felles kulturarv.

Vi vil stille gode verktøy til rådighet for kommunane. Regjeringa arbeider med ein klimakalkulator for planlegging, som kan danne grunnlag for å gå vidare med klimarekneskap. Eg synest intensjonen bak forsla-get om eit klimarekneskap er god, men eg meiner at det ikkje er hensiktsmessig å forskotere kva for plannivå dette skal utarbeidast for. Vi må òg gje kommunane bet-re verktøy til bruk for å oppfylle krava.

Utfordringane og ikkje minst eigenskapane ved ek-sisterande bygningsmasse varierer så mykje at eg mei-ner vi ikkje bør ha nasjonale reglar om å avslå riving i byggjesaker av klimaomsyn. Kommunane må bruke arealplanane til å styre dette, og når det er sagt, er eg heilt samd med komiteen i at vi må bevare fleire bygg. Regjeringa vil sjå nærare på korleis dette er ivareteke i plandelen i plan- og bygningslova i dag, og vurdere om det er behov for endringar.

Frå januar i år kom det nye reglar i plan- og byg-ningslova som har gjort det enklare å ta i bruk eksiste-rande bygg til nye føremål. Kommunane må no følgje opp og nytte moglegheitene dei har til å gje utbyggjarar unnatak frå tekniske krav.

Regjeringa arbeider vidare med å vurdere korleis klimagassutslepp frå bygging kan reduserast. Mindre av-fall frå bygging og meir ombruk av byggevarer er ein del av dette arbeidet. Korleis data frå klimagassrekneskap kan nyttast for å kartleggje utslepp, vil òg bli vurdert.

Vi har fleire omsyn å balansere når utsleppa skal ned. Det er eit viktig mål å halde allereie høge bygge-kostnader så låge som mogleg og vurdere korleis ulike tiltak verkar inn på dei kostnadene, før vi avgjer konkre-te løysingar i regelverk. Dette var vi også innom i den før-re saka. Byggenæringa er òg ein viktig del av løysinga. Re-gjeringa har invitert byggenæringa til dialog om klimapartnerskap.

Presidenten [20:07:39]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [20:07:48]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Kvalitet og effektivitet i drift og vedlikehold av riks- og fylkesveier (Innst. 94 S (2023–2024), jf. Dokument 3:11 (2022–2023))

Presidenten [20:08:06]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlista utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Svein Harberg (H) [20:08:35] (ordfører for saken): Riksrevisjonens grundige rapport har sett på både kvalitet og effektivitet i drift og vedlikehold av riks- og fylkesveier. Det er mange kilometer vei! Det er Nasjonal transportplan, vedtatt i denne sal, som gir de overordnede mål for trafikksektoren, og de samme mål gjelder for både Statens vegvesen og fylkeskommunene som eiere og driftere av veiene.

Målet for undersøkelsen har vært å vurdere i hvilken grad veimyndighetene legger til rette for effektiv drift av høy kvalitet. Undersøkelsen omfatter i hovedsak perioden 2015–2022. Riksrevisjonen har ikke sett på fylkeskommunal styring og oppfølging. Dette er en viktig undersøkelse siden drift og vedlikehold kan ha stor betydning for omfanget av skader på veibanen, skader på kjøretøy og ikke minst risiko for trafikkulykker. 20 mrd. kr årlig er ikke i seg selv en garanti for et vellykket resultat, men kvaliteten på arbeidet er avgjørende for å få gode resultater og trygge veier.

Riksrevisjonen konkluderer med at kostnadene til drift og vedlikehold har økt betydelig siden 2015, men at dette ikke har gitt mer framkommelige, mer miljøvennlige eller tryggere veier. De slår også fast at regionreformen har åpnet for lokale tilpasninger, men samtidig gitt mindre stordriftsfordeler og mer fragmenterte kompetansemiljøer. Riksrevisjonen konkluderer videre med at det er flere svakheter ved Statens vegvesens styring og oppfølging av drift og vedlikehold – de har for lite styringsinformasjon og utnytter ikke data godt nok, de planlegger i liten grad vedlikehold på lang sikt, de har svakheter i flere av sine rutiner, IT-systemer og læringsprosesser, og de har svakheter i arbeidet med å utforme og følge opp driftskontraktene.

Riksrevisjonen konkluderer i tillegg med at Samferdselsdepartementet ikke sikrer seg god nok informasjon om resultatene av arbeidet med drift og vedlikehold.

Med dette som bakgrunn mener Riksrevisjonen det er kritikkverdig at det på tross av betydelig økning i kostnadene ikke har gitt seg utslag i kvaliteten på veiene. De mener det er kritikkverdig at det finnes flere svakheter i Statens vegvesens styring, og det er ikke tilfredsstillende at departementet ikke sikrer seg god nok informasjon om resultatene.

En samlet komité slutter seg til Riksrevisjonens konklusjoner og kritikk. Komiteen understreker at det må være et klart mål at drifts- og vedlikeholdsarbeidet på riks- og fylkesveiene skal bidra til å øke trafikksikkerheten. Undersøkelsen viser at utførelsen av drift og vedlikehold har stor betydning både for risikoen for at det skjer en ulykke, og for ulykkens skadeomfang. Ulykkesfaktorer som kan relateres til drift og vedlikehold, har medvirket i omtrent 30 dødsulykker i året i perioden 2017–2021. Komiteen mener dette er et for høyt tall, og at det er urovekkende at dette tallet ikke reduseres på tross av økt ressursbruk.

Komiteen har stor forståelse for at vedlikehold av veiene, spesielt vintervedlikehold, vil ha store variasjoner i kostnader. Værforholdene på relativt korte strekninger kan variere stort med hensyn til både nedbørmengde, vind og temperatur. Dette gjør det vanskelig å sammenligne driftskontrakter. Komiteen mener likevel det er svært viktig, og at det ligger et stort potensial i å ha gode rutiner og systemer. Det er forunderlig at Statens vegvesen og politiske myndigheter ikke har tatt i bruk informasjon de allerede har tilgjengelig. Det er også underlig at departementet ikke har innhentet informasjon om resultatene av de tilførte ressursene.

Komiteen merker seg at Statens vegvesen har iverksatt flere utviklingstiltak for å utbedre svakheter. Det er bra.

Riksrevisjonen har en rekke anbefalinger til hva som bør gripes fatt i og bli bedre. Komiteen stiller seg bak anbefalingene, med unntak av Fremskrittspartiet når det gjelder en av dem, og det regner jeg med at de selv redegjør for. Fremskrittspartiet har også noen egne forslag som de nok vil redegjøre for.

Vi merker oss at statsråden i sitt svar bekrefter at departementet vil følge opp Riksrevisjonens anbefalinger.

Det er altså en samlet komité som takker Riksrevisjonen for en god og viktig rapport, og som slutter seg til konklusjoner, kritikk og anbefalinger – med unntak av det ene nevnte punktet fra Fremskrittspartiet.

Kirsti Leirtrø (A) [20:13:40]: Takk til Riksrevisjonen for en viktig rapport om drift og vedlikehold av riks- og fylkesveiene våre.

Undersøkelsen viser at kostnadene til drift og vedlikehold har økt betydelig, men uten effekt på måloppnåelsene. Det har ikke blitt færre ulykker, ikke bedre klima og ei heller bedre framkommelighet.

Rapporten sier at forhold knyttet til drift og vedlikehold var en medvirkende årsak til hele 30 dødsulykker i året i perioden 2017–2021, og da spesielt knyttet til vinterveidrift. Vi har en nullvisjon for hardt skadde og drepte i trafikken. Vi har ikke et eneste liv å miste, hvert tapte liv er ett for mye, og derfor må vi ta denne kunnskapen på alvor.

Dette har riktignok ikke vært ukjent informasjon. Mange av utfordringene har vært belyst i de årlige samferdselsbudsjettene. Allikevel har prioriteringene over tid blitt feil.

Veisektoren har gjennomgått en betydelig omorganisering i den perioden undersøkelsen har foregått, noe også Riksrevisjonen peker på, først ved etableringen av Nye veier og så ved regionreformen. Samtidig har det blitt etablert tre nye OPS-prosjekter med langsiktige driftskontrakter. Statens vegvesen har i samme periode hatt en rekke politiske bestillinger på både nedlegging og omorganisering.

Underveis har det forsvunnet betydelig kompetanse, og vedlikeholdskontrakter har blitt betydelig geografisk oppstykket – dette peker også samferdselsministeren på i sitt svar til Riksrevisjonen – og som følge av det har man fått tap av stordriftsfordeler. Det er nå iverksatt flere forbedringstiltak, og spesielt vil den nye divisjonsorganiseringen i Statens vegvesen bidra til mindre fragmentering. Videre peker ministeren på at mange av anbefalingene i Riksrevisjonens rapport allerede er i gang i etaten.

Arbeiderpartiet er med på flertallsmerknadene fra komiteen. I tillegg peker vi på regjeringens klimastatus og -plan som viser hvordan regjeringen jobber med å nå disse.

Denne regjeringens politikk er å ta bedre vare på det vi har, nettopp på bakgrunn av det Riksrevisjonen også har funnet. Tilstanden på bruer, tunneller og fylkesveier i en tid hvor vi har mer flom og ras, krever langt mer systematisk arbeid og omprioriteringer, både for å bedre trafikksikkerheten og framkommeligheten og – ikke minst i disse dager – for å øke beredskapen.

Samferdselssektoren har under forrige regjering blitt mer fragmentert, og kostnadene til drift og vedlikehold har flydd i taket. Vi har en stor jobb å gjøre med å få til en mer rasjonell drift og med det få ned kostnadene. Mye av dette er en del av bestillingene i det framskyndede arbeidet med Nasjonal transportplan.

Vi vil bruke samferdselsmidlene til mer enn å bygge infrastruktur. Vi vil bygge sterke kompetansemiljøer hos norske entreprenører og sørge for at de bruker innovasjon og ny teknologi. Da må vi gi norske entreprenører muligheten til å vinne anbud. Vi har altfor mange eksempler på anbud vunnet av utenlandske entreprenører kun basert på pris, noe som har kostet oss dyrt både

i kroner og ikke minst i tap av norsk kompetanse. Et samfunnsøkonomisk regnskap vil vise dette.

Arbeiderpartiet slutter seg altså til Riksrevisjonens anbefalinger.

Nils T. Bjørke (Sp) [20:18:12]: Eg vil starta med å takka Riksrevisjonen for at dei har laga denne rapporten. Eg trur det er viktig at me får fram dei utfordringane som er. Eg vil takka saksordføraren for eit godt arbeid og samarbeid med å utarbeida rapporten.

Riksrevisjonen har gjeve oss ein viktig rapport om kvalitet og effektivitet i drift og vedlikehold av riks- og fylkesvegar. Trygge, framkommelege og miljøvenlege vegar må til for å leggja til rette for kvardagen til folk med lang reiseveg. Drift og vedlikehold av vegane skal syta for at vegane er gode og trygge å køyra på. Difor har Stortinget auka løyvinga til drift og vedlikehold.

Det er kritikkverdige når løyvingane er auka i stort omfang utan at vegane har vorte korkje meir framkommelege eller tryggare. Tvert imot har etterslepet på vedlikeholdet auka. Difor er det nyttig at Riksrevisjonen har peikt på kva som må verta betre. Planlegginga av vedlikehold må verta meir langsiktig. Rutinar og IKT-system må verta betre. Det må òg utforminga og oppfølginga av driftskontraktane. Statens vegvesen må arbeida meir systematisk med å læra av sine feil.

Eg må leggja til at eg lurar på om me har mist noko når me i ein god del av kontraktane i dag har mindre lokale folk og mindre lokalkunnskap hos dei som skal gjera arbeidet. Det er noko med at ein kan ha så mykje utstyr og data og alt som ein har, men lokalkunnskap om både vær- og føreforhold trur eg er avgjerande for eit godt vedlikehold.

Elles deler eg synet til komiteen om at det er overraskande at departementet ikkje har innhenta informasjon om resultatet av drift og vedlikehold, slik at dei veit om nasjonale mål vert nådde. Informasjon må til for å sjå til at arbeidet går i rett retning, og for å syta for at dei lokale tilpassingane etter regionreforma vert ein realitet.

Eg er glad for at samferdselsministeren tek kritikken og tilrådinga frå Riksrevisjonen på alvor og fylgjer dette opp.

Morten Stordalen (FrP) [20:20:29]: La meg først takke Riksrevisjonen for en grundig, interessant og alvorlig rapport. Jeg vil også takke saksordføreren for en grundig og god redegjørelse som peker på mange av problemstillingene.

Det er ikke noen tvil om at vi også må ha med oss historien. Før 2013 økte altså forfallet på riksveinettet med om lag 1 mrd. kr hvert år. Det har liksom vært en gjenganger at alle veiprosjekter har økt i kostnader hele tiden. Man kan godt si at noen reformer kanskje ikke var optimale, men det var på tide å gjøre noe.

Denne rapporten er ikke bare noe vi skal snakke om. Vi må også ta den til oss og gjøre noe med det. Jeg synes rapporten er interessant. Den tar bl.a. opp hva oppe-tid eller nedetid betyr på en vei. Den tar også opp hva det koster – den tiden man står stille eller er forhindret fra å kjøre på veien.

Jeg kan gi Statens vegvesen honnør for én ting, for i 2022, etter at noen av oss hadde etterlyst dette i flere år, målte man for første gang hva forsinkelsestidene var på de største riksveiene – E16, E18, E39, rv. 3 og E6 sør for Trondheim. I 2022 var det hele 12 millioner forsinkelsestimer, og da kan man stille spørsmål om hva det betyr for fylkesveinettet og resten av veinettet i Norge, hvor fylkeskommunene er eier. Det er interessant, og det må man se på i et høykostland som Norge.

Så til det som har vært den store diskusjonen, også politisk, de siste årene. Det er helt riktig når man snakker om at 30 pst. av dødsulykkene kan relateres til veiens beskaffenhet. Når Statens vegvesen har de dybdeanaly-sene årlig, har det ligget på om lag 25–30 pst. hvert eneste år, de siste ti årene. Da handler det om hva man gjør med dette. Man kan snakke om vedlikehold – ja, det er viktig – men jeg tror ikke det bare er å vedlikeholde de veiene man har. Det gjelder særlig en del fylkesveier. Man ser at en del av dem er flomutsatt, og da handler det kanskje om å få en helt ny trasé. Dette handler imidlertid om hvordan man bruker pengene, for det avgjør hva man får igjen for det. Altfor ofte velger man enkle løsninger, og så må man gjøre det på nytt året etter. Det er ikke god økonomi.

Riksrevisjonen tar også opp vinterdrift. Der er det for svak oppfølging, også fra Statens vegvesens side, når det gjelder å være tidlig nok ute og følge opp entreprenørene. Det er spesielt at man de siste par vintrene har hatt et kaos med noen få centimeter snø eller is, særlig på Østlandet. Når man vet at det er meldt glatt, meldt kaldt, meldt snø, stopper altså store deler av samfunnet opp. Det er ikke bra nok.

Da er det viktig å få en helhetlig plan, som man sier. Derfor ønsker Fremskrittspartiet det. Vi har også etterlyst det her i Stortinget, og jeg håper Stortinget blir med på å ta denne rapporten så alvorlig at vi gjør noe med det, og ikke bare legger den i en skuff og takker Riksrevisjonen.

Hovedkjernen må være at vi sammen finner nye løsninger. Vi må finne løsninger for hvordan vi kan få mer ut av pengene, og hvordan vi kan sette fylkeskommune i stand til å ta sine veier på alvor og få hjelp med det. Da må vi tenke nytt hele tiden, for det vi har gjort gjennom mange år, er tydeligvis ikke godt nok.

Det er ikke sann at reversering av reformer nødvendigvis er det riktige, men vi kan kanskje gjøre dem vi har innført, bedre. Første bud for å kunne gjøre noe med det,

er at vi må ha helhetlige planer og få en samlet oversikt. Landets fylkeskommuner har god oversikt, men det er ikke samkjørt med staten. Staten burde ta sin del av ansvaret og sørge for å få en helhetlig vedlikeholdsplan, sånn at vi kan budsjettere langsiktig og ta det på alvor – ikke at det blir politisk spill, pekefinger og pekeleken fra år til år. Veiene i Norge er blodårene. Vi er helt avhengige av dem alle sammen, både folk og næringsliv.

Med det tar jeg opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [20:24:54]: Da har representanten Morten Stordalen tatt opp de forslagene han refererte til.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [20:25:06]: Dette er det veiarbeidet vi i De Grønne vil prioritere. Hadde vi som samfunn brukt veiressursene på å sikre, både flom- og skredsikre, vedlikeholde og drifte de veiene vi allerede har, framfor å bruke milliarder på å bygge gigantiske motorveiprojekter, som typisk går parallelt med eksisterende veier og transportårer, hadde vi antakeligvis spart liv, spart penger og, ikke minst, spart klimagassutslipp og naturødeleggelser, som vi i dag må slite med.

Vi ønsker derfor å prioritere dette arbeidet, og vi ønsker derfor også å stemme for de fleste av Fremskrittspartiets forslag i denne saken. Vi synes de viser handlekraft og retning for dette arbeidet framover, selv om vi nok mistenker at vår motivasjon for å støtte dem er en annen, og at Fremskrittspartiet muligens ønsker seg mer Ole Brumm-politikk, med ja takk, begge deler, til både drift, vedlikehold og nybygging av nye veier. Jeg vil minne om at Ole Brumm-politikk i dette tilfellet ikke kan være et nedsettende uttrykk, all den tid jeg har det navnet jeg har. (Munterhet i salen.)

Unntaket er forslaget om å prioritere mer av trafikk-sikkerhetsressursene på arbeid med veikvalitet. Vi i De Grønne mener at det er viktigere trafikk-sikkerhetstiltak, f.eks. midtdelere, arbeid med sikring av myke trafikanter og trafikkregulerende tiltak, som er mer effektive enn kun å fokusere på veikvalitet, så det forslaget vil ikke få vår støtte.

Presidenten [20:26:38]: Det var en god beskrivelse av en kobling mellom to gode karer.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [20:27:05]: Riksrevisjonen har gjort en grundig og omfattende undersøkelse av kvalitet og effektivitet i drift og vedlikehold av riks- og fylkesveier. På noen områder har det kommet kritikk. Jeg mener rapporten vil være nyttig i det videre arbeidet med å forbedre disse områdene.

Riksrevisjonen har gått inn på saksområdet kort tid etter at det ble gjennomført store endringer i organiseringen på veiområdet: Først hadde vi regionreformen

med avvikling av sams veiadministrasjon for riks- og fylkesvei. Deretter har Statens vegvesen omorganisert og gått fra geografisk inndelt virksomhet i regioner til en funksjonsorganisert virksomhet inndelt i divisjoner. Undersøkelsen har fanget opp effekten av disse endringene, i tillegg til en høy prisstigning på vedlikehold i 2021 og 2022.

Mitt hovedinntrykk er at Riksrevisjonens undersøkelse gir et godt bilde av utfordringene som Samferdselsdepartementet og Statens vegvesen er kjent med, og som vi er godt i gang med å ta tak i. Riksrevisjonen har pekt på kostnadsøkning i perioden 2015–2022 på drift og vedlikehold av veiene våre. Drift og vedlikehold er et satsingsområde for regjeringen. Vi har bygget mye vei i Norge, og det er viktig for meg at vi evner å ta godt vare på den veien vi har bygget.

Om kostnadene øker, får vi mindre drift og mindre vedlikehold for pengene. Derfor jobber vi for, og vi må fortsette å jobbe for, å få mer igjen for pengene som brukes på drift og vedlikehold. Noen tiltak det jobbes med, er nye anskaffelsesformer, bedre samarbeid med leverandørene, nye systemer for forvaltning av anlegg og verdier, mer bruk av tilstandsbasert vedlikehold samt utvikling av ny teknologi på drift- og vedlikeholdsområdet.

Arbeidet med trafikksikkerhet tar vi på største alvor. Det Statens vegvesen kan fortelle meg, er at veien sjelden er utløsende faktor ved dødsulykker, men at forhold ved veien, sammen med andre faktorer, kan påvirke utfallet av ulykker. Vi kan ikke unngå ulykker ved bedre drift og vedlikehold alene, men trafikksikkerhetstiltak vektes tungt i prioriteringen av vedlikehold og utbedringstiltak.

Jeg har merket meg de svakhetene Riksrevisjonen peker på i Statens vegvesens styring og oppfølging av drifts- og vedlikeholdsarbeidet. Statens vegvesen har gjort en rekke tiltak for å styrke etatens styring og oppfølging. Etaten gjør nå mer systematisk innsamling av styringsinformasjon, og kontraktsoppfølgingen er også styrket. Statens vegvesen har innført nye kontraktsstrategier for drift og vedlikehold. Det er også i ferd med å bli slutført en større revisjon av håndbok R610, om standard for drift og vedlikehold.

Jeg vil også trekke fram omorganiseringen i Statens vegvesen, der ressursene på drift og vedlikehold er samlet i én divisjon. Vi ser at det er et viktig grep som gir en styrket og mer enhetlig oppfølging på området.

Samferdselsdepartementet er ansvarlig for veiområdet og skal ha nok informasjon til å ivareta sitt ansvar. Det er jevnlig dialog mellom departementet og etater om styringsinformasjon og rapportering. Jeg vil på dette punktet spesielt trekke fram arbeidet med ny veidatoforskrift som et godt eksempel på nye tiltak som vil bi-

dra til at myndighetene får bedre kunnskapsgrunnlag om veiene våre.

Som samferdselsminister har jeg det overordnede ansvaret for hele veiområdet – også for fylkesveiene. Fylkeskommunene har ansvar for sine egne fylkesveier, og med regionreformen fra 1. januar 2020 har de også egne veiadministrasjoner som drifter, vedlikeholder og bygger fylkesveiene. Jeg merker meg at kommunesektorens organisasjon, KS, har gitt sine synspunkter på Riksrevisjonens rapport. Jeg deler bl.a. synspunktene om at det er behov for bedre dialog mellom de forskjellige veimyndighetene.

Når det gjelder spørsmål om midler til fylkesvei, er det åpenbart en sak for Nasjonal transportplan og de årlige budsjettene.

Presidenten [20:31:45]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [20:31:53]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av Universiteta og høyskulane sitt arbeid med å vidareutvikle kvaliteten i studieprogramma (Innst. 97 S (2023–2024), jf. Dokument 3:14 (2022–2023))

Presidenten [20:32:14]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik:

5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringa. Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa. De som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Frode Jacobsen (A) [20:32:54] (ordfører for saken): Takk til Riksrevisjonen for denne rapporten, som har hatt til formål å belyse forutsetningene for å vidareutvikle kvaliteten i studieprogrammene og styrke studiegjennomføringen.

Begge deler er viktig. Kvaliteten i studieprogrammene må være der for at vi som nasjon skal kunne utdanne de folkene vi trenger for å løse dagens og morgendagens utfordringer på best mulig måte. At våre studenter fullfører sine studier raskt, er også viktig for oss som samfunn. De som studerer, er jo framtidens arbeidskraft, som vi ønsker oss inn i arbeidslivet så raskt som mulig. Vi trenger deres hender og deres hoder for å skape framtidens Norge.

Undersøkelsen omfatter perioden 2016–2022, og Riksrevisjonen har følgende konklusjoner i denne rapporten:

- Andelen studenter som fullfører på normert tid, har økt, men fortsatt er det mange som bruker lang tid på studiene.
- Det har vært lite endring i bruken av undervisnings-, vurderings- og læringsformer som skal styrke arbeidslivsrelevansen. I tillegg er det ulikheter innenfor samme type studieprogram. Det tyder på at det er behov for å vidareutvikle kvaliteten i mange av studieprogrammene.
- Utdanningsinstitusjonene har utfordringer med å legge til rette for utviklingsarbeid, bl.a. fordi de ikke prioriterer eller legger godt nok til rette for kollektivt kvalitetsarbeid i studieprogrammene.
- Kravene til det systematiske kvalitetsarbeidet i lov og forskrift og operasjonaliseringen av disse kravene ved institusjonene har gitt mange institusjoner omfattende kvalitetssystemer.
- De nasjonale kvalitetsprogrammene gir oppmerksomhet til utdanningskvaliteten, men stimulerer i begrenset grad til kvalitetsutvikling hos andre enn de prosjektene som får støtte.

I komiteens behandling av rapporten har komiteen sluttet seg til Riksrevisjonens konklusjoner. På to områder fremmer Riksrevisjonen kritikk om forhold de mener ikke er tilfredsstillende i dette arbeidet:

- Det er ikke lagt godt nok til rette for at de som driver med undervisning, skal kunne arbeide med kvalitetsutvikling i studieprogrammene. Å prioritere slikt arbeid er nødvendig for å sikre bedre studiegjennomføring og over tid sikre god utdanningskvalitet.
- Det er heller ikke tilfredsstillende at en så stor andel studenter fortsatt ikke gjennomfører studiene på normert tid.

Komiteen har i sine merknader sluttet seg til Riksrevisjonens kritikk på disse to punktene. I rapporten kommer Riksrevisjonen med noen klare anbefalinger til Kunnskapsdepartementet:

- Departementet bør følge opp at institusjonene stimulerer til og legger til rette for kvalitetsutvikling i studieprogrammene.
- Departementet bør vurdere om endringer i regelverk, tilsyn og en bedre rettleiding kan bidra til at kvalitetssystemene til institusjonene får en mer formålstjenlig innretning.
- Departementet bør legge bedre til rette for at gode erfaringer og resultater fra utviklingsprosjektene kan spres på en bedre måte enn vi ser i dag.

Riksrevisjonen har anbefalt departementet å samarbeide tett med utdanningsinstitusjonene om å

- legge til rette for at de som underviser, skal kunne jobbe med å utvikle kvaliteten på studieprogrammene

- legge bedre til rette for læring på tvers av studieprogrammene, bl.a. når det gjelder undervisnings- og vurderingsformer og læringsformer som kan styrke relevansen til arbeidslivet
- vurdere virkemidler for å sikre at flere studenter gjennomfører studiene effektivt, og samtidig sørge for at det er mulig å studere selv om studentene er i ulike faser i livet

En enstemmig komité stiller seg bak anbefalingene fra Riksrevisjonen. La meg understreke at det ikke bare er departementet, men også lederne for utdanningsinstitusjonene og de som jobber på universitet og høyskoler, som bør merke seg anbefalingene som Riksrevisjonen kommer med.

Den tidligere statsråden skriver i sitt svar til undersøkelsen at han mener den i hovedsak gir et dekkende bilde av situasjonen, og at den vil bli fulgt opp på flere måter. Statsråden viser bl.a. til at det skal vurderes nedskalering eller utfasing av søknadsbaserte ordninger for å frigjøre ressurser til universitetene og høyskolene. Det skal også vurderes om det er behov for forenklinger i de reglene som gjelder kvalitetssikring av høyere utdanning.

Til slutt noen ord om språk: Komiteen har vært oppatt av at flere rapporter fra Riksrevisjonen bør skrives på nynorsk. Rapporten vi i dag behandler, er skrevet på nynorsk, og det er bra. Så får dere alle ha meg tilgitt at saksordførers innlegg og merknadene til komiteen er skrevet på bokmål.

Presidenten [20:37:31]: Neste taler er Nils T. Bjørke, og jeg mistenker at det kommer noe på nynorsk fra den kanten.

Nils T. Bjørke (Sp) [20:37:43]: Eg vil starta med å takka saksordføraren for godt samarbeid, sjølv om eg ikkje fekk han over på nynorsk.

Det er to grunnar til at eg føler at eg må ta ordet i denne saka. Den eine er sjølv sagt at dette er ein rapport som er skriven på nynorsk, noko som komiteen har etterlyst mange gonger og vore tydeleg på kor viktig det er at ein har. Dette er den andre rapporten på nynorsk etter at komiteen bad Riksrevisjonen utøva samfunnsrolla si på begge dei norske skriftspråka. No syner Riksrevisjonen i praksis at offentleg revisjon har eit levande språk på både bokmål og nynorsk. Det må Riksrevisjonen halda fram med.

For det andre inneheld rapporten viktig informasjon for Stortinget. Kvalitet i høgare utdanning har vore prioritert i ei rekkje stortingshandsamingar frå og med kvalitetsreforma som vart sett i verk i 2003. Sjølv om Stortinget har prioritert kvalitet i utdanninga over så lang tid, har institusjonane utfordringar med å leggja til rette for utviklingsarbeid. Det er ikkje lagt godt til rette for kollektivt kvalitetsarbeid i fagmiljøa. Samstundes

kan det vera krevjande for institusjonane å oppfylle krava til systematisk kvalitetsarbeid utan at det vert for komplekst og ressurskrevjande. Det har vore lite endring over tid i bruken av undervisnings- og vurderingsformer og læringsformer som skal styrkja arbeidslivsrelevansen. Det å få utdanningar som treffer endå betre til næringslivet, er ei av dei store hovudoppgåvene.

Kritikken frå Riksrevisjonen i denne saka er ikkje den sterkaste, men kvaliteten i studieprogramma er sjølv hjartet i systemet for høgare utdanning. Difor er eg glad for at den tidlegare statsråden i svaret til Riksrevisjonen seier at Riksrevisjonen si undersøking i hovudsak gjev eit dekkjande bilde av situasjonen, og ser at det er eit forbettringspotensial knytt til studiekvalitet og studiegjennomføring. Den tidlegare statsråden viser til at både Hurdalsplattforma og regjeringa si tillitsreform ligg i botn for oppfølginga av rapporten.

Til slutt vil eg understreka at mykje av ansvaret for kvaliteten i studieprogramma ligg hos dei høgare utdanningsinstitusjonane sjølv. Difor er det òg viktig at institusjonane på eige initiativ arbeider med det som kjem fram i rapporten, og følgjer opp tilrådingane frå Riksrevisjonen.

Statsråd Sandra Borch [20:40:28]: Det gleder en statsråd fra Kunnskapsdepartementet at denne rapporten er på nynorsk. Så tror jeg nok det er best for denne salen at jeg holder dette innlegget på nordnorsk.

Riksrevisjonen har gjennomført en grundig undersøkelse som gjelder forutsetningene for å utvikle studiekvaliteten og styrke gjennomføringen i norsk høyere utdanning. Undersøkelsen tar særlig for seg hvordan universitetene og høyskolene jobber med kvalitet. Det er naturlig å legge hovedvekten der, for det er institusjonene selv som har et lovpålagt ansvar for å sikre studiekvaliteten. I rapporten gjøres det også vurderinger av statlige virkemidler på området, både i NOKUT og i Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, HK-dir.

Jeg mener Riksrevisjonens undersøkelse gir en god beskrivelse av virkeligheten. Den stemmer godt med det vi ellers vet, og med det inntrykket departementet får i sin kontakt med sektoren og med studentene. Undersøkelsen viser at det har vært gjort mye godt arbeid ved mange institusjoner, og at det har vært en viss økning i gjennomføringen av studier de siste ti årene. Allikevel viser undersøkelsen at det er et klart rom for forbedring, når det gjelder både kvalitet og gjennomstrømming.

Studentene og samfunnet har behov for høyere utdanning av høy kvalitet. Kompetanse er nøkkelen til å løse mange av de utfordringene vi står overfor. Selv om mye er bra, finner Riksrevisjonen tegn på at kvalitetsarbeidet ikke er nok prioritert i sektoren. Deres konklusjon er derfor «ikke tilfredsstillende». Det betyr at vi må

brette opp ermene og jobbe videre. Vi bør også vurdere om det er behov for endringer i måten vi jobber på.

Et funn i undersøkelsen som jeg mener er bekymringsverdig, er at institusjonene selv i liten grad har satt av egne ressurser til kvalitetsutvikling. Jeg har spurt meg om det kan være heldig, for vi vet fra alle andre sammenhenger at kvalitetsutvikling som skal ha varig effekt, må henge godt sammen med den vanlige faglige driften. Kvalitetsutvikling er arbeid som går over tid, og som må bygge på en kultur i hele organisasjonen. Skal det bli mulig, mener jeg at universitetene og høyskolene selv må ta eierskapet til kvalitetsarbeidet.

Jeg har videre merket meg at Riksrevisjonen mener at tilskuddsordningene for kvalitetsprosjekter i HK-dir har medført betydelig administrasjon i form av søknadsskriving og søknadsbehandling, og at de har hatt begrenset spredningseffekt.

I Hurdalsplattformen varslet denne regjeringen at vi ville sette i gang en tillitsreform med reell avbyråkratisering i høyere utdanning, bl.a. ved å gjennomgå oppgavene til direktoratene og overføre myndighet og ressurser til universitetene og høyskolene.

Som Stortinget vet, har regjeringen derfor allerede tatt grep for å følge opp noen av de viktigste problemstillingene som Riksrevisjonen her peker på. I statsbudsjettet for 2024 varsler vi en flytting av flere søknadsbaserte ordninger i HK-dir til universitetene og høyskolene, slik at de selv kan ta det lovpålagte ansvaret for studiekvalitet og gjennomstrømming som de har. Det mener jeg er riktig vei å gå, og jeg har tillit til at universitetene og høyskolene i lys av Riksrevisjonens undersøkelse vil gi økt prioritet til studiekvalitet framover.

Dette betyr ikke at vi slipper tak i studiekvaliteten fra sentralt hold. I langtidsplanen har regjeringen fastsatt høy kvalitet og tilgjengelighet som et overordnet mål for norsk høyere utdanning. Departementet vil følge opp institusjonenes arbeid med studiekvalitet og gjennomstrømming i vår dialog med dem. Jeg kommer også til å gå dypere inn i spørsmålet om studiekvalitet når jeg til våren skal legge fram en egen melding til Stortinget om profesjonsutdanningene. Departementet vil her også bidra til å forbedre kunnskapsgrunnlaget om kvaliteten i høyere utdanning, bl.a. i dialogen med direktoratet og ikke minst med NOKUT.

På bakgrunn av Riksrevisjonens undersøkelse vil jeg også vurdere om det er behov for forenklinger i de reglene som gjelder kvalitetssikring av høyere utdanning. Riksrevisjonen peker på en tendens til formalisme og tungroddede administrative prosedyrer, og NOKUT har også signalisert at det bør vurderes å gjøre endringer. Dette vil jeg komme tilbake til Stortinget med.

Presidenten [20:45:16]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 11.

Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil sakene nr. 12 og 13 bli behandlet under ett.

Sak nr. 12 [20:45:27]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om samtykke til inngåelse av konvensjon av 30. juni 2023 om trygdekoordinering mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia (Innst. 101 S (2023–2024), jf. Prop. 5 LS (2023–2024))

Sak nr. 13 [20:45:27]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om endringer i folketrygdloven (gjennomføring av konvensjon av 30. juni 2023 om trygdekoordinering mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia) (Innst. 100 L (2023–2024), jf. Prop. 5 LS (2023–2024))

Torbjørn Vereide (A) [20:46:22] (ordfører for sakene): Sidan Storbritannia tredde ut av EU og EØS, blir trygdekoordineringa mellom Noreg og Storbritannia regulert av to avtalar. Det er separasjonsavtalen og ein bilateral trygdeavtale. Dei omfattar litt ulike grupper og har litt likt innhald.

I Prop. 5 LS for 2023–2024 blir det føreslått å gjennomføre ein konvensjon av 30. juni 2023 om trygdekoordinering mellom Island, Liechtenstein, Noreg og Storbritannia. Det vil bortimot erstatte dagens bilaterale trygdeavtale med Storbritannia, og saman med separasjonsavtalen mellom EU/EØS-landa og Storbritannia vil det også regulere trygdekoordineringa mellom Noreg og Storbritannia.

Grunnlova § 26 andre ledd inneber at nye avtalar etter konstitusjonen ikkje kan setjast i verk utan ny lov eller nytt stortingsvedtak. Det blir berre bindande når Stortinget har gjeve samtykke til det. Komiteen viser til at konvensjonen vil krevje mindre lovendringar for å tre i kraft, og at regjeringa difor føreslår at Stortinget gjev sitt samtykke til dette.

Med den bakgrunnen sluttar komiteen seg til forslaget frå regjeringa. Eg har fylt termosen med kaffi og ser fram til mange timar no med engasjerande, opprivande og kjensleladde innlegg og debatt i denne saka.

Presidenten [20:47:47]: Det ser ikke ut som noen følger representantens oppfordring, for flere har ikke tegnet seg til debatten i sakene nr. 12 og 13.

Sak nr. 14 [20:47:59]

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeprosessloven mv. (elektronisk kontroll av besøksforbud) (Innst. 89 L (2023–2024), jf. Prop. 128 L (2022–2023))

Presidenten [20:48:15]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Ingunn Foss (H) [20:48:51] (ordfører for saken): Proposisjonen vi behandler nå, er en oppfølging av et lovforslag som ble sendt på høring av Solberg-regjeringen i september 2021. Den inneholder endringer i straffeprosessloven med den hensikt å sikre personer som er utsatt for vold, trusler og annen uønsket kontakt. Forslaget legger til rette for økt bruk av elektronisk kontroll, også kalt omvendt voldsalarm, noe som vil styrke beskyttelsen av personer som risikerer å bli utsatt for vold og trusler.

Elektronisk kontroll er et virkemiddel for å kontrollere at en person som en annen trenger beskyttelse fra, overholder et forbud mot å oppholde seg i et bestemt område. Beveger personen seg inn i forbudssonen, blir politiet varslet og kan avverge en potensiell uønsket hendelse. Retten kan ved dom i straffesak ilegge elektronisk kontroll når det anses nødvendig for at forbudet skal bli overholdt.

Erfaringene med denne ordningen er gode og tilsier at kontrollen virker preventivt og etter sin hensikt. I lys av dette foreslår departementet å gi påtalemyndigheten hjemmel til å ilegge elektronisk kontroll av straffeprosessuelle besøksforbud og ilagte kontaktforbud i tilfeller hvor dette er et egnet og forholdsmessig tiltak. Proposisjonen inneholder også forslag om retting av feil, såkalte inkurier, i straffeprosessloven og straffegjennomføringsloven.

Dette er en sak Høyre har kjempet for lenge både i regjering og etter regjeringsskiftet. Våren 2022 fikk vi flertall her i Stortinget for å pålegge regjeringen å legge fram forslag om å utvide bruken av omvendt voldsalarm. Det er gledelig at saken nå endelig er kommet til Stortinget, og at forslagene i proposisjonen – med tilleggsforslag fra komiteen – vedtas av en samlet komité.

Det er på høy tid å styrke hensynet til ofre for denne typen kriminalitet. Å leve i frykt for nye overgrep og voldshendelser er en umenneskelig belastning. Vi kan ikke tolerere at ofre, ofte kvinner og barn, må leve under slike forhold. Ansvaret må plasseres hos voldsutøveren, ikke hos ofrene.

I høringssvaret fra Stine Sofies Stiftelse ble komiteen anmodet om å se på overføringsverdien fra dette forslaget til kode 6-problematikken. En samlet komité stiller

seg bak forslaget om å be regjeringen utrede bruk av omvendt voldsalarm før beslutning om at barn må flytte og bo på hemmelig adresse/kode 6, med de ulempene dette medfører, særlig for barn.

Barneombudet er i sitt hørings svar kritisk til at regjeringen ikke synliggjør hensynet til barn i større grad, og en samlet komité stiller seg også bak forslaget om å be regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag om at det skal framgå direkte av loven at hensynet til barn skal ha særlig vekt i vurderingen av om elektronisk kontroll ved besøksforbud er nødvendig og forholdsmessig.

Med dette vedtaket gjør vi livet til spesielt kvinner og barn tryggere. Det er jeg veldig glad for.

Maria Aasen-Svensrud (A) [20:51:50]: Omvendt voldsalarm er en utvidelse av bruken av elektronisk kontroll, EK. Elektronisk kontroll er et virkemiddel som brukes for å oppnå mildere frihetsberøvelse, men en streng områdebegrensning for personer i forbindelse med straffegjennomføring i samfunnet eller tilbakeføring til et kriminalitetsfritt liv i samfunnet. Ved bruk av EK som omvendt voldsalarm vil formålet være å kontrollere at en person som en annen trenger beskyttelse fra, overholder forbud mot å oppholde seg i bestemte områder. Dersom forbudssonen brytes, vil politiet bli varslet og kan avverge en potensiell uønsket situasjon. Denne typen bruk av elektronisk kontroll vil også være med og sikre at besøksforbud og kontaktforbud blir overholdt.

Saker knyttet til bruk av omvendt voldsalarm har ved flere anledninger blitt reist i Stortinget, og Stortinget har over år bedt regjeringen om å iverksette tiltak, slik at dette kommer på plass. Forrige regjering fikk ikke igangsatt dette arbeidet. Det er derfor svært bra at regjeringen nå kommer med denne proposisjonen. Dette vil føre til økt bruk og dermed en tryggere hverdag for ofre for kriminalitet, hvor også belastningen ved bruk av alarm vil ligge til den som har begått en kriminell handling, og ikke kun til ofre for handlingen. Det er et problem at vi i dag har mange tilfeller der ofre for kriminalitet selv i praksis blir frihetsberøvet, i frykt for å møte tidligere gjerningsperson. Forslaget fra regjeringen vil gjøre denne situasjonen bedre for mange.

Under høringen ved behandling av denne saken har det kommet fram gode tillegg til regjeringens arbeid, særlig knyttet til tema rundt barns beste. Derfor har komiteen samlet seg om to forslag som vil styrke innretningen ved bruken og ivareta barns beste. Det ene omhandler bruk av omvendt voldsalarm før kode 6 tas i bruk, og det andre omhandler å tydeliggjøre hensynet til barn i vurderingen av om bruk av elektronisk kontroll ved besøksforbud er nødvendig og forholdsmessig.

Fra Stortingets side ser vi derfor fram til at regjeringen jobber videre med disse punktene, slik at disse viktige tiltakene knyttet til offervern får en enda mer presis virkning, særlig med hensyn til barns beste.

Else Marie Rødby (Sp) [20:54:19]: Altfor mange mennesker i Norge lever til enhver tid i frykt for å bli utsatt for vold, trusler og annen uønsket kontakt, også fra nærstående. Det er mennesker blant oss som alltid ser seg over skulderen, som alltid er redd for å være alene hjemme, eller som kanskje ikke tør å gå ut når det er mørkt. Fysisk og psykisk vold og trusler fra familiemedlemmer gjør at så mange som om lag 2 000 voksne og 1 500 barn i Norge bor på kritesenter til enhver tid. At denne regjeringen nå sørger for at det blir enklere å bruke omvendt voldsalarm, er derfor livsviktig. Mange voldsutsatte bærer i dag voldsalarm som skal beskytte dem mot en voldelig partner. Samtidig vet vi at partnerdrap utgjør en fjerdedel av alle drap i Norge, og at de fleste partnerdrapene skjer etter ett eller flere varsler.

Det er offeret som betaler den høyeste prisen for vold i nære relasjoner, men rapporten Samfunnskostnader av vold i nære relasjoner fra Menon Economics, fra februar i år, viser at også samfunnet betaler en høy pris, nærmere bestemt 92,7 mrd. kr.

Ordningen med såkalt omvendt voldsalarm ble innført i 2013 og skulle gi bedre beskyttelse for offeret og flytte belastningen ved å bære voldsalarm over på gjerningspersonen. Likevel har ordningen vært for lite brukt helt siden den ble innført, og det er bekymringsfullt. Det er bekymringsfullt fordi det er prinsipielt riktig at det er gjerningspersonen som skal bære byrden ved å bære en voldsalarm, heller enn offeret. Det gir også økt livsutfoldelse og trygghet for voldsofre.

Det har vært et stort problem at ordningen ikke brukes i tråd med intensjonene, og at voldsofre hver dag lever med frykt og utrygghet som er begrensende for livet deres. Det å styrke beskyttelsen av personer som risikerer å bli utsatt for vold og trusler, og med det øke bruken av omvendt voldsalarm, er en viktig sak for Senterpartiet. Forslaget vi har til behandling, er et konkret forslag fra regjeringen om å utvide adgangen til å ilegge elektronisk kontroll til også å gjelde besøksforbud, og at det er påtalemyndigheten som kan beslutte det. Det gjør at flere tilfeller faller inn under ordningen, og at omvendt voldsalarm kan ilegges på et tidligere tidspunkt i rettsprosessen enn før. Det er veldig bra, for vold i nære relasjoner er ikke en privatsak. Det er et alvorlig samfunnsproblem, og det er også alvorlig kriminalitet. Et helhetlig system må på plass for å både forebygge, avverge, etterforske og straffeforfølge slik kriminalitet. Når Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering nå styrker og forbedrer denne ordningen med omvendt volds-

alarm, er det en del av et helhetlig arbeid mot vold og denne typen kriminalitet, og det tror jeg vil bety veldig mye for mange voldsutsatte, for deres trygghet og for deres hverdagsliv.

Per-Willy Amundsen (FrP) [20:57:18] (komiteens leder): Det er prisverdig at regjeringen fremmer denne proposisjonen. Jeg skal faktisk tillate meg å gjøre noe vi vanligvis ikke gjør fra Fremskrittspartiets side under denne regjeringen, og det er å skryte av regjeringen for at de legger fram en proposisjon som er viktig, og regelendringer som har vært etterlyst lenge.

Det kan godt være at det var igangsatt under forrige regjering. Det viktige er at man nå gjør noe med det. Dette har altså lenge vært et problem. Det har lenge vært etterlyst større bruk av omvendt voldsalarm. Det er et reelt problem som har hatt stor betydning i negativ sammenheng for mange enkeltskjebner der ute. Vi har blitt fortalt historier om kvinner som lever i frykt for at deres tidligere partner skal komme på døren og oppsøke dem. I mange tilfeller er et teoretisk vedtak om at man ikke skal bevege seg i nærheten av sin tidligere partner, ikke nødvendigvis så veldig effektivt hvis man ikke har fysiske virkemidler for å sørge for at så ikke skjer, med omvendt voldsalarm.

Det er hjerteskjærende historier hvor man egentlig har vært avhengig av å lage et nettverk av personer man kjenner, for å holde oppsikt med og ha oversikt over bevegelsene til sin tidligere partner, rett og slett i frykt og redsel for hva denne personen kan utøve mot en.

Derfor er det mitt håp at vi med disse endringene reelt sett oppnår det vi ønsker – at vi oppnår at omvendt voldsalarm blir brukt i langt sterkere grad enn tidligere. Det gjenstår selvfølgelig å se. Håpet er der, og derfor skulle også Fremskrittspartiet ønske at vi fikk flertall for forslaget vi fremmer i forbindelse med saken. Vi står selvfølgelig bak proposisjonen, det er en enstemmig komité som stiller seg bak proposisjonen, men vi har i tillegg et forslag som handler om at man i større grad skal drive målstyring på dette og dermed gi et ytterligere initiativ til å benytte de mulighetene som ligger i loven.

Vi får håpe at dette er tilstrekkelig, men jeg tar opp Fremskrittspartiets forslag, og så imøteser vi resultater når disse lovendringene blir iverksatt av Kongen i statsråd.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [21:00:12]: Representanten Per-Willy Amundsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [21:00:22]: I løpet av de siste åtte årene er det registrert over 25 000 saker om

mishandling i nære relasjoner. I samme tidsrom er ordningen med omvendt voldsalarm kun benyttet rundt 65 ganger. Omvendt voldsalarm øker sikkerheten for utsatte volds ofre og medfører at voldsofferet slipper å være den som må ta belastningen med å bære voldsalarm. Volds ofre er frustrert over at ordningen ikke er mer utbredt, og det er en frustrasjon vi deler.

Det er seks år siden Stortinget vedtok at regjeringen skulle komme tilbake til Stortinget med et forslag om å utvide muligheten til å ilegge omvendt voldsalarm til bl.a. tilfeller ved brudd på besøksforbud. Det ble nevnt fra Høyre at man har vært utålmodig siden 2022, men det er verdt å bemerke at det ble fattet vedtak i 2017, så her har skiftende regjeringer tatt seg litt for god tid, mener vi, til noe som det er viktig å få på plass. Men nå er vi endelig der, og det er gledelig.

Viktigheten av omvendt voldsalarm understrekes av mennesker som Anna Eltvik, som fortalte sin historie til TV 2. Hun levde i et voldelig forhold og har måttet jobbe hardt for å få voldsalarm. Hennes bønn til justisministeren er: Vil du redde liv, så senk terskelen for å bruke omvendt voldsalarm.

Vi har modige mennesker som Kine Aamodt, som har stått fram offentlig med sin historie, og som gjennom organisasjonen «Du eier meg ikke» har gått i breisen for å sette søkelyset på at omvendt voldsalarm handler om trygghet for dem som bryter ut av voldelige forhold og vil leve et trygt liv.

Jeg må si det er uforståelig at politiet kan skrive ut store bøter, at de kan bortvise folk og konfiskere eiendeler, mens de ikke kan ilegge omvendt voldsalarm dersom en overgriper bryter besøksforbudet. Det er dette vi rydder opp i i dag.

Stine Sofies Stiftelse anbefalte komiteen å se overføringsverdien fra dette forslaget til kode 6-problematikken. De samme vurderingene som ligger bak dette forslaget, må sies å gjelde i minst like stor grad for trusselutsatte barn. Dette har stor overføringsverdi til kode 6-spørsmålet. Derfor er jeg glad for at en enstemmig komité nå ber regjeringen utrede bruken av omvendt voldsalarm før beslutning om at barn må flytte og bo på hjemmelig adresse, kode 6. Dette er et arbeid vi håper regjeringen prioriterer høyt. Det kan lette på en byrde i en svært krevende situasjon for familier og barn som opplever vold i nære relasjoner.

Så her er vår sterke oppfordring til regjeringen at man jobber raskt, og at det går raskere å få vedtatt den typen endringer enn det som har skjedd i saken om omvendt voldsalarm. Men det er gledelig at vi er her. Dette betyr mye for mange.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [21:03:31]: Tusen takk til regjeringen for en veldig god proposisjon.

Vold i nære relasjoner får store konsekvenser både for dem som utsettes direkte for vold, og for dem som lever i en tilværelse med vold. Denne volden utgjør et omfattende samfunns- og folkehelseproblem og er en av våre største likestillingsutfordringer.

Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner viser at det anslås at mellom 75 000 og 150 000 personer utsettes for vold i nære relasjoner hvert år. Formålet med omvendt voldsalarm er nettopp å øke fornærmedes trygghet og trygghetsfølelse og flytte en større del av byrden som følger av vold og krenkelser, over på gjerningspersonen som truer med eller utøver vold.

Omvendt voldsalarm er et viktig supplement til besøks- og kontaktforbud for å øke tryggheten, primært i tilfeller hvor en voldsutsatt har opplevd at forbudet har blitt brutt. Brudd på besøksforbud kan være farlig for dem som har fått slik beskyttelse.

Fra 2018 til 2022 steg antall anmeldte brudd hvert år, fra 2 174 til 2 360. Det høye antallet anmeldte brudd på besøksforbud og kontaktforbud tyder i seg selv på at det er behov for tiltak for å bedre etterlevelsen av slike forbud. Elektronisk kontroll er et tiltak for å sikre at disse forbudene faktisk blir overholdt.

I denne saken må vi balansere retten til beskyttelse fra vold opp mot retten til bevegelsesfrihet. Elektronisk kontroll er et inngripende tiltak, som ikke vil være egnet for alle som bryter besøksforbud. Det er viktig at det gis gode rettsikkerhetsgarantier og foretas en grundig forholdsmessighetsvurdering i den enkelte saken. Det oppleves også godt ivaretatt i proposisjonen.

Jeg er også veldig glad for at det er enighet i komiteen om at hensynet til barn skal framgå direkte av lovteksten, samt at bruk av voldsalarm før beslutning om at barn må flytte på hemmelig adresse, skal vurderes. Både Barneombudet og Stine Sofies Stiftelse har vært tydelige på at dette må på plass. At hensynet til at barn skal ivaretas følger av Grunnloven, er helt riktig, men Barneombudet beskriver at hensynet til barn likevel ofte ikke får den vekt Grunnloven krever. Viktigheten av hensynet til barn gjør seg i særlig grad gjeldende for barn som står i fare for å måtte forlate nesten alt og alle de kjenner, for å flytte på hemmelig adresse.

Statsråd Emilie Mehl [21:06:12]: Regjeringen har i proposisjonen foreslått å innføre en ordning med elektronisk kontroll av besøksforbud, såkalt omvendt voldsalarm. Formålet med forslagene er å styrke beskyttelsen av personer som risikerer å bli utsatt for trusler, vold og annen uønsket kontakt, og deres nærstående.

Erfaringene med straffelovens ordning med idømmelse av kontaktforbud med elektronisk kontroll er gode. En adgang til å ilegge elektronisk kontroll av besøks-

forbud etter straffeprosessloven har også vært etterspurt over flere år, som flere har vært inne på. Sånne regler vil bety at omvendt voldsalarm kan ilegges etter et lavere beviskrav og på et tidligere tidspunkt, og jeg vet at det er noe som mange har ventet på.

I proposisjonen foreslås det, på bakgrunn av dette, å gi påtalemyndigheten hjemmel til å ilegge omvendt voldsalarm overfor noen som med skjellig grunn mistenkes for brudd på et besøksforbud eller kontaktforbud. Samtidig foreslås det også en snever adgang for påtalemyndigheten til å ilegge elektronisk kontroll av besøksforbud i særlige tilfeller hvor dette anses påkrevd for å hindre at noen begår en straffbar handling mot en annen.

Ettersom omvendt voldsalarm er et inngripende tiltak, legger forslaget opp til at sakene som hovedregel skal prøves i domstolene. Det er etter mitt syn viktig at dette tiltaket innføres og tas i bruk.

I dag vedtar Stortinget en helt nødvendig lovendring. For regjeringen er det helt sentralt at vi også bidrar til å styrke arbeidet med å beskytte fornærmede, slik at de kan leve et mest mulig trygt liv.

Ellers merker jeg meg også forslagene komiteen fremmer. Jeg mener forslaget om en utredning knyttet til hemmelig adresse kan gi noen utilsiktede virkninger, men er også forberedt på å underlegge det en utredning.

Presidenten [21:08:03]: Det blir replikkordskifte.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [21:08:18]: Det er svært, svært gledelig at vi nå får dette på plass. Som ministeren også sier, har dette vært etterspurt fra Stortinget i ganske lang tid, men nå er vi endelig der, og dette vil bety mye for mange. Vi er veldig glad for at man nå senker terskelen, slik at man kan ilegge omvendt voldsalarm ved brudd på besøksforbud. Men jeg vil gjerne spørre ministeren om ressursituasjonen, om man faktisk har de kapasitetene som gjør at man kan ilegge dette i et større omfang, for det kreves jo en del utstyr for å gjøre det. Hvordan vil ministeren sørge for at politiet er tilstrekkelig rustet, at de har ressursene de trenger, sånn at dette kan rulles ut i større grad, i tråd med det vi nå vedtar?

Statsråd Emilie Mehl [21:09:05]: Dette er jeg veldig glad for at vi nå får på plass, og at det kan tas i bruk. Så må vi få tilbakemeldinger på om det eventuelt er behov for budsjettbevilgninger knyttet til dette. Hvis det er det, vil vi komme tilbake til det i de ordinære budsjettprosessene.

Presidenten [21:09:21]: Replikkordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 14.

Sak nr. 15 [21:09:30]

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i rettshjelploven (ny modell for økonomisk behovsprøving) (Innst. 91 L (2023–2024), jf. Prop. 124 L (2022–2023))

Presidenten [21:09:42]: Etter ønske fra komiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Else Marie Rødby (Sp) [21:10:16]: (ordfører for saken): Jeg vil først takke komiteen for det som har vært et godt og konstruktivt samarbeid i denne saken, og er glad for at komiteens tilråding kan fremmes av en samlet komité. Forslaget innebærer en ny økonomisk modell for behovsprøvd rettshjelp, som er det viktigste grepet for en rettshjelpsordning som må favne flere av dem som har behov for rettshjelp, enn de som får det i dag.

Komiteen deler det synet som ligger til grunn i proposisjonen, at hovedutfordringen med dagens ordning er at for få faller inn under den. Det pekes på urimelige terskeeffekter og at systemet for egenandeler ikke er treffsikkert nok.

Komiteen viser også til at en form for rettshjelpsordning er nødvendig for at rettssikkerheten i praksis skal være reell for alle, også for dem som har dårligst råd.

Som følge av utviklingen med en mer rettighetsbasert lovgivning og et stadig mer omfattende og komplisert lovverk er det behov for ordninger som gjør at enkeltmennesket har en reell mulighet til å følge opp de rettighetene de er tildelt gjennom lovverket. Rettshjelpsordningens viktigste funksjon er ivaretagelse av rettssikkerheten ved å sikre juridisk bistand til personer som ikke har forutsetninger til å skaffe det selv, og med det en mulighet til å få prøvd sine rettigheter for domstolene.

Ellers er det fra komiteens side vist til innstillingen fra rettshjelpsutvalget, NOU 2020: 5, Likhet for loven – Lov om støtte til rettshjelp, og at proposisjonen vi behandler i dag, er første deloppfølging av rettshjelpsutvalgets innstilling. Jeg går for øvrig ut fra at representantene fra de øvrige partiene i komiteen selv vil redegjøre nærmere for sitt syn og for forslagene i saken, og jeg går over til å redegjøre for Senterpartiets syn.

Rettshjelpsområdet er et område hvor tiden på mange måter har løpt fra dagens ordning, og jeg er derfor veldig glad for at vi i dag behandler forslag til store forbedringer i rettshjelpsordningen vår. Rettshjelpsordningen handler om grunnleggende rettssikkerhet for

folk. Det betyr at vi skal ha et vern mot urett, og for at dette vernet ikke skal være innholdsløst for de av oss som ikke har mulighet til å ivareta det selv, må vi ha gode rettshjelpsordninger.

Den mye brukte frasen «det hjelper lite å ha rett dersom du ikke kan kreve din rett», gjelder også her. Likhet for loven er helt grunnleggende for rettsstaten vår og for et velfungerende demokrati. Stadig flere trenger rettshjelp. Det skyldes flere ting, men samfunnet vårt har jo blitt mer gjennomregulert, og det stilles store krav til den enkelte til å navigere i dette landskapet. Vi ser bl.a. en utvikling hvor vi blir stadig mer digitalisert, også i det offentlige. Det er mindre tilgjengelighet til å få snakke med noen om en sak, møte opp uten avtale for å få veiledning, eller rett og slett få hjelp til å forstå hva et vedtak fra det offentlige egentlig innebærer. Dette kan bidra til at flere må henvende seg til en advokat eller juridisk hjelper for å få oversikt over sin egen sak, eller rett og slett hjelp til å framsette en enkel klage. I tråd med denne utviklingen trenger vi forutsigbare og stabile rettshjelpsordninger.

Noe av det som vil bidra mest til det gjennom dette forslaget, er at rettshjelpsordningen nå skal knyttes til statens grunnbeløp. På denne måten gjør vi ordningen mer forutsigbar og mindre sårbar for politiske skifter. Det blir rett og slett vanskeligere å svekke eller utvanne ordningen igjen og gjøre den til en salderingspost ved behov for kutt og innsparinger.

Når jeg sier at tiden har løpt fra ordningen, så er det ikke slik at det bare har skjedd av seg selv. Det har heller ikke vært politisk vilje de senere årene til å prioritere rettshjelpsordningen, fram til nå, hvor regjeringen legger fram dette. For å ta et konkret eksempel: Inntektsgrensen gikk i praksis gradvis ned under Solberg-regjeringen, noe som førte til at stadig færre mennesker fikk tilgang på rettshjelp. I 2020 var det så dårlig stilt at kun 9 pst. av alle i Norge kvalifiserte for rettshjelp. Gjennom å innføre de grepene proposisjonen foreslår når det gjelder inntektsgrense, vil nå omtrent hver tredje husstand i Norge ha rett på rettshjelp, og det er en stor forskjell fra da den forrige regjeringen styrte området og tallet var nede på én av elleve husstander.

Når vi nå skal behandle denne saken, som gir oss en bedre rettshjelpsordning, vil jeg også gjerne takke dem som har bidratt i saken gjennom høring og innspill til oss på Stortinget. På dette området har vi særdeles kompetente og engasjerte høringsinstanser, og mange av dem står i dette arbeidet hver dag. De har avgitt gode og konstruktive bidrag til denne saken og vært med på å forbedre det forslaget som ligger til behandling i dag.

Når Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering sammen med SV styrker rettshjelpsordningen, både i sin form og med økonomiske virkemidler, er det viktig

for mange menneskers rettssikkerhet og med det også for mange menneskers liv.

Odd Harald Hovland (A) [21:15:06]: Takk til saksordføreren for ein god gjennomgang av og arbeidet med saka.

Det er ikkje alltid slik at dei som har rett, endar opp med å få rett. Forklaringa på det er ofte økonomi og manglande moglegheit til å betale for advokathjelp i ein vanskeleg situasjon. Kanskje særleg i eit land som vårt, som er så gjennomregulert, og der mange forhold er rettsleggjorde, er det viktig å sørgje for at folk har ei reell moglegheit til å få rett. Det er spesielt sentralt når det rører ved borgaranes grunnleggjande rettstryggleiksbehov i saker av stor velferdsmessig betydning.

Då me behandla rettshjelpsmeldinga, var det viktig for oss at mange fleire personar skulle få støtte til rettshjelp, og samtidig fjerne dei skarpe skilja mellom partar med relativt lik økonomi. Med dette forslaget vil denne andelen doblast. Det meiner me er riktig og nødvendig. Noko av det viktigaste ved det me skal behandle i dag, er at me har knytt eigenandelen opp mot grunnbeløpet, gjort han progressiv ved at fleire får tilgang til ordninga, og sikre at ordninga vert meir tilpassa dei økonomiske forholda til den enkelte. I tillegg har me sørgd for å ta høgde for forsørgjarbyrda som ein del har.

Lovforslaget som kjem til å verte vedteke, er eit langt og viktig skritt i å sikre grunnleggjande rettstryggleiksbehov på ein betre måte. No får dette området eit løft, og det vert ei framtidretta og framtidssikra ordning.

Så er me opptekne av at ein i det vidare arbeidet med endringar i rettshjelpsforskrifta, og i utarbeidinga av dei meir konkrete reglane om eigenandelar, sikrar at endringane vil verke sosialt utjamnande.

Det er òg bra at den føreslåtte modellen skal evaluert grundig innan fire år etter implementering, slik at ein raskt kan gjere justeringar viss det er behov for det. Det er naturleg at innslagspunktet for eigenandelsgrensa og effekten ho har hatt, er ein del av ei slik kunnskapsinnhenting.

Ingunn Foss (H) [21:17:39]: Ordningen med fri rettshjelp er viktig for å ivareta borgernes grunnleggende rettssikkerhetsbehov i saker av stor velferdsmessig betydning. Samtidig er det viktig å sikre en forsvarlig og effektiv bruk av fellesskapets ressurser. I noen sakstyper gis det rettshjelp uavhengig av søkers inntekt og formue. I andre sakstyper er den offentlige rettshjelpen betinget av at søkeren har inntekt og formue som ikke overstiger fastsatte grenser.

Utfordringen med dagens ordning er at mange faller utenfor ordningen, at det er urimelige terskeffekter ved at parter som er i omtrent samme økonomiske situasjon, kan falle på hver sin side av inntektsgrensen, og at

eigenandelen rettshjelpsmottakeren må betale, tar for lite hensyn til betalingsevne.

Selv om Høyre støtter forslagene i denne saken, mener vi det bør vurderes flere måter staten kan utøve sin plikt til å tilby tilstrekkelig rettshjelp til borgere uten økonomisk mulighet til å ivareta sine rettslige interesser. En mulighet er innføring av en rettshjelpsgaranti, hvor ulike private aktører potensielt vil kunne tilby rettshjelp til flere, til en lavere kostnad for det offentlige. Ved bruk av andre tilbydere av rettshjelp til utsatte grupper kan det avdekkes om rettshjelp kan ytes til flere enn etter dagens ordning.

I mandatet til rettshjelpsutvalget var oppdraget bl.a. følgende:

«Utvalget skal vurdere om private forsikringer kan og bør dekke deler av det rettshjelpsbehovet som i dag dekkes av rettshjelpsordningen, samt der hvor det i dag foreligger et udekket rettshjelpsbehov.»

Utvalget leverte utredningen «Likhet for loven – Lov om støtte til rettshjelp», som proposisjonen bygger på, men har ikke belyst hvordan private aktører, ved forsikringsordninger eller på annen måte, kan bidra til å sikre bedre rettshjelp til flere enn i dag. Dette er heller ikke vurdert av departementet i framleggelsen av proposisjonen.

Mekling bidrar til å løse konflikter på et lavest mulig nivå. Dette gjelder også mekling ved domstolene, men særlig utenrettslig mekling og advokatmekling. Dette sikrer de involverte raskere avklaringer og lavere kostnader enn ved prosess for domstolene. Rettshjelpsutvalget anbefalte departementet å utrede spørsmålet om det offentlige også bør dekke kostnader ved utenrettslig mekling. Ved framleggelsen av proposisjonen er spørsmålet ikke utredet, og i proposisjonen informeres det om at det ikke er planlagt å utrede dette nærmere. Høyre mener dette er beklagelig, da dette kunne ha løst en rekke konflikter raskere og rimeligere enn i dag.

Høyre mener det ville være fornuftig om departementet utredet en prøveordning hvor andre modeller for fri rettshjelp kunne vurderes. Momenter i utredningen burde inkludere effektivisering av ordningen, inkludering av flere tilbydere av fri rettshjelp, mulighetene digitalisering gir innen offentlig finansiert rettshjelp, samt mulige insentiver for løsning av konflikter på lavest mulig nivå, herunder ulike former for økonomisk bistand til mekling. Dette ville vært bra for å utnytte ressursene bedre, og det ville bidratt til at enda flere kunne få rettshjelp.

Per-Willy Amundsen (FrP) [21:20:53] (komiteens leder): Fremskrittspartiet hilser en bedre rettshjelpsordning velkommen. Det er viktig for at også de som

ikke nødvendigvis har de største midlene tilgjengelig, kan gjøre bruk av våre domstoler. Det er også viktig at vi styrker rettssikkerheten, for det er det det reelt sett er snakk om her. De endringene som kommer, vil medføre en styrking av rettssikkerheten.

Jeg registrerer at det kan være ulike meninger rundt om systemet kanskje burde vært innrettet noe annerledes. Det kan man godt diskutere. Det som er viktig, er at man får på plass en bedre ordning raskt. Så kan man i etterkant evaluere eventuelle behov for å justere underveis – på et senere tidspunkt, som også det forslaget Fremskrittspartiet står inne i, vil legge til rette for. Det viktige nå er at vi får vedtatt en bedre ordning, for den situasjonen man har stått i, har ikke vært god nok.

Man kan gjerne peke på forrige regjering, men da peker man også samtidig på regjeringen før, som lot det samme systemet forfalle – i hermetegn – fordi man ikke fulgte opp i de årlige budsjettene. Det er nettopp det vi må søke å unngå. Vi må søke å unngå at dette blir et budsjettspørsmål, og det er det vi nå langt på vei får til. Det er særdeles viktig, og fra Fremskrittspartiets perspektiv er dette en langt bedre tilnærming. Fremskrittspartiet utelukker heller ikke at ytterligere endringer vil være nødvendig, for det kan være at ordningen må forsterkes ytterligere.

Med det tar jeg opp det forslaget Fremskrittspartiet er medforslagsstiller til, og jeg legger til grunn at vi, på bakgrunn av de erfaringene vi får når den nye ordningen får lov til å virke, kan komme tilbake og gjøre endringer for å forbedre ordningen ytterligere.

Presidenten [21:23:09]: Representanten Per-Willy Amundsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [21:23:21]: Fri rettshjelp handler om noe så grunnleggende som at rettigheter på et papir og fine lover i en lovbok ikke betyr noen ting dersom man ikke kan få håndhevet dem. I media kan man lese om en mor som følte at hun måtte gi opp datteren sin da hun ikke kunne ta opp mer forbrukslån for å betale advokatregningen, eller man kan lese om en kreftsyk student som ikke fikk de ytelsene hun hadde krav på, og sto alene.

I dag er det sånn at mange som har rett, ikke får rett. Realiteten er at dersom man har fått avslag på uførepensjonen eller arbeidsavklaringspengene, står man ofte helt alene dersom man ikke kan få hjelp av en advokat til å klage: Man kan ha vært gjennom en bilulykke, og forsikringssselskapet vil ikke gi det man har krav på, eller man risikerer å bli kastet ut av boligen på uriktig grunnlag og vil ende på bar bakke, eller inntekten forsvinner fordi man har blitt usaklig oppsagt. Det er i disse situasjonene man skal ha krav på fri rettshjelp, fordi konsekvensene er dramatiske.

En rettsstat må vedlikeholdes. Det vedlikeholdsarbeidet ble neglisjert under åtte år med høyrestyre – flate kutt til domstolen, samtidig som fri rettshjelp-ordningene ikke ble justert en eneste gang. Det medførte at etter åtte år med høyrestyre hadde uføretrygdede, mennesker som er for syke til å jobbe, for mye inntekt til å kunne få fri rettshjelp. Sagt med andre ord: Høyresiden mente at dersom man hadde mer enn 246 000 kr, hadde man selv råd til advokat dersom man ikke fikk rettighetene sine oppfylt. Fri rettshjelp var i praksis en illusjon. En stor del av befolkningen blir da i praksis utestengt fra domstolene på grunn av økonomi.

Større økonomiske forskjeller påvirker ikke bare vanlige folks økonomi, men også deres tilgang på rettigheter. I et samfunn som blir stadig mer rettslig regulert, blir lovverket og de rettighetene som følger av dette, stadig mer utilgjengelig for folk flest. Skal det å få rettighetene sine være et klassespørsmål? Nei, det å få rettighetene sine ivaretatt skal ikke avgjøres av størrelsen på lommeboken. Poenget med rettshjelpsordningen er at svak økonomi ikke skal være til hinder for å søke rettferdighet.

Vi i SV har prioritert å løfte rettshjelpsordningen i flere budsjetter, samtidig som vi fikk en avtale med regjeringen om at det skulle komme et forslag til ny rettshjelpslov som tok utgangspunkt i NOU 2020: 5. Gjennom å øke inntektsgrensen i flere budsjett har vi gått fra en dekningsgrad på rundt 8 pst. til 17 pst. Med dette nye lovforslaget vil 33 pst. – en tredjedel – komme innenfor en rettshjelpsordning. Det er et linjeskifte. Inntektsgrensen vil knyttes til fem ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det er viktig for å hindre nettopp det som var tilfellet lenge, at ordningen ble svakere for hvert eneste år som gikk. Så må det sies at selv om vi i dag får til et kraftig løft av inntektssystemet, ønsker SV å gå lenger. Vi er ikke i mål ennå, men vi tar et stort skritt.

Det skal innføres et system med egenandeler, som utarbeides i forskrift. Da er det viktig å understreke det flertallet skriver i merknad, at dette skal virke sosialt utjevne. Modellen må med andre ord være progressiv. Vi i SV vil arbeide for at egenandelene skal være lave, og er glade for at flertallet understreker at når man skal evaluere loven, må man særlig se på egenandelsgrensen, altså innslagspunktet.

Vi gjør store endringer i dag, men det er viktig å understreke at dette bare er del én av et nytt system. Snart skal virkeområdet til loven komme, der vi får en ny diskusjon om hvilke rettsområder som skal være dekket av ordningen. Det er noe vi i SV ser fram til.

I dag gjør vi store endringer i rettshjelpsordningen. Det er gledelig, og da er det på sin plass å si gratulerer til rettsstaten.

Tobias Drevland Lund (R) [21:28:04]: En av rettsstatens sentrale oppgaver er å garantere for rettssikkerheten til innbyggerne sine. Alle borgere har rett på en rettferdig rettergang, likhet for loven og muligheten til å få juridisk bistand. Rettshjelpsordningen er helt nødvendig for å sikre juridisk bistand til nettopp dem som ikke har råd til å skaffe seg dette på egen hånd. Vårt samfunn i dag karakteriseres av en stadig økende rettsliggjøring, hvor det blir viktigere for den enkelte borger å få både avklart og hevdet sine rettigheter. Dette har økt behovet for rettshjelpsordningen. Ordningen for fri rettshjelp er helt sentral for å ivareta folks grunnleggende rettssikkerhet og behov for rettshjelp.

I altfor mange år har ordningen for fri rettshjelp vært innrettet på en slik måte at mange som egentlig har behov for rettshjelp, ikke har fått det. Det har skjedd noen små justeringer her og der, men ikke slik at det monner skikkelig. Derfor er jeg glad for at vi her skal vedta endringer i rettshjelpsloven og en ny modell for økonomisk behovsprøving. Dette er starten på en høyst nødvendig reform av ordningen for fri rettshjelp og vil medføre et løft for rettssikkerheten i Norge – og det er på tide.

Ordningen slik den har vært til nå, har hatt for lav dekningsgrad, der for få har falt inn under ordningen, og egenandeler som har tatt lite hensyn til den enkeltes faktiske betalingsevne. Med det forslaget Justisdepartementet nå har kommet med, vil vi øke dekningsgraden for husholdninger fra ca. 17 til 33 pst. Det er en solid forbedring og et godt steg i retning av å sikre at rettssikkerheten i praksis skal være reell for alle, også for dem med dårligst råd. Det er ikke hvor mye penger du har, som skal avgjøre hvor godt du blir behandlet i rettsystemet. Derfor er dette nye lovverket viktig. I den dyrtiden og priskrisen som flere og flere opplever nå, er det viktigere enn noen gang at flere dekkes av ordningen med fri rettshjelp. Økonomisk situasjon og dårlig råd skal ikke være til hinder for å få juridisk bistand og muligheten til å hevde sine rettigheter når man trenger det.

Avslutningsvis vil jeg understreke at det fremdeles er en vei å gå. Det er fremdeles flere rettsområder som ikke er omfattet av ordningen for fri rettshjelp, selv med endringene som blir gjort, som prioriterte og ikke-behovsprøvede saksområder. Det gjelder f.eks. saker om bestridelse av krav ved ID-tyveri eller tvangssalg av bolig. Flere og flere av de saksområdene som fremdeles ikke dekkes av ordningen, som prioriterte og ikke-behovsprøvede, er at de er komplekse, og at de har alvorlige konsekvenser for den enkelte som blir rammet. Så lenge det ikke innvilges tilgang til fri rettshjelp i slike saker, er det et stort rettshjelpsbehov som står udekket.

Jeg håper dette er noe statsråden og departementet ser nøye på og tar med seg, og at de vil komme tilbake til

Stortinget med eventuelle forbedringer på området, som de jeg nevnte, i den videre oppfølgingen av rettshjelpsutvalgets utredning. Men i dag tar vi store skritt i riktig retning, og det synes jeg vi skal være glade for.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [21:31:34]: Dette er virkelig en stor og viktig dag.

Det er på høy tid å innføre en ny økonomisk modell for behovsprøvd rettshjelp. Formålet med rettshjelpsordningen er å sikre nødvendig juridisk bistand til dem som ikke har økonomiske forutsetninger til å skaffe det selv. Slik ordningen fungerer i dag, er det altfor mange som burde hatt krav på fri rettshjelp, som faller utenfor ordningen. En stor svakhet med dagens modell er at den fører til urimelige terskelverdier, ved at mennesker i omtrent samme økonomiske situasjon kan falle på hver sin side av inntektsgrensen. Med den nye modellen skal flere få innvilget fri rettshjelp, og de skarpe skillene for personer med relativt lik økonomi fjernes. Det er veldig bra.

Venstre støtter regjeringens intensjon om å la mot-takers reelle betalingsevne være avgjørende for om hen har krav på rettshjelp. Samtidig merker jeg meg at flere høringsinstanser tar til orde for at flere forhold må hensyntas i behovsprøvingen. Eksempelvis peker Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon på at det er uheldig at nødvendige utgifter til egenandeler til helse- og omsorgstjenester ikke er hensyntatt i forslaget. Selv om mange mennesker som lever med funksjonsnedsettelse eller kronisk sykdom mottar støtte gjennom andre offentlige ordninger, vil egenandelene uansett føre til merkostnader for den enkelte. Venstre fremmer derfor forslag om å forskriftsfeste at egenandeler til helse- og omsorgstjenester trekkes fra ved beregningen av betalingsevne.

Venstre støtter også regjeringens forslag om at personer med betalingsevne som ikke overstiger 1 G, ikke skal betale egenandel. Det vil skåne dem med dårligst betalingsevne, slik at de med den nye modellen ikke kommer noe dårligere ut enn med dagens modell. Jeg har merket meg at en rekke høringsinstanser har foreslått å heve den nedre grensen for å betale egenandel fra 1 G til 2 G. En betalingsevne på 2 G er også veldig lav. Jeg deler høringsinstansenes bekymring for at for disse menneskene vil også en symbolsk egenandel kunne være krevende og avskrekke dem fra søke om hjelp – også i saker hvor man med stor sannsynlighet ville vunnet fram med sitt krav.

Jeg har også merket meg at enkelte høringsinstanser tar til orde for å heve den øvre grensen, fra 5 G til 6 G, og at andre peker på at dyrtiden gir behov for oppdaterte økonomiske analyser. Eksempelvis mener Juristforbundet at de økonomiske rammene for forslaget bør vurderes nøyer enn den knappe omtalen som det er gitt i

proposisjonen. Regjeringen tilkjenner også i proposisjonen at den nye modellen hviler på en rekke usikre forutsetninger, og at det er usikkert om den vil virke etter hensikten. Departementet mener at det bør foretas en grundig evaluering av den nye modellen, hvor behovet for justeringer vurderes nøye. Venstre fremmer derfor forslag om at rettshjelpsloven evalueres senest to år etter ikrafttredelsestidspunktet for de nye reglene om behovsprøving.

Regjeringens første deloppfølging av rettshjelpsutvalget er et stort skritt i riktig retning, og jeg vil berømme regjeringen for dette arbeidet. Samtidig mener jeg at det fortsatt gjenstår en stor jobb før vi kan si oss fornøyd med rettshjelpsordningen. Denne omleggingen representerer et høyst nødvendig paradigmeskifte innen rettshjelpen, som Venstre har etterlyst i flere år. Dersom rettsstaten kun er tilgjengelig for ressurssterke mennesker, har man en rettsstat som forsterker sosiale forskjeller snarere enn å redusere dem. Derfor er disse endringene så viktige for samfunnet vårt, og jeg er utrolig glad for at de nå kommer.

Jeg tar med det opp Venstres forslag i saken.

Presidenten [21:35:16]: Representanten Ingvild Wetthus Thorsvik har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Statsråd Emilie Mehl [21:35:31]: Innledningsvis vil jeg si at jeg er svært glad for at en samlet komité stiller seg bak dette lovforslaget.

I proposisjonen foreslår regjeringen en ny økonomisk modell for behovsprøvd rettshjelp. Dette er det viktigste grepet som kan tas for å få en rettshjelpsordning som omfatter flere med behov for offentlig støttet rettslig bistand. Det er endringer som har vært etterspurt i lang tid, og som vil bidra til å løse noen grunnleggende problemer med dagens rettshjelpsordning.

I proposisjonen foreslår regjeringen nye kriterier for behovsprøving ved innvilgelse av rettshjelp. Forslaget vil bidra til at vi unngår urimelige terskeeffekter, og det vil dermed fjerne de skarpe skillene mellom parter som har en relativt lik økonomi.

Med regjeringens forslag anslås det at dekningsgraden for husholdninger samlet sett vil øke fra 16 til 33 pst. Det ser jeg på som svært gledelig. Jeg er også glad for forslaget om at grensen for å falle inn under ordningen skal knyttes til folketrygdens grunnbeløp, altså et beløp som justeres årlig. På den måten forhindrer vi at rettshjelpsordningen svekkes over tid, og at stadig færre tilfredsstiller de økonomiske vilkårene for rettshjelp, noe som har vært en utfordring.

Søkeren skal fortsatt betale en egenandel, men egenandelen skal beregnes i prosent og fastsettes på bakgrunn av søkerens betalingssevne. Dette er også noe

som kommer til å gjøre ordningen mer treffsikker. De med aller dårligst betalingssevne vil dessuten fortsatt være fritatt fra egenandeler. Departementet jobber nå videre med forskriftsendringer for å regulere detaljene i ordningen nærmere.

Med en slik omlegging av ordningen som regjeringen har foreslått, vil det kunne være noe usikkerhet knyttet til de konkrete virkningene. Derfor er jeg også glad for at det i proposisjonen er lagt opp til at den nye økonomiske modellen skal evalueres etter at den har fått virke noe tid, og vi har et godt grunnlag for en evaluering.

Som komiteen korrekt har merket seg, er dette lovforslaget en første deloppfølging av rettshjelpsutvalgets utredning, og det er etter mitt syn kanskje den aller viktigste delen. Arbeidet med å styrke rettshjelpsordningen er likevel ikke ferdig med denne proposisjonen, og vi har fortsatt resten av utredningen til oppfølging i departementet. Dette er noe som har høy prioritet.

Presidenten [21:37:48]: Det blir replikkordskifte.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [21:38:05]: Når vi nå skal vedta noe som omtales som et paradigmeskifte i rettshjelpsordningen i Norge, er det på sin plass å gratulere ministeren. Dette betyr veldig mye og er virkelig et stort skritt for en mye bedre ordning for folk. Tingen kunne heller ikke vært bedre med tanke på den dyrtiden man står i.

Rettshjelpsordningen er jo en del av en helhet som handler om folks rettigheter og rettsikkerhet. Vi har vært opptatt av at man nettopp må se alt i sammenheng, både fri rettshjelp-ordningen, de frivillige på feltet og også behovet for en førstelinjetjeneste, som kan ta unna en del av det udekkede rettshjelpsbehovet vi har i dag, uten egenandeler. Der har ministeren fått overlevert en anbefaling fra en ekspertgruppe, og da vil jeg utfordre ministeren på hvordan man tenker å følge det opp, og hva som er tidsplanen for det arbeidet.

Statsråd Emilie Mehl [21:39:00]: Takk for ros, og jeg vil også gratulere Stortinget med at vi nå får dette gjennom i fellesskap. Det er jeg veldig glad for.

Når det gjelder spørsmålet om en førstelinjetjeneste, er jeg enig med representanten i at man må se forskjellige ting i sammenheng. Som jeg sa i mitt innlegg, er dette første del av oppfølgingen av rettshjelpsutvalgets forslag. Det er naturlig for oss at vi vurderer det som har kommet inn om en førstelinjetjeneste, når vi skal gå videre med å følge opp resten, så det må vi komme tilbake til.

Jeg ønsker ikke å forskuttere noen ting, for det er viktig for oss at midlene som skal gå til rettshjelpsordningen, brukes sånn at vi får mest mulig rettshjelp, mest mulig kostnadseffektivitet og en best mulig ordning ut av det.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [21:39:43]: Jeg takker ministeren for svaret.

Jeg vil gjerne gå til en annen del som også handler om fri rettshjelp-ordningen, og det handler om aktørene som jobber med denne typen saker. Det har jo vært en diskusjon over flere år om vilkårene for dem. Man har etablert en ny struktur for fastsettelse av salæret, et salæråd, som kommer med sine anbefalinger til regjeringen, og som anbefalte en opptrappingsplan for å bedre vilkårene for dem som jobber med denne typen saker. Det ble ikke fulgt opp i statsbudsjettet, men jeg vil gjerne høre hva ministeren tenker om veien videre, om hvordan man ser på den nye strukturen man har etablert, og om man er enig i at det er behov for å bedre vilkårene for dem som jobber med fri rettshjelp-saker.

Statsråd Emilie Mehl [21:40:32]: Når det gjelder salærsatsen, registrerer jeg at det er mange som ønsker at den skal øke betydelig. Den har vært både prisjustert og for så vidt ilagt noen mindre økninger, men det er et ganske stort kronebeløp på selve satsen og også da som en utgift på statsbudsjettet som skal til, hvis man skal opp på det nivået som det nye salærådet har pekt på at man bør komme til. Det er noe regjeringen må ta stilling til i de ordinære budsjettprosessene, og det må også Stortinget når de skal vurdere hvordan budsjettet skal se ut til slutt opp mot andre behov.

Jeg er glad for at vi likevel har fått denne strukturen, for det gjør at vi får en vurdering fra et råd med representanter fra ulike deler av rettsstaten, som er et godt grunnlagsmateriale både for regjeringen og også for Stortinget når man skal vurdere om dette er riktig å prioritere. Men det må skje fra år til år, for det er i tråd med budsjettreglementet som Stortinget har.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [21:41:30]: Jeg er også glad for at vi har fått på plass en ny struktur for salærsatsen, og at man har fått dette salærådet. De er tydelige på at man trenger en opptrapping over tid, for ja, det er snakk om betydelige beløp.

Ministeren pekte på at Stortinget også har en rolle å spille her. Jeg vil bare understreke at det er regjeringen som har inngått en avtale om å opprette dette salærådet, og vi forventer at man forholder seg lojalt til de avtalene man inngår.

Jeg vil gjerne spørre ministeren om noe annet, som handler om stykkprisforskriften, og da ikke nødvendigvis salærsatsen, men de timene man får betalt for på en rekke ulike områder. Er regjeringen villig til å se på tallet på en rekke områder, for tilbakemeldinger man får, er at det dessverre i veldig mange saker er for lavt til å gi tilstrekkelig bistand til de menneskene vi nå bedrer rettighetene til.

Statsråd Emilie Mehl [21:42:28]: Jeg vil ikke si at vi har noen helt konkrete endringer på trappene nå, men vi er alltid åpne for innspill fra advokatmiljøene eller andre som er avhengig av disse reglene, på om man kan gjøre enten omfordelinger eller praktiske endringer som etter deres eget syn gjør hverdagen bedre og også lønningene mer levelige. Så vil jeg si til et premiss som ble tatt inn i replikken, at i dialog med bl.a. Advokatforeningen har det alltid vært understreket helt tydelig at regjeringen ikke har mulighet til å forplikte Stortinget i sine budsjettbevilgninger over mange år. Vi har heller ikke mulighet til å forskuttere budsjettbehandlingen, som må følge vanlige prosedyrer og regler. Jeg er likevel glad for at vi har fått på plass dette organet, som gjør at vi har et mer utfyllende vurderingsgrunnlag og beslutningsgrunnlag å forholde oss til.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [21:43:28]: Venstre mener at det er store oppgaver som gjenstår for å sikre norske innbyggere den rettshjelpen de har behov for og krav på. Det er særlig behov for å se på om flere sakstyper burde gi adgang til rettshjelp uten behovsprøving. Norge har blitt kritisert av FN for at lovens saklige virkeområde er for snevert, og jeg har merket meg at regjeringen og SV i budsjettforliket melder at regjeringen innen 1. juli 2024 skal fremme forslag om innføring av fritt rettsråd for flyktninger med barn som er foreslått utvist fra Norge på grunn av brudd på straffeloven, et forslag Venstre før øvrig støtter, men som også viser at det er rom for å inkludere flere sakstyper i rettshjelploven. Er statsråden enig i at flere saker bør gi adgang til rettshjelp, og har hun i så fall gjort seg noen tanker om hvilke?

Statsråd Emilie Mehl [21:44:16]: Det er for tidlig for meg å kommentere nå. Nå skal vi følge opp neste del av utvalgets rapport, og vi må komme tilbake til det.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [21:44:26]: Da får vi vente spent på det, men jeg håper iallfall at vi vil se at enda flere sakstyper inkluderes, sånn at vi også kan møte den kritikken som FN kommer med.

Nivået på egenandelene er jo satt ut i forskrift, og i proposisjonen legges det opp til at egenandelene skal øke med ressursbruken i hver enkelt sak for å gi mottakeren insentiv til å begrense ressursbruken i sakene. Enkelte saker kan imidlertid bli svært lange og ressurskrevende fordi de er kompliserte og krevende, uten at klienten har så mye mulighet til å påvirke det. Deler statsråden denne bekymringen, og er hun åpen for – når loven har fått fungere litt – å vurdere forskriftsfesting av et øvre tak for egenandeler, eller mulighet for begrensning av egenandel etter søknad?

Statsråd Emilie Mehl [21:45:15]: Som jeg sa i mitt innlegg, er det viktig for oss å følge med på virkningene av disse endringene, og det er naturlig å foreta en vurdering når loven har fått virke i noe tid. Vi tenker nå at det er etter fire år. Dette er en type spørsmål som det kan være naturlig å komme tilbake til da hvis man ser at det er behov for det.

Jeg er først og fremst glad for at vi nå har kommet til denne historiske dagen, og at vi får til de endringene vi gjør, som jeg tror vil inkludere flere i rettshjelpsordningen og gjøre at rettsstaten, og det å få rett, blir tilgjengelig for en større andel av befolkningen.

Presidenten [21:45:52]: Replikordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 15.

Sak nr. 16 [21:45:58]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mari Holm Lønseth, Erna Solberg, Sveinung Stensland og Mudassar Kapur om bedre forebygging av og mer kunnskap om voldelig ekstremisme og radikaliserings (Innst. 93 S (2023–2024), jf. Dokument 8:246 S (2022–2023))

Presidenten [21:46:22]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [21:46:54] (ordfører for saken): Vi behandler her et omfattende forslag fra Høyre som handler om forebygging av og mer kunnskap om voldelig ekstremisme og radikaliserings. Forslaget understreker at terrortrusselnivået i Norge ikke er særlig høyt. Likevel har landet de siste årene blitt hardt rammet av flere alvorlige terrorhandlinger, utført av personer med et ekstremt tankegodt.

Forslaget løfter særlig forebygging av radikaliserings og reintegrering av mennesker som har blitt radikaliseret til ekstreme holdninger, som viktig. Forskning på høyre-ekstremisme gjennom C-REX har en sentral rolle, og det vises til den nasjonale støttegruppen etter 22. juli, 22. juli-senteret, HL-senteret, 10. august-stiftelsen og Demokrativerkstedet på Utøya som viktige eksempler på aktører som gjør en innsats mot radikaliserings og ekstremisme.

I tillegg går forslaget inn på tiltak som exit-program, politiet, hva religiøse samfunn kan gjøre, og hvordan

hets rammer mennesker og bidrar til radikaliserings. Komiteen påpeker at kampen mot hatkriminalitet og ekstremisme alltid vil være et pågående arbeid. Det er viktig at man fortsetter å forsterke innsatsen.

Med det går jeg over til SVs syn. Jeg vil gjerne takke forslagsstillerne for å løfte et viktig forslag og sørge for at vi bruker tid på å diskutere en problematikk som må, skal og bør diskuteres ofte. Det er mange gode forslag i dette representantforslaget. Jeg vil særlig trekke fram C-REX ved Universitetet i Oslo, som bl.a. forsker på ideologi, bevegelser innen kjønn og ekstremisme, vold og hatkriminalitet, forebygging og intervensjon og på 22. juli-angrepet. Senteret ble opprettet i 2016 og fikk da sikkerhet for ti års finansiering. Vi er glade for at et flertall i justiskomiteen nå sikrer stabilitet rundt at denne finansieringen skal fortsette. Det blir også en rekke flertall som styrker arbeidet med forskning, forebygging og veier ut fra radikale miljøer. Det er positivt, og det er noe vi er glade for.

Med det tar jeg opp de forslagene SV er en del av.

Presidenten [21:49:18]: Da har representanten Andreas Sjalg Unneland tatt opp de forslagene han refererte til.

Maria Aasen-Svensrud (A) [21:49:27]: Å støtte opp under både forskning på og forebygging av voldelig ekstremisme er grunnleggende viktig. Forebygging av voldelig ekstremisme må styrkes i en tid hvor hat og splittelse skaper store samfunnsutfordringer. For bedre å kunne forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme trengs det kunnskap og felles faktagrunnlag for samfunnsdebatten, for beslutningstakere og for stor-samfunnet.

Støre-regjeringen oppnevnte ekstremismekommisjonen sommeren 2022 for å få mer kunnskap om voldelig ekstremisme og radikaliserings i samfunnet. En del av mandatet til kommisjonen er å belyse både tiltak og systemforbedringer som kan gjøres for å styrke samfunnets evne til å forebygge radikaliserings og ekstremisme. Kommisjonen legger fram sitt arbeid våren 2024.

Statsminister Jonas Gahr Støre har fra Stortingets talerstol sagt at regjeringen skal ha god dialog med Stortinget om hva som er riktig innsats framover på forskningsområdet og kunnskapsområdet, når regjeringen har fått hele bildet fra ekstremismekommisjonen. Dette er viktig og imøtekommes på Stortinget.

Forebygging av radikaliserings og ekstremisme vil være et kontinuerlig arbeid i alle sektorer og deler av samfunnet. Arbeidet mot hat, rasisme og radikaliserings henger tett sammen med det å skape trygge og gode fellesskap i barnehager og skoler. Arbeiderpartiet støtter opp om Demokratisk beredskap mot rasisme, anti-semittisme og udemokratiske holdninger, som er et kurs-

tilbud som gir kompetanseutvikling for lærerstudenter, lærere, skoleledere og andre ansatte i grunnopplæringen.

Det bra at en undervisningspakke om konspirasjonsteorier og konspirasjonstenkning for videregående opplæring og lærerutdanning vil være ferdig ved utgangen av 2024.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ledet arbeidet med en ny tverrdepartemental handlingsplan mot rasisme og diskriminering. Hovedplanen var klar i november 2023.

Regjeringen stadfester i Hurdalsplattformen at elever må få mer kunnskap og informasjon om hatefulle ytringer og konsekvenser av rasisme gjennom skoleløpet. Dette er fulgt opp bl.a. gjennom økt støtte til 22. juli-senteret og deres viktige formidlingsarbeid om terrorangrepet i regjeringkvartalet og på Utøya i 2011. Målgruppen for senteret er skoleklasser fra ungdomstrinnet og oppover, lærere, lærerstudenter og allmennheten. Det er viktig at regjeringen har bevilget penger til et permanent 22. juli-senter i det nye regjeringkvartalet, hvor arbeidet allerede er påbegynt.

Arbeiderpartiet ønsker å framheve at Senter for ekstremismeforskning, C-REX, gjør et viktig arbeid for å innhente mer kunnskap om ekstremisme, og at senteret over noen få år har bygd seg opp til å bli et internasjonal anerkjent forskningsmiljø på høyreekstremisme. Det var bred tverrfaglig og tverrpolitisk oppslutning om opprettelsen av senteret i 2016, som var et direkte svar på terroren 22. juli 2011. Vi mener at det er naturlig at regjeringen følger opp videre finansiering av senteret gjennom arbeidet med statsbudsjettet, og støtter at senteret gjøres permanent.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [21:52:49]: Det ligger nært å trekke fram terrorhandlinger når dette forslaget debatteres, men det handler om mye mer. Det handler om alle voldelige, ekstremistiske handlinger, og vi har dessverre skremmende eksempler på at angrep fra enkeltindivider har gitt fatale og tragiske utfall, som drapet på Benjamin Hermansen på Holmlia 26. januar 2001.

Voldelige, ekstremistiske angrep er angrep på demokratiet, på folks frihet og folks trygghet, og enkelte grupper er ekstra utsatt fordi fiendebildet til høyreekstreme og ekstreme islamister delvis sammenfaller. LHBTI-personer, minoriteter, innvandrere, jøder, politikere, medier, politiet og religiøse forsamlinger kan være ekstra utsatt. Norge er et trygt land, men vi er likevel ikke forskånet fra enkeltindividets grusomme handlinger. Derfor er det vår plikt å gjøre det vi kan for å bevare tryggheten, friheten og de verdiene som vårt samfunn er tuftet på.

Jeg mener det er viktig at regjeringen gir et tydelig signal om at C-REX, Senter for ekstremismeforskning ved Universitetet i Oslo, fortsatt vil få støtte etter 2026.

Jeg mener det er viktig at gjeldende exit-program forbedres og koordineres på en bedre måte, og at bibliotekstrategien, som Venstres daværende partileder, Trine Skei Grande, la fram i 2019, fornyes etter lærdommene man har trukket av den.

Det er kjempebra at regjeringen har nedsatt en ekstremismekommisjon som skal legge fram anbefalinger for å forbedre landets evne til å forebygge radikaliserings og framvekst av ekstremisme. Forebygging er nøkkelen til å hindre at det kommer nye angrep i framtiden fra personer med ekstreme holdninger.

Rasisme, fascisme, trusler og hat er gift for demokratiet, og vi må ta til motmæle. Vi må sørge for at vi forebygger tilvekst i ekstreme miljøer, og vi må bidra til reintegrering av dem som har kommet på feil spor.

Sveinung Stensland (H) [21:55:03]: Jeg fikk noen lange blikk fra komitélederen – som nok lurte på om jeg ikke skulle si noe, for dette er jo vårt forslag. Det er det, og det er veldig gledelig å konstatere at vårt forslag har fått bred støtte i Stortinget. Dette er en viktig sak som jeg tror alle partier har litt eierskap i. Så kan man si at noe er under arbeid, osv., men det er her viktig å ha en gjennomføring over tid.

Jeg kan konstatere at alle forslagene som det er gjort rede for, unntatt oppdatering av bibliotekstrategien og en handlingsplan mot hatkriminalitet, nå får flertall. Det er vi veldig glad for.

For ca. ti timer siden sto jeg på denne talerstolen og holdt et innlegg om familievernkontor, om forebygging og viktigheten av det, og det er akkurat det samme dette handler om: Å bygge kunnskap og forebygge er det viktigste bolverket mot ekstremisme. Senest i går så jeg et program om en mann som drev med oppdatert kunnskap for å hindre at sivilisasjoner skal bryte sammen i Afrika – kunnskap og forskning hele veien.

Dette er veldig bra. Siden jeg tilhører et opposisjonsparti, vil jeg gjerne sitere min gode kollega Wilkinson fra SV, som i forrige periode proklamerte: «I dag er det flertallsfest». Vi har i dag fått flertall for et helt Dokument 8-forslag, og det er første gang på to år vi opplever det i justiskomiteen. Så det er veldig hyggelig at man nå rett før jul er så raus med oss i lille Høyre – tusen takk.

Per-Willy Amundsen (FrP) [21:56:59] (komiteens leder): Fremskrittspartiet står her sammen med en samlet komité på flertallsvedtakene. Det er viktig, og det er bra at man fortsetter arbeidet med å bygge kunnskap for å forebygge ekstremisme og farlige ideologier som i neste fall representerer en trussel mot borgere og samfunn. Jeg vil også utvide litt, for det får litt slagside når jeg lytter. Det er en del farlige ideologier – åpenbart fascisme og rasisme – men når man ramset opp, kunne man liksom godt tatt med islamisme og kommunisme.

Det er farlige ideologier som er menneskefiendtlige i sin rå natur, og som vi må forebygge og forhindre spredning av. Fremskrittspartiet er helt enig i det, men vi må faktisk ta med oss at det er flere farlige ideologier enn dem enkelte her har ramset opp.

Jeg registrerer at man vedtar – og det er jo en fin intensjon – at man skal sikre finansiering av C-REX utover 2026, som helt tilfeldig er etter at denne regjeringens periode er over. Det er selvfølgelig noe man må vedta i hvert budsjett, det er ikke noe Stortinget kan vedta annet om enn gode intensjoner. Det blir i så fall avgjort etter valget i 2025 hvordan innretningen på det eventuelt blir.

Det er vel en slags flertallsfest Høyre feirer. Jeg gratulerer Høyre med å få så betydelig gjennomslag i justispolitikken.

Statsråd Emilie Mehl [21:59:12]: Først vil jeg si at det er hyggelig at også regjeringen har blitt invitert på flertallsfest, særlig fordi dette er et veldig viktig tema for oss alle. Så vil jeg benytte anledningen til å invitere Høyre på flertallsfest når vi skal behandle budsjettet neste uke. Jeg er spent på om de kommer på den.

Representantforslaget vi debatterer i dag, belyser mange viktige områder, og det inneholder åtte forslag som favner veldig bredt. Jeg kommer ikke til å rekke å kommentere alle i innlegget mitt, så jeg skal konsentrere meg om dem som er spesielt relevante for justissektoren.

Først vil jeg si at det er viktig for regjeringen å prioritere arbeidet med radikaliserings og voldelig ekstremisme høyt. Det er et tema som har kommet enda høyere på agendaen i høst, med det som skjer i Midtøsten. Det er et trusselbilde som er i stadig utvikling, og vi må forberede oss på at det også kan påvirke hvordan radikaliseringsprosessene foregår, og hvordan det forebyggende arbeidet bør innrettes. Det er viktig at arbeidet er kunnskapsbasert, og at vi innhenter ny kunnskap hele tiden og evaluerer de tiltakene vi har iverksatt.

Ekstremismekommisjonen, som skal legge fram NOU-en sin tidlig i 2024, er et veldig viktig tiltak fra regjeringens side. Utredningen og den påfølgende høringen er viktig og inngår i det viktige kunnskapsgrunnlaget jeg akkurat nevnte. Til arbeidet med når vi skal legge fram en ny handlingsplan om radikaliserings og ekstremisme, tar vi utgangspunkt i den kommisjonen, men også forskjellige forskningsrapporter som departementet har mottatt de siste årene. To av dem er omtalt i det forslaget vi debatterer i dag: evaluering av ordningen med radikaliseringskontakter og evaluering av forebyggings-tiltak mot radikaliserings under straffegjennomføringen. Vi har også dialog med Politidirektoratet og Kriminal-

omsorgsdirektoratet om hvordan utfordringene som løftes i rapporten, kan løses.

Vi har også nylig mottatt en studie av arbeidet med risikovurdering og reintegrering av radikalisererte i Norden, noe som er relevant for forslaget om å sikre bedre reintegrering av ekstreme gjennom forbedret exit-program.

Representantene ber også regjeringen sikre at det gis støtte til forskning på alle former for ekstremisme. Forskning på ekstremisme og terror har lenge vært en del av Justis- og beredskapsdepartementets satsing på forskning på samfunnsikkerhet. Vi bevilger midler til Forskningsrådet årlig, hvor prosjekter med dette temaet kan søke forskningsmidler. I år er bevilgningen på 37 mill. kr.

Det er flere departementer som bidrar til finansiering av konsortiet for terrorismeforskning, som består av C-REX, FFI, NUPI og Politihøgskolen. FFI har et av Norges ledende forskningsmiljø på internasjonal terrorisme. Det skal vi være stolte av, og det finansieres av flere aktører gjennom forskningsprosjektserien kjent som TERRA. C-REX – Senter for ekstremismeforskning ble opprettet ved UiO i 2016, og det er sikret en grunnfinansiering på 10 mill. kr årlig til og med januar 2026.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [22:02:12]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 16.

Sak nr. 17 [22:02:20]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Wetrhus Thorsvik, Guri Melby, André N. Skjelstad og Abid Raja om å bedre psykisk helsetilbud for innsatte i fengsel (Innst. 95 S (2023–2024), jf. Dokument 8:226 S (2022–2023))

Presidenten [22:02:35]: Etter ønske frå justiskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtta teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Maria Aasen-Svensrud (A) [22:02:58] (ordfører for saken): I dette representantforslaget fremmes det forslag om å bedre det psykiske helsetilbudet for innsatte i norske fengsler. Forslagsstillerne peker på et behov for

en lovfesting av obligatoriske helseundersøkelser for alle innsatte i norske fengsler umiddelbart etter innsettelse. Forslaget framhever at innsatte i norske fengsler, i likhet med resten av befolkningen, har krav på helsetjenester de trenger. Jeg registrerer også at forslagsstillerne viser til at det per i dag er mange innsatte som ikke opplever å få helsetilbudet de har krav på.

Det fremmes derfor forslag om å sørge for at flere helsetjenester kan tilbys inne i fengselet, og forslag om å treffe tiltak for å øke kompetansen blant både helsepersonell og fengselsansatte om innsattes helseutfordringer, særlig om skadevirkninger ved isolasjon. Forslaget viser til et behov for å lovfeste meldeplikten for fengsleslegen ved selvdrap, forsøk på selvdrap og ved uforsvarlig eller manglende medisinsk behandling, å utrede det reelle behovet for psykologer og psykiatere i norske fengsler, samt en rekke andre tiltak.

Forslagsstillerne viser til pasient- og brukerrettighetsloven, straffegjennomføringsloven, EMK, Grunnloven og de såkalte Mandelareglene vedtatt av FNs generalforsamling i desember 2015, som alle viser til grunnleggende rettigheter for domfelte som soner sin straff i fengsel. Forslagsstillerne viser til tall fra Kriminalomsorgsdirektoratet hva angår selvdrapforsøk og selvskadningsepisoder i Bredtveit kvinnefengsel og Sivilombudets varsel til Justis- og beredskapsdepartementet om kritiske livstruende forhold. Forslagsstillerne viser videre til uttalelser fra ansattes forbund om bekymringer knyttet til utviklingen av denne situasjonen og ansattes rammebetingelser til å utføre jobben de er satt til.

Jeg takker for et godt arbeid i komiteen og vil reddegjøre for Arbeiderpartiets synspunkt når jeg har litt bedre tid.

Ingunn Foss (H) [22:05:19]: Innsatte i norske fengsler har de samme rettighetene til helsehjelp for fysiske og psykiske lidelser som alle andre mennesker i dette landet. Likevel er det sånn at flere innsatte melder om at de ikke opplever å få det helsetilbudet de har krav på.

En undersøkelse fra 2021 gjennomført av Senter for omsorgsforskning har kartlagt helse- og omsorgsbehov blant innsatte i fengsel. Undersøkelsen viser at ansatte i fengsler rapporterer om at innsatte har mer omfattende psykiske lidelser, somatiske sykdommer og aldersrelaterede lidelser nå enn tidligere. Tall fra Kriminalomsorgsdirektoratet viser at det siden 2018 har vært 87 tilfeller av selvmordsforsøk og nesten 200 selvskadningsepisoder ved Bredtveit fengsel alene. Etter tilsyn i fengselet i mars 2023 varslet Sivilombudet om kritiske og livstruende forhold. Dette er alvorlig og må gjøres noe med.

Høyre deler forslagsstillernes bekymring på dette feltet, men viser til statsrådets svarbrev til komiteen, hvor mange av de samme utfordringene jobbes med på

forskjellige måter, også sammen med Helse- og omsorgsdepartementet. Høyre mener dette er en bedre tilnærming enn å vedta så vidt omfattende forslag i et Dokument 8-forslag. Vi viser også til vårt forslag i behandlingen av Meld. St. 23 for 2022–2023, Opptappingsplan for psykisk helse 2023–2033, som lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke kapasiteten innen offentlig finansiert psykisk helsevern for voksne, og barn og unge med minst 7 pst. for døgnbehandling og 15 pst. for poliklinisk behandling frem mot 2040 i tråd med helseforetakenes reviderte framskrivningsmodell for psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert rusbehandling.»

Høyre stemmer derfor imot forslagene i saken.

Per-Willy Amundsen (FrP) [22:07:23] (komiteens leder): Med fare for å bli beskyldt for å ha hakk i platen av andre medlemmer i komiteen vil jeg igjen påpeke at vi nok en gang har til behandling en sak som handler om innsatte i norske fengsler – altså soningsforhold for kriminelle.

Det er i det hele tatt veldig mange saker av denne typen som er til behandling i justiskomiteen og kommer til behandling i Stortinget. I en situasjon hvor vi kanskje er det landet i verden som har de beste soningsforholdene, og som legger mest til rette for at kriminelle har relativt korte soningstider, mener man altså at de ikke har det godt nok, og man fremmer ytterligere forslag for å gjøre det bedre for innsatte i norske fengsler. I dette tilfellet gjelder det psykisk helse-tilbud for innsatte i fengsel. I så måte går dette inn i en lang, lang rekke med forslag av denne typen.

Fremskrittspartiet er langt mer opptatt av at vi skal ivareta ofrene. Jeg skulle ønske vi så like mange forslag som handlet om det, til behandling i Stortinget, for det er tross alt ofrene som trenger ytterligere ivaretagelse av samfunnet – borgere som ikke har forbrutt seg mot loven, men som er offer for andres handlinger og kriminalitet, som skal bekjempes. Det er i hvert fall Fremskrittspartiets syn.

Jeg skal ikke dvele mer ved det, men jeg skal benytte muligheten når jeg først er her framme, til å fremme det forslaget Fremskrittspartiet er medforlagsstiller til, som handler om å øke antallet sengeplasser i psykiatrien. Problemet er åpenbart at vi har en situasjon hvor personer er for syke til å befinne seg i fengsel, samtidig som man ikke har tilstrekkelige tilbud innenfor helsevesenet. Dette problemet må det tas tak i. Vi må slutte å diskutere det, det har vært et problem over tiår, og nå er det på tide at man tar tak i det.

Presidenten [22:09:44]: Representanten Per-Willy Amundsen har teke opp det forslaget han refererte til.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [22:09:55]: Når det gjelder om jeg skal beskyldes Fremskrittspartiet for å ha hakk i platen, er det i hvert fall veldig tydelig at platen står på repeat, for hver eneste gang vi diskuterer kriminalomsorg, skal Fremskrittspartiet gjenta et narrativ om at det er det eneste man bryr seg om. Det stopper ikke å forundre meg at man synes det er overraskende at justiskomiteen i det norske storting diskuterer kriminalomsorg relativt ofte – på samme måte som vi diskuterer politiet ofte, og vi diskuterer domstolene ofte. Det virker som det nesten er et mønster for hvilke saker justiskomiteen diskuterer ofte, for det er saker som er innenfor vårt ansvarsområde.

Kriminalomsorgen utøver de sterkeste tvangsinn-grepene mot mennesker i Norge, så at det får noe oppmerksomhet fra den folkevalgte forsamling i Norge, skjønner jeg ikke at Fremskrittspartiet synes er overraskende og kommer så bardust på dem.

Jeg vil gjerne skryte av forslagsstillerne for en rekke gode forslag. Det er positivt at Venstre løfter fram en viktig problematikk, som handler om det psykiske helsetilbudet for innsatte i fengsel. Er det noe vi vet, er det at det dessverre er for mangelfullt i dag. Det er en rekke forslag vi støtter og er med på å fremme, og jeg vil gjerne løfte dem fram. De handler både om å bygge kompetanse og om at man sørger for bedre kartlegging og bedre oppfølging.

Det er viktig å understreke at dette ikke bare handler om rettighetsfesting, kartlegging og gode rutiner. Det handler også om hvilke ressurser kriminalomsorgen har til å følge opp dette i praksis. Der har det skjedd et linjeskifte de siste årene, der man har gått fra å kutte under høyresiden til nå faktisk å ruste opp kriminalomsorgen. Neste uke skal vi diskutere budsjettet, så vi kan prøve å holde debatten til det, men sammen med regjeringen styrker SV kriminalomsorgen betydelig og viser at man er villig til ikke bare å snakke om rettighetene, men til faktisk å legge ressurser på bordet sånn at man kan følge det opp i praksis. Det er positivt.

Miljøpartiet De Grønne har fremmet en rekke forslag i denne saken, og jeg vil gi en stemmeforklaring om at vi i SV kommer til å stemme for løst forslag nr. 10, fra Miljøpartiet De Grønne.

Presidenten [22:12:28]: Vil representanten ta opp dei resterande forslaga SV er med på?

Andreas Sjalg Unneland (SV) [22:12:30]: Jeg tenkte Venstre kunne få gjøre det.

Presidenten [22:12:32]: Den er grei.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [22:12:49]: Først til Per-Willy Amundsen: Det er bare ca. en time siden vi her i salen diskuterte omvendt voldsalarm, og hvordan

vi skulle bedre situasjonen for voldsutsatte. Heldigvis er det mulig å ha to tanker i hodet samtidig, og nå skal vi diskutere det psykiske helsetilbudet til de innsatte i fengsel.

Undersøkelser viser at det er en økning i antall innsatte som har psykisk uhelse. Ifølge Kriminalomsorgen viser ni av ti innsatte tegn på psykiske lidelser og/eller personlighetsforstyrrelser. Siden 2008 har 73 personer begått selvdrap i norske fengsler. I 2022 ble det registrert 95 selvdrapforsøk. Dette er dypt alvorlig og underbygger vår påstand om at helsetilbudet til psykisk syke i norske fengsler per i dag ikke er en rettsstat verdig.

Personer som sitter i fengsel, har i likhet med resten av befolkningen krav på helsetjenester når de trenger det. Allikevel soner mange mennesker som opplever ikke å få det helsetilbudet som de har krav på og behov for. Til tross for at mange ansatte gjør en stor innsats for å forsøke å hjelpe de psykisk syke, har de verken kompetansen eller de nødvendige virkemidlene til å kunne gi de psykisk syke innsatte nødvendig hjelp, noe som er grunnen til at mange av disse innsatte også settes i isolasjon eller sikkerhetscelle og legges i belteseng. Dette gjøres ofte for å hindre at psykisk syke begår selvdrap eller skader seg selv, men fører til at mange av dem bare blir enda sykere, og det øker faren for selvdrap og selvskading.

Ressurssituasjonen i kriminalomsorgen, manglende kompetanse på helse i mange av fengslene og en nedbygging av sengeplasser i psykiatrien utgjør til sammen en svært uheldig miks for de innsatte som har behov for hjelp for psykisk uhelse. Disse forholdene er også en stor belastning for de andre innsatte og de ansatte i fengslene. Derfor mener vi at bevilgningene til kriminalomsorgen må økes, at kompetansen blant de ansatte må styrkes, at flere helsetjenester må kunne tilbys inne i fengsel, og at antallet sengeplasser i psykiatrien må økes.

Nesten alle innsatte skal på et tidspunkt tilbakeføres til samfunnet utenfor fengslene. Det er derfor avgjørende å forberede den enkelte innsatte på livet utenfor murene på best mulig måte. Dette er både den innsatte og samfunnet for øvrig tjent med. Dersom det psykiske helsetilbudet i fengslene ikke forbedres, risikerer man at enda flere blir syke og til og med sykere av å sone.

Jeg tar opp resten av forslagene Venstre har alene eller sammen med andre, og vil varsle at vi kommer til å stemme for forslag nr. 10, fra Miljøpartiet De Grønne.

Presidenten [22:15:30]: Representanten Ingvild Wetrhus Thorsvik har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [22:15:40]: Miljøpartiet De Grønne ble stiftet i solidaritet med tre grupper: framtidens generasjoner, naturen og de andre dyrene og alle mennesker, særlig dem som havner utenfor samfunnet. Derfor er dette et forslag som står vårt grønne hjerte

nært, og jeg vil rette en stor takk til Venstre for å løfte problemstillingen, og til SV, som har vært med på å løfte fram veldig mange av tiltakene fra komiteen, og også til Fremskrittspartiet, som er med på forslag nr. 1, om å øke antallet sengeplasser i psykiatrien. Dette er forslag som vi alle støtter.

Jeg vil gi en kort forklaring på de løse forslagene våre i saken. Forslag nr. 12, om å sikre at ingen under 18 år soner i voksenfengsel, henger sammen med vårt syn på justispolitikken, hvor vi ønsker en dreining bort fra stor bruk av fengselsstraff. Vi har stor forståelse for at mange tolker dette innenfor dagens praksis og har andre tanker om hva man burde gjøre på kort sikt.

Forslag nr. 11 handler om å sikre at tilsynsrådene har kapasitet til å gjennomføre flere uanmeldte besøk, og også sikre at minst ett medlem av hvert tilsynsråd har helsefaglig bakgrunn, nettopp for å sikre at det ikke kun er de problematiske juridiske forholdene som blir vurdert i disse tilsynene, men også de innsattes helsetilstand, særlig deres psykiske helse.

Forslag nr. 10 handler om å sørge for at psykiske helsetiltak og stressmestring overfor ansatte i kriminalomsorgen blir lettere tilgjengelig, og at det sørges for et best mulig arbeidsmiljø og psykososial oppfølging av dem som tross alt skal følge opp de innsatte i hverdagen.

Miljøpartiet De Grønnes holdning er at det viktigste man gjør for ofre for kriminalitet, er å sørge for at det ikke blir ofre for kriminalitet – og det viktigste man kan gjøre for at det ikke skal bli ofre for kriminalitet, er å sørge for at de som ellers ville begått kriminalitet, ikke vil begå den kriminaliteten. En satsing på psykisk helse i alle deler av befolkningen tror vi derfor er viktig for å sørge for at færrest mulig blir utsatt for kriminalitet i framtiden, og det er det vi bør fokusere på. Derfor er vi veldig glad for at Venstre fokuserer på nettopp psykisk helse i dette forslaget.

Jeg tar med det opp forslagene fra Miljøpartiet De Grønne.

Presidenten [22:17:53]: Representanten Kristoffer Robin Haug har teke opp dei forslaga han refererte til.

Statsråd Emilie Mehl [22:18:36]: Dette er et viktig tema, og jeg er glad for at forslagsstillerne retter oppmerksomhet mot domfelte og innsattes behov for og rett til helsetjenester. Det er dessverre en økende andel av de innsatte i fengslene som har flere og mer sammensatte behov. Innsatte er dømt for mer alvorlig kriminalitet, de idømmes lengre fengselsstraffer, og en økende andel innsatte har også psykiske lidelser. Det stiller større krav til kriminalomsorgen, helsetjenestene og andre velferdstjenester.

Senter for rus- og avhengighetsforskning og Universitetet i Oslo gjennomfører et forskningsprosjekt på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet om le-

vekår, rus og psykisk helse blant domfelte. Det er viktig, og det kommer til å gi oss mer kunnskap om psykiske helseproblemer i denne gruppen.

Det er satt i gang flere viktige tiltak på tvers av justis-sektoren og helsesektoren. Opptrappingsplanen for psykisk helse omtaler psykisk helsehjelp til både barn og unge og voksne som er dømt til straffegjennomføring og behandling. Regjeringen har også oppnevnt et utvalg som skal utrede ivaretagelsen av siktede, domfelte og innsatte med alvorlige psykiske lidelser eller utviklingshemming. Utvalget skal også evaluere ordningene med forvaring, dom til tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg. Utvalget vil belyse flere av de temaene som tas opp i representantforslaget, og jeg ser fram til utredningen, som kommer til å leveres høsten 2024.

Det er den kommunale helse- og omsorgstjenesten som har ansvaret for primærhelsetilbudet til innsatte i fengsel, mens de regionale helseforetakene har ansvar for spesialisthelsetjenestene. Kriminalomsorgen skal legge til rette for at domfelte og innsatte får de tjenestene som lovgivningen gir dem krav på, og sikre at vi har tilfredsstillende soningsforhold.

Isolasjon og mangel på fellesskap i fengslene kan ha en negativ innvirkning på psykisk helse. Det er derfor et viktig mål for regjeringen å klare å øke tiden som de innsatte har i fellesskap. Vi har hatt på høring flere forslag fra departementet som skal bidra til å redusere utfordringene med isolasjon. Det er også gjort tiltak knyttet til dette de siste årene. Det er etablert tolv aktiviserings- og ressursteam i fengslene, som, så vidt vi vet per nå, har bidratt til at færre innsatte har vært isolert i perioden etter 2019.

For Senterpartiet og Arbeiderpartiet har det også vært viktig å prioritere kriminalomsorgen i budsjettene, og bevilgningene til kriminalomsorgen er i 2022 og 2023 økt med om lag 200 mill. kr, bl.a. til økt bemanning, samtidig som vi vet at situasjonen er krevende på grunn av høy prisvekst. I budsjettet for 2024 foreslår vi 85 mill. kr i økt grunnbevilgning. Jeg er særlig glad for at vi i budsjettet for 2024 foreslår en nasjonal forsterket fellesskapsenhet, NFFA, ved Skien fengsel, som skal bidra til at også kvinner med store psykiske lidelser får denne typen spesialoppfølging.

Presidenten [22:21:34]: Det vert replikkordskifte.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [22:21:41]: Tall fra KDI, Kriminalomsorgsdirektoratet, viser at det siden 2018 har vært 87 selvdropsforsøk og nesten 200 selvska-dingsepisoder i Bredtveit kvinnefengsel. Etter tilsynet i kvinnefengselet i mars 2023 varslet Sivilombudet Justis- og beredskapsdepartementet om kritiske og livstruende forhold. I sitt svarbrev viser statsråden til at deler av styrkingen av kriminalomsorgen i 2023 går til bemanning i det tverrfaglige ressursteamet på Bredtveit, i tillegg til

selvmordsforebyggende tiltak. Den 29. november anbefalte Statsbygg at Bredtveit fengsel stenges midlertidig på grunn av ny risikoanalyse for branntilløp. Statsbyggs oppfatning er at bare det å være i bygget representerer en risiko for liv og helse.

Hva planlegger statsråden å gjøre, ikke bare for å gjøre Bredtveit brannsikkert, men også for å oppgradere bygningsmassen, sånn at dette ikke er en medvirkende årsak til unødvendig innlåsing og isolasjon?

Statsråd Emilie Mehl [22:22:40]: Det er flere viktige forhold som nevnes i premissene for dette spørsmålet. Det ene er at det har vært en utfordring med psykisk helse og selvdrap på Bredtveit. Derfor har også regjeringen gjort flere tiltak knyttet til det fengslet, nettopp for å kunne ivareta de som soner der, bedre. Det er veldig mange som har veldig alvorlige og komplekse lidelser, og som trenger tett oppfølging. Det er også viktig for de ansatte og deres arbeidsforhold.

Det er riktig at vi har fått en brannrapport som har ført til en beslutning om midlertidig stenging av Bredtveit. Nå er det først og fremst viktig at vi klarer å ivareta de sårbare innsatte i løsninger som i første omgang må innebære å flytte dem til andre fengsler. Det er noe det jobbes med nå. Det er også gjort noen akutte tiltak ved fengslet for å sikre at det er trygt å være der inntil man har fått gjennomført den flyttingen. Så må vi komme tilbake til hva som skal skje med fengselet senere.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [22:23:40]: Litt videre om det: I statsbudsjettet ligger det inne midler til Skien kvinnefengsel, og det er vel det en del av dem som nå flyttes fra Bredtveit, skal. Kan statsråden garantere at det ikke er regjeringens plan at Bredtveit skal legges ned, og at det er Skien som skal ta imot de kvinnene som nå sitter på Bredtveit?

Statsråd Emilie Mehl [22:24:06]: Det er for tidlig å si. Regjeringen gjorde en ganske grundig jobb knyttet til Bredtveit for å forsøke å bygge et nytt fengsel på Bredtvet. Det ble avvist av flertallet i Stortinget, og jeg er ganske sikker på at Venstre var imot et nytt fengsel der. Derfor er vi nå i den situasjonen at det ikke er planlagt noen nybygg på Bredtveit, men at vi har måttet finne andre løsninger for et nytt fengsel i Oslo, som det er et stort behov for. Derfor må vi også ta oss noe tid til å vurdere hva som skal være Bredtveits framtid, nå som vi har fått denne brannrapporten. Det er en gammel bygningsmasse, med antageligvis omfattende oppgraderingsbehov og store investeringskostnader som følger med det, dersom man skal rehabilitere eller bygge nytt.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [22:24:51]: I svarbrevet viser statsråden til at Helsedirektoratet i sitt utkast

til nasjonale faglige råd om kommunale helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel foreslår at det skal anbefales at helsepersonell gjennomfører en kort innkomstsamtale senest 24 timer etter innsettelse. Det vises til at den første samtalen skal bidra til å avdekke akutte helse- og omsorgsbehov, avdekke og dokumentere eventuelle skader som er påført i forbindelse med fengslingen, og hindre avbrudd i påbegynt behandling. Det synes derfor å være en faglig vurdering at det er hensiktsmessig med en slik kartlegging.

Hvorfor ønsker ikke statsråden å lovfeste dette?

Statsråd Emilie Mehl [22:25:31]: Jeg vet at det i kriminalomsorgen i høy grad fokuseres på hvordan man skal følge opp innsatte med psykiske lidelser, og jeg har tillit til at det følges opp på en god måte også når det gjelder kartlegging. Vi vet bl.a. at Riksrevisjonen har kritisert at det over tid har vært for få kartlegginger, og at det ikke er ensartet nok eller systematisk nok. Derfor har også kriminalomsorgen selv lagt opp til at man ønsker å prøve ut bl.a. prekartlegging av innsatte, sånn at man får gjort det før innsettelsen og dermed kan komme enda tidligere i gang. Det er noe som er en prioritert oppgave for både kriminalomsorgen og departementet, og vi vil gå den veien før vi eventuelt går til det skrittet at vi må vurdere en lovfesting.

Presidenten [22:26:15]: Replikordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Maria Aasen-Svensrud (A) [22:26:31]: Innsattes helsetilstand og rettigheter er et viktig tema, og det er bra at det fokuseres på det i Stortinget. Det er også bra at regjeringen tydelig har uttalt at psykisk helse er et viktig satsingsområde for regjeringen. Fengsling innebærer, som de fleste i denne salen vet, en frihetsberøvelse overfor den enkelte domfelte. Utover dette har innsatte i norske fengsler de samme rettighetene til bl.a. offentlige tjenester som den øvrige befolkningen, også når det gjelder helsetjenester tilpasset deres behov.

Det er derfor bra at regjeringen, på tvers av helsesektoren og justissektoren, har flere pågående arbeid rettet mot innsatte med psykiske lidelser. Blant annet er det oppnevnt et offentlig utvalg som skal utrede ivaretagelse av siktede, domfelte og innsattes alvorlige psykiske lidelser eller utviklingshemming. Utvalget skal også gå gjennom en rekke andre temaer og problemstillinger, slik statsråden har beskrevet. Utvalget leverer sin utredning høsten 2024. Helsetilbudet til innsatte med behov for psykiske helsetjenester omtales også i den nylig framlagte opptrappingsplanen for psykisk helse.

Jeg ønsker å vise til statsrådets svar om at Helsedirektoratet i sitt utkast til nasjonale faglige råd om helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel anbefaler at helsepersonell gjennomfører en innkomstsamtale senest 24 timer etter innsettelse. Formålet med denne samtalen er nettopp å avdekke akutte helse- og omsorgsbehov, avdekke og dokumentere eventuelle skader som er påført i forbindelse med fengslingen, og hindre at påbegynt behandling blir avbrutt. Det anbefales videre en nær oppfølging av helsepersonell overfor den innsatte.

I tillegg til dette vil jeg si, litt med referanse til de løse forslagene i salen, at Hurdalsplattformen er tydelig på at barn ikke skal sone sammen med voksne. Dette har, så vidt jeg vet, blitt fulgt opp.

Jeg har registrert, både i merknadene til denne saken og i mange andre lignende saker vi har hatt til behandling i justiskomiteen – sist nå i innlegget fra representanten Per-Willy Amundsen – at det alltid er noen som hevder at det i for stor grad fokuseres på rettighetene til dem som soner sin dom i fengsel, framfor f.eks. rettighetene til ofrene for kriminalitet eller de ansattes arbeidsvilkår i fengslene, som om det skulle være en motsetning her. Jeg ønsker å tydeliggjøre at også her, som i så mange andre saker, henger alt sammen med alt. God rehabilitering og straff som virker, vil forebygge gjentakende kriminalitet og være god samfunnsberedskap, både for fellesskapet og for den enkelte. Dermed er innsattes soningsforhold tett knyttet opp mot offervern og vern mot ny kriminalitet.

I tillegg vil jeg understreke at innsattes soningsmiljø er ansattes arbeidsmiljø. Dermed kan disse ikke ses på uavhengig av hverandre, men må absolutt ses i sammenheng når vi framover skal jobbe sammen med et mål om å gjenreise norsk kriminalomsorg.

Presidenten [22:29:35]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 17.

Sak nr. 18 [22:29:40]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lan Marie Nguyen Berg, Rasmus Hansson og Kristoffer Robin Haug om endring av straffeloven § 185, «rasismeparagrafen», og et tryggere offentlig ytringsrom (Innst. 96 S (2023–2024), jf. Dokument 8:134 S (2022–2023))

Presidenten [22:29:58]: Etter ynske frå justiskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte

teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [22:30:26] (ordfører for saken): Dette forslaget går ut på å endre straffeloven § 185 i tråd med ytringsfrihetskommisjonens anbefalinger, at regjeringen bes fremme forslag om å regulere bruk av sosiale medier i egen lov, at regjeringen bes om å tilføre midler til politiets nettpatrulje, at regjeringen bes styrke politiets meldetjeneste for hatefulle ytringer, og at regjeringen bes om å utvide mandatet til PST.

Forslagsstillerne peker på at det skal mye til før ytringer rammes av straffeloven § 185, og viser videre til forslag fra ytringsfrihetskommisjonen om å endre ordlyden i § 185 og kommisjonens begrunnelse for at paragrafen må gjøres mer forståelig, og at det er et behov for tydeliggjøring av hva som faktisk er straffbart.

Forslagsstillerne viser til at kommisjonen har foreslått alternative formuleringer som gjenspeiler den reelle rettstilstanden, og som er mer allment tilgjengelige. Forslagsstillerne mener også at ytringsfrihetskommisjonens alternativ 2 gir den mest presise og dekkende ordlyden for endringen av straffeloven § 185.

Jeg antar at forslagsstillerne vil videre begrunne de andre forslagene i saken og går over på mitt innlegg.

Diskriminerende og hatefulle ytringer i straffeloven § 185s forstand er frihetsberøvende. Det splitter samfunnet, og det undertrykker folk på bakgrunn av hudfarge, etnisitet, kultur, seksuell orientering, kjønnsidentitet, funksjonsevne eller religion.

Venstre deler forslagsstillerens syn om at bestemmelsen er en beskyttelse av ytringsfriheten, ved at den skal beskytte mennesker fra å bli skjøvet bort fra å delta i samfunnsdebatten.

Ytringsfrihetskommisjonen har kommet med endringer i bestemmelsen, som nylig har vært på høring. Venstre deler kommisjonens vurdering av at bestemmelsen må gjøres mer forståelig og i større grad samsvare med dagens rettstilstand, og at det er behov for å tydeliggjøre hva som faktisk er straffbart, i tråd med legalitetsprinsippet. Venstre mener likevel at det er viktig å sikre en demokratisk prosess og et godt beslutningsgrunnlag, og vil derfor vente på gjennomgangen fra høringen før vi gjør noe videre med denne saken.

Maria Aasen-Svensrud (A) [22:32:44]: Et trygt offentlig ytringsrom er viktig for å ivareta vårt demokrati, og for å ta vare på åpenheten og tilliten vi har i vårt samfunn. Mange av temaene som reises i denne debatten og løftes fram i dette representantforslaget, er komplekse og reiser spørsmål knyttet til både rettssikkerhet og ytringsfrihet. Straffeloven § 185 er viktig for å verne om ytringsfriheten til utsatte grupper og styrke folks ønske om og mulighet til å delta i det offentlige ordskiftet.

Vårt demokrati er avhengig av at alle mennesker og grupperinger i samfunnet fritt kan uttrykke sine meninger uten fare for eget liv og helse. Ytringsfrihetskommisjonens forslag til endringer i bestemmelsen kommer som ledd i oppfølging av kommisjonens utredning. Utredningen har nylig vært på høring, og Kultur- og likestillingsdepartementet har mottatt en rekke høringsvar.

Statsråden understreker også i sitt svarbrev til komiteen at Stortinget ikke bør ta stilling til nærmere utforming av bestemmelsen på det nåværende tidspunkt, nettopp for å sikre en demokratisk prosess og et godt beslutningsgrunnlag. Det er viktig å gi regjeringen tid til å foreta en forsvarlig vurdering av innspillene før lovforslaget fremmes for Stortinget. Det er bra at regjeringen er i gang med å vurdere de forskjellige innspillene, og Stortinget ser fram til videre behandling.

Videre mener Arbeiderpartiet, i likhet med statsråden, at det ikke er hensiktsmessig å regulere bruk av sosiale medier i en egen nasjonal lov etter samme prinsipper som medieansvarsloven gjør for tradisjonelle medier. Dette er begrunnet i både det juridiske, det praktiske og Norges bindinger til EU-regelverket.

Statsråden redegjør også godt i sitt svarbrev for politiets samfunnsoppdrag og organisering av dette, samt for politiets øvrige ansvar og muligheter innen dette temaet som reises her.

Per-Willy Amundsen (FrP) [22:34:49] (komiteens leder): I likhet med flere innlegg som har blitt holdt i denne saken fra denne talerstolen, deler Fremskrittspartiet det synet at man ikke oppnår noe med å kortslutte en demokratisk prosess før man har fått opplyst saken i det fullstendige. Det er prosesser på gang, og det er altså helt unødvendig å vedta en lovformulering nå.

Når det er sagt, så støtter ikke Fremskrittspartiet eksistensen av § 185. Såkalte hatefulle ytringer er i høy grad subjektive, og vi ser også uheldige beslutninger i domstolene basert på dagens lovgivning, nettopp fordi det er en stor grad av subjektivitet involvert når man skal definere hva som er hatefulle ytringer. Fremskrittspartiet trekker grensen ved trusler. Da har vi egne paragrafer i straffeloven som kommer til anvendelse, og som bør brukes. Når det gjelder frie ytringer og også frykten for at folk ikke tør å ytre seg fritt fordi de kan bli beskyldt for å komme med hatefulle ytringer, er det faktisk fare for en nedkjølingsprosess. Som sterk og ganske kompromissløs forsvarer av ytringsfriheten mener Fremskrittspartiet at vi ikke trenger noen hatparagraf i straffeloven.

Det er dertil også spesielt at de partiene som er så opptatt av å straffe ord – nesten mer enn gjerninger, sånn det kan fremstå – er de samme partiene som vil gi politiet ytterligere oppgaver som er vanskelige å håndtere, men som ikke stiller opp og sørger for at politiet har

den finansieringen de trenger for å kunne håndtere de oppdragene og de forventningene politiet allerede må håndtere i dag.

Fremskrittspartiet vil advare sterkt mot å kneppe til ytterligere på ytringsrommet gjennom å utvide og forsterke lovgivningen hva gjelder hatefulle ytringer. Som jeg sier, er det subjektivt, og jeg mener det helt klart har blitt gjort vurderinger som ikke står seg opp mot ytringsfriheten. Det aller viktigste og en helt fundamental frihet som utgår av Grunnloven § 100, er retten til frie ytringer. Terskelen bør være høy før man innskrenker det. Derfor er Fremskrittspartiet mot § 185 i straffeloven, men det er naturlig å trekke grensen ved trusler.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [22:38:05]: Det kan være greit å starte med å bemerke det herlige paradokset man har i denne salen: Representanter fra Fremskrittspartiet er titt og ofte oppe på denne talerstolen og sier at alle andre partier er «soft on crime» og bare bryr seg om kriminelle. Men når vi nå diskuterer et straffebud vi har, mener Fremskrittspartiet at det er det ikke grunnlag for. Det straffebudet burde ikke eksistere i det hele tatt. Så hvem er opptatt av de kriminelle, kan man i denne saken spørre retoriske Fremskrittspartiet. Poenget her er at det er ganske stor inkonsekvens i Fremskrittspartiets kriminalpolitikk. Jeg vil gjerne takke forslagsstillerne for å løfte en viktig problemstilling. Det å ha et trygt ytringsrom er viktig.

Så er vi helt enig i at ytringsfriheten i Norge skal stå sterkt. Det var vel Salman Rushdie som sa at demokratiet ikke er noe teselskap. Men det finnes noen ytringer som har en så grov og krenkende karakter at det i praksis innskrenker ytringsfriheten for andre. Da er det riktig å ha en skranke for det – ha en eller annen ytterkant for dette. Det er det vi har med § 185. Så har ytringsfrihetskommisjonen foreslått noen endringer i den. Vi er helt enig i at det er behov for endringer, men etter høringen pågår det nå en prosess i departementet med et grundig lovarbeid, som vi mener er fornuftig når det er snakk om en såpass viktig paragraf som dette. Vi er ikke enig med forslagsstillerne i at det er riktig å gjøre endringer i paragrafen nå. Det er noe man skal komme tilbake til, og vi ser fram til hva regjeringen foreslår her.

Så er det en rekke andre forslag som heller ikke får tilslutning fra justiskomiteen, forslag som vi mener ikke er gode nok. Men jeg vil understreke at dette er en problematikk som vi i SV er veldig opptatt av. Derfor er vi glad for at vi i budsjettenigheten med regjeringen fikk gjennomslag for å styrke arbeidet mot hatkriminalitet, både gjennom FRI, Rosa kompetanse justis, og også gjennom å styrke Nasjonalt kompetansemiljø innen hatkriminalitet, for nettopp å forhandle inn penger til politiet. Det å styrke arbeidet mot denne typen krimina-

litet er viktig, for dette har store konsekvenser for folks liv. Vi vet hvordan hatkriminalitet kan skape dype sår som folk tar med seg resten av livet. Derfor er det for SV viktig å styrke politiets arbeid her – som er noe av det som kanskje kan knuse litt av det som gjentatte ganger er hakk i platen fra denne talerstolen denne uken, om at det kun er ett parti som visstnok bryr seg om politiet. Det er ikke tilfellet, og det å knuse den myten er ofte grunnen til at jeg går på denne talerstolen. Politiet er viktig, spesielt i bekjempelsen av hatkriminalitet, men her har hele samfunnet – alle folk – et stort ansvar.

Kristoffer Robin Haug (MDG) [22:41:19]: Dette forslaget er altså basert på ytringsfrihetskommisjonens anbefalinger. Hver gang offentlig ytringsfrihet, hets og trakassering debatteres, er alle enige om at noe må gjøres. Men når man faktisk får sjansen til å gjøre noe, er det straks vanskeligere å vedta noe i praksis. Vi i De Grønne fremmet dette forslaget i vår, med konkrete tiltak for et tryggere offentlig ytringsrom. Forslaget skulle egentlig vært behandlet i mai, men ble utsatt til nå i desember, og nå vil det altså bli nedstemt. Jeg har forståelse for at stortingsflertallet vil ha en grundigere behandling av rasismeparagrafen. Det bør være en grundig politisk debatt når man skal endre lover.

Når man leser merknadene fra justiskomiteen, kan man lett få inntrykk av at mange mener det nærmest er umulig å gjøre egne grep for å håndtere hets og sjikane på sosiale medier. Dette ser jeg som passivt, all den tid forslaget har konkrete tiltak på området. Enda mer passivt blir det når komiteen ikke tar tak i de enkleste grepene som man faktisk kan gjøre nå, som å styrke mandatet til PST, slik at de kan ivareta lokalpolitikere og andre samfunnsdebattanter. PST har selv sagt at de vil ha økt beskyttelse av lokale folkevalgte, og dette ville det vært mulig å ta videre uavhengig av andre prosesser.

Vi beskytter ytringsfriheten først når det er tryggere for alle å ytre seg. Flere grupper i samfunnet blir disproportjonalt rammet av hets og trakassering. Fram til vi får ivaretatt alles sikkerhet på en god måte, vil disse gruppene de facto ha innskrenket ytringsfrihet i samfunnet vårt.

Statsråd Emilie Mehl [22:43:20]: Representantforslaget omhandler et tema som også er viktig for regjeringen. Et trygt offentlig ytringsrom har stor betydning for å ivareta demokratiet vårt. Hatefulle ytringer kan føre til at utsatte minoritetsgrupper er mer tilbakeholdne med å delta i samfunnsdebatten enn majoritetsbefolkningen, og det er ikke noe vi kan akseptere. Jeg skal kommentere de ulike forslagene litt nærmere.

Til forslag nr. 1, endringer i straffeloven § 185 om hatefulle ytringer: Jeg er enig i at det er viktig at denne bestemmelsen er hensiktsmessig utformet. Vi kommer til å vurdere ytringsfrihetskommisjonens forslag til endringer i bestemmelsen, og vi skal følge opp kommisjonens utredning. Så er det viktig at vi gir det noe tid, for å kunne ha en god demokratisk prosess og et godt beslutningsgrunnlag før man eventuelt fremmer lovforslag for Stortinget.

Til forslag nr. 3: Det er riktig at internett utgjør en stor del av livet til de fleste av oss nå til dags. Nettpatruljen er politiets egen patrulje på internett, og nå har alle politidistriktene og Kripos kontoer på forskjellige sosiale medier og på spillplattformer. Vi har valgt å styrke politiets nettpatrulje og digitalt politiarbeid i flere av våre budsjetter. Det kommer vi til å fortsette med. Det er viktig at politiet i økende grad også har løsninger digitalt for selv å være til stede.

Til forslag nr. 4: Politiet har i dag en digital tipstjeneste for hatefulle ytringer på internett. Jeg forstår det sånn at forslagsstillerne ønsker å utvide den, slik at man også kan ta imot anmeldelser i tjenesten. Det vil kreve IT-utvikling. Det er mange viktige behov i politiet nå, og hvilke prosjekter som skal prioriteres, må gjøres på bakgrunn av kost-nytte-vurderinger.

Til forslag nr. 5, som handler om mandatet til PST: Riksadvokaten har i flere år løftet fram hatkriminalitet som et område som skal prioriteres av politiet. Det gjelder også trusler og andre straffbare ytringer rettet mot politikere og samfunnsdebattanter. Og PST har et godt samarbeid med lokalt politi for å støtte deres arbeid med å forebygge trusler mot lokalpolitikere i bredt.

Til forslag nr. 2, som handler om regulering av ansvaret til tilbydere av sosiale medier: Dette er jo en utfordring. Globale tek-giganter står bak de fleste store medieplattformene, og vi kan ikke regulere dem på en effektiv måte alene i Norge. I dag følger det av ehandelsdirektivet, gjennomført i ehandelsloven, at plattformsselskapene ikke plikter å overvåke alt som publiseres på deres tjenester. EU har vedtatt en forordning om digitale tjenester som skal bedre kontrollen med internettplattformene og motvirke ulovlig innhold på nett, og vi er i ferd med å vurdere eventuell innlemming av denne i EØS-avtalen.

Presidenten [22:46:20]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 18.

Dermed er dagens kart ferdig handsama. Ber nokon om ordet før møtet vert heva? – Så er ikkje skjedd, og møtet er heva.

